

**НАУКОВА ФІЛОЛОГІЧНА
ОРГАНІЗАЦІЯ «ЛОГОС»**

**Міжнародна
науково-практична конференція**

**«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»**

10-11 листопада 2017 р.

м. Львів

УДК 80(063)
Ф 54

Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів:

Ф 54 Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 10-11 листопада 2017 р. – Львів: ГО «Наукова філологічна організація «ЛОГОС», 2017. – 132 с.

Видається в авторській редакції. Редакційна колегія Наукової філологічної організації «ЛОГОС» не завжди поділяє погляди, думки, ідеї авторів та не несе відповідальності за зміст матеріалів, наданих авторами для публікації.

У виданні зібрані тези, подані на міжнародну науково-практичну конференцію «Філологічні науки в умовах сучасних трансформаційних процесів».

УДК 80(063)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Алексенко С. Ф.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОЗНАКИ
ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ФУТБОЛЬНОГО КОМЕНТАРЯ 7

СЕКЦІЯ 2. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Луценко Л. О.

ФЕМІНІСТСЬКА НАРАТОЛОГІЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД 9

СЕКЦІЯ 3. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Андріанов Д. В.

ЗОБРАЖЕННЯ КОРЕЙСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУАЛА У ТВОРАХ
ЛІ ГІЙОНА ТА ХЬОН ДЖІНГОНА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ 11

Вєтрова М. В.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ У РОМАНІ АНДЖЕЛИ КАРТЕР «МУДРІ ДІТИ» 13

Кеба О. В.

ІНТЕРТЕКСТ У ХУДОЖНІЙ СТРУКТУРІ РОМАНУ ДЖ. М. КУТСІ
«ЕЛІЗАБЕТ КОСТЕЛЛО» 16

Пітерська О. В.

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОМАННОГО ЖАНРУ У ТВОРЧОСТІ Е. Х. ПОРТЕР 17

Рева І. А.

«АВТОРСЬКА ІРОНІЯ У САТИРИЧНІЙ ПОЕМІ «БЕППО» ДЖ. Г. БАЙРОНА 20

Тендітна Н. М.

ВАРІАНТИ НЕЗВИЧАЙНИХ НАРОДЖЕНЬ ГЕРОЇВ
В НАРОДНИХ КАЗКАХ СВІТУ 22

Тіхоненко С. О.

ГРОТЕСКНІ ОБРАЗИ В РОМАНІ ДЖ. СВІФТА «МАНДРИ ГУЛЛІВЕРА» 25

СЕКЦІЯ 4. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Бобкова Т. В.

СИСТЕМНІ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОЗНАКИ АНГЛІЙСЬКИХ
ТА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНОСПОЛУЧЕНЬ 28

Ісачук Н. В., Ільченко І. І.

ТОПОНІМИ В ПЕРЕКЛАДНИХ ПОЕЗІЯХ В. А. ЧАБАНЕНКА 31

Temchenko D. I., Prokopenko O. A.

THE CONCEPT PICTURE OF THE WORLD 34

СЕКЦІЯ 5. ЛІТЕРАТУРНЕ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА ТЕКСТОЛОГІЯ

Литвин Д. В.

СУЧАСНИЙ АНГЛІЙСЬКОМОВНИЙ ТЕКСТ НА ТУРИСТИЧНУ ТЕМАТИКУ
ЯК ЗНАКОВА СИСТЕМА: МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ 37

СЕКЦІЯ 6. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Гомола М. М. ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЩІ РОЗПІЗНАВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	39
Єлісєєва С. В. ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ.....	41
Кравцова Я. О. ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕРСІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	44
Маланчак О. Д. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ.....	45
Низовий І. Ю. АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ ТЕРМІНІВ-АНГЛІЦИЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ «МОБІЛЬНІ ПРИСТРОЇ».....	46
Позднякова К. Р. ПЕРЕКЛАД ГЕРУНДІЯ ТА ГЕРУНДІАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ.....	48
Пушина В. О. ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ.....	50
Разумна К. А. СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ).....	51
Савченко Д. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕЗІЇ ТОМАСА ГАРДІ «НІЧ У ЛИСТОПАДІ».....	54
Трохимець Л. В. ПРАГМАТИЧНІ ТИПОЛОГІЇ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ.....	57

СЕКЦІЯ 7. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Беспалова Н. В., Яковлева Т. І. ПРОБЛЕМИ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ТУРИЗМІ.....	59
Мучульська В. І. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ НЕБЕЗПЕКА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ....	61

СЕКЦІЯ 8. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Баранник Н.О. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ.....	64
Винокурова К. О. КОНЦЕПТ СТРАХУ В ЕСТЕТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ГОТИЧНОЇ ПРОЗИ ХІХ СТОЛІТТЯ.....	67
Вишнякова А. О. ВЕРБАЛЬНИЙ ІМІДЖ СОЦІУМУ ТА ПАРАМЕТРИ ВИЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ.....	70
Гайдук Н. А. МЕНТАЛЬНИЙ СКЛАДНИК КОНЦЕПТУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	73

Гром Н. А. ФОНЕТИКА ЯК ОСНОВА ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНОГО СТУДЕНТА.....	76
Громко Т. В. ДІАЛЕКТОЛОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК СУЧАСНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО МЕНТАЛІТЕТУ УКРАЇНЦІВ	79
Маркова О. І. ЕКСПЛІКАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПАТРІОТИЗМ» У МОВІ ГАЗЕТИ «УКРАЇНА МОЛОДА», «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА»	82
Мельничук К. Р. ЕЛЕМЕНТИ ПОЕТИКИ ЕКСПРЕСІОНІЗМУ В ПОВІСТІ Ю. ЛИПИ «РУБАН».....	83
Новікова Т. В. МЕТОДИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ	86
Романченко А. П., Бугаєнко Л. П. ПИТАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС VS ХУДОЖНІЙ ДИСКУРС	89
Струс М. В. ДРУЖНЄ ЛИСТУВАННЯ ВЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА: ФУНКЦІЙНО-СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ	92
Юлдашева Л. П. ТРАНСФОРМОВАНІ ПРЕЦЕДЕНТНІ ОДИНИЦІ В ЗАГОЛОВКАХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ	95
СЕКЦІЯ 9. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА	
Батринчук З. Р. КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ ТА ЕКСПРЕСІВНОСТІ В СУЧАСНОМУ ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ	99
Головецька Р. В. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-СТРУКТУРНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЛОКАТИВУ THERE	101
Калиновська І. М., Рабко О. Я. ПРОБЛЕМА МІЖМОВНОЇ АСИМЕТРІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (НІМЕЦЬКОЇ) УЧНЯМИ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ	104
Kryukova Yu. O. VARIATION OF ENGLISH LANGUAGE. COCKNEY DIALECT BASED ON GEORGE BERNARD SHAW'S «PYGMALION».....	106
Кудряшова В. Е. ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ «КРАСА» ТА «ПОТВОРНІСТЬ» В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКИХ ХУДОЖНІХ РОМАНІВ КІН. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.).....	109
Кухар І. Я. ПРИНЦИП ВВІЧЛИВОСТІ ТА ПОНЯТТЯ «ОБЛИЧЧЯ» В ПРАГМАТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ФІЛЬМУ EASY VIRTUE (2008)).....	112

Лапиніна О. Л. РОЛЬ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ЗАГОЛОВКАХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)	115
Gumenyuk K. I., Lysanets Yu. V. METAPHORICAL TERMINOLOGY IN THE ENGLISH SUBLANGUAGE OF DENTISTRY	117
Неустроєва Г. О., Комова Г. В. ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	118
Осінна О. С. СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНТЕРВ'Ю З ЗІРКАМИ ФРАНЦУЗЬКОГО КІНО.....	120
Раренко Н. В. ПІКТОРАЛЬНИЙ ПОВОРОТ І ПРОБЛЕМА ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	122
Топчий О. Ю. К ПРОБЛЕМЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ИРОНИИ КАК САРКАСТИЧЕСКОЙ ФИГУРЫ РЕЧИ.....	123
Ущиповська І. В. МОВА БРЕНДУ: МОДУСИ ТА МУЛЬТИМОДАЛЬНА УЗГОДЖЕНІСТЬ	126
Shumylo I. M. PRECEDENT PHENOMENON IN COGNITIVE-DISCURSIVE PARADIGM OF MODERN LINGUISTICS.....	128

СЕКЦІЯ 1. ЗАСОБИ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Алексенко С. Ф.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германської філології*

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
м. Суми, Україна

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОЗНАКИ ТЕЛЕВІЗІЙНОГО ФУТБОЛЬНОГО КОМЕНТАРЯ

Спортивний коментар є стрижневим жанром телевізійного спортивного дискурсу, що здатний в максимально візуалізованій та інформаційно насиченій формі транслювати змагання масовій аудиторії. Коментар, як правило, пов'язаний з описом, поясненням або вираженням особистої думки коментатора, проте ці три складові не завжди присутні в рівних пропорціях [1, с. 46]. Телевізійний спортивний дискурс – це усне мовлення, яке пов'язане зі спортивною тематикою та реалізується у медійному просторі.

Футбольний коментар як підвид спортивного коментаря є усним викладом подій футбольного матчу з опорою на інтереси глядачів, які його спостерігають. Перед коментатором постає завдання – відтворити для телеглядачів звуковий ланцюжок важливих подій в їх послідовності, яка значно ускладнюється необхідністю підтримувати безперервний потік мови. Спортивний коментатор позбавлений можливості користуватися допоміжними засобами (друкований текст сценарію тощо) і саме спонтанність його мовлення є причиною тих мовних девіацій, які можуть утворитися навіть у більш-менш передбачуваних ситуаціях [2, с. 58].

Порівнюючи футбольний телекоментар з близьким йому за комунікативно-прагматичними ознаками радіокоментарем, зазначимо, що якщо у радіокоментарі радіослухач отримує інформацію лише зі слів коментатора і може скласти уявлення про загальну картину матчу, спираючись тільки на промовлені ним факти, то у телерепортажі вся інформація, яка передається візуально, може бути зайвою, а отже на передній план виходить суб'єктивне ставлення коментатора до описуваного. Тим не менш, в обох випадках мовлення коментатора виконує дві важливі функції – опис ігрових подій та надання фонової інформації для вболівальників. Виконання цих функцій відносить мовлення коментатора до інформаційного стилю, основним призначенням якого є повідомлення ідеальної, сконденсованої суті [3, с. 79].

Аналіз футбольних коментарів показує, що в них виділяються логічно слабо пов'язані фрагменти наступних видів: подієвий коментар; фоновий коментар; оціночний коментар. Подієвий коментар полягає в описі подій, що відбуваються, і є основною частиною коментаря футбольного матчу. Швидка зміна ситуації не дозволяє коментатору детально висвітлювати кожен подію, його завдання – встигати повідомляти основну інформацію з урахуванням розгортання матчу. Якщо кілька подій відбуваються одночасно, то коментується найбільш важлива подія. Фоновий коментар містить інформацію загального характеру про матч, команди, гравців тощо. Коли в матчі настає тиша, коментатор заповнює паузу фоновим коментарем, який переривається при зміні ситуації в грі. Оціночний коментар надається коментатором після закінчення першого тайму та після завершення матчу. Він складається зі статистичних відомостей, зібраних під час змагання (дані про відносну активність гравців, її ефективність чи неефективність, кількість атак або штрафні санкції) [4, с. 369].

Основна складність продукування подієвого коментаря полягає в обмеженні часу при синтезі фраз, які, на відміну від фонового коментаря, не можуть бути заготовлені

заздалегідь. Крім того, часто виникає необхідність описувати події ще до їхнього повного завершення. Коментар динамічного спортивного матчу є професійним за якістю, якщо він відповідає таким вимогам: адекватність (ситуації) – текст повинен висвітлювати в першу чергу найбільш важливі події, що відбуваються у поточний момент, а також містити фоновий і оціночний коментар; своєчасність – основні події матчу повинні бути прокоментовані вчасно; лексико-стилістична різноманітність – для кожного типу події має бути кілька синонімічних фраз-варіантів коментування; зв'язність – коментар повинен бути цілісним описом того, що відбувається, а не розрізненим набором фраз.

Отже, телевізійний футбольний коментар є складним як за своєю структурою, так і функціями комунікативним утворенням, прагматичні ознаки якого продиктовані, з одного боку, характером коментованої події позамовної дійсності, а з іншого – гіпотетичними стосунками адресато-адресантної природи, оскільки спрямованість коментування на глядацьку аудиторію відбивається у його певних прагматико-дискурсивних рисах.

Список використаних джерел:

1. Зильберт А. Б. Спортивный дискурс: базовые понятия и категории; исследовательские задачи / А. Б. Зильберт // Язык, сознание, коммуникация. – М., 2001. – Вып. 17. – С. 45-55.
2. Халяева С. Е. Типологические и конкретно-языковые черты в просодии спортивного комментария: дис. канд. филол. наук.: спец. 10.02.20 «Английский язык» / Халяева Светлана Анатолиевна. – Пятигорск, 2006. – 147 с.
3. Якутина М. В. Просодическое выражение речевой экспрессии в средствах массовой информации (на материале передач британского телевидения): сб. научн. тр. / М. В. Якутина. – Москва, 2000 – Вып.453. – С. 78-86.
4. Лаптева О. А. Живая речь с телеэкрана: Разговорный пласт телевизионной речи в нормативном аспекте / О. А. Лаптева. – Москва: URSS, 2003. – Вып.5. – 517 с.

СЕКЦІЯ 2. ТЕОРІЯ ЛІТЕРАТУРИ, ПОРІВНЯЛЬНЕ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Луценко Л. О.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології*

Криворізький державний педагогічний університет
м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

ФЕМІНІСТСЬКА НАРАТОЛОГІЯ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

На сучасному етапі розвитку гуманітаристики значну увагу спеціалістів літератури та культурології привертає гендер (від англ. *gender* – «рід»). Поряд з такими соціально-демографічними чинниками, як раса, національність, клас, вік, гендерна ознака організовує систему ієрархії в соціумі. Грунтуючись на засадах полярності й протиставлення, гендер є віддзеркаленням асиметричних культурних оцінок та експектацій, якими оперують по відношенню до індивідуумів в залежності від їх статі.

Незважаючи на успішне освоєння теоретичних положень фемінізму рядом наукових сфер (психоаналітичною теорією, теорією фільму тощо), довгий час наратологія протистояла гендерним поглядам. Практично жодне дослідження у сфері науки про оповідь не вважало за науковий інтерес обговорення категорії гендеру наративних інстанцій, уникало відкритого теоретизування щодо його критеріїв, вбачаючи фундамент наратології в чоловічих текстах, ігноруючи специфічність жіночого письма та фемінну літературну традицію. Проте в умовах сьогодення гендер як певний тип ментальності та певної поведінки виступає новим імпульсом, що зумовлює контамінацію двох окремих напрямків – наратології та феміністської критики – у спільний науковий проект і визначається американською дослідницею С'юзен Лансер термінологічною одиницею «феміністська наратологія» [4, с. 342].

Наукова традиція осмислення уявлень про феміністичну наратологію в сучасному вітчизняному літературознавстві репрезентована в працях вітчизняних дослідників – Віри Агеевої, Соломії Павличко, Ніли Зборовської, Тамари Гундорової. На відміну від західних літературознавців С. Лансер, Г. Моглен, Е. Ленгленд та ін., які прокладають шлях до розуміння особливостей наратологічної парадигми з гендерних позицій, грунтуючись на теоретичних положеннях Ж. Женетта, С. Четмена, М. Баль, Дж. Принса, вітчизняні спеціалісти у сфері наратології вдаються до опори у вирішенні проблеми співвідношення наративу з гендером на теоретичну концептуалізацію розповіді, що склалася у наукових працях Юлії Крістевої [4] та Ганни Арендт [3], які вважають, що життя людини з його подіями можна розповісти як історію та репрезентувати як біографію, внаслідок чого саме наративність виявляється умовою людської комунікації.

Зазначений міцний науково-методологічний фундамент бездоганно спрацьовує у роботі Т. Гундорової «*Femina melancholica*» (2002), де введено до літературознавчого обігу поняття жіночого платонічного роману як особливого типу нарації при окресленні спільних особливостей наративу, створеного в епістолярному дискурсі Ольги Кобилянської та Лесі Українки. Власна гіпотеза розуміння оповідних стратегій текстуального простору українського постмодерну з притаманними йому наративними перспективами, інтертекстуальністю, переграванням літературних канонів, свідомим і несвідомим повторенням символів-знаків культурної пам'яті репрезентована у роботах «Післячорнобильська бібліотека. Український літературний постмодерн» (2005) [5] та «Кітч і література» (2010), при цьому остання є ще одним кроком у напрямку подальшої розробки

наратологічних перспектив кітчу як складової частини художньої культури та його можливостей щодо гендерного забарвлення у жіночій белетристиці.

Не менш значущим і вагомим вкладом у розвиток феміністичної нратології на вітчизняному ґрунті є роботи Соломії Павличко, в якій наголошується на необхідності поєднання ідеологічного підходу феміністського прочитання тексту з сучасними методиками текстуального аналізу – психоаналітичним, структурним, деконструктивістським, що уможлиблює не тільки наближення до аргументованого і об'єктивного інтерпретування тексту з гендерних позицій, а й руйнування традиційних уявлень про місце жінки не тільки в українській літературі, а й в суспільстві [1].

Як бачимо, феміністична нратологія отримує значну увагу та усебічно розглядається у розробках вітчизняних дослідників, які причетні до пошуків нових, швидше компромісних поглядів на феномен нративу. Спираючись на класичну теоретичну концептуалізацію оповіді, сучасний феміністський нратологічний проект не стільки радикально прокладає шлях до розуміння нративу, скільки уточнює й доповнює існуючі наукові традиції його осмислення.

Список використаних джерел:

1. Павличко С. Д. Фемінізм / Соломія Дмитрівна Павличко. – К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2002. – 322 с.
2. Arendt H. *The Human Condition* / Hannah Arendt. – Chicago : University of Chicago Press, 370 p.
3. Kristeva J. *Hannah Arendt: Life is a Narrative* / Julia Kristeva. – Toronto : University of Toronto Press, 2001. – 100 p.
4. Lanser S. *Toward a Feminist Narratology* / S. Lanser // *Style*. – 1986. – Vol. 20. – № 3. – P. 341-363.

СЕКЦІЯ 3. ЛІТЕРАТУРА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Андріанов Д. В.
студент магістратури
спеціальності «Корейська мова і література та переклад»
кафедри мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

ЗОБРАЖЕННЯ КОРЕЙСЬКОГО ІНТЕЛЕКТУАЛА У ТВОРАХ ЛІ ГІЙОНА ТА ХЬОН ДЖІНГОНА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Постановка проблеми. Процес дослідження проблематики соціального прошарку інтелігенції в літературі, його взаємодії з іншими верствами населення у творах різних письменників актуалізує широке коло історичних аспектів та передумов, конфуціанських та політичних проблем, що пов'язані з пізнанням загальних настроїв суспільства та структури розвитку літератури як мистецтва у Кореї періоду японської колонізації (1910–1945рр.).

Стан дослідження. Внесок у вивчення даної, не дуже популярної для розгляду, літературної проблематики нами здійснено в рамках сучасного літературознавства. Дослідження було ускладнено вивченням історичних передумов розвитку інтелігенції у корейському суспільстві. Образи інтелектуалів у корейській літературі найчастіше зустрічається у творах письменників: Йом Сансопа, Чхе Мансіка, Лі Гійона та Хьон Джінгона.

Разом з тим слід визнати, що у вітчизняній науковій літературі відсутні порівняльні дослідження образу представника інтелігенції у літературі Кореї японського колоніального періоду. У корейському літературознавстві наявні спроби відслідкувати трансформацію образу корейського інтелектуала в історичному процесі, проте вони недостатні для повного висвітлення цього питання [1]. Саме тому, метою статті стало вивчення та аналіз образу інтелектуала в літературі періоду японської колонізації.

Виклад основного матеріалу. Інтелігенція (від лат. *intelligens* (*intelligentis*) – знавець, фахівець) – це соціальний прошарок, що складається з осіб, які займаються розумовою працею за покликом професії [2]. Інтелігенція (чи інтелектуали) у Кореї завжди займали певний соціальний прошарок у суспільстві; у різні часи до неї належали і багаті, і збіднілі верстви населення.

Наприкінці ХІХ століття розпочалось зародження нової ери в розвитку корейської літератури. В цей час відбувався історичний рух за модернізацію суспільства, проте на долю народу тоді ж випав тяжкий та гнітючий період японської колонізації. Із настанням Нового часу, тогочасна література зацікавилася новими питаннями, які все більше і більше хвилювали суспільство. Люди звернулись до питань внутрішньої особистості та стали обговорювати значення цінності повсякденного життя [3].

У перше десятиріччя ХХ століття під впливом японських колоніалістів у японській та корейській літературі з'являються твори представників модних літературних течій: «неогуманізму», «неоромантизму», «неореалізму» та інших. Корейські журнали того часу зазвичай відображали песимістичні погляди дрібнобуржуазної інтелігенції.[4] Однак, вже у 30-ті рр. ХХ століття письменники почали глибше досліджувати риторичність романтизму через призму відчаю та меланхолію, що були поширені в житті людини тих часів. Згодом у творах з'являються реалізм, що дозволяє більш точно та вдало описати страждання, з якими стикалася корейська нація у повсякденному житті.

В оповіданні «Бідна чоловікова дружина» (1921) авторства Хьон Джінгона (1900–1943) описується подружня пара [5; 6]. Її представники не отримали імен, так як

це було ризиковано у роки колонізації. Чоловік – митець К, представник корейської інтелігенції, який живе у скрутні для нього часи, що мають вплив на подружнє щастя. Дружина з розумінням ставиться до їхнього складного становища, підтримуючи чоловіка морально заради повсякденної злагоди. У творі представлено традиційний конфлікт між повсякденним життям та життям у мистецтві. Твір є автобіографічним, тож історія оповідає про погляди реального письменника-митця, інтелектуала, який був у подібному становищі та справді пережив відчуття сумнівів, відчаю і туги на собі. Митець обрав життя в злиднях та скрутні, для того, щоб стати гарним письменником і зосередитися на творчій праці. У зображенні чоловіка втілено образ корейського інтелігента, який віддав усього себе творчості та пожертвував щастям сім'ї заради ім'я та права називатися високим званням інтелігента.

Автор Лі Гійон (1895–1984) у своїх творах вже змальовував різні характери корейських інтелігентів – вихідців із різних суспільних верств, а також, інтелігентів, які в скрутні часи переходили на бік простого народу. Так, у творі *«Просте село»*, що є одним з ранніх творів письменника, змальовано село, де сам автор провів дитинство. Лі Гійон зображує сільське життя 20-х рр. ХХ століття. Серед героїв твору слід виділити Соультека. Він – молодий, збіднілий янбан¹, дуже близька до народу та освічена молода людина. Він навчає селян, пояснюючи причини їх бідності, і до нього дослухаються, бо його палкі промови звучать щиро та впевнено. У цьому творі збіднілий інтелектуал Соультек палко співчуває сумній долі народу; обурюється, що існуюча система не цінує найдорожче на світі – людину, проте вважає, що зробити щось, щоб зарадити цьому – не його справа. Молодий інтелігент обмежується мріями про нове краще майбутнє та виголошує солодкі для вух народу слова [6, с. 106]. Автор приходить до висновку, що тільки робітники спроможні змінити народ з середини, що за цим класом майбутнє країни. Інтелігенти, вважає він, не спроможні зарадити цій проблемі загалом, хоча хочуть змінити країну на краще.

Таким чином, поняття інтелігента у період японської колонізації у Кореї відповідає загальному значенню інтелігента, як людини, що займається науковою і культурною діяльністю і на професійному рівні вивчає та поширює знання. Слід також зазначити, що поняття «корейської інтелігенції» несе і специфічні риси. В результаті проведеного дослідження виділено *унікальні ментальні особливості героя-інтелектуала у корейській літературі цього періоду* – це зазвичай романтичний меланхолік (митець К); шукач нових моральних цінностей; борець із незгодами, який прагне змін, проте пасивний у суспільному житті (янбан Соультек).

Узагальнюючи основні фактори, що формують концепцію ментального прообразу і характеру типового молодого корейського інтелігента колоніального періоду на прикладі літературних героїв-інтелектуалів та подій, описаних у творах Хьон Джінгона і Лі Гійона, також можна виділити вплив:

- існуючої традиційної терплячості та наполегливості у відданості своїй справ (митець К);
- діяльності прогресивних реформаторів-інтелігентів, що прагнуть допомагати народу з самої середини суспільства (янбан Соультек).

Висновки. Аналіз поступової трансформації та притаманних рис літературних зображень інтелігенції Кореї 1910–1945 рр. дозволяє запропонувати наступне визначення корейського інтелектуала колоніального періоду – *це збірний ментальний образ корейця, що відповідає загальноприйнятому поняттю інтелігенції і її ролі в суспільстві. Образ урізноманітнено в залежності від різних соціальних передумов, що мають вирішальний вплив на життя людини і тісно пов'язані з зовнішніми та внутрішніми чинниками. Проте образ корейського інтелектуала колоніального періоду втілює, безсумнівно, людину-патріота своєї справи і країни, яка прагне бути незалежною.*

¹ Янбан (кор. 양반 (兩班) янбан – два підрозділи) – поняття, спершу – але не раніше Х століття – яке мало значення двох різних категорій дворянства у середньовічній Кореї – цивільних (мунбан 문반 文班) та військових (мубан 무반 武班) чиновників.

Список використаних джерел:

1. 한영우. 한국선비지성사 – 한국인의 문화척 DNA 영문판 – 지식산업사, 2014. – 472면.
2. Словник іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука. – 2-е видання, випр. і доп. Київ: Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1985. – 966 с.
3. Black Crane. Anthology of Korean Literature. – New-York: Cornell University Press, 1977. – 458 p.
4. Солдатов М.В. Становление национальной прозы в Корее в первой четверти XX века. – Владивосток: Изд-во Дальневост. ун-та, 2004. – 188 с.
5. Hyun, Jin-geon. Poor man's wife [electronic resource] = 빈처 / [written by] Hyun Jin-geon; translated by Sora Kim-Russell. – Seoul: Literature Translation Institute of Korea, 2013. – 22 p.
6. 은희경. 빈처: Pinch'ō. 바이링퀼 에디션 한국 현대 소설 (15과) –아시아, 2012. – 93면.
7. Корейская литература: сборник статей. – М.: Издательство Восточной Литературы, 1959. – 160 с.

Встрова М. В.

здобувач кафедри зарубіжної літератури

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ У РОМАНІ АНДЖЕЛИ КАРТЕР «МУДРІ ДІТИ»

«Мудрі діти» («*Wise Children*») – це останній роман А. Картер (1940–1992). Його перша публікація відбулась у червні 1991, а менше ніж за рік, у лютому 1992, видатна британська письменниця, представниця постмодернізму та постфемінізму, пішла із життя, залишивши після себе об'ємний творчий здобуток. Незважаючи на багаторічне перебування Картер в Північній Америці, Австралії, Японії, її завжди притягувала до себе рідна Великобританія. Свій останній роман письменниця присвятила саме цій країні та її славнозвісному представнику, «symbol of «national identity» [4, с. 373] (символу «національної ідентичності») В. Шекспіру. Цей роман демонструє унікальний літературний талант авторки у поєднанні із її майстерним філософським тлумаченням історичних процесів; за біографом письменниці Е. Гордоном, цей твір – «funniest and sunniest novel, her cleverest and most touching» [4, с. 376] (найсмійливіший, сонячний роман, найрозумніший й найзворушливіший). Роман було започатковано у 1986 під робочою назвою «*Chance and Hazard*» [4, с. 371] (Чанс та Ха-зард), але впродовж року Картер змінила назву на «Мудрих дітей», щоб, цілком вірогідно, узагальнити сюжет та «impale[s] the century upon its jokes» [цит. за 1, с. 84] (охопити століття своїми жартами), – як влучно пишався письменник С. Руссді успіхом своєї колеги. Написання дещо затягнулося, адже Картер намагалася вмістити не тільки весь досвід «of a lifetime's thinking, looking, feeling» [4, с. 377] (накопичених за життя думок, спостережень, почуттів), але й використати якомога більше мотивів Шекспірівських трагедій, із суто Картерівським вмінням перетворювати їх на комедії: «Comedy is tragedy that happens to other people» [2, р. 213] (Комедія – це трагедія, яка відбувається з іншими). У процесі створення роману Картер знала, що дуже хвора, але вона не здавалася, вона любила життя й захоплювалась будь-якими його проявами: «What a joy it is to dance and sing!» [2, с. 5 & с. 232] (Яке це задоволення – танцювати й співати!) – такими словами письменниця наділила головну героїню на початку її жіночої сповіді, і саме ними завершила останню сторінку своєї лебединої пісні. Сюжет видався насиченим та інтелектуальним. Його переривчасте й бурлескне втілення складається з багатошарових метафор, численних алюзій, гендерних символів. Як зауважувала сама Картер, роман планувався бути «a metaphor for British socie-

ty over the last hundred years... its subtext, evidently, is the general inefficacy of patriarchy» [цит. за 4, с. 372] (*метафорою британського суспільства останніх 100 років... у його підтексті – загальна неефективність патріархату*). Перекладів твору українською або російською немає. Я проаналізую гендерний аспект роману.

«Мудрі діти» це жіноча автобіографічна версія сімейної саги Хазардів. Картер на-вмисно робить наголос на жіночій суб'єктивності з самих початкових речень роману – з привітання головної героїні Дори: «Let me introduce myself. My name is Dora Chance. Welcome to the wrong side of the tracks» [2, р. 1] (*Дозвольте представитися. Мене звуть Дора Чанс. Ласкаво прошу до невірної сторони життєвого шляху*). Тобто, відверто й сміливо, головна героїня-розповідач Дора, обіцяє читачам розповідь з іншої, протилежної, не встановленої загальноприйнятим патріархальним регламентом, жіночої сторони. На цю тему існує вдале дослідження іспанського науковця С. Делейто, який відзначав виключність та особливість проблематики жіночої «affirmation of self» [3, с. 163] (*афірмації себе*). Така «feminism's reorientation of historical method to highlight the past of the formerly excluded ex-centric» [5, с. 95] (*феміністська переорієнтація історичного методу задля висвітлення минулого раніше вилученими ексцентричними представниками*) стоїть на перехресті концепцій постмодернізму та постфемінізму, представницею яких була Картер.

Події роману припадають на 23 квітня – ця дата традиційно вважається днем народження Шекспіра – за романом це день, коли святкують своє народження сестри-близнюки Дора та Леонора (Нора) Чанси, а також їх батьки (братні двійники) династії Хазардів: біологічний, але не легітимний Мельхіор та легітимний Перегрін. Символіка дати відчувається ще напруженішою, коли ми дізнаємося, що у цей день також вшановують пам'ять Св. Джорджа, покровителя Великобританії. Батьки святкують свій 100-летний ювілей, а сестри – 75-летний.

Все дійство роману помістилося в хронологічні рамки саме цього єдиного дня, а події давнини були рефлексивно проаналізовані головною героїнею. Так, сестри Дора та Нора Чанс, «Chance by name, Chance by nature. We were not planned» [2, с. 24] (*Шанс за іменем. Шанс за походженням. Нас не було заплановано*), протягом всього життя прагнули офіційного визнання батьківства «mad with pride and ambition» [2, с. 23] (*божевільного від гордості та амбіцій*) Мельхіора Хазарда, а також його любові та уваги. Перегрін (або дядько Перрі, адже дівчата завжди знали, що він їм не рідний батько) будував своє життя за принципом існування поза історією (будь то сімейною, чи навіть світовою). Тим не менш, саме Перегрін свого часу прийняв на себе легітимну частину батьківства й піклування про маленьких близнюків Чанс, справно надсилав їм чеки, але займатися виховуванням дівчат він не міг, хоча й дуже любив їх. Він не був здатен всидіти вдома, його носило по різних куточках світу та по різних професіях: «magician, seducer, explorer, scriptwriter» [2, с. 18] (*фокусник, спокусник, дослідник, сценарист*). Біологічна мати дівчат померла під час пологів, і матір'ю їм стала жінка, у якої та знімала притулок. Бабуся Чанс – сестри завжди знали, що вона їм ані мати, ані рідна бабуся – навчила дівчат різним, але край необхідним у практичному житті речам: впевненості у собі, танцям та економності. Їм залишився у спадок від неї будинок. Так вони й вижили.

Сестер завжди займала проблема їх ідентичності. Але, якщо видиму, зовнішню ідентичність, яка б відображала їх жіночу сутність, їм вдається демонструвати й постійно доводити суспільству: «Our fingernails match our toenails, match our lipstick» [2, с. 6] (*наш манікюр підходить під педикюр та помаду*), то пошуки внутрішньої, невидимої ідентичності заплутали дівчат. Вони вважали, що щире визнання Мельхіора Хазарда їх своїми рідними доньками автоматично вирішить проблему їх легітимності, стане переломним моментом й сприятиме оновленню їх життя. Адже з англійської Чанс (*Chance*) є фактично синонімом до Хазард (*Hazard*). Дівчатам випадає шанс знятися у Голівуді разом із обома батьками. Світ грає для них яскравими барвами, сексуальними експериментами, та карнавальним різноманіттям змішаних ідентичностей. Дослідниця з Гонконгу Дж. Тревенна у своєму дослідженні щодо визначення гендерної концептуальності романів Картер, відмічає: «Dora and Nora

have spent their lives creating exaggerated versions of femininity which parody, through excess, the gender identities prescribed by society to their sexed bodies, [6, с. 270] (*Дора і Нора провели своє життя, створюючи перебільшені версії жіночості, які пародіювали своєю надлишковою гендерні ідентичності, встановлені суспільством їх статевим тілам*). Все, чого так жадали сестри втілювалося у безцінний досвід. І вже новими очима вони розгледіли, що символи гендерного пріоритету, які над ними тяжіли та інколи доводили дівчат до самоприниження, ненадійні: годинник дідуса – завжди невірний, а золота корона батька – паперова... 23 квітня сестер було запрошено на лівий берег Темзи до заможного дому Мельхіора Хазарда, щоб відсвяткувати його день народження. На момент 100-літнього ювілею антагонист був вже втретє одружений, і мав четверо легітимних дітей: від першого шлюбу – ідентичних дівчат-близнюків Саскію та Імоген, а від третього – братних двійників Трістрама та Гарета. У розпал святкування він отримує зізнання від першої дружини, Леді Аталанти, що жилами його легітимних дочок, хоча і тече кров Хазардів, але не «from the seed of Melchior Hazard!» [2, с. 214] (*від сімені Мельхіора Хазарда!*). Жінка виправдовує себе тим, що відчувала себе непотрібною, «with my empty womb» [2, с. 216] (*з пустою маткою*) та самотньою, поки великий актор, наче колонізатор, подорожував Шанхаєм, Гонконгом, Сінгапуром, Північною Америкою, Канадою із виставами шекспірівських трагедій, намагаючись завоювати прихильність місцевого населення та нав'язати свою популярність.

Я хочу окремо виділити головні ідеї роману й продемонструвати їх як ланцюжок гендерних опозицій, які повільно переходять одне до іншого:

– жіноче письмо та відсутність прав жінок описувати історичні події vs. чоловіче письмо, визнане нормою та стандартом;

– низька культура комедії та вар'єте-кабаре, представниками яких є нелегітимні доньки Мельхіора vs. висока культура трагедії та взагалі національних театрів, представниками якої слід вважати Мельхіора, його батька Рудольфа Хазарда, а також і самого Шекспіра, твори якого батько та син Хазарди репрезентували на театральних сценах всього світу;

– іншість / інакшість та нелегітимність родинних стосунків та відсутність прав, представниками чого є Дора і Нора Чанси vs. оригінал, батьківське визнання законних дітей та відповідна суспільна легітимність таких відносин, представниками є законодароджені діти Мельхіора – дві пари близнюків, офіціальних носіїв фамілії Хазард;

– країни-колонії vs. країна-завойовник Великобританія.

Отже, фігуру Шекспіра та мотиви його творів, які Картер майстерно але провокаційно деконструювала у своєму останньому завершеному романі «Мудрі діти», мені вдалося визначити й розділити за допомогою гендерних опозицій. Так, не можу погодитися із наданою Е. Гордоном характеристикою роману як «absurdly over-the-top burlesque of Shakespearian motifs» [4, с. 373] (*абсурдний перепоვნений бурлеск шекспірівських мотивів*), я впевнена, що тут немає абсурду взагалі, це – суперечливий досвід пошуку жіночої ідентичності; постфеміністський виклик суто чоловічому праву на історіографічний дискурс та цілеспрямована деконструкція влади шекспірівської творчості, а разом з нею і деконструкція влади патріархальної інституції Великобританії.

Список використаних джерел:

1. Boehm B. A. Wise Children: Angela Carter's Swan Song / Beth A. Boehm // Review of Contemporary Fiction. Vol. 14. Issue 3. 1994. – P. 84-89.
2. Carter A. Wise Children [novel] / Angela Carter. L.: Vintage Books, 2006. – 234 p.
3. Deleyto C. «We Are No Angels»: Woman Versus History in Angela Carter's Wise Children / Celestino Deleyto // Telling Histories: Narrativizing History, Historicizing Literature // Ed. Susana Onega. Amsterdam & Atlanta: Rodopi, 1995. – P. 163-180.
4. Gordon E. The Invention of Angela Carter: A Biography / Edmund Gordon. L.: Chatto & Windus, 2016. – 525 p.
5. Hutcheon L. A Poetics of Postmodernism: History, Theory, Fiction / Linda Hutcheon. N. Y., L.: Taylor & Francis, 2004. – 268 p.

6. Trevenna J. Gender as Performance: questioning the «Butlerification» of Angela Carter's fiction / Joanne Trevenna // Journal of Gender Studies. Vol. 11. Issue 3. Carfax Publishing, Taylor & Francis, 2002. – P. 267-276.

Кеба О. В.
доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри германських мов і зарубіжної літератури
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Хмельницька область, Україна

ІНТЕРТЕКСТ У ХУДОЖНІЙ СТРУКТУРІ РОМАНУ ДЖ. М. КУТСІ «ЕЛІЗАБЕТ КОСТЕЛЛО»

«Елізабет Костелло» Дж. М. Кутсі (авторське пояснення щодо транскрибування прізвища див. [3]) визнається одним із найбільш глибоких і багатопланових його творів [2]. Не в останню чергу такий статус роману обумовлюється винятковим насиченням тексту різноманітними формами інтертексту. Безпосередньою підставою їх органічного включення в художню структуру є те, що головна героїня твору, ім'я якої, власне, й дає йому назву, є письменницею. Автор наділяє Елізабет Костелло непростою творчою біографією і активною життєвою позицією, робить добре відомою в літературному й академічному світі, їй присуджують літературні премії, запрошують в університети для читання лекцій тощо.

Саме в цих лекціях найбільш очевидно має місце апеляція Елізабет Костелло до своїх літературних попередників, пояснення власних творчих, художньо-естетичних та громадянських принципів. Їх апробація й верифікація здійснюється в контексті творчості таких авторів, як Даніель Дефо, Едгар Аллан По, Вільям Блейк, Джон Кітс, Федір Достоєвський, Райнер Марія Рільке, Тед Г'юз, Франц Кафка, Джеймс Джойс та ін. Знаменно, що літературну славу Елізабет Костелло приніс роман «Будинок на Екклс-стріт», своєрідна деконструкція, а в певному сенсі й сиквел роману Джойса «Улісс», в якому авторка «вивела» Моллі Блум із «спального ув'язнення» на вулиці Дубліна.

Інтертекст у даному випадку стає ефективним засобом постановки не лише суто літературних питань, а й фундаментальних проблем людського існування в «постгуманітарну» епоху. Ключовими концептами твору, що створюють його багатовекторний дискурс й ефективно підтримуються за допомогою інтертексту, є гуманітаристика (система наук про людину), гуманізм (антропоцентрична ідеологія), гуманність (етична парадигма). В ряду претекстів, крізь призму яких досягається цей проблемно-тематичний комплекс, ключову роль відіграють твори Дж. Свіфта «Modest Proposal» і «Gulliver's Travels», оскільки їх автор значно випереджає свій час, передбачаючи новітнє антропологічно-екзистенціальне розуміння людської сутності.

В силу професійної письменницької діяльності головного персонажа названі вище концептуальні парадигми так чи інакше закорінені на суперечностях мистецького освоєння буття в його крайніх проявах, зокрема – чи здатен митець, проникаючи у сфери зла, протистояти його безодням і жахам. У зв'язку з цим у романі важливе місце займає дискусія Елізабет Костелло з письменником Полом Вестом (на відміну від численних «реальних» письменників, він, як і головна героїня твору, є романістом фікціоного плану). Пол Вест фігурує в тексті як автор роману про нацистську верхівку, зокрема, невдалу спробу заколоту проти Гітлера і страту групи генералів-«зрадників», описану «надмірно естетично», з деталізацією натуралістичних подробиць та приниженням людської гідності. Фактично ця дискусія ведеться не тільки з Полом Вестом (чи Фердинан-

дом Селіном, який також потрапляє в інтертекстуальне поле роману), а й з усією так званою «літературою зла» та її теоретиками на кшталт Жоржа Батая.

Складні інтенції Дж. М. Кутсі реалізуються в специфічному жанровому синтезі, тягнучи до філософсько-інтелектуального роману в його «ідеологічному» варіанті (за М. Бахтіним). Сюжет твору «розпадається» на низку фрагментів, кожний із яких висвітлює певні аспекти життєвої, світоглядної та естетичної позиції героїні. При цьому нарратив, зорієнтований в основному на «центральну свідомість», нею не обмежується. Паралельні нарративні голоси, дискурсивні щодо основного, виникають головним чином завдяки переключенню фокальної перспективи на свідомість сина Елізабет Костелло Джона (університетського викладача фізики й астрономії) та її сестри Бланш (керівника католицького місіонерського центру в Африці). Показово, що Джон не може згадати ім'я персонажа Фолкнера, який настійливо повторював, що він не ненавидить Південь («...insisting with mad repetitiveness that he does not hate the South. Who is the character?» [1]). Читач має сам ідентифікувати тут Квентіна Компсона з роману «Авессаломе, Авессаломе!». Подібно до цього в тексті з'являється алюзія на роман «A Passage to India» без згадки імені його автора, Е. Форстера.

Істотне місце з-поміж інших претекстів роману займають твори Франца Кафки, зокрема оповідання «Звіт для академії», на аналізі якого Елізабет Костелло будує свою концепцію реалізму та неоднозначну інтерпретацію Голокосту, вважаючи некоректними зооморфні уподібнення жертв нацистських фабрик смерті. Кафкові ж притча «Перед законом» і роман «Процес» мають інший вимір інтертекстуальності – імпліцитний. Алюзія на них виникає в передостанньому розділі твору, де Елізабет Костелло, потрапляючи у своєрідне чистилище, складає звіт перед групою людей (чиновники Замкової канцелярії?) про власну творчу діяльність. Свій письменницький статус вона визначає за допомогою вислову Чеслава Мілоша «Secretary of the invisible» і підкреслює, що той був секретарем значно вищого рівня. Про самий цей вислів Елізабет говорить, що він «був надиктований» поетові.

Таким чином, багата й гнучка інтертекстуальна парадигма роману Дж. М. Кутсі «Елізабет Костелло» є продуктивним чинником філософсько-інтелектуальної проблематики твору й інструментом імплементації авторського погляду на світ, людину і літературу.

Список використаних джерел:

1. Coetzee J. M. Elizabeth Costello // <https://ru.scribd.com/doc/312854475/6-Coetzee-Elizabeth-Costello-Full-text-pdf>
2. Head, Dominic. The Cambridge Introduction to J. M. Coetzee / Dominic Head. – Cambridge U.P., 2009. – 130 p.
3. How to Say : J.M. Coetzee and other Booker authors [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/blogs/magazinemonitor/2009/09/how_to_say_3.shtml

Пітерська О. В.

здобувач кафедри світової літератури

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

м. Полтава, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОМАННОГО ЖАНРУ У ТВОРЧОСТІ Е. Х. ПОРТЕР

На межі століть зазвичай відбуваються радикальні зміни в традиційному жанровому мисленні, широка диференціація та контамінація жанрів як у масштабах цілої системи, так і усередині окремого твору. Інтерес сучасної науки до теоретичного та практичного аспектів жанрової еволюції є закономірним; він викликаний декількома факторами: активним розвитком нових літературознавчих, філософських, естетичних, культурологіч-

них, лінгвістичних методологій та методик, а також постійним розвитком літератури, що зумовлює появу нових жанрових форм, які вимагають теоретичного осмислення. Надзвичайною активізацією жанрово-стилістичних експериментів відзначено творчість багатьох сучасних українських романістів: Ю. Андруховича, С. Жадана, О. Забужко, Ю. Іздрика, К. Москальця та інших. Сучасні романи вирізняються парадоксальним поєднанням мінімізації форми з гіперінформативністю, циклізацією, поліжанровим мисленням, схильністю до «монтажної» архітектоніки та естетичної гри. Ще на початку ХХ ст. зарубіжні літературознавці (Б. Кроче [7], П. Ван Тігем [8]) відмовилися від чіткого визначення жанру та жанрових ознак художнього твору, оскільки центральною постаттю у літературному процесі визнали вільного у власній творчій ініціативі автора. Іншою причиною складності визначення жанрових ознак є змішування, синтез жанрів, вплив якого на подальший розвиток літератури однією з перших визначила американська дослідниця Розалі Літтел Колі [с. 43]. Окремі теоретичні аспекти виникнення жанрових новоутворень розглянуті в наукових розвідках вітчизняних та іноземних вчених – М. Бахтіна [5], Т. Бовсуновської [1], Н. Копистянської [2], А. Ткаченка [3], В. Халізева [6].

Визнання романного жанру як провідного триває у світовій літературі на протязі трьох століть, але до сьогодні саме роман привертає до себе увагу багатьох вчених. М. Бахтін зазначав, що вивчення роману відрізняється особливими труднощами, які зумовлені своєрідністю об'єкта, адже роман, на думку вченого, є жанром незавершеним у своєму становленні [4, с. 447]. Т. Бовсунівська також стверджує, що «жанрова форма роману постійно еволюціонує, ... синтез стійкої типології роману лишається однією із нагальних теоретичних проблем» [1, с. 59]. Отже, проблема романних жанрових трансформацій займає важливе місце у сучасному літературознавстві.

До творчої спадщини американської письменниці Е. Х. Портер (1868–1920 рр.) увійшло п'ятнадцять романів та цикл коротких оповідань. Існує небагато творів, ставлення до яких з боку критиків було таким неоднозначним, як до роману «Полліанна» [11]. 1913 р., після публікації роману, «Бостонський вісник» писав: «До списку людей, які щось зробили задля того, щоб світ став більш радісним, треба додати імена Полліанни та Е. Х. Портер» [10]. Репутація книги, розціненої спочатку як блискучий трактат про позитивне ставлення до життя, значно погіршилася у середині ХХ ст. Зміст роману характеризували як «фальшиву філософію» та «позолочену балаканину» [10]. Найбільш дошкульна критика вийшла з-під пера Мері Кадоган та Патрісії Крейг, які 1975 р. написали статтю «Новий погляд на нереальних дівчат з 1839 до 1975», де було зазначено, що «Полліанна» стала бестселером завдяки повній відсутності здорового глузду, тому що автор «...потурає читачам найнижчого рівня, адже «Полліанна» ніяк не сприяє розвитку читацької думки» [10]. Натомість інтерес до вивчення роману виник у психологів та соціологів, які визнали, що роман Е. Х. Портер містить у собі ідею занурення в емоційне життя дітей та американської пропаганди позитивного мислення. У розквіті комерційного успіху роману «гра у радість» (the Glad Game) за «Полліанною» [11] була добре прийнята в масовій культурі: на території США виникли клуби, які тримали за маніфест основні положення цієї гри. Ідея протиставлення позитивного мислення поганим обставинам привернула до себе багатьох людей: до кола шанувальників «Полліанни» були залучені діти, молодь та дорослі, навіть серед в'язнів були засновані клуби «гри у радість». Слід зазначити, що Полліанна – один з небагатьох персонажів світової літератури, завдяки якому з'явилося нове лексичне поняття в англійській мові. Діапазон лексичного тлумачення цього слова достатньо широкий: з одного боку, так називають нерозумних, засліплених та невинуватих оптимістів, які дивляться на світ крізь рожеві окуляри, з іншого – тих, хто вміє бачити любов та радість у кожному дні, що є доречним у столітті, яке відзначене цинізмом та удаваною вишуканістю. Усвідомлення та схвалення так званої «гри у радість» є лише верхнім шаром роману Е. Х. Портер; у художньому просторі твору гра об'єднує різні верстви суспільства провінційного містечка Белдінгсвілл. Люди, які раніше були байдужими один до одного, дійшли до висновку, що турбота окремого індивіда про інших має потенціал для створення суспільної взаємопідтрим-

ки саме тоді, коли це найбільш необхідно: «Beldingsville, of course, kept itself informed concerning Pollyanna» (Белдінгсвілл, звичайно, сам інформував про стан здоров'я Полліанни) [11]. Подібна ідея виникне пізніше у творчості А. Камю (роман-притча «Чума»), А. де Сент-Екзюпері («Планета людей»). Наприкінці роману головна героїня пише листа тітці Поллі, щоб сказати їй, що вона знову може ходити, та підписує його: «With heaps of love to everybody» (З величезною любов'ю до всіх) [11]. Останні слова книги немов підкреслюють основну думку роману: кожний несе в собі добре світло, треба тільки вміти відкрити свою душу та подарувати це світло людям.

Жанрові ознаки «Полліанни» багатоаспектні. Поєднання утилітаризму та євангельських поглядів, тематичні мотиви морального випробування, вдосконалення героїв є традиційними рисами вікторіанського роману, натомість біблійні ідеї радості, любові до ближнього, наближають твір Е. Х. Портер до жанру притчі. Чітка визначеність художнього простору, достовірні та переконливі характери, відображення місцевого колориту за допомогою діалектної лексики, елементи поліфонії, гостра іронічна критика соціальної дійсності (епізод, у якому місцева християнська благодійна організація відмовляється допомогти у пошуку притулку для сироти Джиммі Біна) співвідносяться з тенденціями реалістичної соціально-психологічної прози.

Популярність «Полліанни» спричинила появу низки сиквелів: спочатку продовження пише Е. Х. Портер («Полліанна дорослішає»), далі – Елізабет Бортон, Гарріет Ламміс Сміт та інші. Але принцип філософської гри за світоглядом головної героїні та її батька, закладений в основу першої «Полліанни», виявився набагато сильнішим за її спадкоємців у літературі: жодне з продовжень не отримало визнання та популярності оригінального твору.

Отже, «Полліанна» Е. Х. Портер – це роман-гра, який позиціонується як художнє та соціальне явище водночас. Ознаками жанрової трансформації роману є синтез канонічних традицій соціально-психологічної прози, вікторіанського роману та філософської притчі.

Список використаних джерел:

1. Бовсунівська Т. В. Теорія літературних жанрів : Жанрова парадигма сучасного зарубіжного роману : Підручник – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2009. – 519 с.
2. Копистянська Н. Х. Жанр, жанрова система у просторі літературознавства : монографія – Л. : ПАІС, 2005. – 368 с.
3. Ткаченко А. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства : підручник – К. : Правда Ярославичів, 1998. – 448 с.
4. Бахтин М. М. Вопросы литературы и эстетики : Исследования разных лет. – М. : Художественная литература, 1975. – 500 с.
5. Бахтин М. Проблемы речевых жанров // Литературная учеба. // 1978. – № 1. – С. 200-219.
6. Хализев В. Е. Теория литературы. Издание четвертое, исправленное и дополненное: учебник – М. : Высшая школа, 2004. – 405 с.
7. Croce Benedetto. Filosofia, poesia, storia: pagine tratte da tutte le opere a cura dell'autore: terzo volume // Adelphi, 1996. – 1681 p.
8. Van Tieghem, Paul. Le préromantisme : études d'histoire littéraire européenne. // Genève: Slatkine Reprints, 1973. – 298 p.
9. Colie Rosalie L. Shakespeare's Living : The Monograph Art. Princeton : Princeton University Press, 1974. – 382 p.
10. Encyclopedia.com : Pollyanna: The Glad Book Eleanor H. Porter. [Електронний ресурс] / Criticism. – Режим доступу: <http://www.encyclopedia.com/> (дата звернення : 09. 08. 2017). – Назва з екрану.
11. Free ebooks : Project Gutenberg [Електронний ресурс] / Pollyanna by E. H. Porter – Режим доступу: <http://www.gutenberg.org/files/1450/1450-h/1450-h.htm> (дата звернення 02.10.2017). – Назва з екрану.

«АВТОРСЬКА ІРОНІЯ У САТИРИЧНІЙ ПОЕМІ «БЕППО» ДЖ. Г. БАЙРОНА

Літературний персонаж, утворений автором за зразком народного стереотипу, лише частково відокремлює себе від групи, з якою проходить його життя. Це не стільки виділення, скільки розрізнення себе, яке не зовсім не порушує єдності, а, навпаки, підтримує і розвиває її [2, с. 97]. Відомий англійський митець Дж. Г. Байрон належить до найвідоміших людей свого часу. Існують десятки живописних і скульптурних портретів Дж. Г. Байрона. До них, звичайно не можна ставитися з цілковитою довірою. Адже ті, хто могли порівняти портрети Дж. Г. Байрона з оригіналом, часто підкреслювали, що не вистачає в цих зображеннях енергії, життя, чарів внутрішньої сили поета. Усі твори Дж. Г. Байрона читаються з особливим інтересом і в наш час. Поєми англійського поета заворожують самим звучанням, красою нереальності, могутню пристрастей і разом з тим сприймаються як прекрасна архаїка. Сатири, іронічний «Дон Жуан», меланхолійна лірика «Неба і землі» вражають співзвучністю з думками й почуттями сучасної людини [6, с. 268].

Засоби авторської іронії та сатири у структурі художніх текстів привертала увагу багатьох вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема таких, як Ю. Борева, Л. Вайсгербера, Б. Дземідока, Д. Мекке, С. Походні, Г. Почепцова, О. Вишні, В. Червенського, Л. Чернова, М. Білкуна та ін.

Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу сучасних дослідників до вивчення естетичної категорії авторської іронії та особливостей її відображення у сатиричній поемі «Беппо» Дж. Г. Байрона.

Метою вивчення є виявлення та аналіз авторської іронії і сатири у поемі «Беппо» Дж. Г. Байрона.

Уперше термін «іронія» з'явився в грецькій літературі V ст. до н. е. і спочатку означав обман, знущальне удавання з метою висміяти кого-небудь. Однак невдовзі іронія в античній філософії та естетиці набула глибшого й ширшого значення. Платон визначав її як життєву позицію грецького мислителя Сократа, який у невимушеній бесіді відкривав співрозмовникові і його власну обмеженість, і удавану значимість того, перед чим усі звикли схилитися. Іронія набуває статусу своєрідного ставлення особистості до світу в ті епохи, коли руйнуються усталені уявлення, а їм на зміну поступово приходять нові. Вона має елемент зниження, заперечення зображуваного, але водночас загострює трагізм, містить «своєрідну діалектику заперечення: удавано стверджуючи віджилі цінності, насправді розвінчує їхню порожнечу й нікчемність». Формально-логічну специфіку іронії вдало описав О. Лосев: «Іронія на відміну від обману не просто приховує істину, але і виражає її, тільки особливим інакомовним чином» [3, с. 28]. Можна виділити два аспекти вивчення іронії: філософсько-естетичний, який тлумачить іронію широко, як один із компонентів категорії комічного, і лінгвістичний, який розглядає іронію як стилістичну категорію, що функціонує у межах художнього тексту. Для з'ясування лінгвістичної суті іронії необхідно насамперед визначити її статус як філософсько-естетичного феномена, її місце серед таких понять, як гумор, сатира, комічне, трагічне, та дослідити специфіку її проявів. Це завдання ускладнюється через те, що упродовж різних історичних періодів провідного значення набував той чи інший різновид іронії: в античності – трагічна іронія, у добу Відродження – насмішкувата, у романтиків та їх послідовників – песимістична та нігілістична. Цим зумовлюються і розходження в поясненні філософсько-естетичної її суті [3, с. 29].

«And even in Italy such places are
With prettier names in softer accents spoke,
For, bating Covent Garden, I can hit on
No place that's called
Piazza in Great Britain» [5, с. 3].

«Подобных «стрит» в Италии не счесть,
И лишь названья мягче и звучнее.
Из площадей английских словом «пьяцца»
Лишь Ковент-Гарден вправе называться»
[1, с. 8].

(Переклад В. Левіка)

Одним із видів іронії є авторська іронія, де у творі відтворено авторську позицію до зображеного світу ідей, героїв, художньої організації твору. Такий вид іронії ми знаходимо у сатиричній поемі «Беппо» Дж. Г. Байрона. Дж. Г. Байрону завжди подобалася філософська глибина й простота, з якою П. Шеллі давав відповіді на найскладніші питання життя й метафізики. Восени 1816 р. у житті й творчості поета настає період підйому. В Італії Дж. Г. Байрон створює свої найбільші добутки: четверта пісня «Чайльд-Гарольда», ряд творів у класицистичному стилі – «Скарга Тасо», «Ода до Венеції», «Пророцтво Данте», завершує твір «Манфред», пише містерії та біблійні теми – «Каїн», «Небо і земля», цикл трагедій – «Маріно Фальєро», «Сарданапал», «Двоє Фоскарі», поеми «Беппо», «Мазепа», «Острів», сатири – «Видіння суду» та «Бронзовий вік». Дж. Г. Байрон був майстром політичної сатири. Сатирична спрямованість його творчості проявляється з усією силою саме в роки перебування в Італії. «Жартівлива» поема «Беппо» різко викриває пороки буржуазного суспільства [6, с. 172]. Наприклад:

«And there are dresses splendid, but «Вот маски: турок, янки-дудль, еврей,
fantastical,

Masks of all times and nations, Turks and Jews,

And harlequins and clowns, with feats
gymnastical,

Greeks, Romans, Yankee-doodles, and
Hindoos;

All kinds of dress? except the ecclesiastical,

All people, as their fancies hit, may choose»

[5, с. 2].

Калейдоскоп невиданних уборов,

Лент, серпантина, блесток, фонарей,

Костюмы стряпчих, воинов, актеров

Все что угодно прихоти твоей» [1, с. 4].

(Переклад В. Левіка)

У сатиричній поемі «Беппо» Дж. Г. Байрон безжально висміяв англійське святошництво і англійську політику, водночас поет сумував за батьківщиною. Митець мріє про повернення на батьківщину і боїться цього, однак прагне хоча б вирватися з тієї в'язкої трясовини проблем і трагічних спогадів, на яку перетворилося його життя в Італії [6, с. 174].

Раціоналіст і романтик Дж. Г. Байрон протестував не лише проти політичної реакції та салонного дворянського лицемірства, а й проти всього буденного, звичайного, загальноприйнятого, митець давав підстави для різних міфів і легенд. У поемі «Беппо» Дж. Г. Байрон згадує веселі шекспірівські комедії та їдкий гумор Фальстафа, поет не планував пародії, але вона виникла стихійно. Причому це була пародія на самий дух «східних поем», тобто на себе [6, с. 230].

«Which smothers women in a bed of feather,
But worthier of these much more jolly
fellowSj

When weary of the matrimonial tether

His head for such a wife no mortal bothers,

But takes at once another, or another's»

[5, с. 10].

«Как этот черный сатана Отелло,

Заливший кровью брачный свой алтарь.

Из пустяков поднять такое дело»

Не лучше ли, в беде смирясь душой,

Жениться вновь иль просто жить с чу-

жой» [1, с. 21].

(Переклад В. Левіка)

У житті Дж. Г. Байрона не все було самовигадкою, позою, жартом. Він був зітканий з цілком реальних, невигаданих суперечностей, часто нездоланих для нього самого. Він знав сумніви і не раз страждав від того, що не міг стримувати свої бажання й пристрасті. Щедрість, яка призвела до астрономічних боргів, Дж. Г. Байрон поєднував з ощадністю, демократизм із аристократизмом, скептицизм і повну розкутість ума з забо-

ронністю, відкритість з таємничістю, сумніви у довершеності власних творів із упевненістю, що він – найбільший поет Англії [6, с. 176].

«And buy repentance, ere they grow devout, However high their rank, or low their station, With fiddling, feasting, dancing, drinking, masquing, And other things which may be had for asking» [5, с. 2].	«Греси смелей, чтоб каются потом! Без ранговых различий и приличий Все испытать спешат и стар и млад: Любовь, обжорство, пьянство, маскарад» [1, с. 4].

(Переклад В. Левіка)

Таким чином, не варто відтворювати істинний портрет англійського поета за матеріалами, залишеними його сучасниками. Надто суперечливим був і є характер Дж. Г. Байрона. Творча спадщина англійського митця продовжує відігравати багатозначну роль у європейському політичному та культурному житті. У сатиричній поемі «Беппо» зовсім новий тип романтичного героя, який не тікає від суспільства, а насолоджується його звичними ритуалами, оцінюючи їх із іронією. У ньому легковажний чичероне вже пророкує появу і Дон Жуана, і Онегіна. Іронізуючи, висміюючи, Дж. Г. Байрон наближається до справжнього, істинного, зриває романтичні покрови, руйнує ілюзії [6, с. 231].

Список використаних джерел:

1. Афонина О. Джордж Гордон Байрон : Собрание сочинений в четырёх томах. Т. III. / О. Афонина. – М.: Издательство «Правда», 1981. – 347 с.
2. Бовсунівська Т. Історія української естетики першої половини ХІХ ст. / Т. Бовсунівська. – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2001. – 344 с.
3. Калита О. Засоби іронії в малій прозі (кінець ХХ – початок ХХІ століття): монографія / О. Калита. – К. : Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2013. – 238 с.
4. Літературознавча енциклопедія : у двох томах. Т. 2 / [авт. – уклад. Ю. Ковалів]. – Київ : ВЦ «Академія», 2008. – 624 с.
5. Lord Byron *Beppo, a Venetian story*. Vol. I. – London : John Murray, 1818. – 125 p.
6. Павличко С. Зарубіжна література: дослідження та критичні статті / С. Павличко. – Київ. – 2001. – 559 с.

Тендітна Н. М.

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української мови та літератури

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Донецька область, Україна

ВАРІАНТИ НЕЗВИЧАЙНИХ НАРОДЖЕНЬ ГЕРОЇВ В НАРОДНИХ КАЗКАХ СВІТУ

Частим мотивом у казках багатьох народів світу є, перш за все, звернення до вищих сил з метою допомоги народження дітей: «Ти щиро молися та благай Бога, роздавай золото й коштовності старцям убогим, то, може, Всевишній зглянетися над тобою і дасть тобі дитинку» [4, с. 18]. Або за допомогою зернят. Як в іранській казці «Горошинка»: «Якогось дня жінка приставила до печі горщик з горохом, аж раптом одна горошинка вискочила з горщика і зробилася з неї маленька й гарненька дівчинка» [4, с. 31].

Досить детально розповідається про це у казці Г.-К. Андерсена «Дюймовочка»: «Вот тебе ячменное зерно... Посади ты это зернышко в цветочный горшок... Только она его посадила, зернышко сразу проросло, а из ростка вырос большой чудесный цветок...»

Но лепестки цветка были плотно сжаты...И как только она поцеловала лепестки, там внутри, в бутоне, что-то шелкнуло, и он распустился... в самой чашечке на зеленом пес- тике цветка сидела девочка. Она была маленькая-маленькая, всего в дюйм ростом. Её так и прозвали Дюймовочкой» [1, с. 90]. Або в закарпатській казці «Сто братьев»: «В ту ночь приснилось жене, что в её огороде расцвела прекрасная роза. И если ту розу сорвать, съест её семена, то обязательно будет дети...Разорвала баба цветок, а из него зернышки на ладонь посыпались. Она кинула их в рот и съела. Через год у бабы родился мальчик...Через год родился и сотый сынок» [6, с. 146].

Чи фруктів: «Одну половину цього яблука з'їж сам, а другу половину дай з'їсти сво- їй жінці. Через дев'ять місяців, дев'ять днів та дев'ять годин твоя жінка народить хлоп- чика» [4, с. 39]; «старик взял персик...И вдруг персик в руках старика с треском разло- мился на две половинки, и оттуда с громким плачем выпрыгнул красивый мальчик... И так как родился он из персика назвали они его Момотаро» [5, с. 12].

Простежується обіцянка щедрої винагороди за допомогу появи дитини певної статі: «Одного дня жінка й приобіцяла: коли народиться в неї хлопчик, вона купить ман меду і ман масла та дасть йому, щоб відніс морським риbam» [4, с. 58]. Але за такі народження висувуються і певні умови, невиконання яких веде до втрати дитини: «Шість місяців носіть його на руках, та глядіть тільки, не кладіть на землю, а то більше ніколи його не побачите» [4, с. 39]; «Як народиться дівчинка, повісь на воротах сито, ми будемо знати та й повернемося. Як же народиться хлопчик, повісь на воротах рушницю, то ми й не повернемося, бо гірко нам на світі без сестри жити» [4, с. 142].

Народженню сприяє і соціальний статус: «Поки чоловік та жінка жили в багатстві й розкошах і ні в чому не мали нужди, Господь не давав їм дитини. Але тепер, коли для них настала чорна година, жінка зайшла в тяж» [4, с. 130].

Інколи в казках вказується «технологія» національного народження: «Вони посади- ли її на цеглини (іранські жінки під час пологів присідають навпочіпки, і під ноги їм підкладають цеглини), прийняли од неї дитинку, обмили, сповили і поклали спати біля матері» [4, с. 130]. Та заміна слова «вагітна»: «стала при надії» [4, с. 142]; «зайшла в тяж» [4, с. 142]; «забрюхатели» [2, с. 371].

Незвичайне народження пророкує і подальшу незвичайну долю: «сьогодні вночі Го- сподь пошле старості дитину, гарного такого хлопчика. Проте коли йому сповниться вісімнадцять років, у саму шлюбну ніч його розірве вовк» [4, с. 161]. Не довге життя судилося і Снігуроньці. Коли прийшла весна, вона перетворилася на хмаринку під час дитячих забав.

Або незвичайні здібності: «Смотрит отец: двое его сыновей – как все младенцы, а третий, Иван, сразу встал на ноги и говорит: – Хочу, нянько, на полонину сходить!» [6, с. 309]; «рос Момотаро не по дням, а по часам...Вскоре он стал таким богатырем, что не было в целой округе никого, кто мог бы померяться с ним силой» [5, с. 12]. А у казці «Глиняный парень» новонароджене «дитя» з'їло своїх батьків: «съел бабку с прялкой да дедку с клюшкой» [2, с. 273]. Чи герой із казки «Хлоптун»: «как тряпичку снимут с не- го, покойника, а черти пихаются к нему в рот...Что же тут будет, что они пихают- ся?...хлоптун родится...Что же он будет делать...пять годов живет хорошо, потом буде ест скотину, людей» [2, с. 277].

У жартівливій іранській казці «Причепа Мешхеді Алі» молодиця змовилася з пови- тухою, щоб та підтвердила вагітність Мешхеді Алі на четвертому місяці. Всі присутні жартували: «Добре буде, коли народиться хлопчик» [4, с. 182].

В індійській народній казці «Горщик» читаємо про таке народження: «– Ох, якби я мала синочка...то було б кому жати пшеницю. А горщики ніби зрозуміли її слова, враз розгойдалися на полиці та стук-стук один об один, стук-стук – неначе розмовля- ють...Тоді один горщик загойдався дужче, й старенька раптом почувла: – Матусю, я піду жати пшеницю...– Хто тут? Хто це балакає? А горщик скок із полиці – і до бабусі: – Це я, матусю, я!» [3, с. 108-109].

А індійська казка «З чужого розуму не живи» розповідає: «Якось сиділи невеселі старий із старою на своєму городі, де на грядках росли гарбузи, і старий скрушно зітхнув: – Ех, якби ж то в нас був синочок... Тільки старий це вимовив, як до нього з грядки підкотився гарбуз і вигукнув: – От я вам і буду синком!» [3, с. 115].

Цікаві і російські казки – «Колобок»: «несколько колобочков и испекла. Потащила из печки – колобок пал и покотился. И человеческим голосом заговорил: – Я у бабушки ушел, я у дедешки ушел» [2, с. 137]. «Снегурочка», в якій розповідається про народження дівчинки із снігу: «Робята комья катают... – Дедка, пойдем-ка, – говорит, – мы с тобой сделаем куклу. Ну и пошли. Состроили куклу: глаза, ручки, все. Пошли домой с дедком, идут, а сами назад поглядывают. Бабка говорит: – Дедка, гляди-ко, кукла за нами идет!» [2, с. 220].

А також казка «Баба-Яга и Заморышек»: «Старик воротился в деревню; в ихней деревне был сорок один двор; вот он обошел все дворы, собрал с каждого по яичку и посадил клушу на сорок одно яйцо. Прошло две недели, смотрит старик, смотрит и старуха, – а из тех яичек народились мальчики: сорок крепких, здоровеньких, а один не удался – хил да слаб!» [2, с. 230]. «Мальчик с пальчик»: «Ел-ел старик, поглядел на солнце, как чихнет, открыл глаза – перед ним стоит мальчик с пальчик в золотой шапочке» [2, с. 333].

Або «Глиняный парень»: «Старику старуха и говорит: – Старик, робят у нас нет, а сделаем мы из глины парня – будто и сын будет. Сделали они парня и положили на печку сушиться» [2, с. 273]. Чи «Иван Быкович»: «был царь с царицею; детей у них не было. Стали они бога молить, чтоб создал им детище... помолились, легли спать и уснули крепким сном. Во сне им привиделось, что недалеко от дворца есть тихий пруд, в том пруде златоперый ерш плавает; коли царица его скушает, сейчас может забеременеть» [2, с. 370]. Але необережне смакування рибою царицею, кухаркою та коровою призводить до потрійного народження: «И вот разом забрюхатели: и царица, и ее любимая кухарка, и корова, и разрешились все в одно время тремя сыновьями...» [2, с. 371].

Споживання риби призводить до народження і в казці «Син собаки»: «попалась ему в сеть золотая рыбка. Отнес он её в подарок царю. Кухарка рыбу изжарила и подала на стол царице. Но и сама попробовала, и остатки бросила собаке. И все трое от рыбы забеременели: и царица, и кухарка, и собака. А когда пришло время, все в одну и ту же минуту родили сыновей» [6, с. 170].

Незвичайне народження-переродження героїні спостерігаємо в українській казці «Кривенька качечка». Та довготривалу вагітність у казці «Жених-уж и невеста-лягушка»: «Не разродиться тебе, жена, до тех пор, пока я не положу на тебя свои два перста... прошел год, а ребенок у неё не родится. Прошло полтора, а ребенка все нет» [6, с. 231].

Про народження незвичної дитини віщують ангели у казці «Сказка про сына угольщика»: «Счастливый родился! Возьмет он себе в жены дочь того человека, что спит на чердаке. В эту минуту у него родилась дочь» [6, с. 236]. А інше народження напроорокувала чоловікові циганка: «Вернулся человек домой, и жена родила ему сразу трех сыновей» [6, с. 309].

У казці «Сестра и заколдованные братья» до жінки, яка оплакувала своїх дітей «подплывает маленький рачок и все под руками вертится... Схватила его жена егеря, бросила в рот и проглотила. И затяжелела» [6, с. 323].

У японській казці «Хатикацуги» «супруги молили богиню Каннон, чтобы та послала им хоть одного ребенка. И вот родилась у них дочка» [5, с. 52]. А у казці «Тростинка и кузнец» читаємо про народження дівчинки із бамбука: «Посмотрел Такэтори в трубочку и увидел там крошечную девочку. Поставил девочку на ладонь, налюбоваться не может – какая красивая!..я родилась на луне. А на луне все девочки такие маленькие. Зато мы очень быстро растем» [5, с. 105].

В українських народних казках також чимало дивовижних народжень серед героїв. Це, наприклад, казка «Телесик»: «Поїдь, діду, в ліс вирубай там мені деревинку та зро-

бимо колисочку, то я покладу деревинку в колисочку та й буду колихати... Поклала баба ту деревинку в колисочку – колише й пісню співає: – Люлі-люлі, Телесику, / Наварила кулешику, – / І з ніжками, і з ручками Буду тебе годувати! / Колихала-колихала, аж поки полягали вони увечері спати. Встають уранці – аж з тієї деревинки та став синок маленький... Та й назвали того синка Телесиком» [7, с. 63]. Цей хлопчик наділений незвичайною вродою: «такий став гарний» [7, с. 63].

А в іншій відомій казці читаємо: «От одного разу пішла жінка на річку прати, коли ж котиться горошинка по дорозі. Жінка взяла горошинку та й і з'їла. Згодом народився у неї син. Назвали його Котигорошком» [7, с. 72]. Цей хлопчик наділений богатирською силою: «Одного разу батько з сином копали колодязь – докопались до великого каменя. Батько побіг кликати людей, щоб допомогли камінь викинути. Поки він ходив, а Котигорошко узяв та й викинув. Приходять люди, як глянули – аж поторопіли. Злякались, що в нього така сила, та й хотіли його вбити. А він підкинув того каменя та й підхопив, люди й повтікали» [7, с. 72].

Як бачимо, такі діти приносять втіху лише батькам, інших людей вони лякають, дивують, їм заздять, навіть хочуть позбавити життя.

Список використаних джерел:

1. Андерсен Х.-К. Сказки старой Дании / Ханс Кристиан Андерсен / [пер. с дат.]. – Мн.: Мал. Пред. «Фридригер», 1993. – 304 с.
2. Гуси-лебеди. Фольклор для детей от колыбельных до былин / [сост., вступ. ст. В. И. Калугина]. – М.: Правда, 1990. – 608 с.
3. Індійські народні казки / [Упоряд. та переказ з хінді С. І. Наливайка]. – К.: Веселка, 1984. – 151 с.
4. Іранські народні казки / [Перекл. з перської, упорядк., передмова Р. Гамади]. – Тернопіль: Богдан, 2014, 2014. – 232 с.
5. Момотаро: Японські нар. казки / [Упоряд., оброб, М. Д. Ходоровського]. – К.: Фірма «Довіра», 1993. – 183 с.
6. Сказки Верховины. Закарпатские украинские народные сказки. – Ужгород: Изд-во «Карпати», 1975. – 379 с.
7. Українські народні казки / [Упоряд. та передм. Л. Ф. Дунаєвської]. – К.: Веселка, 1990. – 271 с.

Тіхоненко С. О.

*аспірант кафедри світової літератури
факультету філології та журналістики*

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
м. Полтава, Україна

ГРОТЕСКНІ ОБРАЗИ В РОМАНІ ДЖ. СВІФТА «МАНДРИ ГУЛЛІВЕРА»

Роман Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера» вже багато років знаходиться в центрі уваги читачів та літературознавців. Науковці досліджують сатиричний пафос роману, жанрову специфіку твору, вплив «Мандрів» на розвиток європейської фантастичної та сатиричної літератури, місце твору у полікультурному просторі. З романом Дж. Свіфта «Мандри Гуллівера» пов'язані найбільш яскраві вияви гротеску в європейській літературі, проте питання повного аналізу ролі та специфіки гротескних форм у тексті роману є відкритим та актуальним у парадигмі світового свіфтознавства. В нашій статті ми розглянемо гротескні образи роману, їхнє значення у розкритті авторського задуму, філософської концепції письменника та створеної ним художньої моделі світу.

З традиційної точки зору, гротеск – система художніх форм, що відхиляються від якоїсь ідеальної норми формотворчості або протиставлених їй, а також покликаних виявити невідповідність «нормі життєподібності», зображуваних подібними засобами предметів і персонажів (роботи А. Лосева, Д. Шестакова, Ю. Манна і Х Гюнтера, Ю. Лотмана).

Інша точка зору у М. Бахтіна, який, навпаки, говорить не про відхилення від норми, а про дві рівноправні і взаємодоповнюючі естетичні норми (або канони), що співіснують у культурі протягом багатьох століть. У трактуванні М. Бахтіна, гротеск – уявлення життя в його амбівалентному, внутрішньому суперечливому процесі: *«Гротескний образ характеризує явлення в состояннии его изменения, незавершенной еще метаморфозы, в стадии смерти и рождения, роста и становления»* [1, с. 31].

Роман складається із чотирьох частин, які нерозривно поєднані між собою. З кожною мандрівкою Гуллівера до фантастичних країн письменник розкриває нові грані людини та людства в цілому. Окрім того, кожна подорож героя розширює межі гротескної реальності Дж. Свіфта та створює галереєю гротескних образів. У своїй книзі «Мандри з Гуллівером» В. Муравйов пише, що капітан Гуллівер для читача не менш реальний, ніж будь-який інший англієць початку XVIII ст. [4, с. 4]. Отже, образ Гуллівера нам цікавий не тільки як носій авторських думок, а й як представник сучасного автору суспільства.

У першій частині «Подорож до Лілпутії» Гуллівер потрапляє до лілпутів, крихітних чоловічків, які удванадцяттеро менші за звичайних людей. Герой стає бранцем дивних істот, які принижують та катують його. Образ Гуллівера з кожним «кроком» у світі Лілпутії набуває гротескних рис: велетень, що кориться злобливим пігмеям викликає обурення та сміх читачів. В образі героя втілено риси народу, що терпить утиски з боку «лілпутської» влади. Гротескні образи лілпутів увібрали найпотворніші риси не тільки сучасних автору політиків, а й можновладців усіх часів та держав.

У другій частині «Подорож до Бробдінгнегу» мандрівник опиняється в країні велетнів, а сам ніби перетворюється на лілпута. Гротескність образу Гуллівера виявляється за рахунок маніпуляцій із масштабом і перспективою – головний герой може з об'єкта загрози перетворюватися в її суб'єкт, що з ним і відбувається у світі велетнів [2, с. 108]. В образах бробдінгнежців автор зображує мудрих правителів, устами короля Бробдінгнегу Дж. Свіфт подає власну позицію щодо устрою сучасного йому світу та бачення ідеального суспільства. На думку А. Єлістратової, король Бробдінгнегу – мудрий та добрий велетень, який нагадує славного Гаргантюа Ф. Рабле [3]. Водночас, в образах бробдінгнежців втілено такі риси, як жорстокість та ксенофобія, цим вони мало відрізняються від лілпутів. Гротескність образів велетнів виявляється ще й тому, що вони ніяк не бажають бачити в Гуллівері людину. Герой стає живою лялькою для велетнів, мешкає у ляльковому будиночку, стає забавкою для королеви. Герой виявляє набагато більше мужності та сили духу, порівняно з І частиною: він бореться з величезними щурами, мухами, мавпою, проте всі подвиги Гуллівера виглядають смішно та жалюгідно, як і сам герой.

У третій частині «Мандрів» «Подорож до Лапути, Белнібарбі, Глабдадрібу, Лаггнегу та Японії» Гуллівер спочатку потрапляє до штучно створеного острова Лапути, заселеного вченими, чий мозок не може сконцентруватися на земних речах, їхні думки поринули у високі сфери, їхні страхи істотно відрізняються від побоювань простих смертних: *«Лапутяни завжди хвилюються й не мають ніколи спокою, але їхні страхи викликано причинами, що майже не впливають на інших смертних»*. [5, с. 163]. Водночас, відірвані від реальності вчені чудово розуміють, коли їхні піддані виказують непокору та одразу жорстоко карають. Гротескні образи лапутян дають змогу автору розкрити сутність як науки, що відірвана від життя, так і жорстокої влади. Вчені академії Лагадо, що є гротескним відтворенням Лондонської королівської академії, демонструють перед читачем повне божевілля людського розуму: один із них розробив проект вилучення сонячних променів з огірків, інший зайнятий перетворенням людських екскрементів у ті поживні речовини, з яких вони утворилися; третій розробляє спосіб спорудження будинків, починаючи з даху і завершуючи фундаментом. На думку дослідника третьої частини М. Кассіні, в образах учених академії Дж. Свіфт

піддає сатири дві основні моделі наукового пошуку XVII – XVIII ст. – картезіанський раціоналізм і експериментальний підхід [7].

В четвертій книзі «Подорож до країни гуїнгнів» Гуллівер потрапляє до країни розумних коней – гуїнгнів і мавпоподібних егу. В цій частині автор підводить гіркий підсумок своїх роздумів про людство та світобудову. В центрі розповіді зооморфні жителі цього острова. Гротеск у четвертій частині досягається протиставленням морально чистих істот жалюгідним потворам, які, на думку А. Шамрая, в далекій країні, яка називається Європою, стали панівною расою і, маючи дрібку розуму в порівнянні з місцевими егу, вживають його на слугування своїм жажливим інстинктам знищення, зажерливості й заздрості [6]. Всесвітньовідомий знавець англійської літератури XVIII ст. та дослідник творчості Дж. Свіфта, професор Е. Rosenheim (Е. Розенхайм), у своїй роботі «Swift and the satirist's art» («Свіфт і мистецтво сатири»), розмірковуючи про сутність сатири Дж. Свіфта, висловлює думку, що сатира письменника спрямована на людство, яке вважає себе раціональним на кшталт гуїнгнів, а насправді – купа огидних тварин егу [8]. Водночас в образах гуїнгнів уважний читач не побачить ані прогресу, ані гуманності. Світ розумних коней – відсталий світ, де не розвиваються науки та мистецтво, де панують моралізаторство та ксенофобія.

Отже, система гротескних образів роману спрямована на зображення Дж. Свіфтом людства в усій його потворності, але, водночас, письменник своїм твором-пересторогою, твором-закликом звертається до Людини з надією на оновлення духовного обличчя людства.

Список використаних джерел:

1. Бахтин М. М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса / М. М. Бахтин. – М. : Художественная литература, 1965. – 545 с.
2. Гуревич М. Уорд Дж. Олицетворения: риторическая метафора политического тела в прозе Джонатана Свифта. / М. Гуревич. //Социальные и гуманитарные науки. Отечественная и зарубежная литература. Серия 7: Литературоведение.– Москва. – 2012. – № 2. – С. 107-112.
3. Елистратова А. А. Свифт и другие сатирики [электронный ресурс] / А. А. Елистратова – Режим доступа: <http://www.philology.ru/literature3/elistratova-88.htm>
4. Муравьев М. С. Путешествие с Гулливером. / М. С. Муравьев. – М. : Книга, 1972. – 208 с.
5. Свифт Дж. Мандри Гуллівера / Джонатан Свіфт. – Харків: Фоліо, 2004. – 332 с.
6. Шамрай А. Джонатан Свіфт та його твір. [електронний ресурс]/ А. Шамрай. – режим доступу: http://aelib.org.ua/texts/shamray_swift_ua.htm
7. Cassini M. The scientific background of Part III of Gulliver's travels: A thesis submitted to the Faculty of Graduate Studies and Research in partial fulfilment of the requirements for the Degree of Master of Arts / M. Cassini – English Department McGill University Montreal, Quebec, 1980.
8. Rosenheim E. W. Swift and the satirist's art / E. W. Rosenheim – University of Chicago Press, 1963.

СЕКЦІЯ 4. ЗАГАЛЬНЕ, ПОРІВНЯЛЬНО-ІСТОРИЧНЕ, ТИПОЛОГІЧНЕ МОВОЗНАВСТВО

Бобкова Т. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
завідувач лабораторії комп'ютерної лінгвістики*
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

СИСТЕМНІ І ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОЗНАКИ АНГЛІЙСЬКИХ ТА УКРАЇНСЬКИХ ТЕРМІНОСПОЛУЧЕНЬ

Утворення термінологічного сполучення відбувається внаслідок злиття термінів і являє собою цілісну одиницю. Відомо, що на закріплення терміну в системі мови впливають як системні, так і функціональні чинники, зумовлені структурно-типологічними характеристиками мови, зокрема, способами вираження граматичного значення. На сьогодні питання щодо оптимальної структури, довжини терміна, критеріїв розмежування терміносполучень і вільних сполучень термінів залишаються остаточно нез'ясованими [3, с. 15; 5, с. 139]. Також нерозв'язаним є питання щодо впливу різних чинників на закріплення терміносполучення в системі мови.

На відміну від інших англійська мова більшою мірою залежить у функціонуванні від семантики, яка компенсує недостатність формальних показників на синтаксичному рівні [6, с. 163]. Саме тому використання терміносполучень в англійських науково-технічних текстах сприяє усуненню інформаційної надлишковості фахових підмов [5; 6; 7]. Наведені дані співвідносяться з результатами автоматичної ідентифікації колокацій в українських нехудожніх текстах [1, с. 40], що уможливорює зіставлення структурних і функціональних ознак терміносполучень цих мов, зокрема в галузі комп'ютерної лінгвістики. Виконання дослідження передбачає визначення терміносполучення, встановлення інвентарю одиниць і зіставлення системних і функціональних ознак досліджуваних терміносполучень за даними словника й корпусу текстів. Для дослідження системних ознак використано тлумачний словник термінів [2], що містить 700 англійських реєстрових одиниць і понад 800 їхніх українських еквівалентів. Основу реєстру словника становлять глосарії посібників, які відображають словник предметної галузі знань комп'ютерної лінгвістики [2]. Для добору перекладних еквівалентів було використано матеріали перекладних (А. Н. Баранов, Є. К. Масловський), одномовних словників (С. М. Дерба, І. Б. Штерн) і навчальних посібників (Н. П. Дарчук, Є. А. Карпіловська, В. І. Перебийніс). Вивчення функціональних ознак терміносполучень в автентичних текстах здійснено на матеріалі корпусу текстів з комп'ютерної лінгвістики [2]. Встановлення інвентарю терміносполучень передбачає, насамперед, їх визначення. Термінологічне сполучення розуміється нами як термін, формальна структура якого представлена словосполученням, зафіксованим у корпусі текстів принаймні двічі. Відповідно, формальна структура терміна представлена окремою лексемою або послідовністю графем, не розділених пробілом (*активація – activation, антиправила – mal-rules*). Результати кількісного співвідношення термінів і терміносполучень у реєстрі словника подано нижче (див. табл. 1).

Таблиця 1.

Кількісні характеристики термінів				
К-ть	Англійські		Українські	
Терміни	238	32,7%	319	37,4%
Терміносполучення	455	62,8%	525	61,5%
Абревіатури	33	4,5%	9	1,1%
Усього	726	100%	853	100%

До інвентарю терміносполучень не включено терміни-аббревіатури, які становлять незначний відсоток англійського (4,6%) та українського списку (1,1%). Реєстр словника характеризується істотним переважанням англійських (62,8%) та українських (61,5%) терміносполучень сполучень над окремими термінами, а в умовах функціонування в тексті кількість терміносполучень значно зростає. За даними корпусу термін «abstract» зафіксовано у складі словосполучень лише двічі (*the abstract of a document, a pre-existing abstract*), а у складі сталих сполучень 14 разів: двічі – у ролі ядра (*abstract over 2*) і 12 разів як колокат (*abstract – integration 2, representation 6, generation 2, family 2, term 2*). При перекладі англійські терміни частіше передаються українськими терміносполученнями, що пояснюється неусталеністю української термінології комп'ютерної лінгвістики та навчальним призначенням цього словника. Так, 53 англійські терміни перекладено українськими терміносполученнями (*treebank – база синтаксичних дерев, headword – реєстрове слово, agenda – план синтаксичного аналізу*) і лише 8 англійським терміносполученням відповідають окремі терміни (*word form – словоформа, lambda operator – лямбда-оператор, end-of-line hyphen – перенос*). Відповідно до наявних у літературі даних [4, с. 11; 7, р. 21] максимальну кількість у реєстрі словника становлять двослівні терміносполучення: англійські 69% та українські 59,2% (див. табл. 2).

Таблиця 2.

Розподіл довжини терміносполучень у реєстрі словника

Терміно-сполучення	Кількість компонентів / моделей						Усього
	2 / мод.	3 / мод.	4 / мод.	5 / мод.	6 / мод.	7 / мод.	
англійські	314 / 3	112 / 10	23 / 9	3 / 4	3 / 1	–/–	455
українські	351 / 3	139 / 7	50 / 11	17 / 11	5 / 5	3 / 3	560

Отримані результати цілком співвідносяться з даними щодо довжини англійських терміносполучень, яка не перевищує 6-7 компонентів [6, с. 164]. Кількість реалізованих у словнику дистрибутивних моделей зростає прямо пропорційно кількості компонентів у терміносполученні, проте піки максимальної кількості реалізованих моделей не збігаються. Трикомпонентні терміносполучення представлені 10 англійськими та 7 українськими моделями, а чотирикомпонентні – 9 англійськими та 11 українськими. Подальше збільшення довжини терміносполучень призводить до зменшення кількості реалізованих моделей: п'ятикомпонентним терміносполученням відповідають 4 англійські, а шестикомпонентним – 1 англійська і 5 українських моделей. Для англійського словника з комп'ютерної лінгвістики найбільш продуктивними є моделі трьох- і чотирьохслівних терміносполучень, а для українського – чотирьох- і п'ятислівних. Ця відмінність системних ознак свідчить про більший ступінь зв'язаності українських терміносполучень, в оформленні яких значну роль відіграють характерні для аналітико-синтетичного способу формальні засоби (афікси, прийменники), відсутні в англійських терміносполученнях. Зіставлення структурних моделей уможливило встановлення якісних відмінностей англійських та українських терміносполучень. Основні моделі англійських терміносполучень представлені іменними конструкціями [6, с. 163-165; 7, р. 21], це підтверджується також результатами обчислень (див. табл. 3).

Таблиця 3.

Розподіл структурних моделей терміносполучень

Двослівні			Трислівні			Чотирислівні		
модель	К-ТЬ		модель	К-ТЬ		модель	К-ТЬ	
	англ.	укр.		англ.	укр.		англ.	укр.
NN	172	125	NNN	27	33	NNNN	2	1
AN	122	208	NPrN	12	12	ANNN	4	1
VN	17	17	ANN	40	22	AANN	1	4
			AVN	4	1	NPrNN	11	11
			NAN	9	46	NANN	1	–
			AAN	6	12	ANAN	1	–
			NVN	11	–	VNNN	1	–
			VNN	7	–	NVNN	2	–
			VArN	1	–	VNVN	1	–
			NArN	12	–	NNAN	–	3
						NNPrN	–	8
						NNAN	–	3
						NPrAN	–	2
						ANPrN	–	2
						NAAN	–	1
						AVNN	–	1

Іменні конструкції максимально реалізуються у двослівних (54,8%), менше у трислівних (24,1%) і чотирислівних англійських терміносполученнях (8,7%). Спрощення конструкції викликає значні семантичні ускладнення, які спричиняють проблеми перекладу та автоматичного аналізу науково-технічного тексту. Відсутність п'ятислівних і шестислівних іменних терміносполучень у текстах науково-технічного стилю пояснюється не тільки складністю сприйняття фонових знань предметної галузі [6, с. 164], а й слабшою зв'язаністю ядра й колокатів. Зменшення іменних англійських терміносполучень супроводжується зростанням кількості трислівних субстантивно-ад'єктивних (ANN 35,7%) і чотирислівних із прийменниковим керуванням (NPrNN 47,2%). Системні характеристики англійського іменника визначають можливості розвитку ланцюга всередині терміносполучення. Завдяки «семантичній місткості» [6, с. 164] крім предметних значень іменником виражаються: 1) номіналізовані дії (*authorship attribution, term spotting, tree substitution*), 2) ознаки (*dialogue cost, verb anaphora, default meaning*) і 3) якості дії (*question-answering system, primitive planning action*), що значно розширює функціональні сполучувальні потенції. У подібний спосіб утворюються українські терміносполучення через дефіс (*БС-граматика, лямбда-обчислення, діалог-менеджер*). Отже, мовна система, функціональний стиль накладають певні обмеження на кількісні та якісні ознаки дистрибутивних моделей: встановлені на матеріалі англійських текстів різних стилів 12 іменних моделей [4, с. 3-11] представлені в реєстрі словника термінів лише трьома найуживанішими (NN, AN, VN). При збереженні загальної тенденції, за якою кількість реалізованих моделей залежить від довжини, у розподілі українських терміносполучень спостерігається істотне переважання двослівної (AN 59,3%), трислівних субстантивно-ад'єктивних моделей (NAN, ANN, AAN – 57,6%) і чотирислівних з прийменниковим керуванням (NPrNN, NNPrN – 38%). Короткі моделі є більш регулярними для творення українських терміносполучень.

Встановлені якісні ознаки терміносполучень мають типологічний характер, оскільки відображають способи вираження граматичного значення у словосполученні. Модель англійського іменного терміносполучення (NN 54,7%) реалізує потенційні можливості розгортання через граматичні властивості ядра та структурні характеристики залежного компо-

нента [6, с. 163-164]. Специфіка англійських іменних конструкцій зумовлюється аналітичним способом вираження граматичного значення й комбінаторними можливостями ядра іменника. Аналіз функціонування терміносполучень у корпусі надає набагато більше відомостей щодо реально спостережуваних моделей. Зокрема, за даними корпусу текстів з комп'ютерної лінгвістики англійський термін «abstract» входить до складу п'яти іменних NN (*integration 2, representation 6, generation 2, family 2, term 2*) та однієї дієслівної моделі VPrp (*abstract over 2*), жодна з яких не представлена у реєстрі. В умовах автентичного тексту терміносполучення можуть сполучатися з прийменниками (*in abstract terms 2, with abstract integration*), утворюючи багатослівні сталі сполучення. В українській іменній моделі (NN 35,6%) розгортання конструкції забезпечується також можливістю ядра керувати різними формами колоката, що суттєво впливає на переклад. Отже, у мовах з багатою морфологією, як українська, в закріпленні терміносполучення значну роль відіграє граматичне значення, виражене аналітичними й синтетичними засобами, що підтверджується також даними функціонування термінів в автентичному тексті.

Список використаних джерел:

1. Бобкова Т. Статистичні ознаки колокацій як маркерів функціональних стилів / Т. Бобкова // Українське мовознавство. – 2015. – Вип. 45/1. – С. 38-43.
2. Бобкова Т., Лебедев К. Принципи укладання тримовного тлумачного словника термінів з комп'ютерної лінгвістики / Т. Бобкова, К. Лебедев // Людина. Комп'ютер. Комунікація. – Львів, 2010. – С. 274-276.
3. Дарчук Н. П., Сорокін В. М. Термін у лінгвістичній інформатиці / Н. П. Дарчук, В. М. Сорокін. – К. : ВПЦ «Київський університет», 2013. – 143 с.
4. Справочник наиболее употребительных английских словосочетаний / В. С. Перебийнос, С. С. Хидекель и др. – М. : Просвещение, 1986. – 320 с.
5. Шуневич Б. І. Проблеми укладання нових словників нормалізованих терміносистем (на прикладі пожежної термінології) / Б. І. Шуневич // Вісник Житомирського держ. ун-ту ім. Івана Франка. – 2009. – Вип. 45. – С. 138-142.
6. Шутикова А. В. Синтаксическая неоднозначность в английских многокомпонентных именных группах / А. В. Шутикова // Матер. III междунар. науч. конф. «Прикладная лингвистика в науке и образовании» 16-17 марта 2006 г., СПб. – С. 161-166.
7. Belyaeva L. Scientific text corpora as a lexicographic source / L. Belyaeva // Computer Treatment of Slavic and East European Languages. – Bratislava : Tribun, 2009. – P. 19-24.

Ісачук Н. В.
студент магістратури

Ільченко І. І.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови
Запорізький національний університет
м. Запоріжжя, Україна

ТОПОНІМИ В ПЕРЕКЛАДНИХ ПОЕЗІЯХ В. А. ЧАБАНЕНКА

Власні назви, використані в художньому творі залишаються цікавим об'єктом дослідження для ономастів. Вони є важливою складовою мікросвіту художнього твору і мають велике значення для виявлення неповторних компонентів індивідуального стилю письменника. Г. Бичик наголошує, що власні назви становлять невід'ємну лексичну ка-

тегорію тексту, разом з іншими мовними засобами «реалізують авторську концепцію світобачення, сприяють побудові художнього образу» [1, с. 339].

Літературна ономастика, як і сама література, відображає повну картину світу, а тому вдається до аналізу всіх розрядів ономастичних одиниць. Цій темі присвячені праці таких дослідників: Л. Андрієвої, Л. Белея, В. Калінкіна, Ю. Карпенка, Г. Ковальова, В. Никонова, Е. Магазаника, В. Михайлова, Є. Отіна, О. Суперанської. Проте інтерес дослідників спрямований найчастіше на літературну ономастику попередніх століть, і майже не дослідженими залишаються оніми художніх творів наших сучасників, а саме видатних представників Запорізького краю.

Запоріжжя – це не тільки край козацької звитяги, дивовижна історична та природна перлина нашої країни, це край видатних поетів та науковців. Саме такою людиною і був професор В. Чабаненко – автор багатьох наукових розвідок у галузі мовознавства та літературознавства, літературної критики, публіцистики, поет та перекладач. Перекладати Віктор Антонович почав, коли був студентом Запорізького педагогічного інституту, де вивчав, крім української, ще й німецьку мову. Згодом отримав диплом учителя української мови й літератури та німецької мови. Ще в університеті один із викладачів помітив особливу зацікавленість В. Чабаненка німецькою класичною поезією й запропонував зробити переклад на конкурс перекладачів та декламаторів німецької поезії. Віктор Антонович переклав вірш Гейне й зайняв перше місце.

В. Чабаненка завжди захоплювала поезія інших народів, великих поетів, зокрема, зі слов'янських країн. Проте для того, щоб робити справжній поетичний переклад, необхідно розуміти текст, який ти перекладаєш, а ще краще досконало знати мову, якою він написаний: «Я добре знаю білоруську мову. Свого часу читав курс порівняльної граматики східнослов'янських мов білоруською мовою. А далі йде російська, болгарська, польська, сербська, словенська поезія» [7, с. 17].

У 2004 році В. Чабаненко видає збірку перекладів під назвою «Суголося» – це переклади з білоруської (М. Богдановича, Я. Купали, Я. Коласа, М. Танка, П. Бровки, Р. Няхая, М. Макаля, О. Рязанова), болгарської (Х. Ботева, Д. Пантелєєва), німецької (Г. Гейне, Г. Гервега), польської (Ю. Словацького, Л. Стаффа), російської (О. Кочербитова), сербської (Д. Максимовича) і словенської (Ф. Прешерна) мов. Головна тема відібраних для перекладу творів – нескореність людського духу в боротьбі зі злом. Витончені поетичні образи, свіжість почуттів, емоційна відкритість ліричних героїв, а над усе – їхня пристрасна віра у вище призначення Людини.

Ономастичний простір збірки представлений власними назвами, які відображають національний колорит, історичну дійсність перекладних поезій. Невипадково Віктор Антонович вибрав саме ці поезії для перекладу, адже вони є експресивно і стилістично насиченими, в яких саме топоніми визначають просторовий чинник. Але лексико-стилістичні особливості топонімів в поетичних перекладах В. Чабаненка ще не були предметом наукових досліджень, що й визначає актуальність теми нашого дослідження.

Мета роботи – описати функціональні особливості топонімів у перекладах В. Чабаненка. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання наступних завдань: дослідити особливості вживання топонімів, визначити їх структурні розряди.

Історичне минуле Білорусії, Франції, Болгарії, Німеччини у поезіях відтворено через топоніми, адже їхні семантико-стилістичні можливості особливо широкі й різноманітні в поетичній творчості. Топоніми, за висловом дослідниці Т. Немировської, є «місткими й ефективними акцентами контексту, що створюють контрасти і світлотінь, підсилюють і приглушують основну тему контексту, створюють головні контури оповіді, зовнішній і внутрішній асоціативні ефекти та діють у чітко заданому автором ключі» [5, с. 114].

Топонімічний простір збірки «Суголося» є багатим, можна виділити такі різновиди: макротопоніми, ойконіми, ойкодомоніми, гідроніми. Макротопоніми (назви великих територій) у збірці перекладів «Суголося» використані з метою відтворення часопростору, тобто постійною вказівкою на певні історичні події країни: *Нехай його Франція вмие слізьми / І прийме земля наша рідна* [6, с. 127]; *Почули вони, що їх браття тепер – / Раби обікрадені,*

ниці, / *Що Франції гнів правдо любовний умер* [6, с. 126]; *Він там усіх владик здолав, / Один панує над Кавказом . . .* [6, с. 140]; *На них чекає степ, рідня. / Чужий Кавказ назад тікає* [6, с. 142].

Наскрізним і ключовим є топонім *Білорусь*, який виступає і місцем дії, і Батьківщиною, і найвищим, найдорожчим символом. І це не дивно, адже найбільше перекладів у збірці з білоруської мови (М. Богданович, Цьотка, Янка Купала, Якуб Колас, Петрусь Бровка, Максим Танк). Відкривається «Суголосся» великою добіркою творів Максима Богдановича («Погоня», «Народ мій! Жебрак з-під воріт», «Моя душа», «Госкно так, а в серці тихо туга ще й співає...»), що становлять чи не третину усіх перекладів. Віктор Антонович недаремно перекладав твори Максима Богдановича, адже знаємо, що цей поет залишив велику творчу спадщину, він – новатор віршування (тріолет, сонет) та мав тісні творчі зв'язки з Україною, перекладав, пропагував і досліджував творчість українських поетів.

Макротопонім *Білорусь* найчастіше виконує ідеологічну функцію (ідеологічно вмотивована оцінка денотата): *Мо', вони, Білорусь, подалися, / Щоб догнати калік-неорік* [6, с. 4]; *Білорусь, твій народ ще зустрінеється / З сонцесяйним, розхмареним днем* [6, с. 6]; *Білорусь моя! Країно-браночко! / Встань і вільний шлях собі шукай* [6, с. 7]; *Як згадаю я кохану Білорусь, / Як згадаю її горе та біду* [6, с. 10]; *О, Білорусь, моя ти доле, / Моя печаль і поцілунок* [6, с. 92]; *Твоє ім'я нащадкам віщим голосом / Із тьми століть озветься: Бі-ло-русь!* [6, с. 99]; *Любове висока – / Моя Білорусь* [6, с. 104].

Специфічним виявом етнічної і культурної історії народів є ойконіми – географічні назви міст, сіл та хуторів, вони становлять важливе інформативне джерело в поезіях. Назви міст локалізують місця перебування головних героїв поезій: *У містечку Терестечку то не дзвін гуде, / То не дзвін гуде – поговір іде, / Що знайшли вранці Янку-стрільця / У гайочку зеленому* [6, с. 43]; *Нам не раз рідна хата ввижалась, / Увижались Німан, Лібава* [6, с. 14].

Серед топонімів виділяють також ойкодомоніми (назви архітектурних споруд), які виконують адресну функцію і служать орієнтиром в міському просторі: *Гостра Брама на гадку спадає / І лицарство комонне на ній* [6, с. 4]. Як пояснює Віктор Антонович, «поет має на увазі головну браму середньовічного Вільна, на якій було зображено бойову сцену з лицарями-вершниками. Це зображення стало гербом Литовської (а згодом і Білоруської незалежної) держави та звалося Литовською Погонею» [6, с. 4].

Розлогі картини зі світової історії вимагають додаткових назв для легшої локалізації відповідних подій. Саме тому серед потамонімів, використаних у поезіях, маємо назви річок, які протікають на різних теренах: *Що гуляв у степах / Від зорі до зорі, / Що на Січі гримів, / Як пороги в Дніпрі* [6, с. 57] (Україна); *Десть над Нілом спізнився / Зустріти тебе, о царице!* [6, с. 89] (Африка); *Набрать води з пораненого Бугу / Рука солдатська так і не змогла* [6, с. 103] (Україна, Білорусь, Польща); *Вечірню п'янку прохолоду, / Дрімаючи, Рейн видиха* [6, с. 115]; *Що добрий мій песик сказився / Й тепер десть у Рейні на дні* [6, с. 120] (Західна Європа); *Нам не раз рідна хата ввижалась, / Увижались Німан, Лібава* [6, с. 14] (Білорусь, Литва).

Топоніми як компоненти художнього тексту у поетичних перекладах В. Чабаненка сюжетно й композиційно важливі, ідейно значущі і вмотивовані одиниці. Завдяки перекладу вони перетворюються на яскраві й виразні хвилюючі образи, стають актуалізаторами історичних подій.

Отже, Віктор Антонович не випадково обрав поезії білоруських, болгарських, німецьких та польських поетів, адже його хвилювали події, в яких відображено історичне минуле, яке часто навіювало на спогади про рідний край, затоплення Великого Лугу. У цих націях найбільше поетів, які справді співзвучні своїми темами, ідеями, образами українській поезії, а також життєвим принципам, поглядам та моралі В. Чабаненка. В перекладних поезіях зберігається достовірність і топоніми дають неоціненну інформацію для інтерпретації всього тексту та стилістично увиразнюють та забарвлюють поезії.

Список використаних джерел:

1. Бичик Г. В. Способи номінації та функціонування власних імен у серії романів Ерін Хантер «Воїни» / Г. Бичик // Серія «Філологічні науки». – 1989. – № 3. – 341 с.
2. Герасимчук В. М. Поетоніми як засіб художньої характеристики / В. Герасимчук // Дивослово. – 1999. – № 11. – С. 14-19.
3. Дудун Т. В. Історичний аналіз класифікації топонімів / Т. В. Дудун // Часопис картографії. – 2011. – Вип. 1. – С. 226-232.
4. Маруніч І. І. Топоніми в ідіостилі письменника : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / І. Маруніч. – К., 1994. – 18 с.
5. Немировская Т. В. Некоторые проблемы литературной ономастики / Т. В. Немировская // Актуальные вопросы русской ономастики: сб. науч. тр. – К. : УМКВО, 1988. – С. 112-122.
6. Суголосья : Поетичні переклади Віктора Чабаненка. – Запоріжжя, 2004. – 153 с.
7. Чабаненко В. А. Бібліографічний покажчик / В. А. Чабаненко. – Запоріжжя : ЗДУ, 2007. – 96 с.

Temchenko D. I., Prokopenko O. A.

Student

State University of Infrastructure and Technologies
Kyiv, Ukraine

THE CONCEPT PICTURE OF THE WORLD

A world language is a language that is spoken by a relatively large number of people in countries around the world. In general, such languages are used over large geographic areas and in international business exchanges. The geographic distribution of speakers of a given language is at least as important as overall number of speakers of that language when deciding whether to designate it as a world language. Some languages are spoken by many people in an area of high language density but they are not widely spoken internationally. Languages that are considered world languages change over time as different countries become prominent in international business, politics or other concerns [12].

The concept of world picture (including language) basis on the studies of person's view of the world. If the world is the interaction between man and environment, world picture is a result of the processed information about the person and environment. Thus, the representatives of cognate linguistics fairly asserted that our conceptual system, reflected in the form of language picture of the world, depends on physical and cultural experience and ingeniously connected with It's known that person becomes person only when he acquires language and culture of his nation. All refinements of nation's culture reflect in language, which is specific and unique. Huge part of information about the world comes to person through linguistic channel that's why person lives rather in the world of concepts, created by him for intellectual, spiritual and social needs, than in the world of objects and things; enormous information comes to him through a word and human's success in society depends on that how good he possessed the language, and not so much on possession of cultural speech, but rather on his abilities to understand secrets of language. Philosophers even say that understanding thoroughly a word which names any object or event, it's possible to say that it becomes easier to capture the real world [3].

The problem of conceptualization of national world picture with the help of other language cultures attracts interests of many linguists, philologists, philosophers and anthropologies. Necessity to establish the concept of «language world picture» in literary language can be explained by the necessity to understand the situation of poly variance existing in this sphere. Moreover, the concept of World Picture can be determined in 2 ways: by the description of

inner society and with the help of. The object is language units of various cultures in oral and written forms of text [3].

A conceptual picture of the world can be seen with the reactions we received during the associative experiment. The main ones to the BALANCE are: money (102), account (75), equilibrium (67), no answers (49), profit (43), stability (24), card (19), salary (18), level (15), zero (15), equality (10), funds (10), harmony (10), scholarship (10), sum (10), balance income (9), income (8), minimal (7), number (7), small (7), debit (6), finance (6), middle (6), report form (6), state (6), weight (6), availability of funds (5), bank (5), stable money (5), surplus (5), accounting (4), benefits (4), business (4), counter (4), enterprise (4), equation (4), I do not know (4), illegal (4), more expense (4), norm (4), report (4), TV (4), white (4), work (4), alien (3), bookkeeping (3), graph (3), happens (3), indicator (3), labor (3), monthly (3), no (3), positive (3), section (3), swing (3), wealth (3), agreement (2), black (2), budget (2), cellphone (2), contribution (2), credit card (2), currency (2), dad (2), debt (2), document (2), enrichment (2), enterprise status (2), enterprises (2), financial (2), from (2), from accounting (2), from sales (2), great (2), hryvnia (2), imbalance (2), income of family members (2), job (2), life force (2), loan (2), lost (2), minus (2), money on a bank account (2), monsters (2), on phone (2), percentage (2), pocket money (2), profitable (2), receiving (2), result (2), robber (2), status (2), system of indicators (2), walker (2) etc. Dictionaries meanings are the following: balance is the amount of money you have in a bank account, or the amount of something that you have left after you have spent or used up the rest [1]; balance is equality between the totals of the credit and debit sides of an account [9]; balance an instrument for weighing, esp. one that opposes equal weights, as in two matched shallow pans hanging from either end of a lever supported exactly in the middle; scales [13]; balance is a situation in which different things exist in equal, correct or good amounts [7]; balance is the ability to keep steady with an equal amount of weight on each side of the body [5].

The main associations received on CORPORATION are the following: monsters (82), unions (63), no response (47), organization (47), firm (47), enterprise (38), office (31), business (26), legal entity (24), big firm (22), large enterprises (17), plant (16), office (16), big company (14), Microsoft (13), something big (11), group (11), monopoly (10), work (10), enterprises (10), evil (9), money (7), building (6), Vlad (6), group of companies (6), people (6), big (5), group of companies (5), cartoon (5), production (5), service (5), union of companies (5), holding (5), big organization (4), network (4), organizations (4), service (4), family (4), business aggregate (4), success (4), system (4), formation (4), production (3), big money (3), director (3), contract (3), revenue (3), bars (3), leader (3), place of work (3), monster (3), percent (3), services (3), Roshen (3), co-workers (3), trust (3), institution (3), MICROSOFT (2), umbrella (2), many businesses (2), party (2), global (2), connectivity (2), authority (2), several companies (2), founder (2), team (2), concern (2), country (2), company network (2), minimum (2), volume (2), invoice (2), hedgehog (2), organization (2), perspective (2), flood (2), rodyna (2), development (2), group (2), branch (2), ogo (2) etc.

The main definition from dictionaries are: a corporation is a legal entity that is separate and distinct from its owners [4]; a corporation is a company or group of people authorized to act as a single entity (legally a person) and recognized as such in law [10]; a corporation is a business entity that is given many of the same legal rights as an actual person [11]; a corporation is a business entity that is owned by its shareholder(s), who elect a board of directors to oversee the organization's activities [6]; a corporation is a large company or group of companies that is controlled together as a single organization [2]; a corporation is a group of people, as the mayor and aldermen of an incorporated town, legally authorized to act as an individual [14].

The comparison of the experiment results with dictionary definitions makes it possible to assert that the conceptual picture of the world does not exactly coincide with the vocabulary values.

References:

1. Cambridge Dictionary / Online Dictionary [Electronic dictionary]. – Access mode: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/balance>.
2. Cambridge Dictionary / Online Dictionary [Electronic dictionary]. – Access mode: <https://dictionary.cambridge.org/ru/словарь/английский/corporation>.
3. Educational work and other documents / Universal scientific popular online collection [Electronic resource]. – Access mode: <http://works.doklad.ru/view/eX63OjYp0tg.html>.
4. Investopedia / Online Dictionary [Financial education website]. – Access mode: <http://www.investopedia.com/terms/c/corporation.asp>.
5. Oxford Learner's Dictionaries / Online Dictionary [Electronic dictionary] – Access mode: http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/balance_1.
6. Shopify / Universal scientific popular online encyclopedia [Business encyclopedia]. – Access mode: <https://www.shopify.com/encyclopedia/corporation>.
7. Tanzee Runway / Online Dictionary [Electronic resource]. – Access mode: <https://tanzeerunway.wordpress.com/2017/07/19/balance-a-situation-in-with-different-things-exist-in-equal-correct-or-good-amounts/>.
8. Terminology of cognitive linguists: conceptual system and conceptual picture of the world / Book online [Electronic resource]. – Access mode: [file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B9/Downloads/termv_2013_2\(1\)_15.pdf](file:///C:/Users/%D0%90%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B5%D0%B9/Downloads/termv_2013_2(1)_15.pdf).
9. Vocabulary.com / Online Dictionary [Electronic dictionary]. – Access mode: <https://www.vocabulary.com/dictionary/balance>.
10. Wikipedia / Universal scientific popular online encyclopedia [Electronic encyclopedia]. – Access mode: <https://en.wikipedia.org/wiki/Corporation>.
11. WiseGeek / Clear answers to common questions [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.wisegeek.com/what-is-a-corporation.htm>.
12. WiseGeek / Clear answers to common questions [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.wisegeek.com/what-is-a-world-language.htm>.
13. Your dictionary / Online Dictionary [Electronic dictionary]. – Access mode: <http://www.yourdictionary.com/balance>.
14. Your dictionary / Online Dictionary [Electronic dictionary]. – Access mode: <http://www.yourdictionary.com/corporation>.

СЕКЦІЯ 5. ЛІТЕРАТУРНЕ ДЖЕРЕЛОЗНАВСТВО ТА ТЕКСТОЛОГІЯ

Литвин Д. В.
студент

Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

СУЧАСНИЙ АНГЛІЙСЬКОМОВНИЙ ТЕКСТ НА ТУРИСТИЧНУ ТЕМАТИКУ ЯК ЗНАКОВА СИСТЕМА: МУЛЬТИМОДАЛЬНИЙ АСПЕКТ АНАЛІЗУ

Дослідження сучасних англійськомовних текстів на туристичну тематику, які володіють яскравими мультимодальними характеристиками, розкривають розлогий потенціал наукового квесту серед лінгвістів. Ці тексти відзеркалюють, експлікують й ратифікують цінності, надбання, відносини й клопоти сучасного англійськомовного соціуму. Вони «привідкривають завісу» у суспільство, пропонують «путівник» у світогляд інших культур та дозволяють порівняти його з власним світобаченням [vos 1996, p. 3-11].

Наукова зацікавленість мультимодальним текстом на туристичну тематику свідчить про появу форми письма, якому властиві новітні ознаки і характерний стиль [Hallagon 2011, p. 12]. Відтак наша розвідка скерована на пошук вирішень назрілих проблем, що обговорюються у теперішніх мовознавчих студіях, у зв'язку з актуальністю мультимодальних текстів на розмаїту тематику, серед яких вагоме місце посідають тексти на туристичну тематику. Вони становлять новітній тип тексту, який комбінує слова, звуки, анімацію, відео, що робить їх привабливими для сучасних комунікативно-орієнтованих мовознавчих студій. На позначення цього типу тексту послуговуються розмаїтими термінами: полікодовий [Ейгер, Юхт 1974, с. 107], синкретичний [Якобсон 1985, с. 327], креолізований [Сорокин, Тарасов 1990, с. 180-181], мультисеміотичний (multi-semiotic) та мультимодальний (multimodal) [Kress, Van Leeuwen 1996; Lemke 2002; Royce 2007; Unsworth, 2008; Ventola 1996]. У цій магістерській праці послуговуємося терміном мультимодальний текст, утім, попри термінологічні розбіжності, сутність цього явища досі є незмінною.

Особливістю англійськомовних мультимодальних текстів на туристичну тематику є використання у їхній структурі різноманітних засобів подачі інформації рівночасно: сполучення вербальної та гетерогенної складових. Такі тексти – це не хаотичне нагромадження одиниць різних мовних рівнів, а впорядкована система, в якій усе взаємопов'язано і взаємозумовлено. Взаємодіючи, вербальна та гетерогенна складові тексту забезпечують його комунікативно-прагматичну дієвість.

Дослідження цього типу текстів відповідає найважливішим вимогам сучасності й продиктоване потребою комплексного розкриття мультимодальних механізмів в організації тексту на туристичну тематику з позицій функційної парадигми сучасних мовознавчих студій з урахуванням здобутків текстолінгвістики, дискурсної стилістики, наратології, семіотики. Актуальність праці увиразнюється застосуванням структурно-композиційної моделі, лексико-семантичного контенту, іконічного візерунку до аналізу мультимодальних засобів в англійськомовних мультимодальних текстах з метою виявлення їхньої текстотвірної своєрідності на етапах творення та дієвості цього типу текстів. Вибір теми і об'єкта аналізу пояснюється недостатнім вивченням і системним описом структурно-семіотичних і наративних параметрів текстотвірних категорій в англійськомовному мультимодальному текстовому масиві на туристичну тематику.

Список використаних джерел:

1. Ейгер Г.В. К построению типологии текстов / Генрих Вильгельмович Ейгер, В.Л. Юхт // Лингвистика тексту: материалы науч. конф. «Лингвистика тексту». – Москва: МГПИИЯ им. М. Тореца, 1974. – С. 103-110.
2. Сорокин Ю.А. Креолизованные тексты и их коммуникативная функция / Юрий Александрович Сорокин, Евгений Федорович Тарасов // Оптимизация речевого воздействия. – Москва: Наука, 1990. – 268 с.
3. Якобсон Р.О. Язык в отношении к другим системам коммуникации / Роман Осипович Якобсон // Избранные работы. – Москва: 1985. – С. 319-330.
4. Kress G.R. Multimodal Discourse / Gunther R. Kress, Theo van Leeuwen. – Bloomsbury Academic, 2001. – 142 p.
5. Lemke J.L. Travels in Hypermodality / Jay L. Lemke. – Visual Communication, 2002. – 1 (3). – P. 299-325.
6. Multimodal Semiotics: Functional Analysis in Contexts of Education / Edited by Len Unsworth. – A&C Black, 2011. – 270 p.
7. Multimodal Studies: Exploring Issues and Domains / Edited by Kay L. O'Halloran, Bradley A. Smith. – New York: Routledge, 2011. – 267 p.
8. New Directions in the Analysis of Multimodal Discourse / Edited by Terry D. Royce, Wendy Bowcher. – Routledge, 2013. – 416 p.
9. Perspectives on Multimodality / Edited by Eija Ventola, Cassily Charles, Martin Kaltbacher // Document Design Companion Series. – John Benjamins Publishing, 2004. – 249 p.
10. Ventola E. Packing and unpacking information in academic texts // Eija Ventola. – Amsterdam: Benjamins, 1996. – P. 153-194. – (Academic Writing: Intertextual and Textual Issues).
11. Vos G. De. Tales, Rumors, and Gossip: Exploring Contemporary Folk Literature in Grades 7-12 / Gail De Vos. – Libraries Unlimited, 1996. – 405 p.

СЕКЦІЯ 6. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ПЕРЕКЛАДУ

Гомола М. М.

старший викладач кафедри міжнародного туризму
та мовної підготовки

Університет імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ТРУДНОЩІ РОЗПІЗНАВАННЯ АНГЛІЦИЗМІВ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Активна лексика сучасної літературної німецької мови поповнюється за рахунок запозичень. У останні десятиліття такими є переважно англіцизми. Вплив останніх на словниковий склад німецької мови обумовлює як глобалізація сучасного суспільства, мода на ті чи інші явища культури та стиль життя так і склад англійської мови – економія мовних засобів, влучність слововживання. У тезах розглядаються деякі особливості словотворчої, граматичної, орфографічної, семантичної адаптації англіцизмів. Проблемою перекладу тексту стає його еквівалентність оригіналу.

За підрахунками німецьких германістів, в 90-х роках ХХ століття в німецькій мові виникло 750 нових одиниць «базової лексики», 68% з них – композити. Якщо урахувати активні процеси дериватів, до яких включені такі слова, кількість неологізмів збільшується на 1500 одиниць [1; 155]. За останні двадцять років в німецькій мові з'явилося понад 3000 неологізмів, більшість з яких утворилися шляхом словоскладання.

В цілому проблему неологізмів досить активний досліджують такі німецькі і австрійські учені, як Д. Штеффенс [7], Ю. Шпітцмюллер [6], Т. Штробель [8], Б. Кетteman [4], Р. Мур [5], Н. Франк [2]. Словотворення за типом композита унаочнює тенденцію впливу англійської мови на німецьку лексику. Особливо це помітно при поєднанні німецької лексики з англійськими компонентами, наприклад, *der Multimedia-Schreibtisch* – «*Schreibtisch, der mit zu Multimedien gehörenden Geräten ausgestattet ist*» или *die Multimedia-Scheibe* – «*multimediale CD-Platte, die Ton und Bild überträgt*».

З дослідження [3] можна зробити висновок, що завдяки тому, що англійські запозичення одночасно вбудовуються в словотворчі моделі німецької мови і продуктивно ними обробляються, кількість англо-німецьких гібридних складних слів дорівнює 32,72%. Причому первинна англійська складова частина мультівалентна. Тобто, вона може при необхідності з'єднуватися з декількома німецькими словами, наприклад, *CD-Rom-Laufwerk*, *CD-Rom-Applikation*, *Soundkarte*, *Chipkarte*, *Laserdrucker*, *Laserstrahl*, *Jogginganzug*, *Joggingschuhe*.

Деякі композити можуть бути тавтологічними, наприклад, *Layout-Gestaltung*, *HIV-Virus*, *LCD-Display*, *Cache-Speicher*, *UNIX-Betriebssystem*. У таких складних словах німецький компонент має пояснювальну функцію або створює додаткову диференціацію основного компонента складного слова, як у випадках *mintgrün* або *jeansblau*.

Явище гіперо-гіпонімії обумовлене інтенсивним розвитком і вдосконаленням комп'ютерної галузі на сучасному етапі. Внаслідок цього виникають нові денотати, які потребують власної диференціації (*Computer*, *Laptop*, *Notebook*, *Handheld*, *Palmtop*, *Mainframe*).

Друга за поширеністю група запозичень – англо-англійські складні слова (26,4%), демонструє високий потенціал інтеграції англійських запозичень до актуальної німецької лексики як, наприклад, *Sweatshirt*, *Mailbox*, *Keyboard*, *Desktop*, *Notebook*, *Eyeline*, *Lipgloss*, *Facelifting*, *Homebanking* і так далі.

Морфологічна асиміляція. Використовуються різні форми частин мови. Характерні особливості: варіативне визначення роду – як в німецькому еквіваленті (der Deal – der Handel, das Image – das Bild); по закінченню (– ar, – er, – or, – nik, – ist, – master, – ster (м. р.) – Computer, Economist; – ion, – in, – ity, – (n) ess (ж.р.) – Managerin, Publicity, Wellness, искл. – das Business (das Geschäft); – ing, – ment (с.р.) – das Marketing, Management); коливання в утворенні множини іменників на – у з попередньою приголосною (суфікс – s без зміни лексеми або – у міняється на – ies): Storys; Menschen – Stories – Abenteuer – Hobbies; у англійських прикметників – утворення вищого та найвищого ступеня: smarter; für die coolsten Bilder; відмінювання англійських дієслів як слабких німецьких (to manage – managen – gemanagt, to skype – skypen – geskupt). Необхідно враховувати особливості сучасних німецьких технічних текстів: припустимість (за новим правописом) різних способів написання складних термінів: Computer-Know-how n, Computerkonzern m, Computerspiel-Industrie f; написання усіх запозичених іменників з великої букви; наявність 2-х родів у запозичень (die / das Holding; der / das Countdown).

Орфографічна асиміляція. Також складнощі можуть виникнути у випадку часткової орфографічної асиміляції і значної варіативності написання англіцизмів. Основний спосіб орфографічної адаптації англіцизмів – написання англійських іменників з великої літери: Online-Shop; Happy End. Спостерігається також подвоєння приголосних для означення скорочення кореневого голосного: Chatten; shoppen і заміна англійських ch – або sh – на німецькі sch -: *Postscheck, das Konto zahlt sich aus. (Postscheck); Das Original seit 1924. Schock. (Schock)*. Зустрічаються також приклади заміни англійської –с– на німецьку – k – Spaß mit Digitalkameras. Варіативність написання проявляється також в процесі заміни англійських –ss– на німецьку –ß–: *Municaps nimmt dem Streß das Risiko. Bauen ohne Stress*.

Ще однією особливою групою англомовних запозичень в німецькомовних текстах є так звані псевдоангліцизми – слова, побудовані з англомовних компонентів, які, однак, не функціонують в англійській мові взагалі або ж функціонують з іншими значеннями. Наприклад, Handy, Servicepoint, Dressman, Oldtimer.

Аналіз німецьких неоконструкцій показав, що більшість з них – детермінативні композити. Проте значна кількість невмотивованих одиниць – слів, частина значення яких виражена імпліцитно, псевдозапозичення, композити, мотивація значення яких затемнена для носіїв української мови, роблять неможливим покомпонентне відтворення вихідної одиниці під час перекладу. Такі одиниці мають потребу в експлікації значення, доповнень, уточнень, що, у свою чергу, приводить до декомпресії тексту (наприклад, при перекладі туристичної інформації треба буде вказати, що в Німеччині під Service Point мають на увазі те, що для англомовних країн – Information desk).

Синтаксичні зрощення і композити, утворені шляхом контамінації вимагають переважно описового перекладу. Лише копулятивні композити відтворюються завжди покомпонентно. Особливо треба зауважити, що атрибутивне слово стоїть в німецькій мові на першому місці, в українській мові – на другому. Також потрібно відзначити, що для новітніх композит типова наявність паралельних орфографічних форм, наприклад, написання разом або через дефіс, коли всі компоненти композит пишуться з великої літери (Feedback або Feed-back), що є свідомою неповною адаптацією англіцизмів до системи мови-реципієнта. Все це створює певні труднощі для створення адекватного перекладу.

Можна зробити висновок, що типові для німецької мови способи словотворення різною мірою адаптують англійські запозичення. Тому дуже актуальним є питання створення нових термінологічних словників, згідно сучасних тенденцій. Вони мають відповідно кодифікувати стрімку модернізацію лексики у всіх терміносистемах сучасної німецької мови (наприклад, IT-технології, туризм), коли стрімкий розвиток галузі зумовлює постійне створення актуалізованих продуктів цієї галузі, які постійно вимагають складних номінацій.

Список використаних джерел:

1. Duden. Die Grammatik. – Mannheim, Leipzig, Wien, Zürich : Dudenverlag, 2006. – Bd. 4. – 1344 S.
2. Frank N. Wörter des Jahres 2009 / Nicola Frank // Der Sprachdienst. – 2010. – № 1. – Jg 54. – S. 1-9.
3. Fleischer, W. / Barz, I. Wortbildung der deutschen Gegenwartssprache. Tübingen (1995). – 399 S.
4. Kettemann B. Anglizismen allgemein und konkret: Zahlen und Fakten / Bernhard Kettemann // Eurospeak. Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende. – Frankfurt am Main: Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2004. – S. 55-86.
5. Muhr R. Anglizismen als Problem der Linguistik und Sprachpflege in Österreich und Deutschland zu Beginn des 21. Jahrhunderts / Rudolf Muhr // Eurospeak. Der Einfluss des Englischen auf europäische Sprachen zur Jahrtausendwende. – Frankfurt am Main: Peter Lang. Europäischer Verlag der Wissenschaften, 2004. – S. 9-54.
6. Spitzmüller Jü. Eine Frage der Einstellung? Bewertungen des Sprachwandels in Linguistik und Öffentlichkeit / Jürgen Spitzmüller // Der Sprachdienst. – 2006. – № 2-3. – Jg 50. – S. 41-54.
7. Steffens D. Von «Aquajogging» bis «Zickenalarm». Neuer Wortschatz im Deutschen seit den 90-er Jahren im Spiegel des ersten größeren Neologismenwörterbuches / Doris Steffens // Der Sprachdienst. – 2007. – № 4. – Jg 51. – S. 146-159.
8. Strobel T. Sprachpflege, Sprachkultur, Sprachpolitik in deutschsprachigen Regionen außerhalb Deutschlands / Thomas Strobel // Der Sprachdienst. – 2010. – № 1. – Jg 54. – S. 10-16.

Єліссєва С. В.

старший викладач кафедри теорії

та практики перекладу з англійської мови

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

м. Миколаїв, Україна

ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ РЕЛІГІЙНИХ ТЕКСТІВ

З незапам'ятних часів існувала віра в містичну природу життя, вище начало. Усім народам світу властива релігійність, духовне прагнення до пошуку відповідей на вічні питання.

Переклад релігійних текстів – це не просто складний, багаторівневий процес, який виділяється в окремий вид перекладацької діяльності в лінгвістиці, це ціла наука. При роботі над теологічною літературою перекладач використовує не лише свої лінгвістичні знання і навички, але і загальні знання про світоустрій, історію, культурний контекст створення тексту. Релігійні переклади як ніякі інші не відбивають динаміку духовного розвитку людства. Релігійна література в цілому стала різноманітною, і роль публіцистичних і інформаційних текстів в релігійному дискурсі істотно виросла. Сучасна післяписьменна епоха створила нові можливості для розвитку релігійних перекладів як інструментів комунікації в заданому соціальному просторі [1].

Основним інформаційним каналом в теперешній час є Інтернет, де з'являються і циркулюють новини про релігійне життя у світі. Причина розширення релігійної комунікації полягає в тому, що Інтернет – це найдоступніший засіб масової інформації. Інтернет – це, передусім, наймобільніший і масштабніший канал комунікації, і тексти, які їм транслюються, підкоряються економічним міркуванням простоти, зручності і зрозумі-

лості. Релігійний дискурс як інституціональний в даному випадку є спрямованим на реалізацію прагнення до інтеграції (глобалізації, стиранню відмінностей) [2].

Таким чином, релігійне життя стало освоювати новий комунікативний простір, і релігійний дискурс став однією з найважливіших і значимих складових інтернет-дискурсу в цілому [3].

Осмислення технології перекладу релігійних текстів є актуальним і перспективним напрямом сучасного перекладознавства, орієнтованого на вимоги комунікативної лінгвістичної парадигми. Перекладач в даному випадку вирішує складні завдання забезпечення максимальної еквівалентності, де він бере на себе відповідальність перед автором оригіналу. В той же час, перекладач несе відповідальність перед одержувачем, що розраховує на зрозумілість і доступність, вирішуючи питання адекватної прагматичної адаптації.

Переклад релігійних текстів – це й переклад текстів про Бога, і текстів Бога до людей (біблійні тексти), і текстів до Бога (молитви, проповідь).

Предметом релігійних текстів, отже, є завжди і в першу чергу, сфера сакрального (релігійного).

Релігійні смисли представлені мовними засобами і об'єктивуються значною мірою в релігійній лексиці [4]. Релігійні тексти часто рясніють термінами, які є характерними для реалій давнього часу, не мають аналогів в інших країнах, що створює додаткові складнощі при перекладі. Переклад релігійних текстів специфічний і ускладнений тим, що необхідно не просто передати сенс, а максимально повно розкрити зміст першоджерела. Перекладач повинен володіти глибоким розумінням тексту, враховувати наявні стилістичні особливості – віршовану ритміку, архаїчну лексику і т. д. [5].

Якщо, наприклад, перекладається текст, якому 2000 років або більше, перекладач повинен в першу чергу як слід його зрозуміти в історичному контексті. Зрозуміти текст – це означає не лише його адекватно виразити, передати його красу і сенс. Це окреме завдання. У кожному прислівнику є риси, які неможливо повністю і адекватно передати засобами іншої мови.

У англійській мові можна знайти безліч прикладів вираження релігійного компоненту, зокрема, у вигляді біблеїзмів. В силу деяких історичних, політичних, навіть географічних причин, до англійської мови увійшло значно більше слів, виразів і цитат з Біблії, чим в інші западно-європейські мови. Відомий факт, що Біблія стала найбагатішим джерелом англійської ідіоматики. При цьому велика частина біблейських виразів настільки асимілювалася в англійській мові, що іноді не викликає ніяких асоціацій з Біблією, наприклад: *daily bread* – хліб насущний, *a drop in the ocean* – крапля в морі, *a fly in the ointment* – ложка дьогтю у бочці меду.

Про походження багатьох виразів з Біблії можна здогадатися лише завдяки їх архаїчній формі, наприклад: *the flesh – pots of Egypt, the law of the Medes and Persians, the Mammon of unrighteousness, heir name is Legion, to spoil the Egyptians* [6].

Принципові шляхи вирішення перекладацьких проблем, пов'язаних із текстами релігійного дискурсу, можуть бути позначені моделями перекладацьких адаптацій. В якості приклада можна привести тексти проповіді. Причому проповідь посідає середнє положення в шкалі прагматичних типів тексту.

Вибір мовної й логіко-композиційної структури тексту проповіді значною мірою обтяжується використанням конфесіоналізмів, котрі демонструють різний ступінь збігу семантичних і культурно обумовлених значень, що пояснюється відмінностями термінології православ'я та західних деномінацій християнства.

Досліджуючи адаптацію проповіді, в першу чергу має бути врахована специфіка аудиторії, яка буде сприймати даний текст. За умови, якщо аудиторія знайома із протилежною традицією або є групою фахівців (наприклад, студенти і викладачі богословських факультетів і т. д.), для яких провідною є обізнаність у конфесійних відмінностях, адаптація як тип перекладу втрачає актуальність і її місце посідає репродуктивний переклад. Інакше кажучи, адаптація не відповідає меті спеціального перекладу. Однак, у випадку, якщо споживач не знайомий або мало знайомий із протилежною традицією, ада-

птація стає неминучим перекладацьким процесом, стратегічне завдання якого полягає в тому, щоб, з одного боку, зберегти культурну специфіку своєї традиції, водночас відтворивши прагматичний потенціал тексту, а з іншого – не допустити перекодування одного типу тексту в інший або одного дискурсу в інший. У випадку, коли мова йдеться про проблеми перекладу не так з мовного, як культурного характеру, особливі труднощі лінгвокультурологічного характеру очікують на перекладача саме при роботі з прагматичними текстами таких апелятивних дискурсів, як релігійний [7].

У будь-якому релігійному тексті, як правило, багато архаїчних рис, тому при перекладі архаїчну стилізацію оригіналу доводиться посилювати. Емоційний вплив релігійних текстів будується не лише на використанні високого стилю, але і на деяких риторичних синтаксичних засобах, таких як риторичні питання, вигуки, риторичний період. Передача цих особливостей еквівалентними засобами при перекладі зазвичай труднощів не викликає.

Засоби реалізації комунікативного завдання в релігійних текстах застосовуються в досить строгих рамках канону. Домінантами перекладу релігійних текстів є лексичні і синтаксичні засоби верхньої межі письмової літературної норми, близької до високого стилю [8].

Що стосується релігійної лексики, особливе місце займає група релігійних слів християнського походження, тобто слів і виразів, що виникли на основі християнської релігії і мають безпосереднє відношення до тексту Священного Писання як її основи. До них відносяться слова, що означають будь-які реалії, властиві християнській релігії загалом і які використовуються різними конфесіями зокрема. Релігійні слова християнського походження по частоті використання і кількості лексичних одиниць є одними з найширше споживаних в групі слів релігійного походження.

В цілому, релігійну лексику можна розділити на декілька груп: 1) загальні релігійні терміни; 2) релігійні власні назви (назви апокрифічних євангелій, імена релігійних діячів); 3) термінологія гностичних і інших течій в християнстві певних століть.

Що стосується способів перекладу релігійних текстів, можна зробити висновок про те, що найчастіше при перекладі використовуються такі перекладацькі трансформації як: 1) лексичні трансформації: перестановка, конкретизація, генералізація, заміна частини мови, додавання, опущення, калькірування; 2) граматичні трансформації включають такі прийоми як заміна членів речення, розчленовування і об'єднання речень, антонімічний переклад.

Текст перекладу характеризується функціональною комунікативною адекватністю, яка досягається комплексним підходом до вибору оптимальної технології трансферу тексту релігійної публіцистики в усій повноті його дискурсивних характеристик. Таким чином, можна говорити про те, що поліпшення якості перекладу релігійних текстів може бути забезпечено концентрацією уваги перекладача на детерміації традиційної методики письмового перекладу вимогами конкретного дискурсу і особливостями його базових жанрів.

Список використаних джерел:

1. В. А. Митягина. Тексты религиозного интернет-дискурса: проблемы перевода. Вестник Московского государственного лингвистического университета. Серия: Гуманитарные науки, (2014), 9, 148-155.
2. Гусейнова И. А. Предметно-специальный глоссарий: опыт создания и перспективы использования (на материале глоссария: «Экологический дискурс: 100 понятий») // Лексикология и фразеология: Актуальные проблемы и решения. – Ч. 1. – М. : ИПК МГЛУ «Рема», 2011. – С. 71-79. – (Вестн. Моск. гос. лингвист. ун-та; вып. 18 (624). Серия Языкознание. Див. пос. 1.
3. Ю. Чернишова. Переклад сучасних релігійних текстів у контексті функцій релігійного дискурсу // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Іноземна Філологія. 1(47), 2014.

4. Перевод религиозной литературы. Режим доступа: <http://www.effectiff.com/node/435>
5. Большой англо-русский фразеологический словарь/А. В. Кунин. 5-е изд., переаб. М., 2006. 1210 с.
6. В. Демецька. Перекладацька адаптація релігійних лінгвоконцептів у проповіді як типі тексту. // Філологія (збірник наукових праць). Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-10680.html>
7. Особенности перевода религиозных текстов. Режим доступа: <http://www.refegrad.ru/index.php?id=5&show=554>

Кравцова Я. О.

студент кафедри англійської філології та перекладу

Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ІНВЕРСІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Інверсія – явище досить поширене та застосовується дуже часто у повсякденному житті. Часто ми використовуємо її задля того, аби підкреслити увагу на певному предметі або явищі. Тож, в українській мові частіше усього інверсія вживається, насамперед, у розмову стилі, а також – у художньому, аби надати поетичному твору колоритності та влучної рими.

Варто зазначити, що в англійській мові термін інверсія має таке ж визначення як і в українській мові, а саме порушення звичайного порядку слів у реченні. Згідно з правилами англійської мови підмет завжди перший, а присудок, відповідно, другий. Тож інверсією ми можемо називати те явище, коли ми змінюємо цю відповідність. Відбувається це у випадках, коли ми будуємо питання, або у розповідних чи спонукальних реченнях тоді, коли автор хоче надати реченню більш емоційного звучання.

В. Н. Комісарів наголошує на наступному твердженні : «Інверсія – відхилення від звичайного (« прямого ») порядку розташування членів речення, використовуються як ефективний спосіб вираження емоційної характеристики висловлювання [2, с. 148].

Отже, ми з'ясували головну мету застосування інверсії, тож тепер поговоримо про її класифікацію. Інверсія поділяється на 3 типи : граматична, смислова та стилістична. Щоб описати перший тип, можна привести приклад питального речення, в якому допоміжне дієслово висувається на перший план. Взагалі, говорячи про інверсію, можна сказати, що вона є певним відхиленням від правил, адже ми порушуємо порядок слів у реченні. Але на відміну від української мови, в якій речення с розповідного може перетворитися на питання лише за допомогою інтонації, то зазвичай в англійській мові це загалом лише шляхом застосування інверсії. Тож, даний тип інверсії є своєрідним вимушеним прийомом, без якого неможливо було б створювати питальні речення.

Другий тип інверсії – смислова інверсія, являє собою використання зміни порядку слів для того, аби приділити певну увагу новій інформації. Такий же тип присутній і в українській мові. Тому, аби перекласти таке речення, перекладачеві не потрібно багато зусиль, адже переклад у більшості випадків є дослівним.

Переходимо до третього типу – стилістична інверсія. Аби краще зрозуміти цей тип треба звернутися до схеми : обставина – присудок – підмет. Саме такий порядок прослідковується у реченнях стилістичної інверсії . Зустрічається у англійській мові він досить рідко, і побачити ми його можемо у віршованих творах. При перекладі ми маємо звертати велику увагу на інверсію, адже саме вона підказує перекладачеві на що саме треба звернути увагу, а що й іноді можна пропустити.

Як висновок, необхідно наголосити на тому, що використання інверсії у англійській та українській мові є досить різним. Це стосується і її класифікації, і, як правило, застосуванні. Цей прийом відіграє величезну роль та впливає на зміст висловлювання а саме

є найважливішим засобом для вираження експресивності в реченні. Інверсія надає прозі та поезії урочистість, піднесеність або музикальність.

Список використаних джерел:

1. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу. 1982 р.
2. Комісарів В. Н. Теорія перекладу (лінгвістичні аспекти). 1990 р.
3. Арнольд І. В. Стилїстика англійської мови. 2009 р.

Маланчак О. Д.

студент магістратури

Інститут комп'ютерних наук та інформаційних технологій

Національного університету «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Переклад як один з видів мовної діяльності являє собою процес адекватної і повноцінної передачі думок, висловлених однією мовою, засобами іншої мови. Адекватний і повноцінний переклад обумовлює правильну, точну і повну передачу особливостей і змісту оригіналу і його мовної форми з урахуванням всіх особливостей структури, стилю, лексики та граматики.

Військовий переклад є один з видів спеціального перекладу з яскраво вираженою військовою комунікативною функцією. Відмінною рисою військового перекладу є велика термінологічність і гранично точне, чітке викладення матеріалу при відносному відсутності емоціональних виразних засобів.

Вимоги до практичної діяльності військового перекладача є досить великими. Вони вимагають спеціальної підготовки, навичок та умінь, а також охоплюють всі види та способи перекладу: від письмового перекладу статутів і документів до усного перекладу при радіообміні, не виключаючи і двосторонній переклад при розмові на військові теми, синхронний переклад і роботу з військовою кореспонденцією, анування і реферування військових, військово-технічних і військово-політичних текстів [1, с. 13]. У військовому перекладі дуже велике значення має точність перекладу, так як перекладений матеріал може служити основою для прийняття важливих рішень, проведення військових операцій [1, с. 19].

Утворення військових термінів відбувається звичайними, характерними для англійської мови способами словотворення: морфологічними, що включають афіксації (analyst, rotary), словоскладання (target-seeking, nuclearpowered), конверсію (to officer), абрєвіація (FEBA, ROAD); лексико-семантичними, що означають перенесення значення (Pentagon – назва міністерства оборони США), зміна значення (acquisition означало тільки придбання, а тепер означає виявлення і зарубка цілей), розширення значення (to land – означало висаджуватися на берег; приземлятися, а тепер здійснювати посадку на будь-яку поверхню), звуження значення (cruiser означало раніше будь-який корабель, що знаходиться в плаванні, а зараз крейсер).

Поряд з однозначними термінами, що мають точні та чіткі семантичні межі, є і багатозначні терміни. Наприклад, термін security означає охорону, забезпечення, бойове забезпечення, безпека, засекреченість, контррозвідка; терміни unit і command мають до десяти і більше значень. Тому багатозначність однокомпонентних термінів ускладнює їх правильний переклад [2, с. 21].

Відмінною рисою американських військових матеріалів на лексичному рівні є також велика насиченість їх скороченнями. Скорочення в залежності від виду комунікації та реа-

лізації їх в мові поділяються на графічні та лексичні. Графічні скорочення вживаються тільки в письмовій мові і реалізуються в усному мовленні повною формою тих одиниць, які вони представляють в тексті: FA – Field Artillery. Лексичні скорочення включають відсікання частини слова (наприклад, sub – submarine), складноскорочені слова (наприклад, radome = rada + dome) і аббревіатури. Аббревіатури поділяються на звуко-буквені аббревіатури і акроніми. Звуко – буквені аббревіатури є лексичними одиницями і реалізуються в усному мовленні алфавітним найменуванням букв, наприклад: MG – machine gun; MP – military police. Акроніми – лексичні одиниці, що реалізуються в усному мовленні відповідно до норми вимови, прийнятої для звичайних слів, наприклад: FEBA – Forward Edge of the Battle Area, ROAD – Reorganized Objective Army Division [3, с. 76].

Найважливішим висновком з теорії військово-перекладацької практики є доведене наукою положення про розбіжність систем понять у народів, які розмовляють різними мовами. У одного народу деякі поняття можуть взагалі бути відсутніми, в іншого спостерігається дуже широке коло тих же понять при відсутності родового поняття для їх узагальнення або уявлення про будь-який фрагмент реальної дійсності. Військовий перекладач зобов'язаний добре знати і правильно розуміти не тільки іноземну військову термінологію, але і всі національні особливості військової справи, включаючи концепцію іноземної військової доктрини, організаційну структуру збройних сил, використовуване озброєння, особливості ідеологічної роботи у відповідних збройних силах, форми звертання, форми діловодства, службу штабів, словом все, що характеризує іноземні збройні сили як національну армію.

Отже, для успішного здійснення військового перекладу військовий перекладач повинен не тільки добре володіти відповідною іноземною мовою і військовою термінологією, але і бути в достатній мірі освіченою в області військової справи взагалі і прекрасно знати всі особливості іноземних збройних сил. Без цих додаткових нелінгвістичних знань не може бути і фахівця в цій галузі діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бархударов, Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) [Текст]: Л.С. Бархударов. – М.: Международные отношения, 1975. – 240 с.
2. Гореликова, С.Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке / С.Н. Гореликова // Вестник ОГУ. – 2002. – № 6.
3. Капанадзе, Л.А. О понятиях «термин» и «терминология» / Л.А. Капанадзе. – М., 1965. – 86 с.

Низовий І. Ю.

студент магістратури

Національний університет «Львівська політехніка»

м. Львів, Україна

АНАЛІЗ ВЖИВАННЯ ТЕРМІНІВ-АНГЛІЦИЗМІВ В УКРАЇНСЬКІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ГАЛУЗІ «МОБІЛЬНІ ПРИСТРОЇ»

Внаслідок науково-технічного прогресу, з'явилося безліч нової лексики, яка суттєво збагатила словниковий запас англійської мови. Цей процес не міг не позначитися на перекладі термінів на українську мову.

Терміни відносяться саме до таких лексичних одиниць, які розвиваються найшвидше. Дуже стрімкого розвитку набуває така галузь терміносистеми, як терміни мобільного зв'язку. Це зумовлено тим, що протягом останніх років зростає комп'ютеризація засобів зв'язку, а також аудіо- та відеотехніки, котрі складають невід'ємний атрибут побуту сучасної людини.

Дослідження перекладу термінів із галузі мобільних пристроїв висвітлено у роботах А. Я. Коваленка, А. А. Реформатського, І. П. Ющука, Р. Ф. Проніна та інших вітчизняних і зарубіжних науковців.

В Україні галузь інформаційних технологій розвивається не настільки динамічно в порівнянні з іншими країнами, і тому дуже часто виникає необхідність запозичення термінологічних одиниць на позначення нових виробів. Цим пояснюється актуальність цієї наукової проблеми у сучасній термінології та значний інтерес вчених-лінгвістів до неї.

Слово «запозичення» означає процес надходження і засвоєння іншомовних слів унаслідок різних соціальних причин – війни, торгівлі, подорожей, технічного співробітництва, культурних зв'язків, а також стрімкого розвитку комп'ютерної галузі [1].

Існуючі в словниковому складі мови запозичення можна класифікувати: за джерелом запозичення; за запозиченим аспектом, за ступенем асиміляції [2].

Головними методами запозичення є транскрипція, транслітерація та калькування [3].

Транскрипція зберігає звукову форму словникової одиниці. Наприклад: *bluetooth* – *блютуз*, *smartphone* – *смартфон*, *cache* – *кеш*, *bite* – *байт*, *wi-fi* – *вай-фай*.

У випадку транслітерації літери запозиченого слова замінюються літерами мови перекладу. Таким методом в українську мову запозичені наступні слова: *bit* – *біт*, *sensor* – *сенсор*, *SMS* – *СМС*, *portal* – *портал*, *server* – *сервер*.

За допомогою калькування запозичується структурна модель та асоціативне значення терміну. Наприклад, *matrix* – *матриця*, *file system* – *файлова система*, *flash memory* – *флеш-пам'ять*, *network operator* – *оператор мереж*.

Калькування, транслітерацію і транскрипція як способи запозичення збігаються з однойменними способами перекладу, але заявляти про те, що запозичення перекладаються не доречно. Це в свою чергу підтверджує думку про те, що у випадку запозичень слід говорити не про переклад а про відтворення.

Отже, залучення англіцизмів до українських терміносистем дозволяє усунути багато зайвих описових конструкцій, а також розширити фахову лексику внаслідок номінації нових понять. Дослідження процесу освоєння англійських термінів у системі української мови показало, що англіцизми зазнають формальних змін – у графічному відтворенні, фонемному складі, морфемній структурі та граматичній формі.

Список використаних джерел:

1. Крысин Л. П. Иноязычное слово в контексте современной общественной жизни // Русский язык конца XX столетия (1985–1995). – М., 1996. – С. 147-154.
2. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови: Підручник для інститутів і факультетів іноземних мов. – Харків: Видавництво «Основа», 1993. – 256 с.
3. Попова Н. О. Структурно-семантичні особливості новітніх лексичних запозичень з англійської в українську мов. – Тернопіль: Видавництво «Карп'юк», 2005. – 23 с.

Позднякова К. Р.
студент кафедри англійської філології і перекладу
Науковий керівник: Сітко А. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ПЕРЕКЛАД ГЕРУНДІЯ ТА ГЕРУНДІАЛЬНИХ КОНСТРУКЦІЙ

Оскільки герундій не має відповідників в українській мові, його переклад може викликати певні труднощі. Герундій може перекладатися українською різними способами, які зазвичай залежать від його форми і синтаксичної функції.

Існує кілька способів перекладу герундія українською. Він може перекладатися: іменником, віддіслівним іменником, іменником з прийменником, інфінітивом, дієприслівником, прикметником та особовою формою дієслова в підрядному реченні [3, с. 192].

- *He couldn't remember her ever laughing* [6, с. 1790]. – Він не пам'ятав, щоб вона коли-небудь сміялася [2, с. 85].

- *He is unconscious of having misbehaved* [6, с. 760]. – Він навіть не усвідомлює, що веде себе недоречно [2, с. 85].

Переклад герундія багато в чому залежить від тієї синтаксичної функції, яку він виконує в реченні. Так, у функції підмета або предикативного члена герундій перекладається іменником або інфінітивом:

- *Swimming against the current is difficult*. – Складно плавати проти течії [5, с. 237].

- *They tickled nothing, of course, for their giggling and shouting scared every spotted thing away* [6, с. 3260]. – Звісно вони нічого не вловили, тому що їх вереск і регіт розполюхав усіх форелей [7, с. 53].

Герундій у функції підмета після конструкції *there is* і заперечного займенника *no* (*there is no*) перекладається на українську мову неозначено-особовим реченням :

- *There is no telling what may happen next* [6, с. 2670]. – Ніколи не знаєш, що може статись далі [5, с. 126].

У функції додатка герундій може перекладатися інфінітивом, іменником або підрядним реченням:

- *He plans going to London next year* [6, с. 884]. – Наступного року він планує поїхати до Лондона [4, с. 129].

- *I can't risk repeating the mistake* [6, с. 309]. – Я не можу ризикувати та повторювати цю помилку [5, с. 220].

Із складних форм герундія варто відзначити пасивний та перфектний герундій. Пасивний герундій вказує на те що, дія, яка виражена герундієм здійснюється над предметом чи особою до якої вона відноситься. Формула пасивного герундія є такою: *being* + III форма пасивного дієслова. Існує два варіанти перекладу герундія в формі пасивного дієслова :

1. Дієсловом в особовій формі в функції присудка у підрядному реченні; в данному випадку слова, які відносяться до герундія входять до складу підрядного речення. Такі підрядні речення часто починаються словами *to*, *what* (*щоб*) :

- *The charterers shall pay, in addition, damages caused by the delay resulting from the vessel being prevented from loading a full cargo* [6, с. 986]. – Фрахтівники додатково сплачують за спричинені затримкою збитки, які викликані тим, що судно не спромоглося взяти повний вантаж [2, с. 111].

2. Іменником:

• *The possibility of chemical energy being transformed into electric energy is evident* [6, с. 1180]. – *Можливість перетворення хімічної енергії в електричну є очевидною* [2, с. 207].

Переклад герундія в функції обставини залежить від типу обставини і від прийменника, з яким герундій поєднується в даному виді обставини. Можна виокремити такі види перекладу:

1. У функції обставини способу дії герундій вживається із прийменниками «in, by, without». З прийменниками «in, by» герундій може перекладатися дієсловом або особовою формою дієслова в підрядному реченні [2, с. 52].

• *I spent the whole week in learning my part* [6, с. 4460]. – *Я витратив цілий тиждень, вивчаючи роль* [2, с. 129].

2. У функції обставини часу герундій вживається разом зі сполучниками «on (upon), after, before, since, in» і перекладається як дієслово, іменник або особова форма дієслова.

• *On entering the house he heard some noise upstairs* [6, с. 2390]. – *Увійшовши до будинку, він почув якийсь шелест нагорі* [2, с. 85].

3. В якості обставини причини герундій вживається з прийменниками «for, from, through, owing to, because, on account of, for fear of» і перекладається на українську мову дієприслівником, іменником з прийменником, інфінітивом або особовою формою дієслова в підрядному реченні.

• *I couldn't answer for coughing* [6, с. 760]. – *Я не міг відповісти через кашель* [2, с. 96].

4. У функції обставини мети герундій вживається із прийменниками «for, for the purpose of, for the object of, with a view to» і перекладається іменником або інфінітивом.

5. *The city council made a number of decisions with a view to cleaning the city* [6, с. 556]. – *Міська рада прийняла певні заходи, щоб зробити місто чистим* [5, с. 209].

У функції обставини умови герундій вживається із прийменниками «without, but for, in case of, in the event of» і перекладається іменником або особовою формою дієслова в підрядному реченні.

• *But for your coming and helping I couldn't do the work* [6, с. 760]. – *Якби ти не приходила і не допомагала, я б не справлялася з цією роботою* [2, с. 89].

6. У функції обставини допусту герундій вживається разом з прийменниками «despite, in spite of» і перекладається особовою формою дієслова в підрядному реченні.

• *In spite of being so very short many Japanese poems are exquisitely beautiful* [6, с. 3320]. – *Незважаючи на те, що японські вірші такі короткі, вони надзвичайно милозвучні* [2, с. 94].

Через різноманітність способів використання та індивідуальних особливостей герундія способи його перекладу українською можуть варіюватися відповідно до контексту або поєднуватись один з одним.

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод . – М.: Междунар. отношения, 1975. – С. 486.
2. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури . – Вінниця: Нова книга, 2004. – С. 576.
3. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990. – С. 253.
4. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика . – М.: Междунар. отношения, 1974. – С. 246.
5. Дроздова Т.Ю., Маилова В.Г., Берестова А.И. English Grammar: Reference and Practice. Version 2.0. . – СПб.: Антология, 2009. – С. 424.
6. J. Galsworthy. Complete Works of John Galsworthy with the Complete Forsythe Books . Delphi Classics, 2009. – С. 5027.
7. Вильданова Г.А. Теория и практика перевода : (на материале английского языка): учебное пособие. – М.: Директ-Медиа, 2015. – С. 111.

Пушина В. О.
студент кафедри англійської філології та перекладу
Науковий керівник: Сітко А. В.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології та перекладу
Національний авіаційний університет
м. Київ, Україна

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ

Найбільш поширеними лексико-граматичними трансформаціями є прийоми антонімічного перекладу, описового перекладу і компенсації.

При антонімічному перекладі заміна позитивної форми в оригіналі на заперечну або навпаки супроводжується заміною лексичної одиниці МО одиницею МП з протилежним значенням [3, с. 38]: «*Nothing changed in my home town*» – «*Все залишилося колишнім в моєму рідному місті*». У англо-українських перекладах цей прийом застосовується особливо часто тоді, коли в оригіналі заперечна частка вжита зі словом, що має негативний префікс, наприклад: «*She is not unworthy of your attention*» – «*Вона цілком гідна вашої уваги*». В українській мові форми негативної частки і негативного префіксу збігаються і їх спільне вживання зазвичай виявляється недоречним.

У межах антонімічного перекладу одиниця МО може замінюватися не тільки прямо протилежною одиницею МП, а й іншими словами і сполученнями, що виражають протилежну думку. Розглянемо переклад такого англійського речення: «*The rail-road unions excluded afro-americans from their membership*». Дослівний переклад такий: «*Профспілки залізничників виключали афро-американців зі своїх лав*» який є не цілком логічним, адже виключити людину з організації можна лише тоді, коли вона є її членом. Але «виключати» – це значить «не включати» або, інакше кажучи, «не брати». Отже, «*Профспілки залізничників не приймали афро-американців до своїх лав*».

Описовий переклад – лексико-граматична трансформація, за якої лексична одиниця МО замінюється словосполученням, що розкриває її значення [1, с. 79]: «*conservationist*» – «*прихильник охорони навколишнього середовища*», «*whistle-stop speech*» – «*виступ кандидата в ході передвиборчої агітаційної поїздки*». Недолік описового перекладу полягає в його багатослівності. Тому найбільш успішно цей спосіб перекладу застосовується там, де можна обійтися порівняно коротким поясненням. Так, «*a shuttle service*» – це організація човникових перевезень між якимись пунктами, але в наступному перекладі можна висловити цю думку коротше: «*Car owners ran a shuttle service for parents visiting the children injured in the accident*» – «*Власники автомобілей привозили і відвозили батьків, які відвідували своїх дітей, які постраждали під час аварії*».

Остання трансформація – це прийом компенсації. Компенсація – спосіб перекладу, при якому елементи сенсу, втрачені при перекладі, передаються в тексті перекладу будь-яким іншим засобом [6, с. 289], причому необов'язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі. Так, в наступному прикладі порушення мовної норми в англійському тексті, непередане в перекладі, компенсується зовсім іншими нестандартними формами в українській мові: «*You could tell he was very ashamed of his parents and all, because they said «he do not» and «she do not» and stuff like that*» – «*Було видно, що він соромиться своїх батьків, тому що вони говорили «хочуть» і «хочуте», і таке інше*».

Прийом компенсації полягає в тому, що, не зумівши уникнути втрати якогось стилістичного або смислового елемента, перекладач відтворює цей елемент в іншому слові або в іншому місці тексту, де в оригіналі його немає. Пояснимо це на кількох прикладах. У п'єсі Б. Шоу «Пігмаліон» є такий епізод: героїня п'єси, яку професор Хіггінс навчив правильно розмовляти англійською, під час сварки з ним вживає неправильні форми і замість «*these slippers*» говорить «*them slippers*». Відтворення цієї неправильності в пе-

рекладі необхідно, оскільки на ній будується весь наступний діалог. У даному випадку застосувати прийом компенсації порівняно просто, оскільки в українській мові недостатньо освіченими людьми часто використовується калька з російської. І варіант перекладу може бути таким: *«цих туплей»*. В інших випадках застосування прийому компенсації може потребувати досить значних змін [2, с. 91].

У романі У. Теккерея «Ярмарок марносластва» Беккі Шарп у листі своїй подрузі описує епізод, що трапився в будинку багатого баронета Пітта Кроулі, де вона служить гувернанткою. За обідом мова зайшла про те, що один з орендарів сера Пітта розорився. *«Serve him right», said Sir Pitt, «him and his family has been cheating me on that farm these hundred and fifty years»* [5, с.78]. Іронізуючи над неосвіченістю свого господаря, Беккі пише: *«Sir Pitt might have said «he and his family», to be sure; but rich baronets needn't be so carefulcareful about their grammar as we, poor governesses»* [5, с. 78]. Прагнучи передати неправильну мову баронета, перекладач змушений суттєво змінити текст. У перекладі сер Пітт каже: *«Він і його рідня скубуть мене вже сто п'ятдесят років на тій фермі»* [4, с. 52]. Очевидно, порушення граматичної норми в оригіналі компенсовано в перекладі з допомогою зниженої лексики. Це викликало необхідність і наступних змін: далі Беккі пише: *«Сер Пітт, звичайно, міг би висловлюватись делікатніше, казати «використовують», а не «скубуть», але багатому баронетові дозволено не дбати про стиль, не те що вбогим гувернанткам»* [4, с. 52].

Отже, існує кілька видів лексико-граматичних трансформацій, які широко застосовуються у сучасному перекладознавстві для досягнення адекватності у перекладі.

Список використаних джерел:

1. Виноградов В. С. Перевод: Общие и лексические вопросы: учеб. пособие. 2-е изд., перераб. – М.: КДУ, 2004. – 240 с.
2. Ейгер Г. В. Аспекты теории перевода и избранные поэтические переводы. – Харьков: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2014. – 243 с.
3. Корунець І. В. Вступ до перекладознавства: підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 512 с.
4. Вільям М. Теккерей. Ярмарок суєти: роман / Перекл. з англ. Ольга Сенюк – Х. Фоліо, 2003. – 675 с.
5. W. Makepeace Thackeray. Vanity Fair: A Novel Without a Hero. London: Penguin Classics, 2003. – 867 p.
6. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: Учбовий посібник. – Вінниця: Нова Книга, 2001. – 303 с.

Разумна К. А.

старший викладач кафедри іноземних мов
Житомирський національний агроекологічний університет
м. Житомир, Україна

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ БЕЗЕКВІВАЛЕНТНОЇ ЛЕКСИКИ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ)

Публіцистичний дискурс найбільш повно відображає суспільно-політичні процеси життя суспільства, є одним з найпоширеніших сучасних засобів передачі інформації та впливу на суспільство. До того ж він є дистантною формою комунікативної діяльності інституціонального та когнітивного характеру, основними учасниками якої є масова аудиторія і представники засобів масової інформації [6, с. 11]. Досить часто в публіцистичних текстах зустрічається безеквівалентна лексика, адже саме публіцистичний стиль

найбільш чутливо реагує на зміни, що відбуваються в суспільстві, на прогрес у науково-технічній сфері, і саме ці зміни знаходять своє відображення в мові [1].

Вивченню безеквівалентної лексики присвячені праці багатьох мовознавців (С. Влахов, С. Флорін, Р. Зорівчак, Є. Верещагін, В. Костомаров, С. Виноградов та ін.). Визначити слово як безеквівалентне можна лише стосовно певної мови. Проте, часто буває так, що слово, яке є безеквівалентним порівняно з лексикою однієї мови, виявляється повністю еквівалентним у застосуванні до іншої мови [2, с. 45]. До безеквівалентної лексики належать, наприклад, реалії. У сучасному мовознавстві реалії тлумачать як слова і словосполучення, які називають об'єкти, характерні для життя (побуту, культури, соціального та історичного розвитку) одного народу та чужі для іншого [4, с. 47], а також як моно- і полілексемні одиниці, основне значення яких містить (у бінарному зіставленні) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-реципієнта [5, с. 58]. Слово може являти собою реалію в декількох мовах, а безеквівалентним бути переважно у межах конкретної пари мов. Таким чином, список реалій окремої мови є більш-менш постійним, а словник безеквівалентної лексики є різним для визначених пар мов [4, с. 43].

У класифікації реалій існує декілька підходів, один з яких – предметний. Відповідно до предметного підходу реалії поділяють на географічні, етнографічні, суспільно-політичні та військові [4, с. 50]. Суспільно-політичні реалії, у свою чергу, поділяються на чотири групи: 1) реалії на позначення одиниць адміністративно-територіального устрою (адміністративно-територіальні одиниці, населені пункти, деталі населеного пункту); 2) реалії, що позначають органи влади та її носіїв; 3) реалії, якими послуговуються у суспільно-політичному житті (соціальні явища, рухи, їх учасники, політична діяльність, політичні діячі, звання, ступені, титули, звертання, установи, навчальні та культурні заклади, стани, касти і їх представники, станові знаки та символи); 4) військові реалії (військовослужбовці та їх ранги, підрозділи, зброя, обмундирування) [4, с. 55-56].

При відтворенні в англомовних публіцистичних текстах українських суспільно-політичних реалій основним завданням є збереження їх національного забарвлення. Нині для цього використовують такі способи перекладу реалій, як транскрипція (транслітерація), гіпонімічний переклад, уподібнення, дескриптивна перифраза [3, с. 104] та переклад (заміна, субституція). Власне переклад може здійснюватися шляхом введення неологізму (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм), приблизного перекладу (родова та видова відповідність, функціональний аналог, опис, пояснення, тлумачення) і контекстуального перекладу [4, с. 87-93].

Нами проаналізовано 44 статті з британської онлайн-газети «The Telegraph» та американської онлайн-газети «USA Today» і виокремлено такі три способи відтворення реалій.

1) I спосіб – транскрипція (Удар>*Udar*, Свобода>*Svoboda*, тітушки>*titushki* Правий сектор>*Pravy Sector*, Батьківщина>*Batkivshchyna*, та ін.). У наведених прикладах транскрибуються такі суспільно-політичні реалії як назва політичної партії *Свобода* та абревіатура від Служби безпеки України – *СБУ*.

The Telegraph: Above them stands a more dangerous tier of state agents, centred around the SBU, Ukraine's domestic intelligence service [10].

USA Today: The opposition, which includes deputies loyal to jailed former prime minister Yulia Tymoshenko, nationalists from the far-right Svoboda and a liberal party led by boxing champion Klitschko [11].

II спосіб – переклад («СлаваУкраїні!» > «*GlorytoUkraine!*», підконтрольні сепаратистам території > *separatist held areas*, Українська повстанська армія > *Ukrainian Insurgent Army* та ін.).

The Telegraph: Despite the on-going war, coal from the self-proclaimed Donetsk and Luhansk People's Republics is a major source of energy for Ukraine's industry and power stations [8].

USA Today: «*The problem is, they are dressed like EuroMaidan self-defense troops, sometimes they shout «Glory to Ukraine!» but they all have white ribbons tied on their hands, and they have firearms,» he said, referring to the name of the protest movement* [9].

У наведених прикладах переклад реалій *самопроголошена Донецька та Луганська Народна республіка*, а також відомого українського гасла «*Слава Україні*» здійснюється за допомогою слів-відповідників.

ІІІ спосіб – поєднання транскрипції та перекладу (Верховна Рада > *Verkhovna Rada, the parliament*, Свобода > *Svoboda (Freedom)*, зек > *zek (a prisoner)* та ін.). Для збереження національного колориту реалій автори транскрибують їх, але оскільки значення цих слів може бути невідомим носіям мови-реципієнта, дається їх тлумачення або переклад англійською мовою. Наприклад, назва політичної партії *Удар* транскрибується та одночасно перекладається відповідником *punch*, а реалія *Автомайдан* транскрибується і пропонується її тлумачення (*група власників машин, які брали участь у протестах проти Януковича*).

The Telegraph: *World boxing champion Vitali Klitschko, head of the opposition UDAR (Punch) party, said the mass resignation was «not victory but a step to victory»* [12].

USA Today: *Dmytro Bulatov, 35, a member of Automaidan, a group of car owners that has taken part in the protests against Yanukovich, vanished Jan. 22. Bulatov was discovered outside Kiev on Thursday* [7].

Нами було також проведено кількісний аналіз частоти використання різних способів відтворення українських суспільно-політичних реалій в англійських ЗМІ. Він показав, що в англійських публіцистичних текстах переважає власне переклад (49% в британських та 78% в американських ЗМІ). Другим за частотою використання в британських ЗМІ є транскрипція (33%), а в американських ЗМІ – поєднання транскрипції та перекладу (14%). Найменша частка в британських текстах припадає на поєднання двох способів (18%), а в американських – на транскрипцію (лише 8%).

Отже, як засвідчують результати нашого дослідження, особливістю перекладу безеквівалентної української лексики в англійських публіцистичних текстах є те, що для відтворення українських суспільно-політичних реалій найчастіше використовуються такі способи, як транскрипція, переклад та їх поєднання. Сама ж безеквівалентна лексика виконує важливу функцію передачі національного колориту мови.

Список використаних джерел:

1. Башук Н. П. Переклад безеквівалентної лексики у публіцистичних текстах / Н. П. Башук // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Філологічні науки. – 2016. – Кн. 2. – С. 11-15. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzfn_2016_2_4.
2. Верещагин Е. М. В поисках новых путей развития лингвострановедения: концепция речеповеденческих тактик / Е. М. Верещагин, В. Г. Костомаров. – М.: Институт русского языка им. А. С. Пушкина, 1999. – 84 с.
3. Виноградов В. С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) / В. С. Виноградов. – М.: Издательство института общегосударственного образования РАО, 2001. – 224 с.
4. Влахов С. Непереводимое в переводе. / С. Влахов, С. Флорин. – М.: Международные отношения, 1980. – 343 с.
5. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад / Р. П. Зорівчак. – Л.: Вид-во при ЛНУ, 1989. – 216 с.
6. Новохачева Н. Ю. Стилистический прием литературной аллюзии в газетно-публицистическом дискурсе конца XX – начала XXI веков: автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук: спец. 10.02.01 «Русский язык» / Н. Ю. Новохачева. – Ставрополь, 2005. – 31 с.
7. Amnesty won't stop protests in Ukraine. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.usatoday.com/story/news/world/2014/01/31/ukraine-amnesty-bill-anti-protest-legislation/5077401/>

8. Gunmen in east Ukraine occupy Donetsk stadium amid standoff over coal blockade. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/2017/02/28/gunmen-east-ukraine-occupy-donetsk-stadium-amid-standoff-coal/>
9. Thugs roaming Ukraine hired by government, some claim. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.usatoday.com/story/news/world/2014/02/19/ukraine-government-thugs/5618341/>
10. Ukraine and the growing number of disappeared. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10611822/Ukraine-and-the-growing-number-of-disappeared.html>
11. Ukraine parliament in brawl as member spick speaker. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.usatoday.com/story/news/world/2012/12/13/ukraine-parliament-brawl-speaker/1766139/>
12. Ukraine's protesters win everything but President's resignation. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/ukraine/10603094/Ukraine-protesters-win-everything-but-Presidents-resignation.html>

Савченко Д. В.
*студент факультету української
 й іноземної філології та мистецтвознавства*
 Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
 м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЕЗІЇ ТОМАСА ГАРДІ «НІЧ У ЛИСТОПАДІ»

Переклад визначають як найскладнішу інтелектуальну діяльність, оскільки він сприймає факти, які відображено чужою свідомістю. Переклад з однієї мови на іншу – це створення тексту на даній іншій мові, що є рівнозначним у смисловому і стилістичному відношенні до оригінального тексту [2]. Головним питанням, навколо якого точилися дискусії протягом багатьох років, стало питання неможливості перекладу з точним відтворенням оригіналу та відсутністю втрат. Оскільки дана робота присвячена проблемам перекладу поетичного тексту, було розглянуто основні вимоги до нього, запропоновані різними науковцями, серед яких М. Гумільов, А. Федоров та Г. Гачічеладзе. Та в ході дослідження ми дійшли висновку, що незалежно від цих вимог перед перекладачем поетичного твору завжди стоїть вибір: віддати перевагу смислу, чи настрою. Саме це і стає причиною багатоваріантності перекладів, що можуть існувати в одній мові [1].

Нашу увагу привернули поети Вікторіанської доби. Вивчення їх творчості лінгвістами та літературознавцями потребує більшої уваги. Тож метою роботи є дослідження особливостей перекладу поезії та виявлення найбільш адекватного перекладу поезії Томаса Гарді «Ніч у листопаді» («A Night in November»).

Поезія «A Night in November» написана Томасом Гарді на річницю смерті його дружини Емми Гарді в листопаді 1912 року. Він уже кілька років не писав прозових творів, з того часу як роман «Тесс з роду д'Ербервіллів» шокував багатьох вікторіанських читачів та налаштував їх проти автора. Тепер він писав лише вірші та поеми на різноманітні теми: про епізоди сільського життя, велику війну та події минулих років [3].

Природа, представлена у творі «A Night in November», відтворює стан душі автора і, можливо, до деякої міри його життєву позицію – споглядання та меланхолічну покору, що властиве поезії Томаса Гарді. Кохання, сум, відчуття туги, біль від усвідомлення неминучої втрати, крах надії пронизують увесь твір.

Для детального дослідження необхідно декілька варіантів перекладу. Через відсутність україномовних перекладів даної поезії, для порівняльного аналізу було обрано російськомовні переклади Захара Гінзбурга, Петра Коритка та Ігора Куберського.

У першому рядку одразу привертає до себе увагу дієслово «marked». Воно є надзвичайно багатозначним. Першим його значенням за словником є ставити знак, штампувати. Окрім цього серед основних є такі: відзначати, позначати; звертати увагу, помічати, запам'ятовувати; залишити слід, п'ятно, рубець; поставити ціну (на товарі); ставити бал; характеризувати; записувати. Спираючись на контекст, дієслово «marked» має бути перекладено як «помітив», проте не варто відкидати й такі варіанти як «відзначив», «звернув увагу». Виходячи з цього, ми можемо зробити висновок, що вже в першому рядку вірша у варіанті перекладу, який пропонує нам Захар Гінзбург, є невідповідність. Його ліричний герой зміну погоди не помічає, а чує. Забігаючи наперед, це можна пояснити, оскільки за звуками вітру, справді можна почути, що здійнявся буревій. Петро Коритко у своєму варіанті перекладу взагалі виключив із першого рядка ліричного героя. Він лише констатує факт, що погода змінилася, до того ж знову, про що взагалі не сказано в оригінальному тексті твору. Ігору Куберському вдалося перекласти дані слова так, щоб це було якомога ближче до оригіналу. Ми бачимо і присутність ліричного героя, і цілком правильно використання еквіваленту того ж таки дієслова «marked», що виступає тут у значенні «відзначив». А частину речення «when the weather changed» Куберський перетворив на словосполучення «смена погоды».

Щодо другого рядка, відзначимо спочатку, що слово «rape» має такі значення: шибка та скло. А «quake» означає «трястися», «дрижати». Петро Коритко у власному варіанті підсилює відчуття душевного неспокою, адже за його словами, вітер був настільки сильний, що тряслися не шибки, а стіни. І знов таки, досить близьким до тексту оригіналу виявився переклад Ігора Куберського. Переклади усіх слів відповідають їх словниковим еквівалентам. Варіант Захара Гінзбурга має свою особливість. Якщо вдумливо прочитати увесь чотиривірш, то зрозуміємо, що перший і останній його рядок пов'язані між собою, тобто є одним цілим реченням за смисловим наповненням. Саме тому Гінзбург змінює місцями другий та четвертий рядок у своєму перекладі. Отже, задля встановленні відповідності перекладу до оригіналу ми спочатку розглянемо останній рядок чотиривірша у варіанті даного перекладача. Захар Гінзбург близько до тексту інтерпретує зміст, додаючи лише прикметник «тихо». У наступному рядку він замість того, щоб перекласти фразове дієслово «gose up», що означає «здійнятися», «піднятися», «зрости», «з'явитися», транслітерує його. Таким чином йому вдається створити словосполучення «роза вітрів». У перекладі Ігора Куберського вночі у напівсні блукає вітер, хоча насправді, спираючись на поезію Томаса Гарді, ми розуміємо, що у напівсні знаходиться ліричний герой. У варіанті Петра Коритка з'являється згадка про якесь давнє кохання, яке приносить вітер вночі. В оригінальному творі про це взагалі не говориться. До того ж, цим думка в його чотиривірші не має завершеності, оскільки в кінці він ставить не крапку, а кому. Коритко пише, що приходять зміни і ще щось, про що ми можемо дізнатися вже з наступного чотиривірша.

Захару Гінзбургу вдалося перекласти перші рядки другого чотиривірша майже дослівно. Проте він уникнув пошуку еквівалента для епітета «dead leaves». А Ігор Куберський навпаки не лише використовує епітет «мёртвою листвою», а й додає власний, який малоє нам в уяві «пустую постель». Петро Коритко у даному чотиривірші продовжує свою незакінчену думку. Він також створює власний епітет, що зображує нам «опустыненное ложе», на яке вітри приносять мертве листя. До того ж, він замінює кімнату (в оригіналі – «goot») на дім.

Говорячи про третій та четвертий рядки, Петро Коритко вже не вперше надає такий переклад, який викликає дещо інші почуття, аніж під час читання оригіналу. По-перше, в очі кидається тавтологія: «плачут», «плач». На наш погляд, вона є недоречною у даному контексті, оскільки загалом цей стилістичний прийом покликаний або уточнити певне явище, або підсилити емоційний настрій. Проте у даному випадку жодної з цих функцій нам не вдалося простежити. До того ж, словом «плач» Петро Коритко замінив

слово «sorrow», яке перекладається як «сум», «печаль». По-друге, він додає вигук «о боже», який виступає надзвичайним емоційним підсилювачем. За відчуттями це не просто сум за коханою, а справжня трагедія.

Переклад Захара Гінзбурга виявився більш вдалим. У його варіанті є і дерево, і сум, і темрява. А ось у Ігора Куберського з'являється стіна, за якою знаходиться дерево, що є цілком недоречним за змістом. У крайньому випадку, зважаючи на особливості поєднання слів у мові перекладу, таке словосполучення як «дерево за стеною» варто було б замінити на «дерево за окном».

Розглянувши перший рядок останнього чотиривірша, ми бачимо, що Захар Гінзбург й надалі тримається близько до тексту. У його баченні листок був не лише одним із багатьох опалих, а ще й жовтим, що підтверджує назву вірша та той факт, що за вікном справді осінь, а не просто поривчастий вітер. Далі перекладач пише, що лист опустився на те місце, де колись стояла кохана ліричного героя. Насправді ж в оригіналі про це не говориться. Відтворити ці рядки гарно вдалося Ігору Куберському. Він додає певної інтимності моменту, змушує нас відчуті цей дотик, коли пише що лист зачепив, а точніше торкнувся руки. У нього автор не просто подумав, що це була його кохана, словом «мнилось» автор підкреслює те, що ліричний герой був у напівсні, тому не міг розрізнити сон чи видіння від реальності. Петро Коритко у своєму перекладі змінює часову форму дієслова. Використанням майбутнього часу автор вимальовує в нашій уяві повторюваність дії. Тобто ліричний герой не відчує це, а переживає одне й те саме почуття кожного разу, коли листок торкається його руки.

Наступне речення найбільш емоційно навантажене. Петро Коритко інтерпретує не в тому сенсі, в якому це роблять інші перекладачі. Його ліричному герою не просто здається, що поруч знаходиться кохана жінка, а що вона жива. З цього ми робимо висновок, що її вже немає на цьому світі, тому серце закоханого сповнене невимовної туги та скорботи. Насправді, ми знаємо про це, оскільки Томас Гарді присвятив цього вірша своїй померлій коханій дружині. Та все ж таки він не говорить про це так прямо у своїй поезії, як це зробив Петро Коритко. Цим він викликав у читачів більш тривожні почуття, ніж ми переживаємо під час читання оригіналу.

Останній рядок вірша, на мій погляд, є складним не лише для перекладу, а й для розуміння. Тому усі варіанти перекладу є абсолютно різними. Захар Гінзбург намагався бути якомога ближче до тексту. Ігор Куберський показав нам, що цей примарний образ коханої жінки насправді покликаний заспокоїти стривожену душу ліричного героя, який ніяк не може змиритися із втратою. До того ж він не лише натякає, а словесно підкреслює, що дотик листка порівнюється з дотиком жінки. Петро Коритко для емоційного підсилення використовує оксюморон, пишучи: «уголки кричачих губ молчат». До того ж, ця тиша з'являється й у перекладі Ігора Куберського. Можливо, використовуючи лексику на позначення звуку, перекладачі прагнули показати, що буря за вікном співвідноситься з душевним неспокоєм і затихає лише у присутності обраниці ліричного героя.

На наш погляд, адекватний переклад цієї поезії визначити досить важко. Усі переклади мають чимало відмінностей не лише між собою, а й стосовно оригінального тексту. Методом виключення, було визначено, що не підлягає під термін адекватного перекладу варіант, який запропонував нам Петро Коритко. У його вірші не лише мала точка дотику з поезією Томаса Гарді, а й він багато у чому викликає інші відчуття, аніж під час читання оригіналу. Це є недопустимим, адже основною вимогою адекватного перекладу є те, що перекладач повинен донести не лише вкладену поетом думку, а й почуття.

Щодо перекладів Захара Гінзбурга та Ігора Куберського, ми віддали перевагу останньому. Йому вдалося зберегти мелодійність вірша, його легко читати, хоча в самому оригіналі дуже важко простежити закономірності ритму. Він постійно збивається, переривається, як подих людини у стані тривоги. Ігор Куберський, як і Томас Гарді, використовує перехресне римування за схемою АВАВ. До того ж, він зберігає настрої ліричного героя, що дозволяє читачам все ж таки доторкнутися до такої поезії, якою її задумав автор і прагнув нам донести.

Список використаних джерел:

1. Дюришин Д. Посредническая функция художественного перевода. // Перевод – средство взаимного сближения народов / Д. Дюришин – М. : Изд-во Прогресс, 1987. – С. 166-172.
2. Кондратьев Ю. М. Позднее творчество Томаса Гарди. Т. Гарди – поэт // Зарубежная литература. Уч. Зап. Моск. Гор. Пед. Ин-та, том ХСІХ, Вып. 4 / Ю. М. Кондратьев – М., 1960. – С. 163-186.
3. Нелюбин Л. Л. Толковый переводоведческий словарь. 3-е изд., перераб. / [авт.-сост. Л. Л. Нелюбин] – М. : Флинта: Наука, 2003. – 320 с.

Трохимець Л. В.
студент III курсу
Науковий керівник: **Сітко А. В.**
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології і перекладу
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Національного авіаційного університету
м. Київ, Україна

ПРАГМАТИЧНІ ТИПОЛОГІЇ ПИТАЛЬНИХ РЕЧЕНЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Вивчення прагматики речень становить важливу сферу мовних знань, оскільки володіння мовою передбачає не тільки уміння конструювати речення, але й уміння правильно використовувати його в мовленнєвих актах для досягнення відповідного комунікативно-функціонального ефекту та результату. Речення розрізняють за комунікативною інтенцією, при цьому під комунікативною інтенцією мається на увазі притаманна кожному реченню спрямованість на вирішення певного мовного завдання спілкування. Для сучасної лінгвістики досить актуальним є дослідження різних типів речень, в тому числі й питальних, з точки зору комунікативного змісту, що реалізується в процесі спілкування, а також перекладу питального речення як основного мовного засобу вираження мовленнєвого акту квеситиву [2, с. 18]. Це підтверджується наявністю численних досліджень (А. Л. Пумпянський, Г. Г. Почепцов, Г. В. Валімова, Н. Н. Самсонова, С. Т. Шабат), які розкривають різні аспекти цього типу речень.

Питальне речення – це модальний різновид речення, за допомогою якого мовець, використовуючи спеціальні засоби, насамперед інтонацію та лексико-граматичні засоби, запитує про щось із метою отримати інформацію [4, с. 158]. Комунікативний підхід до розгляду речення дозволяє стверджувати, що в ситуації спілкування всі комунікативні типи речень (розповідні, питальні, спонукальні) можуть передавати безкінечну кількість варіацій та відтінків комунікативних намірів в залежності від мети та специфіки конкретної ситуації спілкування. Структурно-граматична будова питання, як правило, визначається комунікативною інтенцією адресанта. Проте між інтенцією та формальною організацією питального речення є неоднозначна відповідність, чим пояснюється існування синтаксичної омонімії та багатозначності синтаксичних конструкцій [1, с. 63]. Комунікативний намір адресанта визначає конотацію питання, впливає на можливу очікувану відповідь.

Так, існує багато різних способів для вираження наказу та прохання, від простої форми наказового способу до різноманітних формул ввічливості. За допомогою питального речення прохання можна виразити, використовуючи *could, would*: *When you pass Bradley's, would you ask him to send up a pound of the strongest shag tobacco?* [5, с. 22]. – *Коли будете проходити повз Бредлі, зайдіть до нього і попросіть надіслати мені фунт найміцнішого*

тютюну. Заздалегідь вам вдячний [3, с. 25]. В процесі відтворення перекладач вдався до зміни комунікативного наміру речення, замінивши прохання на наказ. До емоційних запитань з позитивною семантикою слід зарахувати запитання, які виражають емоції радості: «MydearHolmes!» – «Am I right?» – «Certainly!» – He laughed at my bewildered expression [5, с. 31]. – «Холмсе, любий мій!» – «Правильно?» – «Безсумнівно!» – Він засміявся, дивлячись на мою роззублену фізіономію [3, с. 33]. Прагматичне значення питання може іноді зводитися до вираження здивування, при чому залежати від ситуації мовленнєвого акту, визначатися факторами, які знаходяться за межами речення: «Why, what's happened to your hand?» he said in surprise [5, с. 124]. – «Ой, що це сталося із твоєю рукою? – спитав він здивовано» [3, с. 127].

Задля вираження питальності та передачі різноманітних відтінків модальності при перекладі англійських загальних питальних речень українською мовою вживають такі частки: чи, хіба, невже, що, як тощо: *The one is whether any crime has been committed at all; the second is, what is the crime and how was it committed?* [5, с. 12] – *Перше: чи й справді тут було скоєно саме злочин? Друге: в чому цей злочин полягає і як його було скоєно?* [3, с. 15].

Отже, питальні компоненти здатні позначати цілі категорії предметів, ознак та обставин, під які можуть бути підведені різноманітні факти дійсності. Вони не називають осіб та предметів, але вказують на них у формі запитання. Розмаїття комунікативних функцій, що їх виражають питання, свідчить про їх велику інформативність та апелятивність. Дослідження виявило, що адресант не завжди використовує питальні конструкції з метою домогтися від адресата виконання певної дії, будучи ввічливим. Для того, щоб добитися виконання бажаної для себе дії, або ж, навпаки, перешкодити виконанню небажаної дії, адресант може впливати на емоційний стан адресата через використання питальних речень. Під час перекладу питальних речень неможливо уникнути інтерпретації, тобто добудовування смислів, внесення в текст нових елементів.

Список використаних джерел:

1. Валимова Г. В. О взаимодействии формальной и грамматической структуры вопросительного предложения / Г. В. Валимова // Русский язык: Сб. трудов. – М.: Московский государственный педагогический институт им В. Ленина, 1975. – С. 62-70.
2. Дудик П. С. Питальні речення і питальні слова-речення / П. С. Дудик // Українська мова і література в школі. – Вип. № 1. – Львів, 1975. – С. 26-36.
3. КонанДойл А. І. Собака Баскервілів / А. І. КонанДойл // пер. з англ. М. Дмитренка. – К.: Школа, 2006. – 240 с.
4. Сітко А. В. Особливості перекладу англомовних інтерогативних конструкцій / А. В. Сітко // Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка. – 2007. – Вип. № 33. – С. 158-163.
5. Doyle Arthur Conan The hound of the baskervilles / Arthur Conan Doyle. – Kyiv: Znannia, 2015. – 222 p.

СЕКЦІЯ 7. МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ

Беспалова Н. В.
*старший викладач кафедри міжнародного туризму
та мовної підготовки*

Яковлева Т. І.
*викладач кафедри міжнародного туризму
та мовної підготовки*

Університет імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ КРОС-КУЛЬТУРНОЇ АДАПТАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ТУРИЗМІ

Статтю присвячено проблемі дослідження вивчення особливостей взаємозв'язку особистісних характеристик студентів-іноземців та рівня їх адаптованості до нового середовища. Практична частина роботи складається з опису процедури проведення й аналізу результатів емпіричного дослідження. У процесі культурної адаптації людина проходить три етапи, що супроводжуються трансформаціями його ціннісних установок та поведінки. пристосуванням до нової культури, національним традиціям і цінностям, способу життя. Для дослідження процесу було складено анкету. Анкета діагностує проблеми, що виникають у процесі культурного шоку, та дозволяє судити про успішність адаптації.

В ХХІ столітті туризм перетворився ще й на дієвий інструмент пізнання навколишнього світу і міжкультурного діалогу. Прагнення, поєднуючи відпочинок та освіту, розширити власний світогляд, зануривши себе у вир життя в інших країнах і регіонах світу, збільшити свою соціальну мобільність і професійну універсальність стають основною мотивацією нової генерації студентів, які бажають отримати освіту за кордоном. При цьому виникла необхідність вивчати процеси виховання, навчання і розвитку особистості у контексті гуманітарно-соціальних функцій міжнародного освітнього туризму. В останні роки вчені фіксують зниження рівня адаптації людини до змін природного і соціального середовища, а в деяких випадках і повний розрив адаптаційних здібностей. За цих умов важко переоцінити адаптивну роль освітнього туризму, що пропонує ефективні механізми і засоби фізичної, психологічної та інтелектуальної адаптації людини. Явище культурного шоку завжди доповнюється культурною адаптацією. Культурна адаптація у широкому змісті розуміється як складний процес, у випадку успішного завершення якого людина досягає відповідності (сумісності) з новим культурним середовищем, приймаючи її традиції як свої власні і діючи відповідно до них. Звичайно виділяють внутрішню сторону адаптації, що виражається в почутті задоволеності і повноти життя, та її зовнішню сторону, що виявляється в участі індивіда в соціальному і культурному житті нової групи, повноправній міжособистісній взаємодії з її членами.

Провідні вітчизняні й іноземні вчені приділяють багато уваги актуальним трендам розвитку світового освітнього туристичного ринку. За кордоном основним напрямком досліджень у цій сфері є виявлення технологічних особливостей організації освітніх турів та аналіз тенденції розуміння туризму як специфічної форми освіти. Його розробляють Brent W. Ritchie, Neil Carr, Christopher P. Cooper, якими було запропоновано цікаву колективну монографію «Managing educational tourism» [2], де розкрито різні аспекти взаємодії туристичного бізнесу та освітніх установ, та обґрунтовано перспективні напрями розвитку освітнього туризму у ХХІ столітті

Інтерес до проблем міжкультурної адаптації виник у світовій науці на початку ХХ сторіччя. Останнім часом міжкультурне пристосування стали розглядати як багатоа-

спектний процес, що включає в себе не тільки збереження позитивного емоційного стану і психічного здоров'я мігрантів, але і придбання ними соціальних умінь і навичок, необхідних для успішного виконання задач повсякденного життя. Утім, у багатьох дослідженнях виявлена кореляція між цими двома сторонами пристосування [1]. Отже, явище культурного шоку доповнюється культурною адаптацією – вид соціально-культурної адаптації, що представляє собою психологічне і соціальне звикання, пристосування людей до нової культури, чужим національним традиціям і цінностям, способів життя і поведінню, у ході яких узгоджуються норми-вимоги і чекання учасників міжетнічної взаємодії.

У процесі культурної адаптації людина проходить, як правило, через три етапи, що супроводжуються і визначеними трансформаціями його психіки, ціннісних установок і поведіння [3]. Перший характеризується ентузіазмом і піднятим настроєм, другий – фрустрацією, депресією і почуттям заміщення, що на третьому, завершальному етапі повільно переходять у почуття впевненості і задоволеності.

Динамічність і висока швидкість змін у всіх сферах суспільного життя, глобальні процеси у світовій економіці, формування нових вимог до міжнародної освіти підкреслюють важливість процесу адаптації людини в суспільстві. життєво необхідним у сучасному, усе більш індивідуалізованому світі, стає вміння пристосовуватися до змін. У психології накопичені свідчення про значні розходження в протіканні процесу міжкультурної адаптації, його тривалості, рівні адаптації, особливостей культури і ситуаційних факторів [3].

Новизна роботи та її теоретичне та практичне значення обумовлюється новаторським підходом до вивчення взаємозв'язку рис особистості та рівнем соціально – психологічної адаптації у специфічному контексті проблемної ситуації. Експериментальна частина даної роботи являє собою емпіричне дослідження, метою якого виступає вивчення особливостей взаємозв'язку рис особистості людини та успішністю адаптації. У дослідженні брали участь респонденти – іноземні студенти із країн Африки, Азії та Латинської Америки, які здобувають економічну освіту в Україні.

Для дослідження процесу культурного шоку а також успішності адаптації індивіда до навчання за кордоном було складено і адаптовано анкету. Анкета діагностує проблеми, що виникають при культурному шоку, а їх подолання дозволяє судити про успішність адаптації. Автори методики припускали, що соціально і психологічно адаптована людина почуває собі емоційно комфортно, із повагою ставитися до себе і навколишніх і приписує відповідальність за результати своєї діяльності своїм спроможностям і зусиллям. Отримані результати узгоджуються з даними психологічних досліджень в області вивчення соціально-психологічної адаптації та рис особистості.

Перспективи даного дослідження бачаться у подальшому більш детальному вивченні взаємозв'язку соціально-психологічної адаптації та ступеню виразності рис особистості. Зокрема, використана у даній роботі методика може бути використана організаторами міжнародних освітніх програм для прогнозування рівня адаптованості студентів до умов перебування у інокультурному середовищі. Для життя в іншій країні людина поступово приймає її цінності, але почуває себе «чужинцем». Для наступного дослідження є важливими не тільки діагностика самих проблем культурної та психологічної адаптації іноземних студентів, але і шляхів подолання.

Список використаних джерел:

1. Brent W. Ritchie. Managing educational tourism / Brent W. Ritchie, Neil Carr, Christopher P. Cooper. – London: Cromwell Press, 2003. – 260 p.
2. Greg Richards ALTO's Global Directions in Language Travel, 2008 / Greg Richards. – Amsterdam : WYSE, 2009. – 36 p.
3. Ким Я. Ю. Коммуникация и кросс-культурная адаптация // Этнос и политика: Хрестоматия / Авт.-сост. А. А. Прусаускас – М.: Изд-во УРАО, 2000. – С. 36-41

Мучульська В. І.
студент VI курсу кафедри прикладної лінгвістики
Науковий керівник: Бордюк Л. В.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри прикладної лінгвістики
Національний університет «Львівська політехніка»
м. Львів, Україна

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ НЕБЕЗПЕКА В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Дане дослідження присвячене виявленню лінгвальних особливостей актуалізації концепту НЕБЕЗПЕКА у сучасній англійській мові.

Антропоцентричний підхід щодо розгляду лінгвальних явищ є одним із пріоритетних напрямів у сучасному мовознавстві, що передбачає вивчення людського чинника в мові, тобто як мовець сприймає світ, об'єктивує своє бачення дійсності лінгвальними засобами. Антропоцентрична спрямованість сучасного мовознавства сприяє зростанню інтересу до *дискурсу* як ситуативно обумовленої мисленнєво-мовленнєвої діяльності людини. Це питання вивчали лінгвісти, такі як Арутюнова Н. Д., Ільченко О. М., Кібрик А. О., Кубрякова О. С., Піхтовнікова Л. С., Солощук Л. В. та інші. Велику увагу було приділено *концепту* як операційній одиниці свідомості (Белехова Л. І., Ніконова В. Г., Приходько А. М., Степанов Ю. С., Lakoff G. та інші).

Концепт є багатозначним терміном. Проте немає його узагальненого визначення. Найбільш релевантним для нашого дослідження є визначення Кубрякової Е. С.: «концепт трактують як мисленнєве утворення, образну схему, вербальну структуру або як різноsubstrатну одиницю свідомості, що служить поясненню одиниць ментальних і психологічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, що відображає знання і досвід людини» [1, с. 85].

Діапазон концептів є надзвичайно широким і охоплює такі універсальні поняття як *життя, смерть, кохання, війна* тощо. До цієї парадигми входить концепт НЕБЕЗПЕКА. Поняття НЕБЕЗПЕКА можна вважати мегаконцептом, оскільки з нею пов'язані безліч проявів життя. У повсякденному житті ми часто стикаємося з небезпекою, оцінюємо і шукаємо засоби її нейтралізації.

Для того, щоб якомога ширше розкрити суть мегаконцепту DANGER, потрібно провести дефініційний аналіз, який є одним з найголовніших складових в концептуальному аналізі. Наявність різноманітних дефініцій у різних словниках означає, що зміст лексеми, її понятійна наповненість не може бути строго фіксованою. Об'єктом дослідження, на базі якого аналізується лексема DANGER є 17 дефініцій, зафіксованих у 6-ти тлумачних словниках англійської мови: Oxford Dictionary of the English Language (ODEL); Webster's New World College Dictionary (WNWCD); Cambridge Advanced Learner's Dictionary (CALD); Wiktionary (WIKI); Random House Kernerman Webster's College Dictionary (RHKWCD) та Longman Dictionary of Contemporary English (LDCE).

У ході дослідження було визначено походження лексеми DANGER за допомогою етимологічного словника [8]. Лексема DANGER представлена у наступній парадигмі:

Dominus (Latin) Dominarium (Vulgar Latin) Dangier (Old French) . Daunger (Middle English) Danger (Modern English).

Отже, етимологія лексеми DANGER вказує на значення *ownership, power, jurisdiction and danger*, що з'явилося в результаті фонетико-графічної деформації і логічного переосмислення слова DANGER, що сталося внаслідок існування асоціації. Таким чином, слово DANGER в англійській мові є дещо розмитим та приреченим на дефініційну невизначеність і відсутність різких концептуальних кордонів. Складність інтерпретації лексеми DANGER полягає в багатовимірності її семантики.

Проаналізувавши низку англomовних тлумачних словників, виданих протягом 1913–2010 років, нами було виокремлено основні значення лексеми *danger*, які утворюють понятійний складник досліджуваного концепту, а також найбільш частотними в аналізованих британських і американських електронних засобів масової інформації :

- The possibility of suffering harm or injury.
- The possibility of something unwelcome or unpleasant happening.
- An instance or cause of peril; menace.

У найбільш загальному вигляді небезпеку можна визначити як можливість якогось лиха, нещастя, катастрофи, шкоди і ін. [1].

Ми розглядаємо концепт НЕБЕЗПЕКА (DANGER) на прикладі британських і американських електронних засобів масової інформації. Джерелами дослідження були *The Washington Post* та *The Guardian*. Новини були розподілені за такими категоріями: *politics, business, economy, lifestyle, sports, medicine, entertainment and weather news*. Проаналізувавши в цілому 210 статей, ми виділили 134 мікроконтекстів (словосполучень і пропозицій), які вербалізують концепт DANGER.

Номінація концепту НЕБЕЗПЕКА у сучасній англійській мові здійснюється лексемою *danger*, яка є ім'ям концепту, наприклад: «There is a real danger that some people will no longer be able to afford insurance» [7], а також за допомогою похідних лексем від іменника *danger*, його синонімів, словосполучень та ідіом.

Концепт DANGER об'єктивується в мові наступними домінуючими синонімами або за визначенням Нікітіної С.Е. «тезаурусними проєкціями»: *crisis, hazard, harm, emergency, exposure, insecurity, instability, jeopardy, menace, peril, pitfall, risk, threat, uncertainty, likelihood, fear, prospect*.

Сталі вирази, що символізують небезпеку: 1. небезпека, пов'язана з електрикою «High Voltage. Keep away!»; «Electrical shock hazard. Do not touch!»;

«Electric shock risk». 2. небезпека вогню і вибуху «Highly flammable»; «Explosive atmosphere»; «Warning! Fire risk». 3. небезпека падіння «Slippery surface»; «Mind the step»; «Use handrail». 4. дикі тварини «Danger! Wild animals!»; «These animals may bite!»; «Do not feed the wildlife!». 5. дорожні знаки небезпеки «Road washed out, extreme drop-off!»; «Watch out. Forklift operating area!»; «STOP!» та інші.

Важливим засобом номінації концепту НЕБЕЗПЕКА являються ідіоми, що його презентують: *fly into the face of danger* – to take great risks; to threaten or challenge danger, as if danger were a person. *Fraught with danger* – full of something dangerous or unpleasant. *The teeth of danger* – when or even though it is dangerous or people oppose it, etc.

Логіко-понятійні концептуальні ознаки структуруються за допомогою фрейму як структури даних, що відображають знання про певну стереотипну ситуацію, набуті в результаті попереднього досвіду, а також про текст, який описує цю ситуацію [5, с. 152].

Отже, понятійний складник концепту НЕБЕЗПЕКА може бути поданий у вигляді предметного та акціонального фреймів, запропонованих Жаботинською С. А. [3, с. 15]. Аналіз значень лексеми *danger* та її синоніми, показав наявність суб'єкта, агенса дії у конфліктній ситуації. На думку Селіванової О. О., фрейм застосовується в когнітивній науці для фіксації вербально-невербальної інформації у вигляді структури інформаційних даних, у якій відображені набуті емпіричним шляхом знання про деяку стереотипну ситуацію і про текст, який її описує [6, с. 101].

Для моделювання концепту НЕБЕЗПЕКА ми будемо використовувати предметно-центричний фрейм, де активними слотами виступають:

(ТАКИЙ [ЩО ІСНУЄ] РОБИТЬ ЩОСЬ] ТУТ-ЗАРАЗ).

Розглянемо приклад, де НЕБЕЗПЕКА вербалізується за допомогою лексеми ураган (Hurricane Irma):

Strong (ТАКИЙ) Hurricane Irma (ЩО ІСНУЄ) destroyed quarter of all homes (РОБИТЬ ЩОСЬ) in Florida (ТУТ-ЗАРАЗ).

Слот ТАКИЙ розкриває фізичну характеристику урагану. Слот ХТОСЬ представляє назву урагану, який приніс збитки. Слот РОБИТЬ ЩОСЬ описує дії, що є складовими контексту ситуації. Слот ТУТ-ЗАРАЗ вказує на певні просторові або часові рамки, у нашому прикладі на просторові рамки.

Щодо образної складової концепту НЕБЕЗПЕКА, то вона вербалізується за допомогою образних метафор.

У когнітивній лінгвістиці метафору трактують як перенесення когнітивної структури, прототипно пов'язаної з певним мовним утіленням, з однієї ділянки, до якої вона належить, на іншу. При цьому одна концептуальна сфера проектується на іншу, відбувається певна експансія концептів ділянки-джерела і, як наслідок, захоплення й освоєння ними ділянки-мети [4, с. 389].

Метафори поділяються на онтологічні, орієнтаційні та структурні. Для концепту НЕБЕЗПЕКА характерними є онтологічні та структурні метафори. Найбільш розповсюдженою у засобах масової інформації є онтологічна метафора – персоніфікації, де основним корелятом референта НЕБЕЗПЕКА виступає ЛЮДИНА. Так, наприклад, «Vladimir Putin admits: Russian troops were in Ukraine» [9]. Володимир Путін в цьому контексті символізує небезпеку для українського народу.

Серед структурних метафор найпоширенішими в британському та американському дискурсах є: НЕБЕЗПЕКА – природне явище і вербалізується як *вогонь, ураган, лава* тощо.

Таким чином, робимо висновки, що мегаконцепт НЕБЕЗПЕКА є багатий на тезаурусні проєкції, які реалізуються у різноманітних контекстах. Також концепт НЕБЕЗПЕКА містить понятійний, образний та ціннісний структурні складники і вербалізується у сучасних засобах масової інформації через номінацію. Номінація концепту DANGER включає його ім'я, синоніми, словосполучення, сталі вирази та ідіоми. Образний складник актуалізується за допомогою образних метафор.

Список використаних джерел:

1. Етимологічний словник української мови: у 7 т. – К. : Наук. думка, 1985. – Т. 2 : Д-Копці. – 570 с.
2. Зинченко В. Г. Межкультурная коммуникация: от системного подхода к синергетической парадигме / В. Г. Зинченко, В. Г. Зусман, З. И. Кирнозе. – М. : Флинта, 2004. – 240 с.– ISBN 978-5-89349-472-3.
3. Жаботинская С. А. Лингвокогнитивный подход к анализу номинативных процессов / С. А. Жаботинская // Вісник ХНУ. – Харків, 2010. – № 928. – 6-20 с.
4. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф ; [пер. с англ. ; под ред. и с предисл. А. Н. Баранова]. – [изд. 2-е]. – М. : Издательство ЛКИ, 2008. – 389 с.
5. Минский М. Фреймы для представления знаний / М. Минский. – М. : Энергия, 1979. – 152 с.
6. Селиванова Е. А. Когнитивная ономазиология / Е. А. Селиванова. – К. : Изд-во украин. фитосоциол. центра, 2000. – 248 с.
7. Online Collins English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.collinsdictionary.com/>.
8. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.etymonline.com/>.
9. The Daily Telegraph [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/>.

СЕКЦІЯ 8. УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА

Баранник Н.О.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови,
літератури та методики навчання*

Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка
м. Глухів, Сумська область, Україна

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки особливої актуальності набула лінгвістика тексту – галузь мовознавчих знань, яка містить опис та обґрунтування наукових досліджень тексту, його сутності, напрямів і принципів вивчення, особливостей комунікативної організації, засобів внутрішнього і зовнішнього зв'язку, змістових категорій та ін.

Поняття тексту не зовсім чітко окреслене в науково-методичній літературі. Аналіз наукових праць, присвячених проблемі його вивчення (Л. Щерба, Л. Булаховський, В. Виноградов, І. Арнольд, М. Бахтін, Г. Винокур, І. Гальперін, М. Пфютце, Г. Золотова, А. Загнітко, Л. Бабенко, Н. Валгіна, В. Лукіна, М. Поспелов та ін.), засвідчує, що на сучасному етапі немає єдиного загальноприйнятого визначення поняття «текст». Пояснюється така відсутність багатозначністю самого терміна, багатоплановістю і багаторівневістю його організації.

Лексема текст (*textus*), засвоєна з латинської мови в значенні «тканина, сплетіння, з'єднання», до сьогодні зберігає своє первинне значення і позначає завершене мовне утворення, про що свідчать дефініції, подані в науковій і науково-методичній літературі. Так, наприклад, І. Кочан, вважає, що текст – це «найрізноманітніші висловлювання, часто не сумірні ні за обсягом, ні за побудовою, ні за способом викладу – від гасла чи прислів'я до монографії або багатотомної епопеї. З одного боку, текст – це будь-яке висловлювання, що складається з одного чи кількох речень, з іншого – таке мовне утворення як повість, роман, епопея» [4, с. 30]. У лінгвістичних словниках та енциклопедіях знаходимо: текст – це «писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, об'єднаних у ближній перспективі смисловими і формально-граматичними зв'язками, а в загально композиційному, дискантному плані – спільною тематикою і сюжетною заданістю» [9, с. 679]; це «результат цілеспрямованої мовленнєвої творчості; комунікативно зумовлена мовленнєва реалізація авторського задуму» [6, с. 478] та ін. Під художніми текстами найчастіше розуміють фольклорні твори, повісті, оповідання, романи, п'єси, які естетично впливають на читача, викликаючи різноманітні слухові, зорові, смакові та тактильні образи [2, с. 9]. Художній текст розглядається як певна сукупність словесних образів, яка у процесі сприйняття його читачем перетворюється в образну систему, художній дискурс. Художній текст, як стверджує Н. Белова, є сферою функціонування одиниць мовної системи всіх її рівнів, що взаємодіють між собою, текст створює умови для встановлення внутрішньопредметної інтеграції, з одного боку, а з іншого – міжпредметної, оскільки він відображає дійсність, заломлення через світосприйняття автора тексту, є результатом його творчої індивідуальності. Художній текст як інтегративна одиниця відображає взаємозв'язок мови (насамперед, у його естетичній та комунікативній функціях) і літератури як словесного мистецтва [2, с. 9].

У науковій теорії тексту представлено різноманітні погляди на текст, напрямки, підходи, методи щодо його вивчення. Текст розглядається як структурно-семантичне або комунікативне утворення (Г. Болотова, О. Каменська, Г. Колшанський, А. Леонт'єв та ін.), як система або діяльність (Х. Ізенберг, Д. Фівегер, Т. Дрідзе, Ю. Попов та ін.), як системно-структурна або інформаційно-функціональна сутність (І. Гальперін, С. Ілленко, Н. Слюсарєва та ін.), як комунікативна або когнітивна модель (Т. ван Дейк, Г. Золотова, В. Кінч, В. Червоних та ін.), як об'єкт вивчення стилістики та риторики (Н. Болотнова, М. Кожина, Т. Матвєєва, В. Одинцов, Г. Солганик та ін.) [8, с. 15]. Більшість учених вважають класичним визначення тексту, запропоноване І. Гальперіном: «Текст – це витвір мовленнєвого процесу з властивою йому завершеністю, об'єктивований у вигляді писемного документа, витвір, що складається із заголовка і низки одиниць (надфразових єдностей), об'єднаних різними типами лексичного, граматичного, логічного, стилістичного зв'язку, який має певну цілеспрямованість і прагматичну настанову» [3, с. 28].

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної науки одним із домінантних напрямків дослідження тексту є функціоналізм, що ґрунтується на діяльнісних, комунікативних, інформаційно-функціональних і когнітивних результатах дослідження тексту.

Вивчення наукових розвідок з означеної проблеми засвідчує, що найбільш повно підходи до вивчення тексту представлено в праці Л. Бабенко, Ю. Казаріна «Лінгвістичний аналіз художнього тексту. Теорія і практика» [1]. Залежно від аспектів текстової діяльності автори називають такі основні підходи: 1) лінгвоцентричний (аспект співвідношення «мова-текст»); 2) текстоцентричний (текст як автономне структурно-сміслові цілі без співвідношення з учасниками літературної комунікації); 3) антропоцентричний (аспект співвідношення «автор – текст – читач»); 4) когнітивний (аспект співвідношення «автор – текст – позатекстова діяльність») [1, с. 15].

Найбільш традиційним для аналізу тексту, на думку авторів, є лінгвоцентричний підхід, що ґрунтується на вивченні функціонування мовних одиниць і категорій різних мовних рівнів в умовах художнього тексту. Дослідження, виконані в такому аспекті, дають змогу виявити функційні можливості тих чи інших одиниць, здійснити опис особливостей ідіостилію того чи іншого письменника чи поета.

Текстоцентричний підхід ґрунтується на уявленні про текст як результат і продукт творчої діяльності. Текст розглядається як цілісний завершений об'єкт дослідження. Залежно від предмета розгляду як самостійні напрями вивчення тексту виділяються семантика і граматики (або окремо синтаксис) тексту, в основу яких покладено погляд на текст як на структурно-семантичне ціле (Г. Золотова, М. Кожина). У межах текстоцентричного підходу текст розглядається як унікальний мовленнєвий витвір із властивими йому текстовими категоріями і властивостями (І. Гальперін, О. Гончарова, О. Падучева, В. Кухаренко, І. Чорнухіна та ін.).

Антропоцентричний підхід пов'язаний з інтерпретацією тексту в аспекті його породження (позиція автора) і сприймання (позиція читача), впливу на читача і в дериваційному аспекті. У межах антропоцентричного підходу залежно від напрямку дослідження Л. Бабенко виокремлює такі напрями дослідження: психолінгвістичний (Л. Виготський, Т. Дрідзе, О. Леонт'єв, І. Зимня, М. Жинкін, А. Лурія та ін.); прагматичний (А. Баранов); дериваційний (О. Кубрякова, Л. Мурзін); комунікативний (Г. Золотова, Н. Болотнова); мовленнєвий (М. Бахтін, М. Кожина, Т. Шмельова).

Психолінгвістичний підхід заснований на уявленні про текст як двоєдиний процес породження/сприймання, покладений в основу комунікативної діяльності: текст – це і результат мовленнєвої діяльності, і його продукт, і сам процес створення тексту, у результаті чого текст за своєю природою є процесуальним і динамічним [1, с. 16]. Підґрунтям для інтерпретації тексту як двоєдиного процесу є загальні властивості породження і сприймання тексту, а також єдиний універсальний механізм текстової діяльності, що сприймається з протилежних позицій (автор – читач). Моделі породження тексту всебі-

чно описані в наукових працях Т. Ахутіної, Л. Виготського, О. Леонтьєва, А. Лурії, С. Канцельсона.

За прагматичного підходу текст розглядається як складний мовленнєвий акт, що здійснюється з певними намірами і цілями і в якому використовується комплекс мовних засобів і прийомів впливу на адресата. Особливий внесок у розвиток цього напрямку здійснили О. Кузнецов, О. Сиротініна, Т. Шмельова. Цей підхід, як стверджують науковці, дозволив по-новому поглянути на природу тексту, засвідчивши, що навіть писемний літературний текст є дією, яка пов'язує учасників літературно-естетичної комунікації – автора і читача.

В основу дериваційного напрямку вивчення тексту покладено ідею О. Кубрякової про виявлення в тексті універсальних законів деривації. Розвинув ідею похідності тексту О. Кубрякової Л. Мурзін. Дослідник висловив думку про те, що в основі текстотворення лежать процеси мислення; побудувати текст означає побудувати думку, оскільки думка, утілена в текст, становить його глибинний рівень, змістову основу. Саме на такому рівні будується текст і діють універсальні закони його побудови [7].

Когнітивний напрям вивчення тексту, як засвідчує аналіз наукових праць, тісно пов'язаний із когнітивною лінгвістикою, яка, узагальнивши досягнення системного підходу до мови, психолінгвістики, функціональної і антропологічної лінгвістики, запропонувала новий погляд на природу мови і тексту [1, с. 24]. Когнітивний напрямок вивчення тексту представлено працями таких видатних учених, як Т. А. ван Дейк, Ю. Караулов, О. Кубрякова, Т. Миколаєва та ін.. Суть методу полягає у розумінні мови як основного засобу вираження знань про світ. На думку Л. Бабенко, «у світлі когнітивної парадигми художній текст осмислюється як складний знак, який виражає знання письменника про дійсність, утілення у вигляді індивідуальної авторської картини світу» [1, с. 26].

Ключовими поняттями когнітивної лінгвістики є концепт, концептуалізована галузь. За визначенням О. Кубрякової, «концепт – передусім сутність ментальна, яка вивчається у зв'язку з процесами говоріння і розуміння як процесами взаємодії психічних суб'єктів» [5, с. 3], а, як відзначає Л. Бабенко, взаємодія двох суб'єктів – автора і читача – основа літературної комунікації. Отже, використання концептуального аналізу природно і для лінгвістики тексту [1]. Узагальнення компонентів семантичного простору, а також істотних для певного тексту когнітивно-пропозиційних структур дає змогу дослідникові описати концептуалізовані текстові ланки і виявити базові для них культурні концепти.

Отже, аналіз наукових джерел підтвердив, що проблема вивчення тексту завжди була і залишається предметом пильної уваги в науковому світі, оскільки багатозначність самого поняття, багатоплановість і багаторівневість організації зумовлює різнобічні підходи до його вивчення, а кожен підхід, як свідчать наукові розвідки, сприяє всебічному аналізу, опису й осмисленню феномена тексту, який все більше набуває міждисциплінарного статусу.

Список використаних джерел:

1. Бабенко Л.Г. Лингвистический анализ художественного текста. Теория и практика: Учебник ; Практикум / Л.Г. Бабенко, Ю.В. Казарин. – 2-е изд. – М. : Флинта : Наука, 2004. – 496 с.
2. Белова Н.А. Филологический анализ художественного текста : реализация интеграции лингвистического и литературоведческого подходов в школе : Учебно-методическое пособие / Н.А. Белова / Мордов. гос.ун-т. – 2-е изд., переаб. и доп. – Саранск, 2008. – 205 с.
3. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М. : КомКнига, 2007. – 148 с.
4. Кочан І.М. Лінгвістичний аналіз тексту: Навч. посіб. / І.М. Кочан. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 423 с.

5. Кубрякова Е.С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука / Е.С. Кубрякова // Вопросы языкознания. – 1994. – № 4. – С. 34-47.
6. Матвеева Т.В. Полный словарь лингвистических терминов / Т.В. Матвеева / Ростов на Д: Феникс, 2010. – 562 с.
7. Мурзин Л.Н. Основы дериватологии. Конспект лекций / Л.Н. Мурзин. – Пермь : Перм. ун-т., 1984. – 56 с.
8. Теория текста: учеб. пособие / Ю.Н. Земская, И.Ю. Качесова, Л.М. Комиссарова, Н.В. Панченко, А.А. Чувакин : Флинта, Наука; Москва; 2010. – 132 с.
9. Українська мова : Енциклопедія / Редкол. Русанівський В.М., Тараненко О.О., Зяблюк М.П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004. – 824 с.

Винокурова К. О.
студент магістратури
факультету української філології та соціальних наук
 Ізмаїльський державний гуманітарний університет
 м. Ізмаїл, Одеська область, Україна

КОНЦЕПТ СТРАХУ В ЕСТЕТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ГОТИЧНОЇ ПРОЗИ ХІХ СТОЛІТТЯ

Серед розмаїття художньої прози ХІХ століття яскраво вирізняються тексти, написані в естетиці готики, де співвідношення площин реального та фантастичного зазнають змін, оскільки перестають співіснувати, перетинатися чи взаємовпливати – їхні межі розмиваються й відбувається злиття двох площин. Незмінним залишається міфічне сприйняття світу, відображення традиційних вірувань та звичаїв, своєрідності національного фольклору.

Українські романтики акумулювали у своїй творчості не лише український народнопоетичний дух, а й вийшли за межі фольклорної поетики. Як зауважує А. Шамрай, у своїй літературній практиці молоде покоління «звернулося до тем, навіяних впливами новішої західноєвропейської і російської літератури» [7, с. 9].

Митці красного письменства зосереджували свою увагу на філософсько-психологічних проблемах, зокрема на феномені страху, як жанротворчому атрибуті готичного твору. Характерними елементами його сюжету були «похмурі, містичні, демонічні сцени, які відбувалися зазвичай у занедбаних готичних замках із привидами, кровоточивими статуями та портретами, потаємними голосами тощо» [2, с. 237].

Різноманітні інтерпретації проблеми страху як складного багатоаспектного явища знаходимо у літературознавчих працях І. Денисюка, І. Лімборського, С. Решетухи, І. Терехової, Р. Голода, О. Білоус, С. Павлунік, Г. Чумак та ін. Українську готику ХІХ століття найчастіше репрезентовано творами Г. Квітки-Основ'яненка, О. Стороженка, М. Гоголя, П. Куліша, проте художня творчість таких маловідомих широкому читацькому загалу письменників, як: О. Сомів, І. Бороздна, Ф. Заревич практично не була предметом вивчення науковців.

Метою пропонованої розвідки є аналіз наративних прийомів актуалізації концепту страху в готичних творах О. Сомова «Київські відьми», І. Бороздни «Золота гора, або я тебе врятую», Ф. Заревича «Чудний світ».

Інтерпретуючи психопростір означених творів, слід першочергово врахувати типологічні збіжності, зумовлені цілісністю душевного прояву, художнього й філософського осмислення міфологеми смерті.

Страх – складне багатоаспектне явище, яке відноситься до найдавніших людських інстинктів. «Великий тлумачний словник сучасної української мови» подає таке визначення страху: «Стан хвилювання, тривоги, неспокою, викликаний чеканням чого-небудь неприємного, небажаного» [1, с. 1203].

На думку О. Туренка, залежно від характеру загрози, інтенсивності та специфіки переживання, страх може рухатись у достатньо широкому діапазоні відтінків і поділятися за ступенем вираження на такі види: хвилювання, неспокій, побоювання, боязнь, переляк, тривога, власне страх та жах (трепіт, кошмар) [6, с. 27]. Такі модифікації концепту страху виразно оприявнюються у готичних творах і досить сильно впливають на психіку читача.

В оповіданні О. Сомова «Київські відьми» почуття страху і напруги простежуються майже на кожній сторінці твору. Цьому сприяє використання автором мотиву відьомства, що проходить через увесь твір. За народно-міфологічними віруваннями, відьма – це жінка, яка володіє магічним знанням та надприродними здібностями, що дозволяє їй впливати на природу та людину. Відьмам приписувалась можливість заключати союз із дияволом, вступати з ним у статеві відносини, спокушати віруючих та занепащати їх душі. Вважалось, що відьма може викликати хвороби, неврожай, наводити порчу, літати по повітрю, ставати перевертнем і т. ін. [3, с. 118-119].

Сприйняття відьомства як потойбічного простежується з самого початку твору. З розмови трьох базарних перекупок дізнаємося, що мати Катрусі Ланцюгівни, у яку закохався Федір Блискавка, є відьмою: «... про стару Ланцюжиху лиха слава йде. Всі кажуть, – свят,свят! – начебто вона відьма. Сусіда Панчоха колись і сам бачив, як стара Ланцюжиха вилетіла з димаря і подалася, видно, на сабаш... – Ось у Петра Дзюбенка стратила вона корову, у Юрчевських отруїла собак за те, що одна з них була ярчуком і пізнавала відьму нюхом» [5, с. 62].

Відьомських рис набуває в драмі й образ Катрусі, що є архетипічним для української етнокультури: «Дівчина як маків цвіт; поглянеш – то хоч не хоч, а таки скажеш: красуня! Волосся як смола, чорні брови, карі очі. І зростом, і статурою взяла; одна її усмішка парубків із глузду зводить» [5, с. 61-62].

Спочатку Федір душе тішився дружиною, а потім став помічати в ній якісь дивні зміни: «Однак завше, коли був місяць у серп, чоловік помічав ночами за дружиною якийсь незвичний неспокій. Либонь починала чогось боятися, час од часу здригалася і блідла» [5, с. 63].

Сумніви не давали спокою чоловікові і одного разу, простеживши за власною дружиною він побачив таку картину: «Коли вода в горцику завирувала білим джерелом, то над ним наче буря прошуміла, наче сильний дощ задріботів, наче грім проторохтів. Нарешті звідти пискливим і різким голосом, що нагадував вищання заліза [...] тричі пролунало одне слово: «Лети, лети, лети!» У раз Катруся хуленько вимастилася якоюсь мастю і вилетіла в каглу. Страх пойняв бідного козака такий, що аж зуби зоцокотіли. Вже не сумнівався, хто його жінка» [5, с. 64].

Мотив християнського покаяння і міфологія скорботи пронизують всю розповідь Катрусі. Вона полюбила козака, і шабаші стають для неї тягарем. Православна церква бачиться їй єдиним порятунком і є останньою надією: «Як Бога з небес чекала я Великоднього тижня, кинулася б я тоді в ноги праведним отцям і вблагала їх відмолити б від мене бісівське наслання» [5, с. 69]. Але Катруся не встигає цього зробити, адже має виконати клятву відьми – випити кров свого чоловіка.

Моторошності в творі додають численні епітети: «чекали вони цього, як вороння крові», «смертельна блідість», «трепет всього тіла», «страшна чарівниця», «тяжке зітхання», «таємна туга», «дикий, непорушний погляд». Як бачимо, містичний образ відьми набуває міфологічної семантики. Відтворюючи світ української демонології, О. Сомів не міг оминути міфологічний мотив відьомства, який споконвіку жив у народній свідомості та отримав своє відображення у фольклорі та авторських літературних творах.

Риси готичного твору простежуються і в оповіданні І. Бороздни «Золота гора, або я тебе вирятую». Характерними рисами, що означають твір як готичний, є наявність містичного бачення світу. З особливою моторошністю автор змальовує Золоту гору: «...простий народ біля Новгород-Сіверського не тільки вночі, але і вдень не сміє наблизитись до могили, що зветься Золотою горою. Діди з роду в рід переказують про неї цю оповідь, а в околах села Вербівки досить живуть чутки, що кожної півночі, підводяться з могил своїх загиблі шведи і жорстоко січуться одне з одним, а біля самої гори чути пронизливі крики й стогони вмираючих, іржання коней, бряжчання зброї, і яскраві вогні зблискують у лісовій хащі, де було шведське становище» [5, с. 89].

Важливим атрибутом поетики твору є образ «привида» – дівчини Докії, яка втопилася через нещасливе кохання, проте після смерті охороняє свого коханого Хому: «А там якась жінка в білому як сніг покривалі бистріш блискавиці біжить круг ворожого стану. От вона перетворилася в якогось невиданого звіра і знов оббігла ворога, а то знов стала жінкою і ще раз зробила те саме. Ніхто не міг її роздивитися. Остовнівши од жаху, наші гляділи на диво і не вірили очам своїм» [5, с. 88].

Експлікація цього образу створює ефект страху, внаслідок чого людина відчувається незахищеною перед силами потойбічного світу, що існує паралельно. Трагічної тональності додає картина фатальної неминучості, де панує смерть: «Миттю серед ворогів піднявся галас, крик, шум. Вони всі очамріли: кинулися одне на одного, ріжуться, стріляють, риють круг себе ями, кидають туди зброю..., заборпують золото й інші дорожціності, насипають над ними велетенську могилу і, проказавши закляття, щоб ніхто не міг скористатися тим багатством, піддаються козакам, що налетіли на них вихором» [5, с. 89]. Як бачимо, історично-легендарний сюжет оповідання І. Бороздни синтезує в собі елементи народних уявлень і вірувань, магичних обрядів та ритуалів.

З-поміж багатьох чудових зразків української романтичної фантастики вирізняється оповідання галицького письменника 60-х років XIX ст. Федора Заревича. В оповіданні «Чудний цвіт» письменник по-своєму інтерпретує легенду про чудодійну силу «цвіту папороті». Л. Мельник зауважує, що автор-оповідач пояснює читачам причину незаміжжя його тітки. Отож головна героїня оповідання «Чудний цвіт» Настя Белей, наслухавшись розповідей товаришки про дивний квіт, хоче чарами здобути собі щасливу долю. Одержима задумом Настя одразу після вечорниць біжить на другий кінець села до старої Стасихи, щоб дізнатися всі подробиці ворожби [4, с. 85].

Психологічна напруга, нагнітання песимістичних думок значною мірою досягаються за допомогою прийому замовчування. Ворожка уривчасто говорить: «У саму північ зайдеш аж на місце... Буде не раз і страшно...» [5, с. 382].

В оповіданні дотримано ознак готичного твору: сюжет будується навколо таємниці папороті, події відбуваються у дрімучому нічному лісі, головна героїня – скромна мила дівчина, яка очікує на своє щастя. Не менш важливо й те, що подальше розгортання дії можливе лише за певних умов: як настане новий місяць, Настя має одягнутися в усе біле й не брати із собою в ліс «ніякої меринді, лиш білу хустину у руки».

Подорож нічним лісом напередодні свята Івана Купала, як і прогнозувала ворожка, була сповнена страхів і видінь. Так, автор поволі переплітає реальність із фантастичним світом. Невдовзі таємничі примари настільки опанували свідомість дівчини, що та не в змозі була ні думати, ні говорити. Ледве жива вибігла з лісу, коли вже світало: «Куди і як я утікала, уже не тямлю, помежи тісні гущаки несло мною, як вітрами. А за мною хтось гнав ломлячи патицця по землі і сміявся лихо, лукаво: «ха – ха – ха! – угу! – угу!» [5, с. 383].

Отже, проведений нами аналіз зразків готичної прози XX століття засвідчив, що подібні художні твори хоча й виникли під впливом романтичної традиції, але виокремились у самостійний жанр.

Сюжетно-композиційні структури та образні системи оповідань О. Сомова, І. Бороздни, Ф. Заревича вказують на поєднання готичної традиції літератури XIX сто-

ліття й авторське новаторство. Індивідуальним є інтерпретування концепту страху, що є визначальним в естетиці містичного метажанру.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.
2. Літературознавча енциклопедія: У двох томах. Т. 1 / Авт.-уклад. Ю. І. Ковалів. – К: ВЦ «Академія», 2007. – 608 с.
3. Мифология. Большой энциклопедический словарь / Гл. ред. Е. М. Мелетинский. – 4-е изд. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 736 с.
4. Мельник Л. Від романтизму до модернізму: Федір Заревич і його готична проза / Л. Мельник // Слово і час. – 2009. – № 11. – С. 84-89.
5. Огняний змії: Українська готична проза ХІХ ст. / Упоряд., біографічні відомості, редакція текстів та переклад Ю. Винничука. – Львів: ЛА «Піраміда», 2006. – (Серія «Готика»). – 520 с.
6. Туренко О. Страх: спроба філософського осмислення феномена: [монографія] / О. Туренко. – К. : Вид-во ПАРАПАН, 2006. – 216 с.
7. Харківська школа романтиків. Т. 1 / Всеукраїнський літературознавчий інститут ім. Т. Г. Шевченка ; Упоряд., вступ. ст., передмова та приміт. А. П. Шамрай. – Харків: Державне видавництво України, 1930. – 280 с.

Вишнякова А. О.

студент магістратури

Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь, Запорізька область, Україна

ВЕРБАЛЬНИЙ ІМІДЖ СОЦІУМУ ТА ПАРАМЕТРИ ВИЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОГО І ЖІНОЧОГО МОВЛЕННЯ

Гендерна різниця в мовленні може бути як явно репрезентована граматичними формами, так і тонко завуальована, що вимагає спеціального виявлення та вивчення. Це доводять праці таких фундаменталістів соціолінгвістики як У. Лабов [3], Дж. Коутс [9], Д. Таннен [10], Д. Хаймс [7], Р. Якобсон [8] та ін.

Під час звернення до цієї проблематики гендерних досліджень важливим напрямком постає виявлення можливої різниці з урахуванням мовних рівнів: фонетичного, морфологічного, синтаксичного та ін. Диференціація вербальної специфіки залежно від статі мовця проявляється в різних мовах в цілому та на мовних рівнях. Найчастіше різниця яскраво виражена в лексиці та найменше в синтаксисі [4]. З урахуванням цього лінгвісти поділяють мови на чоловічі та жіночі. Переважна більшість дослідників (О. Горошко, Р. Лакофф, Д. Камерон, А. Кириліна, Дж. Коутс, Р. Потапова, Д. Таннен та ін.) зауважує, що домінування чоловічого або антропоцентризму притаманний багатьом мовам.

А. Тайфель вважає, що жінки належать до групи з більш низьким статусом порівняно з чоловіками, тому для досягнення чоловічого рівня ними обираються дві стратегії у взаємодії груп: або співвідносити себе із членами своєї групи, або приєднувати окремих членів до групи, що знаходиться на статус вище. Тобто жінки або намагатимуться змінювати свою групу, або підвищуватимуть власну позицію у суспільстві. А. Тайфель зауважує, що вони можуть досягати цього трьома етапами, які історично мають місце у такій послідовності: 1) вони намагатимуться досягти рівноправ'я шляхом прийняття чоловічих цінностей (ця стратегія називається асиміляцією); 2) вони намагатимуться передивитися характеристики, які сприймалися суспільством як негативні й надати їм позитивної оцінки; 3) вони

намагатимуться створити нові виміри для порівняння із чоловічою групою. Такий алгоритм працює на створення чіткого іміджу. На сьогодні не виникає сумніву в тому, що жінка, яка залишає свою групу, має співвідносити свої можливості з чоловічими. Таким чином виникає питання, як мова, яка є одним із засобів досягнення цієї мети, може стати у пригоді в такій ситуації? Головною стратегією жінки для рівноправного спілкування з чоловіками є асиміляція, яка проявляється у використанні: а) низького тембру голосу; б) нецензурної лексики та мови табу; в) адаптації чоловічого стилю у груповій взаємодії; г) адаптації характеристик, притаманних чоловікам; ґ) дискусування у суспільстві на чоловічу тематику: бізнес, політика, економіка та ін. [6].

Із посиланням на роботи А. Кириліної [1], О. Горошко [1] та О. Колосової [2] ми виділили та класифікували параметри для визначення особливостей чоловічого та жіночого мовлення на письмі.

Специфіка різнорівневих мовних засобів на письмі з позиції гендерної диференціації. *Чоловіче* писемне мовлення характеризують: використання армійського та тюремного жаргонів; часте використання вставних слів зі значенням констатації; використання великої кількості абстрактних іменників; використання під час передачі емоційного стану або оцінки предмета чи явища слів з найнижчою емоційною індексацією, одноманітня лексичних прийомів; використання одноманітних нецензурних слів як вставних, та перевага нецензурної лексики на позначення дій та процесів; дієслів активного стану та перехідних дієслів; невідповідність розділових знаків емоційній напрузі тексту; використання наказових та складнопідрядних речень. *Жіноче* писемне мовлення характеризують: наявність великої кількості вставних слів, означень, обставин, займенникових підметів та додатків, а також модальних конструкцій, які виражають різний ступінь невпевненості, невизначеності, припущення та ін.; схильність до вживання стилістично підвищених форм, кліше, книжкової лексики; використання конотативно нейтральних слів та виразів, евфемізмів; велика образність мовлення під час змалювання почуттів; в інвективах високу частотність мають зооніми; використання дієслів у пасивному стані, конструкцій «прислівник + прислівник», простих і складносурядних речень, синтаксичних зворотів із подвійним запереченням; часте використання пунктуаційних знаків та загальне високе емоційне забарвлення мовлення.

Отже, експресивність жіночого мовлення призводить до використання якісних прикметників найвищого ступеня порівняння, прислівників та сполучників. Типово жіночим є висловлювання потужної емоційної реакції та використання зменшувально-пестливих суфіксів. Жінки найбільше прагнуть ввічливості, що досягається ними використанням слів прохання та вибачення.

Стратегічна поведінка в комунікативних ситуаціях із позиції гендерної диференціації. *Чоловіча* поведінка спрямована на соціальний, політичний та метафізичний блоки; уникнення побутової тематики; інформативна бесіда без уваги на зворотній зв'язок, встановлення якого оцінюється як спроба зміни комунікативних ролей; спілкування монологічне, якнайменше орієнтоване на співрозмовника; головна думка викладається на початку розмови; агресивна реакція на переривання мовлення, внаслідок орієнтації чоловіків на конкретну ціль та необхідність зосередження для вираження емоцій; тенденція до точної номінації та термінологічності у слововживанні; перевага публічним виступам. Також чоловіче мовлення містить апеляції до чужих думок, тобто посилання, цитати. *Жіночий* поведінці притаманний асоціативний зсув із теми розмови, розсіювання уваги на ситуативні моменти; бесіда побудована на взаєморозумінні, значна увага приділяється зворотному зв'язку, який трактується не як реакція на повідомлення, а як досягнення зрозумілості; швидка реакція на встановлення зворотнього зв'язку («так» = «я Вас слухаю»); перевага особистим бесідам; спілкування діалогічне, орієнтоване на співрозмовника; м'яка реакція на переривання мовлення; гіперболізація, використання часток-інтенсифікаторів, тропів.

Однак, на мовленнєву поведінку особистості впливає не тільки гендер, але й вік, професія, освіта та виховання. Цікаві результати в цій галузі демонструють нейролінгві-

стичні дослідження. Особливості мови чоловіків і жінок пояснюються не тільки біологічною різницею, розподілом соціальних сфер мовного спілкування, але й сферою мовної свідомості – середовища, яке існує у вигляді різноманітних когнітивних, емоційних та мовних процесів.

Накопичення когнітивного досвіду – результат пізнавальної діяльності, яка визначається когнітивними, емоційними та фізичними здібностями особистості. Поясненням, що когнітивна компетентність була привілеєм чоловіків, слугує факт більшого їх доступу до освіти та інших сфер суспільного життя.

Лінгвістичні спостереження збігаються з гіпотезою психологів, що концепт «ego» жінки має менш жорсткі та детермінізовані межі та розповсюджується й на інші споріднені концепти. У чоловіків концепт «ego» має більш жорсткі межі. При цьому встановлено, що з підвищенням рівня освіти різниця в мовленні стирається.

У жіночих групах обговорення однієї теми займає пів години й обмін інформацією стосується більшою мірою особистого, тобто сфери почуттів та стосунків; чоловіки ж, навпаки, відрізняються частими переходами з однієї теми на іншу, розповідають анекдоти та життєві історії, пов'язані з перевагами та агресією. Особиста інформація поступається місцем обізнаності в поточних подіях, мандрівкам та спорту. Керування розмовою також має гендерну диференціацію. Жінки уважні одна до одної по відношенню до участі й дотриманні черги в розмові та схильні вибачатися, якщо їхній виступ затягнувся. Члени жіночої групи переймаються тим, щоб усі брали участь у розмові та не схвалюють домінування з боку співрозмовника. У чоловічих групах, навпаки, змагаються за лідерство й згодом встановлюється стабільна ієрархія тих, хто домінує в розмові й інших, хто говорить мало. Чоловіки люблять публічні виступи, жінки ж надають перевагу розмові віч-на-віч.

Модель спілкування, запропонована Х. Саксом [5], може застосовуватися лише в чоловічій групі, адже за нею слід дотримуватися двох правил: один мовець в один час, далі відбувається зміна мовця. У жіночій групі така модель не спрацьовує, у ній одночасно може говорити декілька осіб.

Аналіз різноманітних непорозумінь у мішаних розмовах дає підстави заперечувати думку, що у чоловіків інші правила участі у розмові. Проблеми в мішаній комунікації виникають із таких причин: 1) мінімальні відповіді жінок «Так» і «Мм» передбачають «Я уважно слухаю та підтримую твоє право говорити», чоловіки ж використовують їх із значенням «Я згоден», що призводить до серйозних проблем у комунікації. По-перше, чоловіки думають, що жінки з ними згодні й їх дуже дратує, коли це виявляється не так. По-друге, жінок спантеличує нечасте використання таких відповідей і вони засуджують чоловіків за неуважність; 2) різне значення для чоловіків та жінок мають запитання. Жінки використовують їх як частину стратегії для підтримання розмови. Запитання – це акти комунікації, які потребують послідовності в цих актах, тобто відповіді, адже використання запитань – це ознака продовження розмови. Жінки часто використовують риторичні запитання, які слугують ніби запрошенням приєднатися до її проблеми. Але чоловіки інтерпретують запитання як необхідність в отриманні інформації, тому й відповіді повинні містити цю інформацію. Відтак трапляються непорозуміння: чоловіки розуміють запитання як оцінку особи, а жінки як підтримку в потоці розмови;

3) зв'язок між чергою говорити. Коли новий мовець підключається до розмови, жінка може визнати його тематичний внесок, але потім продовжить тему, яка обговорювалася до цього. Чоловіки ж, навпаки, ігнорують усе сказане раніше.

Отже, наведені приклади – це далеко не вся гендерна різниця, адже гендерна диференціація взаємопов'язана із соціальною. За допомогою мови ми стаємо більш обізнаними в гендерному аспекті членами суспільства: як мова, так і гендер, розвиваються разом із нашим соціальним досвідом, тому не можуть розглядатися окремо, а тільки в міждисциплінарному зв'язку.

Список використаних джерел:

1. Горошко Е., Кириллина А. Гендерные исследования в лингвистике сегодня. / Е. Горошко, А. Кириллина // Гендерные исследования. – Харьковский Центр Гендерных Исследований, 1999. – № 2. – С. 234-242.
2. Колосова О. Н. Когнитивные основания языковых категорий (на материале современного английского языка. / О. Н. Колосова. – Автореф. дис. ...докт.филол.наук. – М., 1996. – 51 с.
3. Лабов У. Отражение социальных процессов в языковых структурах. – [Электронный ресурс]. – http://classes.ru/grammar/154.new-in-linguistics-7/source/worddocuments/_29.htm
4. Потапова Р. К. Потапов В. В. Язык, речь, личность. / Р. К. Потапова, В. В. Потапов. – М.: Языки славянской культуры, 2006. – 496 с.
5. Сакс Х. Социологическое описание. /пер. с англ. А. Корбут. – [Электронный ресурс]. – https://sociologica.hse.ru/data/2011/03/14/1211452829/5_1_7.pdf
6. Тайфель А. Работы по психологии. – [Электронный ресурс]. – <https://books.google.com.ua/books?id>
7. Хаймс Д. Х. Этнография речи / Д. Х. Хаймс. – Новое в лингвистике. – Вып. VII. Социолингвистика. – М., 1975. – С. 42-95.
8. Якобсон Р. О. Избранные работы: пер. с англ., нем., фр. яз. / Р. О. Якобсон. – М.: Прогресс, 1985. – 455 с.
9. Coates J. Women, men and language. – London: Blackwell Publishers, 1986. – 513 p.
10. Tannen D. You just don't understand. Women and men in conversation. – New York: Harper Collins Publishers, 1991. – 358 p.

Гайдук Н. А.

старший викладач кафедри слов'янської філології та перекладу

Маріупольський державний університет
м. Маріуполь, Донецька область, Україна

МЕНТАЛЬНИЙ СКЛАДНИК КОНЦЕПТУ В ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Одним з основних понять у сучасній лінгвістиці є політичний дискурс. Ряд учених розуміють політичний дискурс у широкому сенсі, наприклад, «політичний дискурс – це сукупність усіх мовних актів, які використовуються в політичних дискусіях, а також правил публічної політики, освячених традицією і перевірених досвідом» [1, с. 6]; «сума мовних творів у певному паралінгвістичному контексті – контексті політичної діяльності, політичних поглядів і переконань, включаючи негативні її прояви (ухилення від політичної діяльності, відсутність політичних переконань)» [6, с. 22]; «будь-які мовні утворення, суб'єкт, адресат або зміст яких підпадає під сферу політики» [11, с. 23]. Подібний підхід передбачає дослідження політичного дискурсу через аналіз усіх відповідних семіотичних систем.

У своїй роботі «Семіотика політичного дискурсу» Є. І. Шейгал говорить про те, що політичний дискурс у широкому розумінні має реальний і віртуальний вимір. У реальному вимірі політичний дискурс – «це поле комунікативних практик як сукупність дискурсних подій, це поточна мовна діяльність у певному соціальному просторі, яка має ознаку процесовості та пов'язана з реальним життям і реальним часом, а також мовні твори (тексти), що виникають у результаті цієї діяльності, взяті у взаємодії лінгвістичних, паралінгвістичних й екстралінгвістичних чинників» [11, с. 21-22]. У вузькому сенсі політичний дискурс – це дискурс політиків, утворений партійними програмами, дебата-

ми в парламенті, урядовими обговореннями і промовами політиків. Він не виходить за межі сфери політики [5, с. 128].

Слід зазначити, що ми використовуємо широке розуміння політичного дискурсу і включаємо в нього процес і результат породження і сприйняття політичних текстів [10, с. 83], а також «екстралінгвістичні фактори, що впливають на їх породження і сприйняття» [8, с. 46]. Під час створення дискурсу мовець, як правило, спирається на особистісні ментальні моделі події або ситуації. Такі моделі утворюють суб'єктивні переконання мовця стосовно ситуації. Після формування суб'єктивної моделі ситуації мовець може використовувати її елементи в дискурсі за допомогою ряду конкретних лінгвістичних та дискурсивних стратегій. Як правило, використовується лише частина наявних у мовця когнітивних моделей, в основному та, яка релевантна поточній ситуації.

За Т. ван Дейком, важливим елементом між ситуативними моделями та дискурсом постають контекстні моделі учасників комунікативної події. Вчений розрізняє такі категорії контекстів: 1) установки; 2) події; 3) учасники та різні типи їх соціальних, професійних та комунікативних ролей; 4) дії, які вони у певний момент виконують; 5) знання у формі цілей, інформації, думок, емоцій. Контекстні моделі регламентують також стиль, прагматичний вимір політичного дискурсу, визначають, яку інформацію з ситуативної моделі поточної події слід включати до дискурсу. Ця функція однаково характерна як для глобальних, так і для локальних значень, що виражені в актуальних реченнях, текстах та мовленні. Важливою контекстною категорією, яка контролює відбір інформації, є політична ідеологія автора та його аудиторії, яка також може впливати на характер ситуативних значень [7, с. 216-221].

Головною рисою політичного дискурсу є співвіднесеність з учасниками (автором та адресатом), а також з комунікативними намірами автора і його впливом певним чином на адресата. Суспільне призначення політичного дискурсу в тому, щоб породжувати в адресата необхідність певних політичних дій та оцінок. Мета політичного дискурсу – переконати, викликати в адресата намір, дати ґрунт для переконання і спонукати до дії. Особливою ознакою політичного дискурсу є експресивність.

Аналізуючи взаємозв'язок між основними компонентами соціально-політичних установок особистості – когнітивним, ціннісним та афективним, деякі автори відзначають особливе значення ціннісних та емоційних компонентів для людей, активно включених психологічно до суспільно-політичного життя. Якщо когнітивний компонент установки представляє у психіці реальність світу зовнішніх об'єктів та ситуацій (знання про дійсність насправді), то ціннісний компонент виражає ставлення людини до цієї реальності, що базується на уявленні про бажане (знання про те, якою повинна бути дійсність).

Австрійська дослідниця Р. Водак підкреслює, що політичний дискурс «перебуває ніби між двома полюсами – функційно-зумовленою спеціальною мовою і жаргоном певної групи з властивою їй ідеологією» [3, с. 24]. Крім того, він визначається як «вторинна мовна підсистема, що має певні функції, своєрідний тезаурус і комунікативний вплив» [4, с. 126].

У роботі «Сучасна політична лінгвістика» Е. В. Будаєва і А. П. Чудінова висловлюється думка про те, що «мовна діяльність особистості або колективного суб'єкта політики (наприклад, політичної партії) сприймається як відображення існуючої у свідомості людей мовної картини політичного світу. Подібна діяльність може слугувати матеріалом для вивчення індивідуальної, соціумної і національної ментальності» [2]. Ці положення відповідають когнітивному підходу до дослідження сучасного політичного дискурсу, який ми приймаємо в даному дослідженні за основний.

Слід зазначити, що «методи когнітивного аналізу політичного дискурсу дозволяють реконструювати уявлення людини або групи осіб про навколишній світ, визначити його ціннісні погляди» [10, с. 84]. Крім того, такі методи допомагають скласти «уявлення і про політичну ситуацію, оскільки внутрішні моделі світу – це частина об'єктивної політичної картини» [5, с. 129]. Одним із найбільш актуальних прийомів політичного дискурс-аналізу в рамках когнітивного методу є аналіз політичних концептів (концепт-аналіз). Науковий прийом, що акцентує на вивченні політичних концептів (Г. Лассуелл,

А. Каплан та інші), сформувався під впливом школи аналітичної філософії (Б. Рассел, Л. Вітгенштейн, Б. С. Грязнов). Саме в рамках «цього напрямку дослідники вперше спробували подивитися на світ крізь призму мови як одного з найважливіших соціальних конструктів» [9, с. 131]. М. В. Гаврилова відзначає два основні прийоми концепт-аналізу в політичній науці. Перший прийом «фокусується на відновленні ієрархічних структур сенсу, що містяться в мові політики» [5, с. 130]. У рамках даного прийому дослідники проводять аналіз семантичної структури концептів, будують їхні когнітивні схеми. Другий прийом – історико-етимологічний. У його рамках розглядаються форми вживання в політичних текстах ключових понять соціально-політичної теорії (мир, нація, революція тощо), їх еволюція, контексти їхнього застосування. Ми використовуємо другий прийом з метою вивчення історичного середовища та відповідних семантичних полів. Такий підхід дає змогу пізнати національну ментальність, з'ясувати, що для народу на різних історичних етапах було культурно значущим, формувало його систему цінностей.

Найбільш цікавими є концепти, які відображають найважливіші елементи політичної свідомості нації. Політичний концепт є однією з основних одиниць, які утворюють мовну картину світу того чи іншого народу. Концепт-аналіз політичного дискурсу може слугувати матеріалом для вивчення як індивідуальної, соціумної, так і національної ментальності.

Політичні концепти належать історико-культурній свідомості народу і наповнюються етнокультурним змістом. У цивілізованому суспільстві політика не існує поза культурою і навпаки. У сучасних дефініціях стверджується, що політична культура ґрунтується на загальній культурі як історично певному рівні розвитку суспільства й людини. Як видно, ця складова політичної культури має пізнавальний, світоглядний характер, що формується на основі концептуальних знань людини про політичну дійсність. Натомість друга складова політичної культури спрямована безпосередньо на суспільство і має прикладний, діяльнісний характер.

Засобом пізнання, збереження і відтворення культури є мова, яка через колективну свідомість забезпечує народові культурну тривалість у часі та просторі. Своєрідними культурними джерелами в цих просторово-часових площинах виступають концепти, що підтримують життєздатність національної культури. Тому дослідження політичної культури щільно поєднане з лінгвокультурологією, оскільки лінгвокультурологія взаємодіє з когнітивною, комунікативною лінгвістикою, прагмалінгвістикою, лінгвополітологією. Кожна з цих наук поглиблює зміст політичного концепту. Формування, становлення і розвиток національних концептосфер не відбувається синхронно: одні народи розбудовують їх еволюційно, а тому – успішніше, інші, долаючи різного роду перешкоди, – повільніше і фрагментарно.

У теперішній українській політичній реальності в умовах глобалізації з її неоднозначним потрактуванням традиційних етнокультурних цінностей спостерігається проблема усвідомлення національної суспільно-політичної стійкості та гармонії суспільства, здатності утворювати і підтримувати спільність з людьми, які відрізняються в певному відношенні від переважного типу, тобто готовністю до зближення, усвідомлення своєї спорідненості з етнічною спільнотою. Це усвідомлення є результатом двобічного процесу: когнітивного (знання про свій етнос, його прикмети, історію, культуру, стосунки з іншими етносами тощо) та емоційно-аксіологічного (ставлення до свого й іншого етносу та своєї належності до багатокультурного суспільства, прагнення примножувати надбані здобутки, національна гідність, солідарність тощо). Свою конструктивну роль у самоусвідомленні і самопізнанні суспільства відіграють концептуальні поняття гуманізм, плюралізм, мультикультуралізм, толерантність. Вони скріплюють каркас національної концептосфери. Названі вище сучасні базові політичні концепти слугують єдиною ланкою між вищим (науково-теоретичним, елітарним) рівнем свідомості й нижчим (утилітарно-практичним, побутовим). Їх взаємодія забезпечує екзистенційну рівновагу, надає сенсу самому буттю людини. Невипадково аксіологічний (ціннісний) компонент є визначальним у структурі концепту: саме у ньому вміщуються ідеалізовані уявлення соціуму про суспільне буття.

Список використаних джерел:

1. Баранов А.Н. Парламентские дебаты: традиции и новации / А.Н. Баранов, Е.Г. Казакевич. – М. : Знание, 1991. – 64 с.
2. Будаев Э.В. Современная политическая лингвистика / Э.В. Будаев, А.П. Чудинов. – Режим доступа на 26.12.2014: <http://www.philology.ru/linguistics1/budaev-chudinov-06a.htm>
3. Водак Р. Специальный язык и жаргон: о типе текста «партийная программа». – Язык. Дискурс. Политика / Р. Водак. – Волгоград : Перемена, 1998. – 200 с.
4. Воробьева О.А. Современное состояние политического дискурса // Теоретическая и прикладная семантика, парадигматика и синтагматика языковых единиц: сб. науч. Тр / О.А. Воробьева. – Краснодар, 2000. – С. 125-128.
5. Гаврилова М.В. Политический дискурс как объект лингвистического анализа / М. В. Гаврилова // Полис. – 2004. – №3. – С. 127-139.
6. Герасименко Н.А. Информация и фасцинация в политическом дискурсе / Н.А. Герасименко // Политический дискурс в России. – Вып. 2. – М. : Диалог-МГУ, 1998. – С. 20-23.
7. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и в языке / Г.В. Колшанский. – М. : Наука, 1990. – 108 с.
8. Маслова В.А. Политический дискурс: языковые игры или игры в слова? / В.А. Маслова // Политическая лингвистика. – Вып. 1 (24). – Екатеринбург, 2008. – С. 43-48.
9. Петров К.Е. Структура концепта «терроризм» / К.Е. Петров // Полис. – 2003. – № 4. – С. 130-141.
10. Сенцов А.Э. Концепт будущего в программах политических партий современной России / А.Э. Сенцов // Вестник ТГУ. Философия. Социология. Политология. – 2012. – № 3 (19). – С. 82-92.
11. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – Волгоград : Перемена, 2000. – 367 с.

Гром Н. А.

викладач кафедри українознавства

Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова
м. Вінниця, Україна

ФОНЕТИКА ЯК ОСНОВА ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ІНОЗЕМНОГО СТУДЕНТА

Потреба у викладанні української мови як іноземної помітно зросла з отриманням української мови статусу державної, що надало змогу розширити її функції в усіх сферах суспільного життя. Доступ студентам-іноземцям до вивчення української мови, культури та історії, безперечно, забезпечують посібники з дисципліни «Українська мова як іноземна».

У зв'язку з розвитком світових інтеграційних процесів концепція багатомовності набуває все більшої актуальності. «Оволодіння новими способами вираження думки сприяє удосконаленню людини як багатомовної особистості, а оволодіння культурою іншого народу приводить до формування толерантності, поваги до національної самобутності й культурного розмаїття», – справедливо зазначають сучасні науковці [3, с. 11].

Науковці й методисти слушно вважають, що головна роль у вивченні української мови як іноземної належить фонетиці. Це зумовлено тим, що усне мовлення первинне щодо писемного, а підтвердженням цього є те, що в деяких мовах світу навіть на сього-

дні відсутня писемність [5, с. 165]. Щоб оволодіти українською мовою, студентам-іноземцям необхідно опанувати основи її фонетичної системи, усвідомити фонетичні особливості мовлення, зрозуміти його звукову організацію, милозвучність, естетичність. Студенти-іноземці повинні вміти користуватися фонетичними засобами виразності, правильно використовувати їх. Знання фонетики – основа навчання читанню, говорінню й писанню [4, с. 70].

Фонетика є складовою загальної структури мови, однією з її систем. Таке розуміння фонетики обумовлює вивчення лексики і граматики на фонетичній основі, здійснюючи цим самим принцип випереджального навчання усного мовлення, і дає змогу вивчати теоретичні відомості з фонетики не ізольовано, а як перший рівень цілісної структури нерідної мови [5, с. 73]. У курсі фонетики української мови іноземні студенти вивчають не лише окремо взяті звуки, а й їхні основні протиставлення (для приголосних за глухістю – дзвінкістю і твердістю – м'якістю), закономірності їх поєднання, фонетичні процеси (вплив позиції звука у слові та сусідства інших звуків на його звучання), природу й структуру складу; наголос і створювані ним ритмічні моделі, а також основні типи інтонаційних конструкцій. Вступний фонетичний курс, як правило, передує основному навчанню української мови як іноземної і закладає базу для системного вивчення мови, особливо в умовах відсутності автентичного мовного середовища. Етап навчання вимови у процесі вивчення іноземними студентами української мови як іноземної має на меті сформувати слуховимовні навички. Індикатором досягнення поставленої мети, тобто сформованості слуховимовних навичок, є автоматичне сприйняття і відтворення українських звуків: стабільність, швидкість, максимальна наближеність до еталонного зразку або такий ступінь відтворення, що не заважає досягненню комунікативного успіху. Сформованість фонетичних навичок є неодмінною умовою адекватного розуміння мовленнєвого повідомлення, точності вираження думки і виконання мовою будь-якої комунікативної функції.

Навчання фонетичним навичкам має ряд особливостей. По-перше, фонетичні навички мають смислорозрізнавальне значення. Від неправильної вимови лише одного звуку в слові воно втрачає або змінює зміст і, як наслідок, ускладнює комунікацію під час говоріння та сприйняття мови на слух. По-друге, фонетичні навички відносяться до найбільш «вразливих», їм властива деавтоматизація, тобто руйнування через недостатнє або несистематичне підкріплення. В результаті деавтоматизації цього виду навичок з'являється «сковзання» у вимові на норми рідної мови, фонетичні навички втрачаються і студенти починають відчувати труднощі комунікативного характеру [4, с. 67].

Т. Донченко цілком правомірно вважає фонетику фундаментом курсу української мови для іноземців і вказує: «... без засвоєння фонетичних особливостей українського мовлення не тільки не можна оволодіти ним, а й зрозуміти закони писемної форми мови, засвоїти орфографічні норми. Без знання фонетичного рівня мови неможливе навчання як усного, так і писемного мовлення, тобто формування навичок слухання, говоріння, читання і письма українською мовою, а також оволодіння навичками виразного мовлення» [2, с. 75]. Дослідниця зазначає: «Не вводячи термінів, студентам-іноземцям слід показати фонетичні засоби виразності усного українського мовлення. Це буде сприяти не тільки мотиваційному забезпеченню навчального процесу, свідомому й міцному засвоєнню фонетичних знань, виробленню вмінь і навичок усного мовлення [1, с. 181].

Формування мовленнєвої діяльності в усній формі зумовлює виховання умінь читати і говорити. На першому плані у розвитку цих умінь є відтворення звукової форми слова за його графічною (літерною) моделлю з дотриманням орфоепічних норм.

Головна мета навчання фонетики на основному етапі полягає у подоланні акценту та вдосконаленні слухо-вимовних навичок, доведенні їх до вміння використання в будь-яких мовленнєвих ситуаціях. М. Шутова зазначає, що «студент має подолати інтерферуючий вплив рідної мови; перейти від фонологічності до фонетичності, від статичного засвоєння артикуляції в окремих позиціях до оволодіння артикуляційною динамікою

поток мовлення; засвоїти ритміка-інтонаційну систему, оволодіти закономірностями синтагматичного членування тексту» [6, с. 9].

Практично ж викладач змушений відпрацьовувати матеріал початкового етапу навчання, для чого на основному етапі не заплановано навчального часу. Вирішення окремих проблем бачимо в інтенсифікації навчального процесу.

Студенти-іноземці мають оволодіти найголовнішими правилами вимови голосних, приголосних, деяких звукосполучень і окремих граматичних форм. До таких правил належить вимова наголошених і ненаголошених голосних, нескладового [ў], дзвінких приголосних перед глухими. Засвоюючи афrikати [дж], [дз], які на письмі передаються сполученнями букв д і ж, д і з, студенти-іноземці мають навчитися злизо вимовляти їх.

На заняттях з української мови потребує уваги правильна вимова голосних звуків [о], [у], [а], [і], [е], [и] у словах на зразок тополя, окуляри, долина, віхола, керівник, хвилина та інших; правильна вимова звуків [г] та [ґ], [дж] та [дз] у словах на зразок голова, ганок, джерело, дзеркало; приголосних звуків [б], [п], [в], [м], [ф] в кінці слова або складу, напр.: голуб, колектив, кров, сім, тощо; правильне наголошування слів на зразок кілометр, магазин, читання, завдання, навчання, малий. Тут доречними будуть інтерактивні методи роботи студентів, які можуть набувати форм рольових ігор, тренінгів, роботи в парах або групах та ін. [2, с. 76].

Невдала фонетична організація мовлення, ускладнена артикуляція, немилозвучність заважають сприйняттю мовлення слухом у процесі читання і говоріння. Вивчаючи українську фонетику, студенти-іноземці мають засвоїти фонетичну організацію українського мовлення, особливості його звукового ладу, характерні умови милозвучності, естетичну роль звуків українського мовлення.

Слід показати студентам-іноземцям, що українська мова відзначається особливою милозвучністю, яка досягається завдяки природному урівноваженню голосних і приголосних звуків. Це явище називають евфонією, або милозвучністю. Милозвучність мовлення, приємне акустичне його оформлення служать засобом естетичності та краси. Краса звучання українського мовлення полягає насамперед у злагодженості звуків, звукосполучень і цілого мовного потоку, в уникненні важкого для вимови і неприємного для слуху скупчення звуків. Засвоєння засобів милозвучності українського мовлення є важливою метою навчання української мови студентів-іноземців. Під час вивчення фонетики вони мають засвоїти основні засоби милозвучності, переконатися, що її досягають природним чергуванням окремих голосних та приголосних звуків, можливістю вживати варіанти слів і словоформ, не змінюючи їхнього значення, наприклад: у – в, і – й, же – ж, над – наді, знову – знов, лише – лиш.

Необхідно всією організацією роботи щодо вивчення української фонетики студентами-іноземцями викликати у них прагнення до глибокого знання фонетичної організації українського мовлення, вміння та правильного використання фонетичних засобів української мови. Важливо навчити їх розпізнавати і передавати всі фонологічні засоби мови та співвідносити їх з нормою, виховати у них здатність розрізняти та відтворювати всі звуки українського мовлення, співвідносячи їх з фонетичною системою української мови. Тренування студентів-іноземців в оволодінні фонетичною виразністю українського мовлення забезпечується інтерактивним навчанням.

Вся організація роботи з вивчення фонетики має викликати у студентів-іноземців прагнення до вдосконалення фонетичної організації власного українського мовлення, до вміння та найбільш правильного використання фонетичних засобів мови. Для цього важливо показати їм фонетичну організацію українського мовлення. Разом з її усвідомленням формується бажання студентів-іноземців говорити справжньою українською мовою, а відтак прагнення оволодіти нею.

Отже, при викладанні української мови як іноземної викладачі повинні приділяти велику увагу фонетичі. Адже вона є фундаментом курсу української мови для іноземців. Сформованість фонетичних навичок є обов'язковою умовою адекватного розуміння мовного повідомлення, точності вираження думки та виконання мовою будь-якої комуні-

кативної функції. Тому робота над вимовою починається з перших уроків початкового етапу і продовжується у подальшому протягом усього курсу вивчення мови. Адже фонетичні навички мають змістовно розрізнявальне значення. Від неправильної вимови лише одного звуку у слові воно втрачає або змінює своє смислове навантаження і, як наслідок, ускладнює комунікацію під час говоріння та сприйняття мови на слух.

Список використаних джерел:

1. Донченко Т. Вивчення фонетики і графіки української мови як іноземної (на матеріалі поезії) / Тамара Донченко // Теорія і практика викладання української мови як іноземної: зб. наук. праць. – Львів, 2008. – Вип. 3. – С. 180-190.
2. Донченко Т. Вивчення фонетики української мови студентами-іноземцями / Теорія і практика викладання української мови як іноземної. 2010. Вип. 5. С. 75-81.
3. Крючкова Л. С., Мощинская Н. В. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному / Л. С. Крючкова, Н. В. Мощинская. – М.: Флинта: Наука, 2009. – 480 с.
4. Моргунова Н. С. Мовне портфоліо як інструмент самооцінки досягнень студентів у процесі навчання української мови як іноземної / Н. С. Моргунова // Педагогіка та психологія: зб. наук. праць. – 2015. – Вип. 51. – С. 67-75.
5. Чумак О. Г. Українська мова як іноземна (Ч. I). Основи фонетики, граматики, інтонації, словотвору: навч. посібн. / О. Г. Чумак, В. В. Чумак. – Київ: Вид. центр КНЛУ, 2005. – 238 с.
6. Шутова М. Н. Теория поэтапного формирования умственных действий и понятий и обучение иностранцев русскому языку (фонетический аспект) / М. Н. Шутова. – М.: Гос. ин-трус. яз. им. А. С. Пушкина, 2004. – 146 с.

Громко Т. В.

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української мови*

Центральноукраїнський державний педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна

ДІАЛЕКТОЛОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК СУЧАСНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИЧНОГО МЕНТАЛІТЕТУ УКРАЇНЦІВ

Українські говори репрезентують особливості лінгвістичного менталітету українців. В умовах сьогодення важливим аспектом підготовки майбутніх учителів-словесників є вивчення мовної диференціації суспільства і вміння орієнтуватися в ній. Такий збір унікального мовного матеріалу актуалізується лінгвістичною (діалектологічною) практикою студентів. Вона традиційно вважається прекрасною школою прилучення до таємниць мови й лінгвістичної науки, формування мовної, лінгвістичної, етнолінгвістичної компетенції. Водночас, це і сучасне навчання збирати відповідні діалектні матеріали, систематизувати, класифікувати і лінгвістично інтерпретувати їх.

Як зазначає доктор педагогічних наук О. Семенов, на сучасну систему професійних практик майбутніх учителів-словесників значною мірою впливають нові тенденції в розвитку вищої педагогічної освіти в Україні і за кордоном, зростання соціальної ролі особистості, акцент на культуроцентризм, технологізація навчально-виховного процесу [5, с. 22]. Аналіз різних підходів стверджує, що система практик буде досконалою, якщо вона будуватиметься з урахуванням загальнодидактичних принципів, визначених у педагогічних дослідженнях (А. Алексюк, С. Архангельський, Ю. Бабанський, В. Краєвсь-

кий, В. Казаков, О. Савченко, В. Ягупов та ін.), а також забезпечуватиме підготовку вчителя як професійно компетентного фахівця-дослідника та культуромовної особистості. Така мета має відобразитися у змісті практик.

Сформовані під час практики вміння і навички слухати, цілеспрямовано підбирати й науково пояснювати ті чи інші явища діалектного мовлення стануть у нагоді майбутнім учителям української мови. Говірка має сильний вплив на усне й письмове мовлення школярів, тому, щоб навчити дітей літературної мови, розвивати їх усне й писемне мовлення, виховувати в них культуру спілкування, учитель повинен детально знати місцеві діалектні особливості, які відбиваються на мовленні його вихованців, уміти розбиратися в тих процесах, які характеризують взаємодію діалекту і літературної мови [4].

Необхідність озброєння майбутніх учителів основами лінгвокраєзнавчої освіти продиктована і завданнями сучасних шкільних програм, зокрема введенням у підготовку учнів елементів лінгвокультурології, соціолінгвістики, культури мови тощо. Саме навчально-наукові експедиції дають можливість осмислити світ народної культури, заглибитися у філософсько-психологічну мудрість традиційного світогляду, в ментальність, «закодовану» в мовленні жителів різних регіонів України, інтенсифікують розвиток професійно-педагогічного мислення, творчих здібностей, дослідницького досвіду, необхідного для інноваційної педагогічної діяльності, а оволодіння спектром відповідних знань і вмінь дає можливість педагогу розробляти і впроваджувати у шкільні програми так званий «регіональний компонент». Щоденне спілкування з різними категоріями населення поглиблює психологічну компетенцію майбутніх педагогів: студенти вчать розуміти сьогоденного сільського жителя, його біль і тривогу за родину, рідне село, країну.

На сьогодні перед діалектологічною практикою вже не ставиться лише навчальна мета.

По-перше, одним із важливих завдань сучасної вищої школи в Україні повинна стати участь студентів у реальних наукових розробках. Так, відділ діалектології Інституту української мови НАН України координує всеукраїнський діалектологічний темарій, актуальні методи збирання матеріалу (діалектна текстографія, фонографія, лексикографія). Водночас студенти детальніше знайомляться з основними лексико-граматичними і фонетичними особливостями діалекту, виробляють основні навички обробки, аналізу автентичного матеріалу, наочно опановують метод картографування мовних фактів та психологію діалектного спілкування.

Діалектологічна практика виробляє сучасні навички науково-дослідної роботи у процесі збирання й вивчення українського діалектного мовлення, взаємодії діалектів і літературної мови, формує в студентів навички виявлення впливу діалектного оточення на усне й писемне мовлення школярів та знайомить з особливостями вивчення мови в умовах місцевих діалектів.

У значущості лінгвістичної (діалектологічної) практики переконувати не доводиться, адже зібраний матеріал (а це опис говіркових систем понад 300 населених пунктів Кіровоградщини та з інших областей України) використовується для укладання діалектних словників, Лексичного атласу української мови, у лінгводидактиці вищої школи (в курсах української діалектології, історичної граматики, сучасної української літературної мови, спецкурсах та спецсемінарах, при написанні наукових робіт). У перспективі діалектні дані розширять емпіричну базу української діалектології в цілому.

По-друге, ще одна мета лінгвістичної (діалектологічної) практики – це організація краєзнавчої роботи в межах обстежуваного населеного пункту. Вона повинна сприяти усвідомленню думки, що знання про Україну починається зі свого родоводу, повинна виховувати шанобливе ставлення до історії й мови рідного краю, прагнення досліджувати його мову та особливості говіркового мовлення. Формуванню цілісної лінгвістичної свідомості сприяє поєднання двох складових – вивчення теоретичних засад української діалектології (курс «Українська діалектологія») та спостереження за його вираженням на місцевому говірковому матеріалі (навчальна лінгвістична (діалектологічна) практика).

Сучасність вимагає знаходити новітні підходи у програмовому матеріалі вищої школи у впливі на інтелектуальний і духовний світ студента, які сприяли б формуванню

національної самосвідомості молоді. Так, про необхідність виховання національної самосвідомості молодого покоління у народній школі наголошували П. Антонович, Г. Ващенко І. Волошин, С. Русова, К. Ушинський, І. Франко та сучасні дослідники Т. Бондаренко, Л. Гайда, Л. Сасенко, Л. Литвин, Н. Шеремета.

Саме лінгвістична (діалектологічна) практика покликана вивчати і закономірності суспільного розвитку крізь призму мови рідного краю, й інтерпретувати місцеве мовлення як краєзнавчий аспект [3]. Тобто збір діалектного матеріалу сприяє подальшому дослідженню української ментальності, зокрема мовознавчої. У студентів-дослідників формується глибока національна свідомість, гордість і гідність, яка одвіку була притаманна їх односельцям, землякам та й усьому українському народові. На думку професора Григорія Ващенка необхідно уявляти свій народ, як єдину спільноту, що об'єднує в собі покоління минулі, сучасні і майбутні, й відчувати свою єдність з цією спільнотою [2]. Ці складові відображають важливу цілісну систему навчально-виховного процесу, що покликаний формувати національно-свідомого громадянина України.

Значення лінгвістичної (діалектологічної) практики та збирання краєзнавчого мовознавчого матеріалу важко переоцінити. Краєзнавчий матеріал конкретизує виклад всеукраїнського матеріалу, визначає специфічні особливості та значення місцевих говірок на тлі загальнонародної мови. У діалоговому просторі сучасного села студенти поглиблюють уявлення про духовно-матеріальну культуру різних регіонів України.

Відповідно до Національної доктрини розвитку освіти у XXI ст. спрямовуємо молодь не лише на глибоке вивчення історії та діалектних особливостей говірок рідного краю. Практика виробляє навички науково-дослідної роботи у процесі збирання й вивчення українського діалектного мовлення, взаємодії діалектів і літературної мови, формує в студентів навички виявлення впливу діалектного оточення на усне й писемне мовлення школярів та знайомить їх з особливостями вивчення мови в умовах місцевих діалектів. Саме такі заходи сприяють не тільки розвиткові наукових досліджень, але й популяризації та пропагуванню багатогранної й цікавої культури Кіровоградщини.

Різноманітність форм і засобів краєзнавчої роботи при оптимальному забезпеченні сучасною методикою робить її зразком для збирання матеріалу сподвижниками населеного пункту – місцевими вчителями, бібліотекарями, істориками, письменниками та ін. Це формує національну самосвідомість, виховує активного, освіченого громадянина незалежної України, а відтак і гідне майбутнє нашого народу. Таким чином, лінгвістична (діалектологічна) практик кваліфікуємо як сучасний аспект вивчення лінгвістичного менталітету українців.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Т. Є. Формування національної самосвідомості старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі краєзнавчої роботи : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Бондаренко Тетяна Євгенівна ; Ін-т пробл. виховання АПН України. – К., 2008. – 305 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал / Г. Ващенко. – Полтава, 1994. – С. 162.
3. Громко Т.В. Досвід збирання і дослідження зоонімної лексики села Піщаний Брід Добровеличківського району / Т.В. Громко, Г.П. Волійчак // Наукові записки. – Випуск 151. – Серія: Філологічні науки. – Кропивницький, 2017. – С. 43-53.
4. Громко Т. Методика вивчення діалектної лексики в школі / Т.Громко // Наукові записки. Вип. 80. – Серія: Філологічні науки (мовознавство). – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2008. – С. 272-281.
5. Семенов О. Взаємозв'язок педагогічних і навчальних практик у системі професійної підготовки вчителів-словесників / О. Семенов // Українська література в загальноосвітній школі. – 2007. – № 6. – С. 22-25.

ЕКСПЛІКАЦІЯ КОНЦЕПТУ «ПАТРІОТИЗМ» У МОВІ ГАЗЕТИ «УКРАЇНА МОЛОДА», «УКРАЇНСЬКА ПРАВДА»

Феномен патріотизм відіграє провідну роль в об'єднанні індивідів для спільних, колективних дій. Саме тому у суспільстві до нього спостерігається підвищений інтерес. Патріотизм у мові виражається через систему комплексної (культурно-ментально-мовної) одиниці – концепт. Необхідна комплексна методика його дослідження, яка б поєднувала традиційні методи стилістичного, семіотичного й інших аналізів, переосмислених крізь призму когнітивної парадигми. Для вивчення морально-етичних концептів особливо цінним є розгляд функціонування їх репрезентантів у межах газетних текстів, оскільки знання про мораль та етику, фіксуючись знаками мовного рівня, найбільш повно та адекватно втілюються саме у семантичній структурі художнього тексту. Серед усіх видів інформації, які є в опрацьованих нами текстах матеріалів газети «Україна молода» та «Українська правда», особливо важливе значення має змістовно-підтекстова інформація, яка утворюється на межі змістовно-фактуальної і змістовно-концептуальної інформації. Це – прихована інформація, яка вилучається реципієнтом завдяки здатності одиниць мови породжувати асоціативні і конотативні значення [1; 48]. За визначенням Кубрякової О. С., концепт є одиницею ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості і тієї інформаційної структури, яка відображає знання та досвід людини; оперативна змістова одиниця пам'яті, ментального лексикону, всієї картини світу, відображеної в людській психіці [3; 90]. На сьогодні вже досліджено багато соціально-політичних, культурних, ідеологічних, ментальних концептів: СВОБОДА, ЗЕМЛЯ, ЛЮДИНА, Україна тощо. На нашу думку, малодослідженим залишається концепт ПАТРІОТИЗМ, що й визначає актуальність нашого дослідження.

Об'єктом дослідження виступає концепт ПАТРІОТИЗМ, предметом – його експлікатори в газетному дискурсі. Матеріал дослідження склали номінації концепту ПАТРІОТИЗМ, відібрані з текстів газет «Україна молода» та «Українська правда».

«Наша буденна понятійна система, в рамках якої ми думаємо і діємо, по суті своїй метафорична» [2; 25]. Метафоричність фрази варто розглядати у широкому значенні, а не як результат використання одного тропу – метафори. Те, що розуміється під метафоричною узагальненістю, є результатом взаємодії тропів – метафори, порівняння, метонімії, наприклад: *патріотизм, який будується на успіхах нашої єдиної нації* [4, № 084, 11.05.2005], *загублений українцями патріотизм* [4, № 105, 23.08.2016], *заликування патріотизму* [4, № 166, 27.12.2016], *більшість із вояків зайняті справою і несуть у своєму серці патріотичний вогонь* [4, № 148, 22.11.2016], *от зараз патріотизм зашкалює. Але ж такий стан не вічний. Його потрібно підживлювати* [4, № 140, 24.09.2014], *запал патріотизму зів'яв* [4, № 176, 20.09.2008], *музика юнацького патріотизму* [4, № 159, 28.08.2008], *патріотизм «вибував» під осінніми зливами* [4, № 146, 07.08.2004], *в очах цього медійника блищить регіональний патріотизм* [4, № 137, 28.07.2005].

Враховуючи, що концепт ПАТРІОТИЗМ – це ментальне утворення, воно має свої вияви у діях. Причому ці вияви змінюються залежно від потреб суспільства, психологічних особливостей мовця. Так, виявляти патріотизм можна ззовні, або носити це почуття глибоко в душі: *окупаційну владу в Криму лякає «істинний патріотизм, який їй не зрозумілий і не притаманний* [5, 13 вересня 2017, 18:21], *виявити патріотизм, цитуючи вірші Ліни Костенко в день її народження* [5, 20 березня 2017, 01:05], *депутат розповів, що доводив свій патріотизм* [5, 03.02.2016, 11:46], *зараз потрібно консолідувати весь патріотизм, адже на кордоні стоїть ворог* [5, 27.09.2015, 11:29], *жоден патріотизм не може виправдати наявність озброєних до зубів людей за 1600 км від фронту*

[5, 12.07.2015, 14:24], *патріотизм – як неможливість стояти осторонь, патріотизм – як внутрішнє усвідомлення своєї місії в суспільстві* [5, 04.05.2016 10:30:19], *вражати патріотизмом* [5, 15.03.2016 09:46:57], *формується патріотизм* [4, № 010, 25.01.2017], *демонструють патріотизм*, [4, № 012, 27.01.2011], *патріотизм зможе зупинити депопуляцію нації* [4, № 062, 19.05.2017], *патріотизм у наших людей аж зашкалює* [4, № 143, 30.09.2014], *патріотизм зашкалює. Але Його потрібно підживлювати* [4, № 140, 24.09.2014], *відродити патріотизм* [4, №006 15.01.2013], *зкладаємо патріотизм у молоде покоління* [4, № 172 16.11.2012], *сплутавши з куркульським світоглядом і селянською пришелепкуватістю*, [4, №120, 16.08.2012], *патріотизм громадянам прищеплюють ще зі шкільної парти* [4, № 104, 10.06.2010], *ноти патріотизму* [5, 11.05.2016]

Простежуємо використання оцінної лексики, наприклад: з патріотичним пафосом [5, 20.07.2016] візитка патріотизму [4, № 164, 21.12.201], патріотизмом грабінництва, легкої наживи і легкої кар'єри», тобто за все, що плямувало, бруднило й компрометувало українську революцію. [4, № 090 за 22.05.2009], кінопатріотизм. [4, № 116, 25.06.2005], «комерційні патріоти», тобто люди, охочі заробити на своєму ніби патріотизмі [4, № 002 за 04.01.2008].

Відповідно до результатів проведеного дослідження найпродуктивнішими засобами вербалізації концепту ПАТРІОТИЗМ у мові газет «Україна молода» та «Українська правда» є метонімічні та метафоричні образи, семантика яких інформує про певний соціальний або емоційний стан, що зазвичай оцінюється позитивно.

Список використаних джерел:

1. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 138 с.
2. Лакофф Дж. Метафоры, которыми мы живем / Дж. Лакофф, М. Джонсон: пер. с англ. / под ред. и с предисл. А. Н. Баранова. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
3. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина. – М. : Филол. фак-т МГУ, 1996. – 175 с.
4. «Україна молода» : щоденна українська інформаційно-політична газета / ред. Михайло Дорошенко – К., 2000 – 2017.
5. «Українська правда» : українське інтернет-видання / ред. Севгіль Мусаєва-Боровик, Олена Притула – К., 2015 – 2017.

Мельничук К. Р.

студент магістратури

факультету філології та журналістики

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

м. Луцьк, Україна

ЕЛЕМЕНТИ ПОЕТИКИ ЕКСПРЕСІОНІЗМУ В ПОВІСТІ Ю. ЛИПИ «РУБАН»

Творчість Ю. Липи тривалий час була вилучена з літературного процесу через радянський тоталітаризм та довготривалі фальсифікації. Проте з настанням незалежності творчий доробок письменника почали активно досліджувати. М. Васьків [1] та Н. Мафтин [6] проаналізували історіософську концепцію роману «Козаки у Московії», Н. Колошук [2] – імагологічний аспект у збірці «Нотатник», Н. Левицька [3] – проблематику твору «Рубан».

Мета публікації – дослідити елементи поезики експресіонізму в повісті Ю. Липи «Рубан».

Ю. Липа – учасник визвольних змагань в Україні 1917–1921 рр. 1917 р. в Одесі він вступає до лав Гайдамацької дивізії, згодом – до куреня Морської піхоти Збройних сил УНР, бере участь у січневих вуличних боях із більшовиками. Після вступу у місто союзних німецько-австрійських та українських частин Ю. Липа стає заступником командира одеської «Січі».

Досвід автора виразить драматизм доби, жорстокість, але не безглуздість боротьби українського народу проти загарбників. Твір «Рубан» пройнятий трагічно екзистенційним досвідом, водночас у ньому збереглося сповідання гуманістичних ідеалів, людських цінностей та Божих заповідей. Під впливом таких суспільних подій формується образ людини з трагічним світовідчуття, який породжує сильну емоцію, таким чином підкреслюючи драматизм усієї ситуації.

Недаремно повість «Рубан» відкриває перший том прозової збірки Ю. Липи «Нотатник» (Варшава, 1936). Твір відіграє роль заспіву до всієї збірки. В образі селянського партизана, очільника воєнізованої бригади виступає Рубан. Письменник демонструє характер Рубана в розвитку – із сміливого селянина народжується полководець, трибун, народний месник і партизанський ватажок. В описах численних боїв вияскраплюються такі характерологічні риси героя, як безстрашність, залізна дисциплінованість, висока вимогливість до себе і до товаришів [3, с. 134]. Головний персонаж виступає прототипом самого автора, головна якість якого – відданість українській національній ідеї.

У повісті чітко відчувається несприйняття автором насильства, шовінізму та тодішнього державного устрою, яке породжувало жахливі війни. Автор, як і персонаж несе тяжкий хрест через свою залежність від недосконалості світу. Такий тип трагічного світосприйняття притаманний експресіоністам. У результаті такого надчутливого сприйняття виникає потужна емоція, яка завжди проситься назовні, її треба вихлюпнути. Для будь-якої людини емоції – своєрідний еквівалент життя. Коли емоція найважливіша, коли світ сприймається скрізь неї, тоді процес творчості дорівнює процесу життя – чину, дії, боротьбі, само спаленню, принесенню себе в жертву світові тощо. Естетиці тут не місце. Тут питання життя і смерті [8, с. 54].

У тексті відчувається виразний поділ на своїх та чужих («большевиків», комуністів, денікінців, поляків, чекістів). Ю. Липа чітко розділяє державоустрій, моральну готовність, надію на владу, побут, звичаї, моральні цінності, світогляд людей різних національностей. Головним чином пише про своїх – про українське селянство й інтелігенцію як переважну силу національно-визвольних змагань [2, с. 59]. Такої думки чекісти про український народ: «– *То, бра' страшний народ. Його розворушиш – так не остановиш. Не слухається – дружина така в нім якась, не наша. В кожухах, бра', плече коло плеча ідуть так рівно, мовби проросли до себе*» [5, с. 13-14]. Чекісти добре усвідомлюють, хто основна рушійна сила державотворення в українців: «– *Ми мусимо зламати селянську стихію, – говорив Фінкельштейн Упорнікову, говорив гаряче, говорив без кінця...*» [5, с. 32]. Вояки свідомо розуміли результат боротьби з українцями: «– *Ви куди? – спитали обох комсомольців у штабі. – На південь. – То ми вже вас не побачим. Заріжуть, як курей*» [5, с. 34]; «– *Ми не втримаємо України, і так з п'ятидесяти губерній маємо тільки сім*» [5, с. 35].

Показовою є розмова товаришів Упорнікова і Фінкельштейна, яким було доручено знищити Рубана. Фінкельштейн перебував у важкому стані фрустрації. Його головна мета – зберегти своє життя, тому такі прояви нестриманих меланхолійних емоцій викликані інстинктом самозбереження та передчуттям неминучої смерті: «– *Боїшся? – спитав його Упорніков. Похитав головою, нічого не сказав, тільки сльози рясним горохом ринули з його великих, газеліх очей, – і він пішов за компаньоном до задиханого, довгого потягу степу. То було передчуття, бо ще тієї ночі на якійсь малій станції Фінкельштейна забили. ... Упорніков затиснув широкі уста, але все в ньому кричало від наглої жадаоби помсти*» [5, с. 36].

Виразити такі важкі психологічні стани у творі допомагають різноманітні засоби увиразнення мовлення на лексичному та синтаксичному рівнях мови. На лексичному

рівні автор прагнув писати відповідно до вимог того історичного періоду, виражати основні тенденції українського літературного процесу: *нікли, зіставила, совіткі авта, тіре, велосипеду, ружа, беріг річки* тощо. На синтаксичному рівні Ю. Липа широко використовує риторичні фігури й замовчування. Експресивність простежується і на пунктуаційному рівні. У творі присутній ефект «нервового письма», часте введення в тексти «викрикових», питальних чи окличних речень, звертань тощо.

Письменник використовує широкий спектр засобів увиразнення художнього мовлення (метафори, порівняння, персоніфікацію, метонімію, епітети): *«А на ті слова з чагарників і кущів, що нависли над водою, кулі заговорили»* [5, с. 9-10]; *«совіткі авта вищатъ, від тяжкої гори»* [5, с. 12]; *«рейки, погнуті, покручені, як змії»* [5, с. 16]; *«за ним спалахнули крики, у безладді заляскотіли стріли»* [5, с. 19]; *«Тільки ж місто під їх кроками лежить, припало до землі і дихає»* [3, с. 39]; *«і раптом голоси піднесли, вдарили і розплескали несподівано на ціле місто мелодію зухвалу, глузливу»* [5, с. 43]; *«цілу Україну підстригти»* [5, с. 15].

Автор уводить нас у коло всіх можливих войовничих подій, змінюючи їх ракурси та забарвлення. Постають елементи бойової реальності, які неможливі без натуралістичних описів: *«Лице його кривиться болісно, він стріляє собі в рот»* [5, с. 10]; *«Спочатку відріжу тобі вуха, виколю очі, здеру шкіру, а потім підвішу на станційному дзвоні – хе хе. І позвоню ще»* [5, с. 14]; *«з піною не виражних слів на устах»* [5, с. 22]; *«забризані кров'ю стіни»* [5, с. 25]; *«Падають люди ... за повітря хапаються, за роздерті груди, у сірій пилюзі корчаться пальці тих, що впали»* [5, с. 39]. Все це подається як страхотливий, протиприродний, гротесковий «побут» війни.

Повість не багата на описи різнобарвних пейзажів, проте короткі експресивні замальовки створюють атмосферу, переповнену песимізмом та жахом. Відчувається нагнітання, яке постало внаслідок максимально експресивного зображення: *«А по цілому березі лози шелестять насмішкливо, верби показують глузливо»* [5, с. 10-11]; *«Та якби градова хмара заволокла світ, і замкнула в свій перстень сплячих»* [5, с. 24]; *«виростали .. малі станції спалені, чорні, порожні»* [5, с. 33].

Твір відзначається специфічною емоційністю, особливо в моменти морального надриву, відчуття зради: *«Мільйони з собою в касах возять, а моїм хлопцям на святе діло набоїв не хотіли дати... – А під Гайсином що було... Цілий вагон з грішми і то не лопатками, а гривнями – спалили. В тупець загнали, не дозволили й розвантажити. Одно слово – зрада. Скрізь бачу зраду»* [5, с. 53]. Присутнє почуття гнітучої напруги, тривожність, незадоволеність собою і обставинами життя, загальний занепад сил, відчуття емоційного спустошення, відчаю, але неготовності бути переможеним, поки не загине.

Повість «Рубан» значною мірою відображає світоглядну позицію Ю. Липи та дух тогочасної непростой епохи. Автор пише про суспільні проблеми, чим на перший план висовує ідею, а не формальну довершеність твору [7, с. 221]. Такі риси характерні митцям-експресіоністам. Вони не дбають про естетичний аспект [9, с. 21], радше навпаки, ефект від прочитаного може викликати настороження, огиду, страх, переживання. Експресіоніст – людина з трагічним світосприйняттям, яка болісно реагує на глобальні проблеми людства, беручи на себе всю відповідальність, ««Я» і світ злиті» [9, с. 39]. Саме ці внутрішні переживання та категоричне несприйняття тогочасного суспільного становища відчувається у творі Ю. Липи. Для достовірності вираження пережитих емоцій під час трагічних подій автор використав насичено емоційну манеру оповіді. Тому на психологічному та світоглядному рівнях експресіонізм був просто необхідним. Саме завдяки експресіоністичному стилю Ю. Липа зумів чітко зобразити конфлікт людини з реальністю, показати її внутрішній світ та переживання в момент найбільшого духовного напруження.

Отже, для повісті Ю. Липи «Рубан» характерні такі елементи експресіонізму: тотальна гіперболізація, яка надає потужній емоції повновладдя у процесі творчості; експресивність оповіді, підсилена художніми тропами, риторичними фігурами, пунктуацією; антимілітаристський пафос, який окреслює масштаби трагедії і окремої людської долі, і

трагедії покоління, всього народу й людства загалом; послаблений сюжет для наголошення на значущості не події, а способу її зображення; калейдоскопізм пейзажів як тло, що підкреслює трагізм зображеного та увиразнює людські страждання; проникнення автора в психологію героїв та їх емоційний внутрішній світ (наявність внутрішніх монологів); зображення героя з трагічним світосприйняттям.

Список використаних джерел:

1. Васьків М. Історіософія «Козаків у Московії» в контексті ідей доби Розстріляного Відродження / М. Васьків // Васьків М. Український еміграційний роман 1930–50-х років. – Кам'янець-Подільський : ПП «Медобори-2006», 2011. – С. 57-71.
2. Колошук Н. Г. «Нотатник» Юрія Липи та «Кінармія» Ісаака Бабеля: два погляди на одну війну / Н. Г. Колошук // Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Сер. Літературознавство. – Кам'янець-Подільський, 2011. – Вип. 1. – С. 57-66.
3. Левицька Н. Є. Прозовий доробок у творчості Юрія Липи / Н. Є. Левицька // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Філологічні науки. – 2013. – № 22. – С. 235-243. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vluf_2013_22_30.
4. Ленська С. Українська мала проза 1920 – 1960-х років: ідейно-тематичні і стильові стратегії [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://shron.chtyvo.org.ua/Lenska_Svitlana/Ukrainska_mala_proza_1920__1960-kh_rokiv_ideino-tematychni_dominanty_zhanrovi_modeli_i_stylovi_strat.pdf
5. Липа Ю. Нотатник. Т. 1. [Текст] : новелі / Ю. Липа. – Detroit : Україна, 1955. – 112 с.
6. Мафтин Н. Необароко як стильова реалізація історіософських концепцій Юрія Липи в романі «Козаки в Московії» / Н. Мафтин // Дивослово. – 2009. – № 9. – С. 41-44.
7. Моклиця М. Модернізм як структура: Філософія. Психологія. Поетика [Текст] / Марія Моклиця. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волинського держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2002. – 389 с.
8. Моклиця М. Стильовий розмір модернізму: полемічні зауваги та практичні настанови / М. Моклиця // Дивослово. – 2012. – № 5. – С. 51-58.
9. Яструбецька Г. Динаміка українського літературного експресіонізму : монографія / Г. І. Яструбецька. – Луцьк : ПВД «Твердиня», 2013. – 380 с.

Новікова Т. В.

студент магістратури

кафедри української мови та літератури

Ізмаїльський державний гуманітарний університет
м. Ізмаїл, Одеська область, Україна

МЕТОДИКА ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ НОВОТВОРІВ У ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ З РОСІЙСЬКОЇ МОВИ

Відправною точкою процесу лексичної інновації є практика, оскільки на лексико-номінативну діяльність впливають культурно-історичні та соціально-політичні умови життя і діяльності мовної спільноти. З огляду на той факт, що більшість номінативних стимулів поставляють соціальна, політична, науково-технічна, культурна сфери діяльності людини на сучасному етапі розвитку науки про мову все очевидніше стає необхідність комплексного вивчення мовних і соціокультурних процесів в їх функціональній взаємодії. Доцільність такого підходу стає ще більш очевидною у зв'язку з глобалізацією культури, яка розуміється як прискорення інтеграції націй в світову систему, що супроводжується глобальною інформатизацією світової спільноти [12, с. 11].

Актуальність цього дослідження зумовлена, з одного боку, необхідністю вивчення нової лексики як засобу відображення змін, що відбуваються в сучасному лінгвокультурному просторі під впливом таких соціально значущих чинників як комп'ютеризація, інформатизація, глобалізація і т. ін. [6, с. 12-16]. У перехідні періоди суспільного і економічного розвитку питання про мовні зміни стає одним з центральних в проблематиці наукового дослідження, оскільки об'єктивно є показником динаміки соціальних і виробничих перетворень. З іншого боку, в період зміни лінгвістичних парадигм на зламі тисячоліть зростає інтерес лінгвістів до вивчення когнітивних структур, об'єктивованого мовними формами. У зв'язку з вищесказаним у світі зростає роль перекладацької діяльності [1, с. 7].

Значна кількість помилок, що допускаються перекладачами при передачі новоутвореної лексики, свідчить про те, що проблема є досить гострою. Тому перекладу новоутвореної лексики приділяється чимало уваги в лінгвістичних дослідженнях. Пов'язані з цим проблеми розглядаються по-різному. Рекомендуються різні прийоми і методи перекладу, існують різні погляди, оскільки однозначного, стандартного рішення тут немає і бути не може. Залежно від ситуації потрібні різні підходи, різна стратегія перекладу, різні перекладацькі рішення.

Багатство мови є однією з найважливіших комунікативних ознак особистості. Цим терміном, на думку Б. М. Головіна, позначають різноманітність засобів, якими користуються в процесі спілкування: лексичні одиниці, моделі словосполучень і пропозицій, палітри інтонацій. Багатство мови забезпечується знанням мови її норм, належним рівнем сформованості умінь і навичок [11, с. 339-340].

Художня мова, відрізняється від загальнонародної тим, що дійсність мови поетичного твору – це дійсність цілісного художнього миру, внаслідок чого мовні і позамовні (змістовні) сторони художнього твору спаяні значно міцніше, ніж в інших функціональних стилях. Тому закономірності побудови поетичної мови пояснюються не граматичними і синтаксичними правилами, а правилами побудови змісту [3, с. 18].

Мінімальною одиницею художнього перекладу є слово. Для успішного перекладу ми повинні чудово володіти як семантикою слів в тексті іноземної мови, так і семантикою слів, що зіставляється в тексті рідної мови. Але сам процес перекладу не здійснюється послідовно, тому перекладачеві необхідно знати особливості максимальної одиниці поетичного перекладу – тексту [6, с. 12-16].

Отже, культура мовної особистості проявляється в здатності користуватися лексичним арсеналом відповідно до чинних лексико-стилістичних норм, в умінні уникати повторів, варіювати мовні засоби, досягати запланованого комунікативного ефекту [2, с. 87-91].

На думку лінгвістів, нові слова засвоюються, сприймаючи розповідь учителя, який, викладаючи новий матеріал, знайомить з новими поняттями і термінами, їх змістом; виконує добір слів за тематичним або лексико-семантичним принципом (при складанні словників-мінімумів) при аналізі синонімічних засобів мови. Вчені помічають, що, з'ясовуючи семантичну структуру слова, вчитель повинен відзначати значення контексту, в якому слово відображено. Мало з'ясувати лексичне значення слова, слід повідомити його стилістичні властивості, сферу застосування і норми сполучуваності.

Про значення перекладу для становлення української мови та формування компетенції її носіїв писали Іван Франко, Михайло Старицький, Леся Українка. Зараз про це говорять Роксолана Зорівчак, Віталій Радчук, Дмитро Білоус.

Навчання перекладу складається з ряду етапів – доперекладного, перекладного і післяперекладного етапів. Робота над збагаченням мовлення може пронизувати кожен з цих етапів [10, с. 28].

Так, на доперекладному етапі необхідно навчитися аналізувати тексти оригіналу і друготвору, виявляти рівень адекватності продукту в цілому і еквівалентності окремих перекладів. Йдеться про зразки художнього і публіцистичного стилів, які взяті з сучасної перекладної літератури і газетних текстів. Тут треба залучатися до мовних одиниць,

що відносяться до вживаної лексики української мови, але заслуговують на увагу і можуть бути рекомендовані для наслідування [4, с. 5].

У процесі аналізу друготворів виявляють мовні одиниці, які не варто використовувати через їх невідповідності сучасним нормам слововживання. Особливої уваги потребує переклад реалій, безеквівалентної лексики, міжмовних омонімів і фразеологізмів. Тут потрібно ознайомитися з тенденціями перекладу таких мовних засобів, які залучають до карткування зразків вдалого або, навпаки, невартісного перекладу [9, с. 8].

Формуючи уміння самостійної діяльності, на етапі власне перекладному, необхідно навчитися користуватися відповідними словниками, а для цього необхідно ознайомитися з призначенням словників, з системою умовних позначень, зі структурою словникової статті [7, с. 27-29]. Необхідно навчитися шукати у відповідній словникової статті інформацію не тільки про лексичне значення слова, а й про сферу його функціонування. У перекладацькій практиці не обмежуються перекладними двомовними словниками, словниками міжмовних омонімів; варто тримати під рукою тлумачний словник і мови оригіналу, і мови перекладу. Може знадобитися словник синонімів та словник іншомовних слів. Виконуючи навчальний переклад, необхідно вести запис коментарів, в яких висловлюють свої міркування з приводу складних переказів, при цьому підкріплюючи свої міркування відповідними матеріалами лексикографічних джерел.

Навчання перекладу позитивно позначається на мовній практиці тим, що автор не обмежується одним варіантом перекладу, аналізує синонімічні одиниці, їх семантичне наповнення, конотативну інформацію, щоб вибрати аналог, який би «вписувався» в канву тексту, відповідав комунікативному призначенню одиниці мови [5, с. 63].

Критики перекладу нерідко відзначають, що мова перекладу бідна, як правило, одну і ту ж лексему перекладач постійно відтворює одним і тим же відповідником в мові перекладу, хоча в цій мові є цілий ряд синонімічних відповідностей, і нехтування ними сприймається читачами перекладу як стилістична збідненість оригінального твору. Тому на етапі перекладу слід визначати ключові слова, з визначення не тільки їх семантики, але і можливі варіанти перекладу. При цьому оцінюються семантичні і стилістичні нюанси синонімічних одиниць, норми їх сполучуваності. Зрозуміло, що таке різноаспектне дослідження слова не може не позначитися на мовній компетенції перекладача [8, с. 22].

Отже, в результаті аналізу робіт теоретиків перекладу і методистів приходимо до висновку, що переклад позитивно позначається на мовній компетенції. Це один із засобів, що спонукає вибирати мовну одиницю, з визначенням її комунікативного потенціалу, проявляти синонімічні засоби, включати їх в навчальну, а згодом і власну мовну практику.

Список використаних джерел:

1. Боровинський І. М. Відтворення образної своєрідності поезій англійських та американських романтиків в українських перекладах / І. М. Боровинський. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2011 – С. 7.
2. Боровинський І. М. Особливості відтворення романтичної образної складової у перекладі А. Онішком «Країни сновидінь» Е.По / І. М. Боровинський // Мовні і концептуальні країни світу. – Вип. 25 (1). – К.: ВПЦ «Київський університет», 2009. – С. 87-91.
3. Брандес М. П. Предпереводческий анализ текста [для институтов и факультетов иностранных языков] : Учебное пособие / М. П. Брандес, В. И. Провоторов. – М. : НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 224 с.
4. Вакарюк Л. Українська мова: Морфеміка і словотвір: Навчальний посібник / Людмила Вакарюк, Стефанія Панцьо,. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 183 с.
5. Вакуленко Т. Українська мова: Практичний poradnik/ Тетяна Вакуленко, Наталя Косенко. – Харків: Школа, 2008. – 350 с.
6. Гумилев Н. С. Девять заповедей переводчика / Н. Гумилев // Антология английской поэзии. – М. : АРТ-ФЛЕКС, 2000. – С. 12-16.

7. Зорівчак Р. П. Реалія як компонент національно-культурного контексту: перекладознавчий аспект / На матеріалі української мови / Р. П. Зорівчак // Славянские языки в свете культуры: сб. научн. статей. – М.: ООО «Темп», 2006. – С. 27-49.
8. Зубков М. Українська мова: Універсальний довідник/ Микола Зубков. – Вид. 3-е, виправл. й доп.. – Харків: Школа, 2008. – 492 с.
9. Корунець Л. В. Теорія і практика перекладу / Л. В. Корунець. – Вінниця : Нова книга, 2001. – 16 с.
10. Ладоня І. Українська мова: Навчальний посібник для студентів вузів І–ІІ рівнів акредит. / Іван Ладоня. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Вища школа, 2001. – 157 с.
11. Рильський М. Т. Зібрання творів: у 20-ти томах / М. Т. Рильський. – Т. 16. – К. : Наук. думка, 1987. – С. 339-340.
12. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716 с.

Романченко А. П.
кандидат філологічних наук, доцент,
докторант, доцент, кафедри української мови
 Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Бугаєнко Л. П.
викладач вищої категорії,
викладач української мови та літератури
 Одеський автомобільно-дорожній коледж
 м. Одеса, Україна

ПИТАЛЬНІ КОНСТРУКЦІЇ: НАУКОВИЙ ДИСКУРС VS ХУДОЖНІЙ ДИСКУРС

Питальна інтенція формує когнітивний процес-пошук, реалізує гносеологічну потребу автора заповнити інформаційні лакуни в знаннях [7, с. 454]. Вона втілюється в прямих та непрямих мовленнєвих актах, переплітаючись в останніх з інформативними, спонукальними, оптативними інтенціями, тобто йдеться про вторинні функції аналізованих речень, де актуалізується певний намір автора. Питальні конструкції часто привертають увагу дослідників: у лінгвокогнітивному аспекті – Л. І. Белехову, у синергетичному плані – А. В. Стрільчук, у функціональній площині – Н. С. Алфьорову, у семантико-комунікативному ракурсі – М. В. Панкову, у структурно-семантичному аспекті – І. Р. Гальперіна, О. О. Калініну, С. Т. Шабат-Савку та ін. Частковими проблемами, пов'язаними з аналізованими реченнями, опікуються О. М. Базан, Л. Р. Безугла, Ю. С. Дашкова, А. Л. Палійчук, О. Г. Почепцов, О. С. Шаталіна. Матеріалом дослідження слугують тексти різних родів, жанрів, стилів (Т. В. Мелкумова – публіцистичне мовлення, Н. С. Алфьорова, Н. В. Кондратенко, К. О. Шилова – поетичне мовлення, А. П. Романченко – науковий дискурс тощо).

Мета нашої розвідки – зіставити питальні конструкції наукового та художнього дискурсів, виявити спільне та відмінне. Матеріалом дослідження слугував лінгвістичний дискурс Ю. О. Карпенка – відомого українського мовознавця та художній дискурс В. А. Симоненка – славетного поета-шістдесятника. Ці мовні особистості належали до одного покоління.

Комунікацію адресанта і адресата в поезії В. Симоненка репрезентовано трьома лініями: ліричний герой – персонаж, ліричний герой – ліричний герой, автор – читач. Діалог із природою і самим собою подано у вірші «Берези, в снігу занімилі...». Ліричний

герой звертається до беріз, дубів, вітрів, очей, серця та свого розуму і отримує відповіді на запитання в кінці кожної строфи. Із запитання ліричного героя до вітру «Ну чому б тобі, прибуду, не заснути уночі, / Не погріть старечі кості в димарі чи на печі?» (В. Симоненко) в іншій поезії розвивається сюжетна лінія, де описано історію кохання. Різні типи питань формують діалог у поетичному тексті. Риторичні питання зокрема свідчать про нуртування авторової думки [2, с. 62]. Ліричний герой у Василя Симоненка спілкується з природою, згадує минуле, звертається до луків, до тополі (поезія «Вже день здається сивим і безсилим», балада «Русалка»), апелює до людей («Пророцтво 17-го року», «Ошукана могила»). У науковому дискурсі уявну діалогічність реалізовано лише в спілкуванні автор – читач та автор – автор.

В обох дискурсах зафіксовано запитання-самовідповіді та запитання до адресата. У науковому дискурсі Ю. О. Карпенка поширенішими є питально-відповідні конструкції, де запитання і відповідь на нього є засобом концентрації уваги [5]. У В. Симоненка частотнішими є запитання до читача. Відповідь поета на запитання може бути емоційною, на що вказує оклична інтонація, напр.: *Тут роботи нема обережному – / Де для нього тут межю найдеш? / Той господар в просторі безмежному, / Хто душею відрікся меж!* (В. Симоненко). Відповідь науковця завжди поміркована, об'єктивна, хоч також може бути і категоричною та заперечною. Напр.: *Як це так? – Тарас Шевченко був, Богдан Хмельницький був, а української нації ще немає? Був навіть президент незалежної української держави, а української нації не було? Неправда це; А чому не міг би цього просити Вернидуб? Міг би!* (Ю. О. Карпенко).

Риторичне питання як поширений тип питальних висловлень використовують у науковому та художньому дискурсі з метою привернути увагу до певної події, підкреслити думку автора, спонукати до міркування читача, виразити почуття мовця, емоційно стверджувати або заперечувати [4, с. 108, 11-112], зосередити увагу на певних семантико-стилістичних центрах мовного контексту [1, с. 373]. Особливістю риторичних питань є те, що «позитивні конструкції містять приховане імпліцитне заперечення, негативні – твердження» [8, с. 87]. У поетичному мовленні риторичними питаннями послуговуються для посилення враження, підвищення емоційного тону, створення колориту піднесеності [3, с. 159]. Тільки в поетичному дискурсі спостерігаємо поєднання знака запитання і знака оклику в синтаксичних конструкціях, що має особливий потенціал для відображення гами емоцій та експресії: *Хіба ж для історії мало / Оцих видатних заслуг?!; А хто ж то будеш ти, – / Волаю в темінь гордо і завзято, – / Що смів мене вночі остерегти?!* (В. Симоненко).

Нагромадження питань спостерігаємо в науковому й поетичному дискурсах. Питальний ряд, з одного боку, сприяє висвітленню різних аспектів наукової проблеми, а з другого боку, за його допомогою поступово зростає емоційність, що підводить адресата до думки про надважливість проблеми, про труднощі у її вирішенні. Велике прагматичне навантаження має серія питальних речень, які подано послідовно одне за одним і які пов'язані змістовою єдністю розглядуваної проблематики [5, с. 107]. Напр.: *Які риси притаманні нації? Скільки таких рис існує? Чим і як одна нація відрізняється від іншої? Яким є відношення нації й тої попередньої етнічної групи, з якої ця нація виникла? Як співвідносять поняття нація і народ? Питань такого роду можна сформулювати ще кількадесят (наприклад, мов існує близько 6000, а скільки націй є на світі?)* (Ю. О. Карпенко). В. Симоненко ставить низку питань прирученим патріотам: *Кому ж ви служите, приручені Антеї, / Відірвані від матері-землі? / Хто ваш народ? Яка у нього доля? / Куди його коріння проросло? / Чиї могили стогнуть серед поля, / Забрівши здичавіло у село?* (В. Симоненко). Подані уривки перегукуються між собою, у них адресанти подають власні тривожні міркування, убоління за народ, його мову, його долю. У кожному запитанні відчуваються глибокий патріотизм. Нанизування питальних конструкцій надає висловленню динамізму, створює напругу, відображає стан справ із певного кола питань.

Питальна конструкція може поєднуватися з анафорою в науковому дискурсі: *Чи хто нині, вживаючи слово лабіринт, пов'язує його з спорудою Дедала для страховиська*

Мінотавра на острові Крит? Чи хто в слові хаос бачить тепер давньогрецьке міфологічне уявлення про, ,темне й життєдайне дерево все буття»? (Ю. О. Карпенко). Анафоричний повтор питальних слів спостерігається також у поетичному дискурсі: *Хто й за що вам дарував безсмертя, / Хто й за що продовжив ваші дні?* (В. Симоненко). Завдяки анафорі загострюється увага на думці, важливій для автора. Інверсоване питальне речення у В. Симоненка утворює анастрофу: *Де зараз ви, кати мого народу? / Де велич ваша, сила ваша де?* (В. Симоненко).

Від місця питання в реченні залежить стилістичне навантаження аналізованих конструкцій. Їх використання в назві чи на початку одразу привертає увагу читача до того, про що йтиметься далі. На особливу увагу в науковому дискурсі заслуговують запитання, якщо їх використано в заголовках. Одна з праць Ю. О. Карпенка має назву «*Хіба в мові є тільки загальне?*». Запитання в заголовку являє собою своєрідний міні-текст, інформативність якого відходить на другий план, а на перше місце висувається оцінність і функція прогнозування змісту тексту статті. Інша стаття вченого має назву, що являє собою питальне альтернативне речення «*Проблема іллірійської гідронімії в Українських Карпатах: іллірійське чи слов'янське?*». Заголовок-запитання спонукає шукати відповідь разом з автором публікації. Відповідь, яку дає мовознавець у статті, не є категоричною, як очікується [5, с. 106]. Те саме можна сказати й про поезію В. Симоненка «*Невже?*». Відповіді автора немає, є сумніви, сподівання, ненависть: – *Невже? / Знову вмиратимуть неціловані? / Знову гнитимуть не зачаті? / І знову голодні могили / Наситять своє чорне черево? / – Невже?* (В. Симоненко). Питанням закінчується передостання та остання строфи. Епіфора як стилістична фігура в такому контексті створює потужний завершальний емоційний колорит.

На початку поезії у В. Симоненка досить часто звучать запитання, напр.: *Ти знаєш, що ти людина?; Чому смуток з тобою поруч / Часто ходить у світлі дні?; Може, ти зі мною надто строга, / Та й чого б ти ніжною була?* (В. Симоненко). У науковому дискурсі запитання теж може розпочинати абзац чи статтю: *Що ж таке, зрештою, методологія і методика взагалі, а для ономастики зокрема?* (Ю. О. Карпенко). У такий спосіб наукову тему автор формулює не як запитання, на яке він уже знає відповідь, а як певну проблему, яку необхідно розв'язати.

Якщо питальну конструкцію розташовано в кінці тексту, вона слугує певним авторським висновком, резюмує сказане або наштотує на самостійні висновки, залишає сумніви, але спонукає до міркувань. До такого прийому вдається В. Симоненко Наприклад: *Прийшла любов непрохана й неждана – / Ну як мені за нею не піти?; І стою на березі чекання: / Що ти мені з гуркоту кричиш? / Станеш ти біля мого благання / Чи до інших станцій просвистиш?; ... чи ти зі мною поруч / Пройдеш безтрепетно по схрещених мечях?; Чому ти від мене абажурами / Прикрила сяєво своє ?* (В. Симоненко). Здебільшого сумнівами, сподіваннями, вираженими в питальній формі в кінці поезії, закінчуються твори інтимної лірики. Завершальні рядки поезії є ударними, такими, що мають найбільшу змістову виразність.

Отже, питальні речення органічно вплітаються в канву художнього та наукового мовлення, яскраво відображаючи мислення і світобачення автора, його емоції і почуття. Мовний механізм формування оцінки завдяки запитанням більшою мірою реалізовано в художньому дискурсі, що надає йому експресивності, створює певну емоційну тональність, викликає почуття, тобто питальні конструкції тут виконують оцінно-конотативну функцію. У науковому дискурсі на перший план виступає активізація мислення, акцентуація уваги до сказаного чи того, що буде сказано. Зазначене не заперечує використання різних мовленнєвих ходів залежно від інтенції автора в обох дискурсах. Спільним, на нашу думку, є спонукання до роздумів разом з автором або самостійних міркувань з приводу сказаного.

Список використаних джерел:

1. Ващенко В. С. Стилiстичний синтаксис / В. С. Ващенко // Сучасна українська лiтературна мова: Стилiстика / за ред. І. К. Білодiда. – К. : Наук. думка, 1973. – С. 339-464.
2. Єрмоленко С. Я. Сучасну аспекти дослідження мови Тараса Шевченка / Єрмоленко С. Я. // Одеський лiнгвістичний вісник : зб. наук. праць. – Одеса : НУ ОНЮА, 2014. – Вип. 3. – С. 57-67.
3. Лихошерст Н. И. Стилистический синтаксис / Н. И. Лихошерст // Стилiстика англійського язика : учебник / А. Н. Мороховський, О. П. Вороб'єва, Н. И. Лихошерст, З. В. Тимошенко. – К. : Вища шк., 1991. – С. 137-163.
4. Мелкумова Т. В. Виразальні можливості риторичних запитань у писемному інформаційному мовленні / Т. В. Мелкумова // Філологічні студії. – 2009. – Вип. 3. – С. 107-112.
5. Романченко А. П. Комунікативно-прагматичні особливості питальних речень у лiнгвістичному дискурсі / А. П. Романченко // Слов'янський збірник : зб. наук. праць. – Чернівці : Букрек, 2016. – Вип. 20. – С. 100-113.
6. Симоненко В. А. Лебеді материнства : Поезія, проза. – Дніпропетровськ : Промінь, 1989. – 224 с.
7. Шабат-Савка С. Т. Дискурс як релевантний спосіб втілення комунікативних інтенцій / С. Т. Шабат-Савка // Studia linguistica : зб. наук. праць. – К. : Київський університет, 2011. – Вип. 5. – С. 451-457.
8. Юркова К. О. Комунікативно-прагматичні властивості риторичних питань в англomовному віршованому мовленні / К. О. Юркова // Studia Philologica (Філологічні студії) : зб. наук. праць. – К. : Київський університет імені Б. Грінченка, 2014. – Вип. 3. – С. 85-90.

Струс М. В.

студент магістратури філологічного факультету

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ДРУЖНЄ ЛИСТУВАННЯ ВЯЧЕСЛАВА ЧОРНОВОЛА: ФУНКЦІЙНО-СТИЛЬОВІ ДОМІНАНТИ

Епістолярний стиль – це «функційний різновид літературної мови, який обслуговує сферу письмових приватних або приватно-офіційних відносин» [10; с. 175]. Для нього властива наявність структурно-композиційних, комунікативних та змістово-тематичних параметрів та ряд диференційних ознак, які допомагають класифікувати його (особлива структурно-композиційна організація тексту з етикетними формулами вітання та прощання; звертання до адресата; дієслова наказової та бажальної модальності; емотивні одиниці тощо).

До жанрів епістолярного стилю відносимо *листи, щоденники, нотатки, мемуари, записки* тощо. Лист як один із провідних жанрів має в цьому контексті важливе значення, а особливо – письменницький, адже дозволяє простежити функціонування епістолярного стилю, слугує репрезентантами умов певної історичної епохи. Зокрема епістолярні тексти шістдесятників, серед яких виокремлюємо епістолярні діалоги В. Чорновола, які дотепер не були об'єктом дослідження.

За тематикою, змістом та наявністю чи відсутністю структурно-композиційних елементів листи набувають значної варіативності. За змістом та метою написання узвичаєно виокремлюємо листи офіційні й неофіційні. Листи офіційного різновиду створюють за узвичаєними шаблонами залежно від мети й адресата. Серед листів неофіційного типу, що не мають усталеної форми організації, важлива роль належить дружньому листуванню, до структурної організації якого насамперед відносимо такі основні елементи: *вітання* (зазвичай із

звертанням), *зачин, основна* (інформативна) *частина, завершення, формула прощання та прихильності, підпис*. Факультативно можуть бути присутні дописи.

Українська епістолярна традиція має давню історію, і, зокрема, й дружньо-товариська, яка становить вагому складову системи епістолярних текстів другої половини ХХ ст. Дружнє листування українців частково наближене до усно-розмовного мовлення, адже через етикетні формули комуніканти умовно відтворюють особисту зустріч, що зумовлює діалогічність епістолярію. Звертання у таких листах через використання різноманітних атрибутів, невластивих офіційному різновиду, чи емоційно забарвленої лексики вказує на довіру до адресата. Формули прощання демонструють етикет українців, коли на прощання одне одному складали побажання загального характеру. Особливої уваги в дружніх листах заслуговують формули подяки.

Дружні епістолярні діалоги В. Чорновола утворюють коло адресатів: Х. Бремер, А.-Г. Горбач, Ірина та Ігор Калинець, М. Коцюбинська, Н. Садунайте, Є. Сверстюк, Іван та Надія Світличні, І. Сенік, В. Стус та ін.

За структурними ознаками листи В. Чорновола зберігають узвичаєну композицію. Серед етикетних формул варто виділити *центральні* та *периферійні*.

Можемо встановити певне співвідношення між структурно-композиційними елементами та мовно-етикетними формулами в епістолярії В. Чорновола: *початок* листа містить формули привітання та звертання, подекуди вислови вибачення за запізнення з відповіддю; *основна* (інформативна) частина наповнена інформацією про адресанта з етикетними формулами прохання та подяки, конструкції з побажальною модальністю; у *завершальній* частині структурно розташовані мовно-етикетні формули прощання та прихильності, підписи, подекуди дописи.

Ядро формул звертання в епістолярії Чорновола становлять типологічні атрибутивні означення *дорогий, дорога, люба*, які поєднано з іменем адресата. Напр., *Дорога Надійко!* [12, с. 501], *Люба Христинко!* [12, с. 594]. Такими означеннями адресант іменує усіх адресатів, виявляючи повагу до них та подальший тон спілкування.

Рідше використано індивідуально-авторські звертання, виражені лексемами на позначення близьких родинних стосунків *кохана, брат, сестра*, паралельно з атрибутами або без них, але характерно, що вони актуалізовані по відношенню до друзів: *Кохана кумо* [12, с. 531], *Кохана сестро!* [12, с. 796], *Іванку, братику!* [12, с. 469] тощо. У цьому контексті адресант використовував притаманне українському дружньо-товариському листуванню звертання *друже* поряд із іменем, що підсилювало увагу до особи адресата. Їх зафіксовано у листах до М. Плахотнюка: *Миколо, друже!* [12, с. 653].

Індивідуально-авторським виступає також давнє українське звертання *посестро* у листах до подруги з Німеччини Христини Бремер: *Дорога моя посестро, гаряче вітаю Тебе!* [12, с. 567]. Так В. Чорновіл намагається віддячити їй за неперервність у листуванні, адже політв'язні часто не отримували всіх листів, а особливо з-за кордону. Х. Бремер, не зважаючи ні на що, продовжувала писати, хоча іноді адресат отримував один із п'ятнадцяти її листів. У листі від 4.02.1977 р. він пояснює вибір саме такого звертання: «Я ось настільки осмілів, що навіть назвав Вас *посестрою*. Був у наших заповорожців колись гарний і древній – ще від скіфів – ритуал побратимства. А «посестра» – це вже варіант для часів емансипації, коли мужчини з великою неохотою нарешті втямили, що духовністю вони дуже поступаються перед жінками і що жінка-друг часом значить не менше, ніж жінка-дружина» [12, с. 516].

Периферійно зафіксовано також використання узвичаєних в українській епістолярній традиції етикетних формул привітань (подекуди християнських) разом зі звертанням (*Добрий день, Михайлино!* [12, с. 757, 787], *Христос воскрес! Дорога Надійко!* [12, с. 495]).

Етикетні формули подяки за семантикою умовно можна поділити на три групи. Типологічно перша – подяка адресату за лист. Напр., *Дякую за вітання і ще одне листенятко* [12, с. 512]; *Хочу подякувати Тобі за сьогоднішню поштівку* [12, с. 601]. Характерно те, що вони можуть бути розташовані як на початку, так і в завершальній частині листа. Другу групу утворюють вислови вдячності за вітання з певної нагоди і турботу про

рідних в Україні, що ситуативно було зумовлено статусом адресанта як політв'язня (*Спасибі за добрі слова до дня народження, до свят, на які спромігся відповісти тільки цим суховатим листом* [12, с. 845]; *Дякую за вітання, уявою буду на Україні* [12, с. 560]). Структурно вони можуть співвідноситись із будь-якою частиною листа. До третьої належать подяки за подарунки, отримані в засланні, які нагадують В. Чорноволові про рідний край: *Дорога посестро, дякую за подарунок, який дістав як-раз на перший день нашого Різдва* [12, с. 513].

Ядро конструкцій з побажальною модальністю становлять насамперед привітання адресата з певної нагоди (*Сердечно вітаю з Днем народження. Усякого тобі добра, яке тільки й можливе в нашому понівеченому житті!* [12, с. 662]). На периферії знаходяться побажання загального характеру з конотацією подяки, але семантично вони найбільш виражені, адже в умовах ув'язнення для В. Чорновола кожен отриманий лист стає особливо цінним (*Хай підтримує Вас віра в існування Вищої Справедливості й думка, що у велелюдному мурашнику є ще одна рідна Вам жива душа* [12, с. 515]).

Формули прощання у листах ситуативно відтворюють поведінку комунікантів при особистій зустрічі, яких так бракувало Вячеславу Чорноволові: *Міцно обіймаю і цілую міцним великоднім поцілунком* [12, с. 710].

У рамках прощального етикету переважають типологічні утворення з лексемами *обіймаю, цілую*, що функціонують в межах однієї конструкції. Периферію цього етикету становлять християнські формули вітання, пов'язані з релігійними святами (*Христос воскрес, Михайлинко!* [12, с. 556]).

У формулах прихильності узвичаєно наявне ім'я адресанта, зафіксоване у різних варіантах – *Вячеслав, Славко, В. Чорновіл* із атрибутивами *твій, ваш* (*Ваш і Твій Вячеслав* [12, с. 664]), одинично – ініціали.

До *периферійних* елементів в епістолярних діалогах В. Чорновола відносимо вислови вибачення, лексичні одиниці зі значенням прохання, засоби передачі вітань третім особам та підписи.

Важливими є насамперед *вислови вибачення* за запізнення з відповіддю, які узвичаєно розташовані після привітання або формули подяки: *Даруйте, що довго не озивався, але ж мав на те Ваш дозвіл* [12, с. 653]. Актуалізовано вибачення за поспішно написаний лист в умовах ув'язнення як політв'язня: *Даруйте за дряпанину. Пишу поспіхом в обідню перерву* [12, с. 810].

У конструкціях зі значенням прохання В. Чорновіл вміщує насамперед прохання не турбуватись про нього, за те, в яких умовах він перебуває в ув'язненні (*Отож прошу не робити собі турбот і нічого мені не слати. Для мене був приємністю самий Ваш лист і Ваші щирі наміри* [12, с. 618]), але всупереч цьому прагне, щоб його мимоволі згадували на рідній землі (*Отож прошу при веселому різдвяному столі згадати приполярного самітника...* [12, с. 664]), іронічно іменуючи себе.

Лексичні засоби передачі вітань зазвичай містять дієслова спонукальної модальності *вітай, вітайте* (*Вітайте від мене родину і усіх добрих людей* [12, с. 492]), *передавай* зичення (*Передавай найкращі зичення і щирі вітання всій своїй Родині.* [12, с. 601]).

Підписи дублюють варіанти, використані у формулах прихильності (*Славко* [12, с. 470], *Вячеслав* [12, с. 498], *В. Чорновіл* [12, с. 810]), що свідчить про певну закономірність самоідентифікації Вячеслава Чорновола.

Дописи у листах шістдесятника актуалізовані найменше, адже містять незначні уточнення щодо деталей листування, функціонуючи позначенням Р. С.

Отже, проаналізувавши епістолярну спадщину В. Чорновола, можемо виокремити функційно-стильові домінанти, до яких насамперед варто віднести використання структурно-композиційних елементів та наявність ситуативно зумовлених етикетних формул. Мовно-етикетні формули за частотністю використання умовно поділяємо на центральні та периферійні, кожні з яких умовно співвідносимо з тією чи тією структурною частиною.

Типологічні елементи в дружньому листуванні шістдесятника вдало поєднано з індивідуально-авторськими. Зафіксовані етикетні формули узвичаєно зумовлені поведін-

ковими ситуаціями, що виявляє варіативність семантично-структурної організації епістолярного тексту та дозволяє простежити функціонування епістолярного стилю у другій половині ХХ ст.

Список використаних джерел:

1. Булах О. Н. Епістолярний стиль чи епістолярний жанр / О. Н. Булах // Мовознавство. – 1982. – № 1. – С. 66-70.
2. Дудик П. С. Стилістика української мови: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. / П. С. Дудик. – К. : Академія, 2005. – 368 с.
3. Єрмоленко С. Я. Нариси з української словесності (стилістика та культура мови) / С. Я. Єрмоленко. – К. : Довіра, 1999. – 431 с.
4. Кузьменко В. І. Письменницький епістолярій в українському літературному процесі 20–50-х років ХХ ст. / В. І. Кузьменко. – К. : НАН України ; Ін-т л-ри ім. Т. Г. Шевченка, 1998. – 305 с.
5. Ленець К. В. Поговоримо про листування / К. В. Ленець // Культура слова. – К., 1978. – Вип. 14. – С. 79-85.
6. Мацько Л. І. Стилістика української мови : Підручник / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько; [за ред. Л. І. Мацько]. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
7. Пилинський М. М. Мовна норма і стиль / М. М. Пилинський. – К. : Наук. думка, 1976. – 288 с.
8. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови / О. Д. Пономарів. – К. : Либідь, 1992. – 248 с.
9. Радзівська Т. В. Текст як засіб комунікації / Т. В. Радзівська. – К. : Інститут української мови, 1993. – 194 с.
10. Українська мова : Енциклопедія / Редкол. Русанівський В. М., Тараненко О. О., Зяблюк М. П. та ін. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004. – 824 с.
11. Чередниченко І. Г. Нариси із загальної стилістики сучасної української мови / І. Г. Чередниченко. – К. : Рад. шк., 1962. – 495 с.
12. Чорновіл В. Твори: у 10 томах / В. Чорновіл. – К. : Смолоскип, 2005. – Т. 4 : Листи. – 990 с.

Юлдашева Л. П.

аспірант кафедри українського

мовознавства та компаративної лінгвістики

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

ТРАНСФОРМОВАНІ ПРЕЦЕДЕНТНІ ОДИНИЦІ В ЗАГОЛОВКАХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ

Художня література функціонує на перетині багатьох семантичних систем. Наявність численних культурних і літературних кодів інтерпретують її полігамну сутність. Прецедентні феномени, проникаючи в літературний текст, уможливають його вихід за певні текстові межі, водночас постулюють його входження у мегаконтекст інтертекстуальних зв'язків на рівні сюжетних елементів, образів, фраз. Вони сприяють осягненню людських цінностей крізь призму мови за допомогою культурної пам'яті.

Прецедентна одиниця має не лише значеннєве навантаження, характерне для тексту джерела, а також є генератором нових значеннєвих ходів, що виникають уже в новому текстовому просторі. «Новий текст діалогічно реагує на інший текст (прототекст), може надавати йому нової змістової перспективи: доповнювати, вибірково висувати на пер-

ший план окремі актуальні значення, трансформувати їх, виходячи із задуму автора, що призводить зокрема аж до руйнування первинної змістової системи...» [2, с. 93].

За О. А. Земською, прецедентні тексти вживлюють у текст у незміненому (цитатія) й у трансформованому виглядах (квазіцитатія) [3, с. 157]. Індивідуально-авторському переосмисленню прецедентного матеріалу сприяють експресивізація мови, особистісне сприйняття світу продуцентом, потреба в номінації нових явищ і понять, актуалізація конкретних моментів дійсності. Як наслідок, з'явилися прецедентні одиниці з модифікованою структурою і зміненим змістом. Переінакшення прецедентних одиниць у системі художнього тексту впливає на появу нових асоціативних планів прочитання. Прецедентна одиниця має не лише значеннєве навантаження, характерне для тексту джерела, а також є генератором нових значеннєвих ходів, що виникають уже в новому текстовому просторі. До експресії, притаманної традиційним прецедентним феноменам, додається ще особлива експресія від експериментаторства над ними. Трансформація прецедентних одиниць завжди зумовлена конкретними стилістичними завданнями, які зокрема залежать від конкретних умов їхнього використання. Нові утворення формуються під впливом певного контексту, а не у процесі переосмислення традиційного прецедентного феномена.

Трансформація прецедентних феноменів – один із найпоширеніших стилістичний прийом в художніх творах. В. Д. Ужченко вважає, що трансформація відбувається з метою: 1) розгорнути дію в потрібному напрямку; 2) індивідуалізувати персонаж; 3) увиразнити мовну характеристику; 4) створити колорит гумору чи сатири; 5) освіжити традиційний образ; 6) інтимізувати виклад; 7) евфемізувати зображуване тощо [4, с. 151].

Трансформації прецедентних феноменів відбуваються на основі семантичних і структурно-семантичних змін. Усі трансформовані одиниці маєть зберігати зв'язок з традиційним прецедентним феноменом. Формальні й семантичні зміни уможливають пристосування прецедентного феномена до конкретної мовленнєвої ситуації.

Д. Б. Гудков виокремлює такі види трансформації прецедентних одиниць, як заміщення, розширення, усічення структури висловлення та контамінацію [1, с. 209].

1. Заміщення компонентного складу. Автор може замінювати компоненти прецедентної одиниці відповідно до власної інтенції та загальної концепції твору. Неактуальна у певній ситуації частина прецедентного феномена замінюється на таку, яка здатна акцентувати особливості ситуації, проте вихідний текст читач може легко відновити. Така субституція має не лише формальний, але й змістовий характер: «Ромео і Жасмін» О. Гавроша – «Ромео і Джульєтта» В. Шекспіра, «Україна в диму» І. Павлюка – «Україна в огні» О. Довженка

Найчастіше заміщення ґрунтується на заміні компонента прецедентної одиниці близьким за звучанням словом. Письменники, замінюючи одну-декілька літер, розраховують, що зміст трансформованої прецедентної одиниці зіллється зі змістом інтертекстуального фрагменту (наприклад, «Син літньої ночі» Ю. Іздрика співвідносний із шекспірівською драмою «Сон літньої ночі»; «Майн кайф» В. Цибулька корелює з «Майн кампф» («Mein Kampf») А. Гітлера). Трансформація цього типу може супроводжуватися появою okazіоналізмів, як-от назва роману «Армагед-дом» у М. та С. Дяченків (пор.: *Агмагеддон* у Біблії). Як наслідок, відбувається оновлення традиційних образів.

Назва роману «Село не люди» Люко Дашвар виникла внаслідок заміни єднального зв'язку в прецедентному тексті «Село і люди» (назва відомої радянської телепрограми) на протиставний.

Трансформації прецедентних одиниць із заміщенням компонентів є найпоширенішими й найефективнішими в прагматичному плані.

2. Розширення компонентного складу. Додавання нового слова зумовлює часткову втрату первинного й набуття нового значення конструкції. Цей індивідуально-авторських спосіб дає змогу підвибити емоційність та експресивність усього вислову. Трансформація прецедентної одиниці може відбуватися з використанням внутрішньої

вставки – інтерпозиція (уклинювання): «*Оноре, а де Бальзак?*» Неди Нежданої (модифікація виникла внаслідок мовної гри, що будується на суголоссі елемента французьких прізвищ *de* й прислівника *de*); за допомогою препозиційної вставки: «*Ніжний скелет у шафі*» Л. Таран (поширення прецедентної одиниці за допомогою конкретизатора «*ніжний*»); первинний текст – англ. «*skeletons in the cupboard*» – прецедентна фраза, що означає «сімейна таємниця»); також новий компонент може примикати до відомого вислову (постпозиція): «*З роси, з води і з калабані*» І. Карпи – «*з роси і з води*» (прислів'я); калабаня – «калюжа», розмовне. Доданий розмовний компонент посилює виразність цієї прецедентної одиниці.

Найчастіше поширювачі прецедентних феноменів виконують атрибутивну або обставинну синтаксичну функцію. Унаслідок розширення компонентного складу прецедентної одиниці відбувається звуження її значення та конкретизація внутрішнього образу відповідно до певної ситуації. Отже, прецедентним феноменам притаманна проникливість структури, що дає змогу письменникам, модифікуючи традиційну форму, семантико-стилістично обігрувати значення.

3. *Усічення компонентного складу прецедентної одиниці.* Редукція прецедентного компоненту спричинена прагненням до економії лінгвальних засобів і лаконізації мовлення, доповнюваних можливостями контексту. Письменник може скоротити прецедентну одиницю, вилучивши деякі слова, проте залишивши значущий фрагмент прецедентної одиниці, достатній для відновлення вихідної фрази: «*Шляхетний Дон*» С. Щуренка співвідносний з героєм М. Сервантеса Дон Кіхотом (означення «шляхетний» указує на цей зв'язок). Наявність таких трансформацій не ускладнює сприйняття, адже в редукованій одиниці збережено достатньо інформації для розуміння, а скорочення компонентного складу впливає на семантичну сконденсованість фрази. Скорочуватися можуть тільки ті прецедентні одиниці, які популярні серед носіїв мови, в іншому разі реципієнти не здатні відновити їхній первинний вигляд, а отже, прецедентні одиниці втратять основну свою характеристику – впізнаваність. Редуковані прецедентні феномени отримують додаткові відтінки експресивності, виявляються багатозначними й зручнішими щодо вживання під час комунікації.

4. *Контамінація.* Цей трансформаційний тип трапляється досить рідко і полягає в поєднанні різних прецедентних одиниць в одній фразі. У заголовках абсолютної форми контамінації прецедентних одиниць (утворення на основі двох прецедентних одиниць нової) не траплялося. Проте за принципом контамінації побудовано дублетні заголовки, які перспективно можуть стати прецедентними одиницями. До їхнього складу входить дві різні прецедентні одиниці. Наприклад, «*Вві сні і наяву, або дівчинка на кулі*» О. Слоньовської: фольклорний прецедентний феномен «*вві сні і наяву*» поєднано з мистецьким прецедентним феноменом – назвою картини «*Дівчинка на кулі*» Пабло Пікассо; «*Зоре моя вечірняя, або Пророк і Марія*» Г. Тарасюк: «*Зоре моя вечірняя*» – літературний феномен, фраза з поеми «*Княжна*» Т. Шевченка, *Марія* – релігійний прецедентний феномен; «*Козак Мамай і ключі від Раю*» А. Вишневського: *козак Мамай* – герой українських народних легенд, переказів і приказок, ідеалізований образ козака та своєрідний духовний символ України; *ключі від раю* – прецедент релігійного походження (за біблійною історією, Ісус вручив Петрові два ключі, один (золотий) від раю – символ права відпускати гріхи, а другий – від пекла – як символ можливості подолати смерть).

Окрім зазначених, трапляються такі типи трансформації прецедентних одиниць: зміну порядку компонентів («*Молоко з кров'ю*» Люко Дашвар – «*кров з молоком*» (фразеологізм), фонетичні трансформації («*Мої дікамерони*» Ю. Логвіна – «*Декамерон*» Дж. Боккаччо); граматичні трансформації «*Битий небитого повезе*» В. Герасимюка – «*Битий небитого везе*» (українська народна казка «*Лисичка-Сестричка і Вовк-Панібрат*») тощо.

Отже, трансформовані прецедентні одиниці в мові художньої літератури є багатим емоційно-інформаційним фондом. Узавши за основу традиційні прецедентні феномени, митці творчо обігрують їхній семантичний потенціал з певною художньо-стилістичною

метою, оновлюють в семантико-стилістичному й формальному плані, цілеспрямовано вибудовують нову структурно-семантичну єдність. Початкове значення прецедентної одиниці бере участь у формуванні значення нової утвореної одиниці, але найбільш акцентованим буде той компонент, який зазнав змін (замінений, доданий чи вилучений), водночас саме він робить прецедентну одиницю помітнішою. Трансформовані прецедентні одиниці здатні привертати більшу увагу реципієнтів, оскільки, крім розуміння вжитих алюзій, вони мають розшифрувати авторський задум, до того такі прецедентні одиниці спонукають до з'ясування причин, які спричинили трансформування прецедентної одиниці.

Структурно трансформовані й семантично обіграні прецедентні одиниці не тільки виявляють емоційно-експресивний вплив на читача та створюють у його свідомості живі, унаочнені образи, але й мають особливе значеннєве навантаження, поглиблюють зміст твору, надають додаткових відтінків художнім явищам. Трансформаційні прийоми сприяють створенню динамічної моделі світу.

Список використаних джерел:

1. Гудков Д. Б. Прецедентные феномены в языковом сознании и межкультурной коммуникации : дис. ...доктора филол. наук : спец. 10.02.19. / Д. Б. Гудков. – М., 1999. – 400 с.
2. Захаренко И. В. Прецедентные высказывания и их функционирование в тексте / И. В. Захаренко // Лингвокогнитивные проблемы межкультурной коммуникации. – М. : Филология, 1997. – С. 92-99.
3. Земская Е. А. Цитация и виды ее трансформации в заголовках современных газет / Е. А. Земская // Поэтика. Стилистика. Язык и культура. – М. : Наука, 1996. – С. 157-168.
4. Ужченко В. Д. Українська фразеологія: навч. посіб. для філол. факультетів університетів / В. Д. Ужченко, Л. Г. Авксентьев. – Харків: Основа, 1990. – 167 с.

СЕКЦІЯ 9. РОМАНСЬКІ, ГЕРМАНСЬКІ ТА ІНШІ МОВИ І ЛІТЕРАТУРА

Батринчук З. Р.

асистент кафедри англійської мови

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

КАТЕГОРІЇ ЕМОТИВНОСТІ ТА ЕКСПРЕСИВНОСТІ В СУЧАСНОМУ ЕПІСТОЛЯРНОМУ ДИСКУРСІ

Незважаючи на велику кількість розвідок, присвячених феномену емотивності, все ж актуальними залишаються основні критерії розмежування суміжних понять. Особливої уваги заслуговують особливості функціонування цих категорій в сучасному епістолярному дискурсі.

Незважаючи на проблематику визначення поняття епістолярного дискурсу, варто взяти до уваги той факт, що дискурс втілюється в процесі спілкування та відображає на мовному рівні контакт та міжособистісні відносини між автором та адресатом. Саме тому епістолярний дискурс – це мовленнєвий твір, що створений та функціонує з огляду на визначену національно-часову епістолярну традицію, має письмову форму та реалізується в усьому різноманітті когнітивно-комунікативних функцій. При цьому епістолярний дискурс – не результат, а процес мовної діяльності [11, с. 140].

З огляду на вищесказане, можемо стверджувати, що в результаті мовної взаємодії адресата і адресанта, епістолярний дискурс маніфестує вербальне втілення емоцій. Відтак варто проаналізувати категорії емотивності та експресивності в епістолярному дискурсі

Л. Блумфільд вважав, що значення слів, що позначають стан мовця, можна описати лише в тому випадку, якби ми володіли інформацією про те, що відбувається в тілі живої людини [2, с. 310]. В лінгвістиці відзначено, що справжній світ емоцій та їх модельний світ (мовне відображення) ніколи не будуть співпадати. Усвідомлення таких розбіжностей маніфестувалося у термінологічному протиставленні емоції як психологічної категорії та емотивності як лінгвістичної категорії. В лінгвістиці категорію емоційності розуміють як фізіолого-психологічний стан людини, а емотивність – мовне вираження емоційності. Мовний опис емоцій трансформує емоційність (психологічний феномен) в емотивність (мовний феномен), що відображає систему емоційних характеристик мовної особистості та уможливує існування емоційної комунікації [9, с. 115].

Існують й інші точки зору. Так, М. Брандес, І. Баннікова, К. Левковська розуміють емоційність як лінгвістичну категорію, що слугує для вираження почуттів суб'єкта. Інші – Е. Вайгла, Н. Амосова, Н. Мілованова вважають, що емоційність – це лінгвістична категорія, що слугує для вираження відношення до висловлювання (до об'єкта). Емоційність – психічне явище, що пов'язане з мовою через експресивність. П. Фресс розглядає емоційність як рису особистості: чутливість людини до емоційних ситуацій, що проявляється як реакція на більш сильні та часті емоційні випадки [12, с. 181].

Виділяють три підходи визначення емоційності: перший підхід полягає у синонімізації емоційності з гіперемоційністю, себто перевищення середнього рівня емоційної реакції людини, що проявляється у виникненні більш частих та більш сильних емоційних реакцій, аніж ті, що притаманні людям. Згідно другого підходу емоційність – одна із основних конститuentів темпераменту, що репрезентується широким комплексом властивостей та якостей, які пов'язані з особливостями виникнення, функціонування та зупинки почуттів, афектів та настроїв. Третій підхід пояснює емоційність як індивідуально-усталені властивості людини, що характеризують зміст, якість та динаміку її емоцій

та почуттів [4, с. 234-235]. В рамках лінгвістичного дослідження найбільш вдалою вважаємо третю точку зору, оскільки завдяки їй можемо пояснити не лише перевагу у суб'єкта тих чи інших основних емоцій та частоту виникнення внутрішніх станів з однією переважною модальністю та/або знаку, але й також особливості його мовної поведінки [6, с. 13-14].

Отже, емоційність та емотивність – не рівноцінні поняття. Емоційність – психічна властивість людини відчувати емоції та реагувати емоційно на події. Емотивність – мовне вираження емоційності за допомогою різних засобів мови.

Змішання емотивності та експресивності веде до вживання цих термінів як синонімів. Прихильником отождолення цих понять був Ш. Баллі, котрий вважав, що випадок ідентифікації експресивного факту веде до зрівняння його із єдиною думкою, визначає його шляхом підстановки емоційного слова (слова-ідентифікатора), що відповідає визначеному уявленню чи поняттю [1, с. 34].

В. Виноградов, поділяв схожу точку зору, відзначав, що слово вирає емоційними барвами соціального середовища; це коло відтінків, що виражаються словом, і є експресією слова, його експресивними формами. Експресія є завжди суб'єктивною, характерною, приватною [3, с. 18].

Ю. Осипов зазначав, що поняття експресивності та емотивності не можна співставляти як рівнозначні. Він вважає, що ці поняття знаходяться у позиції взаємодоповнення. Вони співвідносяться як величина та функція [8, с. 125]. На його думку емотивність складає компонент значення слова та є елементом мовної системи, а експресивність виникає лише в результаті вибору та вживання мовних одиниць, а тому не є частиною значення слова [8, с. 126].

В. Шаховський вважає емотивність та експресивність частково схожими, проте автономними явищами, та допускає існування неекспресивної емотивності. Він вважає, що емотивність висловлювання завжди пов'язана із реалізацією емоційної оцінки, тоді як експресивність частіше пов'язана з інтелектуальним наміром переконати в чомусь адресата [13, с. 3-25].

В. Н. Телія, розмежовуючи поняття емотивності та експресивності, розглядає експресивність не як властивість окремих одиниць, а висловлювання в цілому. Експресивність виражається інтонаційною структурою та окличною формою речення [10, с. 42]. На думку автора емотивність також не передбачає обов'язкової експресивності.

М. Нікітін дійшов висновку, що експресивність – сила враження від думки як функція способу її вираження [7, с. 298]. Експресивним він вважає таке висловлювання, що забезпечує високий ступінь уваги до себе за рахунок своєї форми, будови [7, с. 302]. Емотивність він трактує як найпростіші випадки експресивності, що засновані на принципі кількості емотивно значимого мовного засобу за рахунок кореляції між емотивністю та експресивністю висловлювання. Суб'єктивне переживання мовцем елементів змістової структури висловлювання та текстів через мовні засоби, що їх виражають, стають сигналом тієї значимості, яку їм надає мовець та яку він хоче донести до адресата. Кількісний ступінь одного визначає ступінь іншого. Такий вид експресії автор називає кількісно-емотивним [7, с. 302].

Отже, можемо зробити висновок, що розмежування емотивності та експресивності в рамках епістолярного дискурсу можливе у випадку закріплення за категорією емотивності статусу функціонально-семантичної категорії, а за категорією експресивності статусу комунікативної.

Список використаних джерел:

1. Балли Ш. Французская стилистика / Балли Ш. – М. : Изд-во иностр. лит-ры, 1961. – 394 с.
2. Блумфилд Л. Язык (пер. с англ. языка) / Л. Блумфилд. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 608 с.

3. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография: избранные труды / В. В. Виноградов – М. : Наука, 1977. – 310 с
4. Витт Н. В. Речи и эмоции: учебное пособие к спецкурсу по психологии / Н. В. Витт. – М.: Изд-во МГПИИЯ им. М. Тореца, 1984. – 76 с.
5. Горбунов А. П. О природе эмоционального и формах его выражения в художественной литературе / А. П. Горбунов // Труды Иркутского гос. ун-та им. Жданова. – 1971. – Т. 79. Серия языкознания. – Вып. 7. – С. 131-149.
6. Ильин Е. П. Эмоции и чувства / Е. П. Ильин. – СПб : Питер, 2002. – 752 с.
7. Никитин М. В. Курс лингвистической семантики / М. В. Никитин – СПб: Научный центр проблем диалога, 1996. – 760 с.
8. Осипов Ю. М. К вопросу об уточнении понятия эмоциональность как лингвистического термина / Ю. М. Осипов // Учен. зап. МГПИ им. В. И. Ленина. – 1970 – № 422. – С. 119-137.
9. Сандомирская И. И. Эмотивный компонент в значении глагола (на материале глаголов, обозначающих поведение) / И. И. Сандомирская // Человеческий фактор в языке: Языковые механизмы экспрессивности. – 1991 – С. 114-136.
10. Телия В. Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В. Н. Телия – М. : Наука, 1986. – 142 с.
11. Фесенко О. П. Эпистолярный : жанр, стиль, дискурс / О. П. Фесенко // Вестник Челябинского государственного университета. – 2008 – № 23 – С. 132-143.
12. Фресс П. Эмоции / П. Фресс // Экспериментальная психология. – 1975 – Вып. 5. – С. 112-195.
13. Шаховский В. И. Проблема разграничения экспрессивности и эмотивности как семантической категории лингвостилистики / В. И. Шаховский // Проблемы семасиологии и лингвостилистики. – 1975. – Вып. 2. – С. 3-25.

Головецька Р. В.

студент

Житомирський державний університет імені Івана Франка
м. Житомир, Україна

МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-СТРУКТУРНОГО НАВАНТАЖЕННЯ ЛОКАТИВУ THERE

Однією із унікальних властивостей природньої мови є те, що при її передачі об'єктивна інформація трансформується на різні площини. Така інформаційна асиметрія показує, що одні одиниці можуть вказувати на більш старішу інформацію, ніж інші.

Кожне висловлювання має певне причинне та смислове наповнення, а також відображає певний зміст та мету. Інформація, яка міститься в словах та структурах, що складають речення, називається «інформаційною структурою» (information structure – IS) [7; 9] або «інформаційним пакуванням» (information packaging) [2, с. 111-133].

Виникають певні складнощі при вивченні цього феномена (у діахронічному розрізі) через обмежену кількість писемних пам'яток. Мета нашого дослідження – проаналізувати можливі варіанти вираження старої та нової інформації у реченні в англійській мові (її американському варіанті на базі корпусу СОНА) та визначити чинники, що впливають на інформаційну структуру речення.

Низка вчених, зокрема Хеллідей («інформаційна структура», new-given information), Ламбрехт (інформаційна структура та форма речення), Н. Хомський (Програма мінімалізму), В. Чейф (інформаційне пакування), Е. Валлдуві («топік» – «коментар», «фокус – фон») досліджували взаємозв'язок між смисловими групами та вплив інформаційної

структури (IS) на порядок слів у реченні. Існує два напрямки розвитку теорії IS – функціональний та формальний (генеративний). Прихильники останньої студії вивчають це явище з позицій теорії інформаційної структури речення, головні положення якої спираються на Програму мінімалізму Н. Хомського [4].

М. Хеллідей запропонував термін інформаційної структури (IS) речення в 1967 році на позначення поділу інформаційних одиниць у розмовній мові для їх кращого сприйняття: «The distribution of the discourse into information units is obligatory in the sense that the text must consist of a sequence of such units» [7, с. 200].

Інформаційна структура реалізується на фонологічному рівні та сприймається слухачем/читачем відповідно до того, на які інтонаційні групи було поділено висловлювання [7, с. 201]. В одних випадках висловлювання може поставати як одна немаркована смислова інформаційна група, в інших – як дві, три чи більше марковані групи, одна інформаційна частина та частина іншої маркованої групи тощо.

Не існує визначеної кількості маркованих груп, оскільки це залежить від інтенції мовця розподілити інформацію на блоки повідомлень, кожен з яких буде реалізований у вигляді однієї інтонаційної групи. Таким чином, інформаційна структура визначає межі таких груп та їх позиції на фонологічному рівні [8, с. 58]. Мовець може виокремити будь-яку з даних частин речення інтонаційно, маючи на меті наголосити на якомусь з елементів.

М. Хеллідей вводить такі поняття як нова та стара інформація. Нова інформація – це та інформація, яку «адресант повідомлення вважає невідомою для адресата». Відповідно стара інформація вважається такою, «яку адресант повідомлення вважає відомою для адресата» [6, с. 154].

В. Матезіую, на вченнях якого, ґрунтується концепція М. Хеллідея, виокремлює такі терміни як «тема» – «рема» («*theme*» vs. «*rheme*»), де тема завжди передує ремі. Вчений не ототожнював функції, які виконують тема – рема з тими, які притаманні старій–новій («*given*» vs. «*new*») інформації, так як обидві пари понять є незалежно різними. Але між ними існує зв'язок, що в немаркованому реченні інформація буде фокусуватись не на темі, але принаймні в рамках реми, на відміну від старої – нової інформації, де фокус інформації буде спрямований на будь-яку частину інформаційної групи [8, с. 62].

Американський лінгвіст В. Чейф запропонував термін «інформаційне пакування, що відноситься до статусу мовця та «*the speaker's assessment of how the addressee is able to process what he is saying against the background of a particular context*» [3, с. 27-28]. Основна ідея полягає в тому, що мовці не подають інформацію в неструктурованому вигляді, а навпаки забезпечують слухача детальними інструкціями про те, як зрозуміти інформацію відповідно до знань слухача та привернути його увагу. Мовець повинен бути обізнаний з тією інформацією, яка відома слухачу, щоб декодувати інформаційне наповнення даного пакування.

Таким чином, першочерговим завданням інформаційного пакування є те, яким чином було передано повідомлення, а потім вже воно стосується власне змісту самого повідомлення.

Vallduví вважає поняття «інформаційне пакування» комбінацією двох впливових раніше прагматичних підходів, а саме «топік» – «коментар» («*topic*» vs. «*comment*») та «фокус – фон» («*focus*» vs. «*ground*»), останні з яких поділяють на «*link*» та «*tail*». Ця класифікація не є ієрархічною, адже «*link*» може знаходитись нижче, ніж «фокус», але така структурна асиметрія не корелює з семантичною сферою, де такий елемент як «*link*» часто прирівнюється до «топіка» і має ширше семантичне значення [12].

«Фокус» відображає інформаційний бік речення, що на думку мовця, робить певний внесок у психічний стан слухача, в той час як «фон» є неінформативною частиною, яка закріплюється в реченні до того, що вже визначено в психічному стані слухача. Хоча у реченні може повністю бути відсутнім компонент «фону», але без «фокусу» воно не існує [11].

Результатом суб'єктивного сприйняття реальності є принцип перцептуальності, який виявляється на різних рівнях мовної системи. У мові до просторових уявлень можна віднести ті одиниці, що дозволяють виразити відношення просторової локалізованості предметів та явищ, їх розміщення відносно локума (певного просторового орієнтира). Як позамовна категорія, з лінгвістичної точки зору, локативність розглядається як семантична категорія, до якої входять усі різновиди значення, що виражає відображені в свідомості та мовленні людей різноманітні просторові відношення предметів і явищ.

В цілому в описах зустрічаються два типи конструкцій в залежності від того, що вибирається в якості вихідного пункту повідомлення (теми) – пацієнс або локатив: (1) *There is X in Y* ($X \in Y$) або (2) *There X is in Y* ($X \text{ в } Y$), де *X* – пацієнс, *Y* – локатив. Найбільш поширені, як зазначалося, в англійських описах конструкції першого типу. При цьому друга частина конструкції, а саме вказівка на місце, дуже часто не реалізується експліцитно (відсутня). Це не свідчить про неправильну побудову висловлювання або про його неповноту, а просто відбиває особливості ситуації: *There is not enough within to pay charge for a lock to secure it* [5].

У нашому дослідженні корпусу (СОНА) ми спираємося на вивчення інформаційного навантаження локативу *there* за моделлю Е. Пінс при визначенні старої та нової інформації для дискурсу.

Речення *There the Thunderers stand! in their fortress of shade* [5], підлягає під опис першого типу конструкції (1) *There is X in Y* ($X \in Y$), де локатив *there* стоїть в ініціальной позиції та вказує на нову інформацію, тому що до цього в тексті немає ніяких згадок про *the Thunderers*.

У випадку *There motionless I stood alone, Like some strange monument of stone Upon a barren wild* [5], прийменник розміщується так само на першому місці, перед темою *I*, впливаючи на нову інформацію.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що локатив висловлює тему, розташований на початку, тоді як пацієнс, висловлюючи рему, поміщається в кінці висловлювання. Інверсія (переміщення локатива в кінець висловлювання) зазвичай виконує експресивну функцію і зазвичай пов'язана з пошуком адекватної номінації фрагмента зображення або ситуації в цілому [1].

Список використаних джерел:

1. Вольницька Д. О. Діахронічний аспект топікалізації в англійській мові / Д. О. Вольницька // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2014. – Вип. 2. – С. 199-204.
2. Chafe W. L. Language and consciousness. / Chafe W. L. – 1974; P. 111-133.
3. Chafe Wallace L. Givenness, Contrastiveness, Definiteness, Subjects and Topics. In Charles N. Li (ed.), Subject and Topic. / Chafe Wallace – New York: Academic Press, 1976. – P. 27-55.
4. Chomsky N. The Minimalist Program / Noam Chomsky. – Cambridge, Mass.: MIT Press, 1995. – 420 p.
5. Corpus of Historical American English. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://corpus.byu.edu/coha/>
6. Halliday M. Linguistic Studies of Text and Discourse / Michael Halliday. – New York: Continuum International Publishing Group, 2002. – 303 p.
7. Halliday M. Notes on Transitivity and Theme in English / M. Halliday // Journal of Linguistics 3. – Part 2. – 1967. – P. 199-244 p.
8. Jonathan J. Webster. Studies in English Language / Michael Halliday. – London: Continuum International Publishing Group. – Volume 7 in the Collected Works of M. A. K. Halliday. – 2005. – P. 58.
9. Lambrecht K. Information structure and sentence form. / Lambrecht K. – Cambridge, UK: Cambridge University Press; 1994.

10. Rizzi, L. The Fine Structure of the Left Periphery // Elements of Grammar. – Dordrecht: Kluwer, 1997. – P. 281-337.
11. Vallduvi, E. «Information Packaging: A Survey». Report prepared for Word Order, Prosody, and Information Structure. / Vallduvi E. – Centre for Cognitive Science and Human Communication Research Centre, University of Edinburgh. – 1993.
12. Vallduvi, Enric. The Information Component / Vallduvi, Enric. – Doctoral dissertation, University of Pennsylvania. – 1992.

Калиновська І. М.
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри практики англійської мови

Рабко О. Я.
студент магістратури

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

ПРОБЛЕМА МІЖМОВНОЇ АСИМЕТРІЇ ПРИ ВИВЧЕННІ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (НІМЕЦЬКОЇ) УЧНЯМИ СЕРЕДНІХ КЛАСІВ

Практика навчання іноземних мов показує, що труднощі оволодіння кожною іноземною мовою зменшуються приблизно удвічі в порівнянні із зусиллями, що витрачаються на вивчення першої іноземної мови. Позитивне перенесення досвіду вивчення першої іноземної мови може бути на трьох рівнях: 1) мовно-мислинневої діяльності: чим більшою кількістю мов людина володіє, тим більше розвинуті її мовно-мислительні механізми, такі як пам'ять, зорове та слухове сприйняття; 2) на рівні мови: схожі лінгвістичні явища в першій іноземній мові, на рівні навчальних умінь, якими учень оволодів, у процесі вивчення першої іноземної мови; 3) на рівні навчальних умінь, якими учень оволодів, у процесі вивчення першої іноземної мови і які переносяться ним на оволодіння другої іноземної мови та полегшують процес засвоєння [6].

При вивченні другої іноземної мови привертають увагу слова, які подібні за формою, власне звуковим чи буквеним складом. Мова загалом йде про інтернаціоналізми. Відомо, що інтернаціоналізми – це слова загального походження, які є у багатьох мовах з одним і тим же значенням, але зазвичай вирізняються фонетичними та морфологічними принципами даної мови [4, с. 225], оформлені згідно із закономірностями цих певних мов [5, с. 188].

Від запозичень інтернаціоналізми відрізняються тим, що будь-який мовний елемент може називатись інтернаціональним тільки тоді, коли він зустрічається принаймні в трьох неспоріднених мовах. Об'єктом нашого дослідження є явище міжмовної асиметрії, тобто псевдоінтернаціоналізми, які зустрічаються у рідній мові (українській), першій (англійській) та другій (німецькій) іноземних мовах, а мета нашої розвідки – розглянути їхні особливості й проблеми при вживанні учнями середніх класів, адже навчання другої іноземної мови розпочинається у ранньому підлітковому віці 10-11 років із 5-го класу.

Наше дослідження є актуальним і перспективним та підтверджується недостатністю вивчення міжмовної лексики учнями середніх класів. Аналіз особливостей інтернаціоналізмів і псевдоінтернаціоналізмів має підвищити ефективність роботи вчителя, учнів, тим більше, що дослідження ведеться на матеріалі кількох мов.

Насамперед, слід зазначити, що при навчанні другої іноземної мови є багато передумов завдяки наявності досвіду в учнів середніх класів вивчення першої іноземної мови,

пізньому початку навчання (5-й клас), але й більш усвідомленому підходу до вивчення мови. Таким чином, треба враховувати індивідуальні особливості учнів середніх класів й диференціювати навчання, урахувавши рівень вивченої першої іноземної мови [6]. Для певних учнів треба створювати умови для швидшого просування, іншим давати можливість для повторення та тренування.

При вивченні другої іноземної мови учнями середніх класів важливими є принципи економії та інтенсифікації навчання. Процес оволодіння другою іноземною мовою можна значно інтенсифікувати, якщо учні мають високий рівень володіння першою мовою (англійською), зокрема значний словниковий запас. Слова англійської мови, що мають схожість із іншими іноземними мовами, прямі запозичення з англійської мови, інтернаціоналізми полегшують процес навчання читання і сприяють швидшому оволодінню лексику другої іноземної мови, а швидке просування у сфері читання сприяє швидшому розвитку соціокультурної компетентності учнів загалом.

Унікальну роль при вивченні основної чи другої іноземної мови відіграють інтернаціональні терміни греко-латинського походження. Вони властиві всім світовим мовам, і мають найбільш розроблені й уточнені системи понять та дефініцій. У цьому сенсі вони ідеальні, проте не завжди їхні значення співпадають у порівнюваних мовах [1, с. 50].

Загалом, інтернаціоналізми співпадають за значенням, що сприяє повсякденній комунікації, має широке застосування у вивченні та викладанні іноземних мов, передає інформацію стосовно культурно-історичних контактів між різними народами тощо. На думку В. В. Акуленка, в інтернаціоналізмі завжди буває ідентичним або подібним лексичне значення, тоді як схожість форм може базуватися на звучанні, написанні та «внутрішній формі» (мотивації). Наприклад, слова з повним співпаданням форм звучання та написання, які ще називають „міжмовними омонімами»: *англ. radio – нім. Radio – укр. радіо; англ. aspect – нім. Aspekt – укр. аспект*. Слова з частковою схожістю форм звучання та написання, які ще називають „міжмовними паронімами», наприклад: *англ. album – нім. Album – укр. альбом; англ. museum – нім. Museum – укр. музей; англ. group – нім. Gruppe – укр. група*.

Ступінь схожості, а звідси – й легкість впізнання, є суттєво різною у різних мовах, можна говорити про явну та напівприховану міжнародність знаків, але їхні особливості у будь-якому випадку підтверджуються їхньою функцією при зіставленні мов [1, с. 20]. Не можна забувати про псевдоінтернаціоналізми чи квазіінтернаціоналізми [2, с. 21].

Псевдоінтернаціоналізми є прикладами міжмовної асиметрії. Це такі слова, які збігаються за формою, але за змістом чи вживанням неповністю відповідають або навіть повністю не відповідають одне одному. Вони також отримали назву – «фальшиві (хибні) друзі перекладача» (*translator's false friends*). Наприклад, *англ. magazine = нім. Magazin ≠ укр. магазин*, оскільки в англійській та німецькій мовах це слово означає *журнал*; *англ. camera = нім. Kamera ≠ укр. камера*, оскільки в англійській та німецькій мовах це слово означає *фотоапарат*.

При вивченні другої іноземної мови псевдоінтернаціоналізми не сприяють міжмовній комунікації, вони заплутують учнів, їх важко розпізнати і зрозуміти навіть в контексті речень. До слова, вони зможуть заплутати навіть професійних перекладачів, адже наявність загальних рис у двох іноземних мовах сприяє повному перенесенню явищ першої іноземної мови на схожі явища другої іноземної мови, що й викликає помилки учнів. Саме тому, не дивлячись на спільність категорій, ряд збігів у понятійній сфері, тренування лексичних і граматичних явищ другої іноземної мови не повинно бути менш інтенсивним, ніж у першій мові. На даному етапі посилюється роль вчителя, якому слід звернути увагу учнів із самого початку на ряд відмінностей у загальних категоріях першої і другої іноземних мов. З розвитком умінь і навичок у другій іноземній мові, збільшенням обсягу засвоєного мовного матеріалу відбувається постійне зменшення впливу першої іноземної мови на другу. З часом учні починають усвідомлювати внутрішні закони побудови системи другої іноземної мови, формується «відчуття мови».

Отже, при вивченні другої іноземної мови потрібно вивчати особливості інтернаціоналізмів, визначити найбільш оптимальні прийоми їхнього перекладу, затренувати їхнє вживання, що є перспективним і необхідним для того, щоб уникати помилок, псевдоінтернаціоналізмів, збільшити обсяг засвоєного мовного матеріалу, виявити ряд загальних закономірностей лексичного розвитку двох іноземних мов, що послугує процесу інтенсифікації навчання другої іноземної мови учнями середніх класів.

Список використаних джерел:

1. Акуленко В. В. Вопросы интернационализации словарного состава языка / В. В. Акуленко. – Харьков: ХГУ, 1972. – 215 с.
2. Гикал Л. П. Квазиинтернациональная лексика как явление межъязыковой ассиметрии (на материале русского, английского и немецкого языков): Дис. ... канд. филол. наук : 10.02.1998. – Краснодар, 2005. – 200 с.
3. Кияк Т. Р. Теорія і практика перекладу: Підручник для вищих навч. закладів / Т. Р. Кияк, О. Д. Огуй, А. М. Науменко. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 592 с.
4. Розенталь Д. Э. Словарь-справочник лингвистических терминов: Пособие для учителей / Д. Э. Розенталь. – М.: Просвещение, 1996. – 543 с.
5. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – С. 188.
6. Як вивчати дві іноземні мови у школі // Сучасна освіта [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.ua/school/method/36429/>

Kryukova Yu. O.

Student

Oles Honchar Dnipro National University Dnipro, Ukraine

VARIATION OF ENGLISH LANGUAGE. COCKNEY DIALECT BASED ON GEORGE BERNARD SHAW'S «PYGMALION»

Dialect is a version of the national language, used by a relatively limited number of people connected socially and territorially. In the British Isles there exist many speech varieties confined to particular areas. These local dialects traceable to Old English dialects may be classified into six distinct divisions: 1) Lowland (Scottish or Scotch, North of the river Tweed), 2) Northern (between the rivers Tweed and Humber), 3) Western, 4) Midland and 5) Eastern (between the river Humber and the Thames), 6) Southern (South of the Thames). Their sphere of application is confined to the oral speech of the rural population in a locality and only the Scottish dialect can be said to have a literature of its own with Robert Burns as its greatest representative [4, с. 206].

Careful consideration of the national and the dialect vocabularies discloses that the most marked difference between them lies in the limited character of the dialect vocabularies. The literary language contains many words not to be found in dialects, among them technical and scientific terms. Usually there is a difference between territorial dialects – varieties of language used in a certain territory as a mean of communication of the local population, and social dialects – varieties of language spoken by certain social groups of the population. Sometimes only the study of territorial dialects is referred to the field of dialectology, and social dialects are considered the subject of sociolinguistics.

Local dialects are varieties of the English language peculiar to some districts and having no normalised literary form. Regional varieties possessing a literary form are called variants. One of the best known Southern dialects is Cockney, the regional dialect of London. According to E. Partridge and H.C. Wylde, this dialect exists on two levels. As spoken by the educated lower middle classes it is a regional dialect marked by some deviations in

pronunciation but few in vocabulary and syntax. As spoken by the uneducated, Cockney differs from Standard English not only in pronunciation but also in vocabulary, morphology and syntax [1, c. 262].

Traditionally a true Cockney is anybody born within the sound of Bow bells (the bells of the church of St Mary-le-Bow in the East End of London). In fact, the term is commonly used to denote people who come from a wider area of the inner most eastern suburbs of London and also an adjoining area south of the Thames.[5, c.47] The earliest recorded use of the term is 1362 in passus VI of William Langland's *Piers Plowman*, where it is used to mean «a small, misshapen egg», from Middle English *coken* + *ey* («a cock's egg»). Concurrently, the mythical land of luxury Cockaigne (attested from 1305) appeared under a variety of spelling – including *Cockayne*, *Cocknay*, and *Cockney* – and became humorously associated with the English capital London.[7] During the last century, East End criminals developed a special kind of slang or language which made it difficult for the police to understand them. In certain parts of London this slang is still used, and some expressions have passed into normal, everyday English. It is called 'rhyming slang' because words are replaced by other words or phrases which rhyme. For example, 'loaf of bread' means 'head', and 'butcher's hook' means 'look'. However, usually only the first word of the phrase is used, for example, «Use your loaf!» means «Use your head, don't be silly!» and «Let me have a butcher's.» means «Let me have a look» [6, c. 21].

«The Encyclopaedia Britannica» treats Cockney as an accent, not acknowledging its status of dialect. Cockney has attracted much literary attention, and so we can judge of its past and present on the evidence of literature. As recorded by Ch. Dickens over a century ago, Cockney was phonetically characterised by the interchange of the labial and labio-dental consonants [w] and [v]: «wery» for «very» and «vell» for «well». This trait was lost by the end of the 19th century. The voiceless and voiced dental spirants [θ] and [ð] are still replaced – though not very consistently – by [f] and [v] respectively: «fing» for «thing» and «farver» for father (inserting the letter *r* indicates vowel length). This variation is not exclusively characteristic of Cockney and may be found in several dialects. Another trait not limited to Cockney is the interchange of the aspirated and non-aspirated initial vowels: «hart» for «art» and «eart» for «hear». The most marked feature in vowel sounds is the substitution of the diphthong [ai] for standard [ei] in such words as *day*, *face*, *rain*, *way* pronounced: [dai], [fais], [rain], [wai] [1, c. 264].

G. B. Shaw's play «*Pygmalion*» clearly renders the level of Cockney as spoken at the time when the play was written and reveals the handicap Cockney obviously presents in competition with speakers of standard English. Professor Henry Higgins, the main character of the play, speaking about Eliza Doolittle, the flower girl, says: *You see this creature with her kerbstone English: the English that will keep her in the gutter to the end of her days. Well, sir, in three months I could pass this girl off as a duchess ... even get her a place as lady's maid or shop assistant which requires better English.*

In the *Pygmalion*, Shaw joined two equally exciting topics: the problem of social inequality and the problem of classical English. He believed that the social essence of a person is expressed in the way he speaks. Territorial dialects used by authors of works of art and films for the purposes of characterizing their characters, represent a significant difficulty for translators. It is generally accepted that it is impossible to use the existing dialectal forms of the target language for their transmission, since they identify a completely different group of people [2, c. 71]. The solution to this problem is partly facilitated by the fact that, as already noted above, territorial dialects act simultaneously as social dialects, that is, dialect speech is characteristic of the less educated, inferior social strata of the population, and therefore in translation it is usually resorted to the compensation of dialectisms with vernacular and colloquial vocabulary.

So it happened with the translations of B. Shaw's play. However, when analyzing three translations into Russian (E. Kalashnikova, N. Rakhmanova and the translators of the film «*My Fair Lady*», staged on this play), it turned out that there are some differences in the translators' strategies. So, the interpreter N. Rakhmanova tried not only to compensate dialect devi-

ations with vernacular, but also tried to introduce deflections of a phonetic nature into the translation, as for example:

– *I'm come to have lessons, I am. And to pay for em te-oo: make no mistake.*

– ... я пришла брать уроки. Теперь расчухали? И платить за них собираюсь, не сумлевайтесь!

В переводе того же фрагмента Е. Калашниковой норма соблюдена на всех уровнях: «Я желаю брать уроки, затем и пришла. И не беспокойтесь: буду платить сколько полагается».

It should be noted that the phonetic level is rarely affected when translators transmit the functions of dialects. Of course, it is impossible to imagine that an interpreter automatically transferred into Russian the phonetic features of the Cockney dialect and created lexemes, like «хорошо» («instead of «хорошо») type. But it is wrong to ignore phonetic deviations completely, especially in this work, where phonographic means of image dialect serve as the development of the plot. It should be admitted, however, that the phonetic features of the London Cockney are more systematic than the Russian phonetic vernacular, and a certain tradition of the Cockney image in English fiction has already developed [3, с. 356]. Russian translators always have to take risks (in front of the editor, in front of the reader) by introducing into the translation contaminated forms. As timidly as phonological, they introduce grammatical distortions into their text:

– *Never mind, young man. I'm going home in a taxi. A taxi fare aint no object to me, Charlie.*

– Не беспокойтесь, молодой человек. Я поеду домой в вашем такси. (Translation of E. Kalashnikova).

– Не беспокойтесь, молодой человек. На вашей такси поеду домой я. (Translation of N. Rakhmanova).

As can be seen from the example, again only N. Rakhmanova uses the grammatical vernacular of the Russian language (the wrong form of the noun). Thus, vocabulary remains the most «safe» mean of transferring the functions of a dialect. Moreover, interpreters often add expressions in places where the neutral vocabulary is used in order to compensate:

– *Not him. You don't know my father. All he come here for was to touch you for some money to get drunk on.*

To touch smb for – (informal) ask someone for money or some other commodity as a loan or gift.

– *Да, как же! Плохо вы знаете моего отца. Он только затем и пришел, чтоб вытянуть у вас денег да напиться как следует. (Translation of E. Kalashnikova).*

Вытянуть = (разг.) с трудом, с напряжением выполнить, сделать что-н. или помочь кому-либо; напиться = (разг.) стать пьяным.

– *Как же, заберет! Держи карман шире! Плохо вы моего папашу знаете. Он сюда пришел, чтобы из вас деньжат выжать да нализаться как следует – только и всего (Translation of N. Rakhmanova).*

Here are explanations of the phrases: *Держи карман шире* = (фраз., груб.) о слишком больших, несбыточных надеждах, ожиданиях; *папаша* = (прост.) папа, отец; *деньжата* = (прост.) то же, что деньги; *выжать* = (разг.) перен. извлечь, получив какую-н. пользу; *нализаться* = (прост, неодобр.) напиться, стать пьяным.

As for the translation of the film, it is even more restraint and has a large number of omissions of the original text, which is caused by the general specifics of the film-making.

All things considered, the main principles of the rhymed substitution of this linguistic phenomenon can be considered the formation of a number of phonetic analogs; the use of full and incomplete rhyme; use in rhymed slang abbreviations; the ability of the implied original word to function in speech as its different parts and in a wide variety of fields and phenomena.

References:

1. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка / И. В. Арнольд. – Москва: Высшая школа, 1986. – 295 с. – (3-е изд., перераб. и доп.).
2. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение / В. Н. Комиссаров. – Москва: ЭТС, 2002. – 424 с.
3. Куликова И. С. Введение в языкознание : учебник для бакалавров / И. С. Куликова, Д. В. Салмина. – Москва: Юрайт, 2015. – 699 с. – (Бакалавр. Академический курс).
4. A Course In Modern English Lexicology / R. S. Ginzburg, S. S. Khidekel, G. U. Knyazeva, A. A. Sankin. – Москва: Высшая школа, 1979. – 263 с. – (Second Edition).
5. O'Driscoll J. Education // Britain / James O'Driscoll. – Oxford: Oxford University Press, 1995. – (Revised and updated).
6. Sheeren S. Spotlight on Britain / S. Sheeren, J. Seath, G. White. – Oxford: Oxford University Press, 1990. – 140 с. – (Second Edition).
7. Cockney [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://en.wikipedia.org/wiki/Cockney>.

Кудряшова В. Е.

студент кафедри англійської мови та літератури

Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТІВ «КРАСА» ТА «ПОТВОРНІСТЬ» В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ АМЕРИКАНСЬКИХ ХУДОЖНІХ РОМАНІВ КІН. ХХ – ПОЧ. ХХІ СТ.)

Особливості вербалізації концептуалізованих абстрактних і конкретних фрагментів дійсності – концептів – на мовному й мовленнєвому матеріалі різних комунікативних спільнот продовжують активно досліджуватися в межах семантико-когнітивного підходу в сучасних лінгвокогнітивних студіях (М. Ф. Алефіренко, А. П. Бабушкін, М. М. Болдирєв, О. О. Залевська, О. В. Кравченко, З. Д. Попова та Й. А. Стернін та ін.).

Пропонована наукова розвідка виконана в руслі когнітивної лінгвістики, інструменти якої дають змогу вивчити специфіку об'єктивації бінарних концептів КРАСА та ПОТВОРНІСТЬ (BEAUTY та UGLINESS) в англійській картині світу за рахунок мовних засобів, що відбивають уявлення представників англійської комунікативної спільноти про абстрактні категорії краси і потворства.

У структуру інтерпретаційного поля бінарних концептів BEAUTY та UGLINESS входять наступні зони: оцінна, емоційна, енциклопедична, пареміологічна, утилітарна, соціально-культурна та регулятивна. У рамках цієї роботи ми зосереджуємося тільки на розгляданні енциклопедичної зони, що об'єднує когнітивні ознаки, які характеризують специфічні риси концепту, що вимагають ознайомлення з ними на базі досвіду, навчання, взаємодії із денотатом концепту тощо. Зазвичай нараховується багато енциклопедичних ознак, вони мають яскраво виражений груповий та індивідуальний характер [1, с. 120]. Дослідження цих бінарних концептів саме на матеріалі американських художніх романів кін. ХХ – поч. ХХІ ст. і зумовлює *актуальність* роботи.

Метою цієї наукової розвідки є дослідження особливостей вербалізації бінарних концептів BEAUTY та UGLINESS в англійській картині світу на матеріалі американських художніх романів кін. ХХ – поч. ХХІ ст. із фокусом на описі енциклопедичної зони інтерпретаційного поля цих концептів.

У межах цієї наукової розвідки керуємося визначенням концепту, запропонованим представниками Воронезької лінгвістичної школи З. Д. Поповою та Й. А. Стерніним, які тлумачать *концепт* як дискретне ментальне утворення, що є базовою одиницею мислен-

невого коду людини, має відносно впорядковану внутрішню структуру, є результатом пізнавальної діяльності особистості та суспільства й несе комплексну, національно-марковану енциклопедичну інформацію про предмет або явище, які відбиваються, про інтерпретацію цієї інформації суспільною свідомістю та ставлення суспільної свідомості до цього явища або предмета [3, с. 34].

Структура концепту включає в себе: образний компонент, інформаційний зміст, інтерпретаційне поле [3, с. 135]. Для нас важливим є інтерпретаційне поле, адже воно включає в себе енциклопедичну зону, на структурі якої ми робимо акцент у цьому дослідженні. Розглянемо також поняття мовної картини світу, в площині якої здійснюється об'єктивація досліджуваних бінарних концептів. Мовна картина світу є суб'єктивним образом об'єктивної реальності. Іншими словами, «мовна картина світу – це комплекс мовних засобів, у яких відображені особливості етнічного сприйняття світу», «це сукупність уявлень народу про дійсність, зафіксованих в одинцях мови на певному етапі розвитку народу» [4, с. 5].

У межах цієї наукової розвідки також важливим є визначення поняття *когнітивної ознаки*, що тлумачиться як окрема ознака концепту в межах об'єктивної або суб'єктивної дійсності, диференційовано відбита в його змісті, та яка утворюється за логіко-семантичним принципом шляхом узагальнення семантики мовних одиниць, які презентують конкретну когнітивну ознаку. Когнітивна ознака вважається «будівельним» матеріалом, без якого стають неможливими ті чи інші форми репрезентації значення, оскільки він відіграє вирішальну роль у становленні й розвитку психологічної структури значення та її функціонуванні. У складі енциклопедичної зони концепту BEAUTY ми по-перше поділяємо її на дві частини. Перша – ANIMATE BEING (жива істота), друга – INANIMATE BEING (нежива істота). У першій виокремлюється, наприклад, така когнітивна ознака, як PEOPLE'S BEAUTY: «*And why, in his e-mail, had Richard mentioned the beauty of Lalitha and Patty? Why send his best to them but not to Walter himself?*» (Franzen, Jonathan. «Freedom -0.» iBooks, p. 769). «*In the lifeless face it was hard to see any resemblance at all to the beauty who sat before him*». (Barr, Nevada. «Naked Came The Phoenix». iBooks, p. 262). У першому випадку ми розглядаємо красу як даність: ці дівчини гарні, а у другому бачимо, що у залежності від обставин, краса змінюється й може бути навіть непоміченою. Друга частина має більше прикладів об'єктивації концепту BEAUTY, наприклад, BEAUTIFUL LAND: «*And the beauty of the land up here, the sweet spore-laden dampness of the early-spring air, was so assuring him*». (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p. 852). BEAUTY IN NATURE: «*On his first day there, Walter cleaned house and cut weeds for ten hours and then went walking in the woods, in the changeless late-afternoon sunlight, seeking beauty in nature*». (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p. 1156). BEAUTIFUL CARS: «*The car was a beauty, a serious classic*». (Sparks, Nicholas. «The Best of Me». iBooks, p. 405). BEAUTY OF A DAY AND NIGHT: «*Eyes opened fully to the beauty of the night and the place, she finally allowed herself to laugh*». (Barr, Nevada. «Naked Came The Phoenix». iBooks, p. 35).

Концепт UGLINESS може репрезентувати потворство як одну із сторін певного предмету, об'єкта чи явища, як сприйняття певної сукупності подій чи обставин, оцінку зовнішнього вигляду людини як важливого елементу невербального спілкування. Контекстуально семи UGLINESS реалізуються і в прикметниковому вербалізаторі UGLY, наприклад, PEOPLE ARE UGLY: «*What I don't get is how you turned out to be so ugly*». (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p. 602.) «*Her boyfriend, Jairam, was thick-bodied and somewhat ugly but arrogant and driven, a heart surgeon in training, and Lalitha was by no means the first attractive young woman whom Walter had seen parking her charms with a Jairam type in order to avoid being hit on everywhere she went*». (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p. 722). «*He was ugly to Dorothy only when she suggested, with timid solicitude-for she mostly blamed Einar, not Gene, for Gene's shortcomings-that he should drink less*». (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p. 1027). UGLY STORY: «*He tried, now, to separate his own interests-the fact that, if the son of the Trust's executive director took his ugly story to the media, Vin Haven might well fire him and LBI might even renege on its West Vir-*

ginia agreement-from what was best for Joey». (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p. 1086). UGLY CONSEQUENCES: «*It's a perfect system, because as long as you've got your six-foot-wide plasma TV, and the electricity to run it, you don't have to think about any of the ugly consequences»*. (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p. 1114). UGLY MOOD: «*In Seattle, where the mood was especially ugly, he left the stage to scattered booing»* (Franzen, Jonathan. «Freedom-0». iBooks, p 1140).

Таким чином, у даній науковій розвідці були розглянуті поняття концепту в когнітивній лінгвістиці, а також поняття енциклопедичної зони і когнітивної ознаки, на основі вибраних ілюстративних одиниць американських художніх романів кін. XX – поч. XXI ст. була виокремлена енциклопедична зона концептів BEAUTY та UGLINESS та наведені приклади, що конституюють цю зону.

Перспективним є більш детальний розгляд та аналіз бінарних концептів BEAUTY та UGLINESS у гендерному аспекті не лише в межах енциклопедичної зони досліджуваних бінарних концептів, а також інших зон в структурі інтерпретаційних полів концептів BEAUTY та UGLINESS, а саме регулятивної, соціально-культурної, пареміологічної, утилітарної, емоційної та оцінної зон.

Список використаних джерел:

1. Калініченко В. І. Інтерпретаційні поля концептів УСПИХ / SUCCESS в українській та американській мовній свідомості за результатами психолінгвістичного експерименту / В. І. Калініченко // Актуальні проблеми іноземної філології : Лінгвістика та літературознавство. — Бердянськ : Вид-во Бердянського державного педагогічного університету, 2010. – Вип. 5. – Ч. 1. – С. 120-135.
2. Кочерган М. П. Мовознавство на сучасному етапі / М. Кочерган // Дивослово: Українська мова й література в навчальних закладах: Науково-методичний журнал . – К.: Вища Школа, 2003 . – № 5 . – С. 29-34.
3. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика : [учебное пособие] / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : Восток–Запад, 2007. – С. 314.
4. Попова З. Д. Язык и национальная картина мира / З. Попова, И. Стернин. – Воронеж: Истоки, 2002. – С. 5-16.
5. Barr Nevada. Naked Came The Phoenix [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://cs539518.userapi.com/u219081570/docs/6a8e6fd43210/Naked_Came_The_Phoenix.epub?extra=uSoP8xxyELIbVvIuisBYsvAN1JjmpV-GE7Raud7-9ItqgtCiKmLzV32cEMrTzV6ynorOPdXLxC9mBUqk-i5gIU7ZoGEOre6SKc84hXXyUMXdiWmGj9TmhZ1AQBT&dl=1
6. Franzen Jonathan. Freedom [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://etextlib.ru/Book/DownloadEpubFile/2403>
7. Sparks Nicholas. The Best of Me [Електронний ресурс]: Режим доступу: <http://www.rulit.me/download-books-217199.html?t=epub>

ПРИНЦИП ВВІЧЛИВОСТІ ТА ПОНЯТТЯ «ОБЛИЧЧЯ» В ПРАГМАТИЦІ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ФІЛЬМУ EASY VIRTUE (2008))

У статті маємо на меті показати в дії використання ввічливості з певною комунікативною метою на матеріалі діалогів з англомовного фільму *Easy Virtue* (2008) [3]. Принцип Ввічливості та його постулати, запропоновані Джефрі Лічем [2, с. 131-149], чудово доповнює Принцип Кооперації Пола Грайса, допомагає йому існувати шляхом збереження кооперації між людьми. Важливим також в контексті ввічливості є поняття позитивного та негативного обличчя, загроз цим обличчям та стратегій уникнення цих загроз, розроблених Пенелопою Браун та Стівеном Левінсоном [1, с. 311-323].

Щоб показати, як ці поняття реалізують себе на практиці, ми обрали кілька яскравих прикладів прояву ввічливості в діалогах фільму, що досліджується, та розглянули їх у двох аспектах, даючи відповіді на такі запитання:

А) Чи дотримано Принципу Ввічливості, основні постулати котрого запропоновані Дж. Лічем; якщо так, то яким чином і як це допомагає співрозмовцям здійснити продуктивну комунікацію?

Б) Чи існують в діалозі акти, запропоновані Пенелопою Браун та Стівеном Левінсоном, що могли б загрожувати негативному чи позитивному обличчю мовця чи слухача, чи використано якісь мовленнєві стратегії ввічливості, що завуальовували б ці акти, якщо ні, то які стратегії принаймні можна було б використати, і як тоді повернувся б хід розмови, чи допомогли б вони мовцю та слухачеві скооперуватися?

(1) L – *Darling, I think it's about high time that your mother and I have an intimate tete-a-tete. Just us girls.*

V – *Lovely* [3].

А) У поданій мовній ситуації дотримано відразу чотирьох постулатів Принципу Ввічливості: по-перше Вероніка слідує максимі Такту та не протестує проти небажаного усамітнення і розмови з Ларитою, а отже максимізує вигоду для іншого, цим самим мінімізує її для себе, тому слідує і максимі Щедрості відповідно. По-друге, жінка дотримується максими Згоди, оскільки чудово розуміє, що цієї розмови їй не оминати, і порозуміння між ними на даному етапі необхідне задля успішного ходу подальшої розмови. По-третє, жінка відповіддю *Lovely* неначе схвалює рішення невістки, а отже вдається до максими Схвалення та максимізує схвалення іншого. Безумовно, відповідь є іронічною та імплікує невдоволення, що чітко розуміє Ларита, а отже імплікатура є комунікативною і виникає через порушення максими Якості (не кажи того, що вважаєш неправдою), проте пояснення такому порушенню очевидне – жінка намагається бути ввічливою та не говорити про свою зневагу відкрито з перерахованих вище причин. Тут і спостерігаємо те, як Принцип Ввічливості доповнює та пояснює Принцип Кооперації.

Б) Ларита загрожує власному негативному обличчю, оскільки і близько не прагне того, що запропонувала і цим самим загрожує ще й негативному обличчю Вероніки, бо її пропозиція розглядається як акт, що змушує слухача прийняти чи відхилити її, проте, щоб уникнути цих загроз, задля успішного здійснення мовної інтенції, Ларита вдається до таких стратегій: вдає взаємність, залишається позитивно налаштованою, показує повагу до слухача. Вероніка, в свою чергу, загрожує негативному обличчю Ларити, приймаючи її пропозицію, котра є небажаною та одночасно загрожує і своєму власному не-

гативному обличчю з тієї ж причини, згладжуючи ситуацію стратегіями: вдає взаємність та приязнь.

(2) V – *Are you coming down with something?*

L – *Pollen. But if I hold my breath long enough...*

V – *How peculiar* [3].

А) Вероніка використовує комунікативну імплікатуру, порушуючи максимум Якості фразою *How peculiar*, проте робить це з міркувань ввічливості, підбираючи найменш образливе слово, оскільки планує продовжити розмову, а отже потребує успішної кооперації. Насправді ж вона і дивується, і висміює алергію на пилок у жінки, котра за своєю природою мала б мати вроджену любов до квітів, оскільки і жінки, і квіти ставляться в один асоціативний ряд з красою. Отже, схилиємося до того, що Вероніка слідує максимумі Схвалення та максимізує схвалення іншого, незважаючи на своє власне несхвалення обставин, що склалися.

Б) Вероніка втручається в негативне обличчя Ларити запитанням *Are you coming down with something?*, тому що, хто зна, можливо та не любить про це говорити. Головна стратегія тут – вираження зацікавленості в співрозмовцеві. Жінка могла б також сказати, що та могла б не відповідати, якщо не хоче, звісно. А словами *How peculiar* Вероніка вже загрожує позитивному обличчю Ларити, оскільки вона явно висміює таку дивну, на її думку, алергічну реакцію, проте робить це дещо завуальовано, підбирає двозначні слова і це можна вважати її мовленнєвою стратегією, що зменшує загрозу позитивному обличчю.

(3) L – *Remarrying was the farthest thing from my mind.*

V – *I see...May I ask?*

L – *Oh, dead, unfortunately. No children.*

V – *Oh...How disappointing for you. Still, he provided well, though?*

L – *Yes, but there were a lot of hidden costs associated with his passing.*

V – *Oh, that beautiful motor car... Surely, you must have independent means?*

L – *I'm more than happy to discuss my means, but I think you'll be a tad disappointed. The car is my sole source of income. Which makes living in London an imperative* [3].

А) Беручи за основу Принцип Ввічливості Дж. Ліча, спостерігаємо дотримання максимуми Такту в репліці *May I ask?*, оскільки Вероніка не була обізнана в попередньому заміжжі невістки, і така новина привела її в гнів та здивування водночас, проте задля того, щоб вивідати більше інформації про минуле та, як наслідок, теперішнє жінки, вона дотримується Принципу Ввічливості та стримує свої почуття. Далі спостерігаємо дотримання максимуми Співчуття у фразі *Oh...How disappointing for you*. Нехай воно не надто щире, нехай за ним слідує не найввічливіше втручання, проте воно доречне в такій мовленнєвій ситуації задля збереження продуктивної комунікації. Ларита теж сприяє продовженню розмови *Oh, dead, unfortunately. No children.*, навіть якщо їй і неприємна ця розмова, вона змушена її вести, щоб досягти згоди зі свекрухою, а отже дотримується максимуми Згоди, а далі вдається до максимуми Схвалення, схвалюючи бажання Вероніки обговорити її доходи – *I'm more than happy to discuss my means, but...*, що теж є не більше, аніж проявом ввічливості, котрий необхідний їй на цьому етапі розмови, щоб перейти до найголовнішого – суті бесіди, а отже, очевидно, що всі ці, нехай нещирі, прояви ввічливості, допомагають жінкам вести повноцінну розмову без ситуацій конфлікту і досягти хоча б мінімальної згоди.

Б) Вероніка реплікою *May I ask?* створює загрозу для негативного обличчя Ларити, адже втручається в її особисті, не надто приємні, спогади, проте використовує стратегію вияву поваги, задля того, щоб показати усвідомлення права Ларити не відповідати на запитання, щоб зробити це запитання максимально ввічливим, а отже щоб продовжити розмову, котра їй все-таки цікавить. Далі Вероніка загрожує своєму власному негативному обличчю, висловлюючи співчуття й одразу ж загрожує негативному обличчю Вероніки, знову запитуючи про статки її колишнього чоловіка, проте згладжує це стратегією співчуття та посиленої зацікавленості у розмові з нею.

Далі розглянемо продовження цієї ж розмови, оскільки мовленнєві сутички саме цих двох головних персонажів фільму багаті на яскраві приклади реалізації прагматичних особливостей діалогічного мовлення:

(4) V – *John was brought up in the country, Larita. Where will he work?*

L – *Chalk Farm, perhaps? Or St-Martin-In-The-Fields? I know this is not perfect so that's why I'm asking for your guidance. So, please, how can I make this pleasant for everybody?* [3].

А) Ларита – самостійна жінка, що не звикла запитувати порад в інших, особливо в людей, що їй не імпонують, проте, зважаючи на обставини – Вероніка – мати її чоловіка, вона гостює у неї в домі, вона хоче зберегти позитивні відносини в родині, – жінка звертається до Принципу Ввічливості та слідує максимі Згоди, запитуючи «*I know this is not perfect so that's why I'm asking for your guidance. So, please, how can I make this pleasant for everybody?*».

Б) Тут Ларита загрожує власному негативному обличчю, оскільки вона просить небажаної для себе поради, а також загрожує такому ж обличчю і Вероніки, оскільки очікує від тієї цієї поради. Стратегії, що мінімізують ці загрози: посилена зацікавленість в думці іншого, пошук компромісу та згоди, вираження поваги.

(5) V – *Would you please refrain from chatting to the staff? It's chore enough trying to keep this motley crew together.*

L – *I had a brilliant French maid in Paris. Perhaps I should send for her?*

V – *Thank you, no... erm...I'd prefer to keep English the first language in this household* [3].

А) Вероніка не надто захоплена пропозицією Ларити і ба більше – вона гидує всім, що пов'язано з попереднім життям її невістки, проте через обставини, що склалися, вона має вдавати приязнь і замість того, щоб показати своє невдоволення втручанням Ларити у хатні справи розпочинає звертання з *Would you please...*, а також розпочинає свою відповідь на пропозицію з *Thank you, no...*, хоча вважає її невдалою і надалі імплікує зневагу до всього іноземного, проте всі ці прояви ввічливості задіюють Принцип Ввічливості та допомагають продовжити кооперацію між співрозмовниками, не зважаючи на те, що обидві достатньо раціонально мислячі особи для того, щоб розшифрувати імплікатури одна одної.

Б) Спершу Вероніка загрожує негативному обличчю Ларити, оскільки виконує акт пропозиції і цим самим вимагає від неї здійснення цієї пропозиції, згладжуючи цю загрозу словами *Would you please*. У відповідь Ларита робить те ж саме, тобто пропонує щось своє, загрожуючи негативному обличчю Вероніки, але робить це з приязню та повагою, щоб мінімізувати цю загрозу. Вероніка ж зберігає своє негативне обличчя відмовою і одночасно загрожує позитивному обличчю Ларити, коли висловлює своє несхвалення поданої пропозиції, намагаючись вибачитися за це, проте куди кращою стратегією було б надати логічні аргументи, що підтримували б її відмову, наприклад те, що працівників більше не потрібно чи що на це немає вдосталь грошей тощо.

Отже, з розглянутих вище діалогів бачимо, що дотримання постулатів принципу ввічливості, використання вірних мовленнєвих стратегій уникнення загроз обличчю людини та вміння ними оперувати дає свої плоди – допомагає людям кооперувати без серйозних непорозумінь чи образ, що завадили б процесу кооперації і тим самим не дозволили б досягти комунікативної інтенції мовця. Саме тому вважаємо ці прагматичні поняття важливими та вартими подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Brown P., Levinson S. D. *Politeness: Some Universals in Language Usage*, Chapter 22, Cambridge: Cambridge University Press, 1987.
2. Leech Geoffrey N. *PRINCIPLES OF PRAGMATICS*, Geoffrey N. Leech. London and New York: Longman, 1983.
3. Online source: <http://putlockers.fm/watch/eGLB46vV-easy-virtue-2008.html>

Лапиніна О. Л.
кандидат філологічних наук,
старший викладач кафедри німецької філології
Київський національний лінгвістичний університет
м. Київ, Україна

РОЛЬ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ У ЗАГОЛОВКАХ ГАЗЕТНИХ ТЕКСТІВ (НА МАТЕРІАЛІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ)

Особливе прагматичне значення в газетному тексті має заголовок, свідченням багатогранної функціональності якого є актуалізація його функцій: нормативної, інформативної, експресивної, рекламної. Заголовок є найважливішою складовою успішної статті, оскільки покликаний привернути увагу читача. Як опорний елемент інформації, яка подається в тексті, заголовок відіграє суттєву роль для встановлення контакту з адресатом, оскільки може як прикрасити нецікавий матеріал і змусити читача його прочитати, так і, навпаки, зіпсувати найцікавішу публікацію. Фразеологічні одиниці є дієвим засобом для привернення уваги, оскільки володіють тим ступенем лаконічності, який дає змогу авторам виразити низку своїх думок, емоцій та оцінок кількома словами.

Автор газетного тексту вступає в комунікативну взаємодію з різними соціальними групами з метою інформування та впливу на читацьку аудиторію, тому перед ним постає низка завдань: відобразити факти дійсності, інтерпретуючи їх та коментуючи. Оперуючи фактами, автор повинен, в першу чергу, привернути увагу читача до своєї статті, одночасно впливаючи на нього оцінними судженнями. Саме тому вибір автором статті фразеологічної одиниці для заголовку є завжди усвідомленим та мотивується культурною семантикою цієї одиниці, оскільки остання є культурно значущою ілюстрацією для певної ситуації, явища або події у світі. Читач у своєї свідомості не лише здійснює декодування фразеологізму, згадуючи його мовне значення, але й сприймає образ-основу, яка несе уявлення, установки та стереотипи, що склалися у культурі соціуму.

Висока частотність вживання у німецькій пресі характерна для фразеологізмів з компонентом-гастрономом *Wurst*, що не дивно, адже ковбаса є національно специфічним продуктом німецької гастрономії. У жодній країні світу не виготовляється і не з'їдається стільки ковбаси, як у Німеччині. Вона у своєму роді є світовим рекордсменом, налічує 1500 різновидів і подається у вареному, смаженому і холодному виді. Майже половина споживаного в Німеччині м'яса припадає на ковбасу. Про популярність ковбаси свідчать і численні фразеологізми: *es geht um die Wurst; das ist mir Wurst (wurscht); armes Würstchen; mit der Wurst nach dem Schinken werfen; etwas verwursteln; beleidigte Leberwurst spielen; jmdm. eine Extrawurst braten; sich Wurst vom Brot nehmen lassen u. a.* У заголовках німецької преси доволі часто зустрічаємо фразеологічну одиницю *es geht um die Wurst* – «*es geht um die Entscheidung*» [5, с. 1750], яка допомагає автору бути стислим та лаконічним у своїх висловлюваннях та водночас привернути увагу читача. Дослівне значення словесного комплексу *es geht um die Wurst* (досл. «мова йде про ковбасу») пов'язане з традицією, коли на іграх або змаганнях, що відбувалися під час народних гулянь, потрібно було дістати ковбасу (*Wurstklettern, Wurstangeln, Wurstschnappen*), яка і була призом для переможця. Тому, коли мова йшла про ковбасу, в уяві представника німецького етносу виникала асоціація, пов'язана з важливим моментом. Таким чином і сформувалося значення фразеологізму *es geht um die Wurst* – «настав вирішальний момент; йдеться про важливу справу» [1, с. 333]. У статті з німецької газети «*Die Zeit*»: під заголовком «*Es geht um die Wurst*» мова йде про наступне: «*Nach massiven Attacken gegen das jahrhundertealte Reinheitsgebot für deutsches Bier hat die Europäische Kommission in Brüssel nun ein neues Ziel ins Visier genommen: die deutsche Wurst. Fernand Braun, EG-Generaldirektor für Binnenmarkt und gewerbliche Wirtschaft stellt das Reinheitsgebot für deutsche Fleischwaren in Frage. Der landwirtschaftliche Pressedienst Agrar Europe: «Die EG*

rüttelt damit an den Grundfesten der tierischen Veredelungsproduktion deutscher Landwirte» [3]. У наведеному прикладі автор використовує прийом подвійної актуалізації, коли відбувається обігрування фразеологічного та буквального значення виразу. Ця оказіональна трансформація створює сильний емотивно-стилістичний ефект, сприяє поживленню образу фразеологізму, підсилює ефект впливу. Читач звертає увагу на статтю завдяки заголовку, вважаючи, що мова буде йти про найважливіші події. Проте він не завжди може припустити, що мова насправді йтиме про ковбасу. Розпізнати прийом буквализації читач зможе лише під час свого ознайомлення зі змістом статті.

З урахуванням компетенції своїх читачів, автор усвідомлено та цілеспрямовано використовує у заголовках фразеологічні одиниці, відбір яких завжди є інтенціонально зумовленим та допомагає слідувати принципу економії мовних зусиль, в той же час, відображаючи суб'єктивне емотивно-оцінне відношення автора до висвітлених у статті подій. Розглянемо заголовок із газети «*Der Tagesspiegel*»: «*Keine Extrawurst für Fischer*». У момент ознайомлення читача із заголовком, ймовірно, виникають асоціації з фразеологізмом *jmdm. eine Extrawurst braten*, що має значення «*jmdn. anders als andere behandeln, begünstigen*» [2]. Трансформація фразеологічної одиниці у заголовку дозволяє авторові краще втілити свій намір та задум, тісніше пов'язує заголовок з текстом, привертає увагу адресата. Текст статті роз'яснює значення заголовку: «*Beim «Schleuserausschuss» geht es... um die politische Leitung des Auswärtigen Amtes. Ohne die neue Visapolitik hätte es die verantwortungslose Leichtigkeit der Einreise von Schwarzarbeitern oder zur Prostitution gezwungener Frauen wahrscheinlich nicht gegeben. Ob dies vorwerfbare Schuld ist, ob hier ein Rechtsbruch systematisch vorbereitet wurde, all dies wird im Untersuchungsausschuss zu klären sein. Daher gibt es auch keinen Grund, auf diesen Untersuchungsausschuss zu verzichten, oder einem Minister eine «Extrawurst» zu braten. niemand steht außerhalb von Recht und Gesetz. Herr Fischer ist Chef des Auswärtigen Amtes und muss für mögliche Missstände in seinem Haus die Verantwortung übernehmen*» [4]. Автор статті критикує міністра іноземних справ ФРН Йошку Фішера стосовно візової політики, яка полегшила проникнення у Німеччину груп нелегалів. Адресант емоційно наголошує на відповідальності міністра за свої дії. Заголовок статті є закликом автора до читачів, не бути поблажливими до міністра і не пробачати йому помилок. Експресивність сучасного газетного тексту досягається за рахунок залучення фразеологічної одиниці *jmdm. eine Extrawurst braten*, яку автор використовує для вираження оцінки та підсилення емотивності.

Отже, фразеологічні одиниці є інструментами автора для досягнення своєї цілі, оскільки їх використання надає образність, асоціативність, лаконічність, експресивність, афористичність та виразність заголовкам статей, що, безперечно, привертає увагу читача.

Список використаних джерел:

1. Гавриць В. І. Німецько-український фразеологічний словник : у 2 т. [уклад. В. І. Гавриць, О. П. Пророченко]. – К. : Радянська школа, 1981. – Том 2. – 382 с.
2. Duden (in 12 Bänden) Band 11. Redewendungen und sprichwörtliche Redensarten. Wörterbuch der deutschen Idiomatik [Electronic resource] / bearb. von Günther Drosdowski und Werner Scholze-Stubenrecht. – Electronic data. – Mannheim [u.a.] : Dudenverlag, 1992. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Систем. вимоги : Windows 95, 98, 2000, XP ; Word 97–2000. – Title from the screen.
3. Hoffmann W. Es geht um die Wurst [Electronic resource] / W. Hoffmann // ZEIT ONLINE. – Electronic data. – [Hamburg : Zeitverlag Gerd Bucerius GmbH & Co, 1978]. – № 43. – Mode of access : <http://www.zeit.de/1985/43/es-geht-um-die-wurst> (viewed on November 21, 2015). – Title from the screen.
4. Keine Extrawurst für Fischer [Електронний ресурс] // Der Tagesspiegel. – 20. Januar 2005. – Режим доступу : <http://www.tagesspiegel.de/politik/keine-extrawurst-fuer-fischer/578680.html>.
5. Röhrich L. Lexikon der sprichwörtlichen Redensarten. In 5 Bänden [Електронний ресурс] / L. Röhrich. – Електрон. дан. – Berlin : Directmedia, 2000. – 1 CD-ROM. – 1834 S. – Назва з контейнера.

Gumenyuk K. I.
Student

Lysanets Yu. V.
*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor at the Department
of Foreign Languages with Latin Language and Medical Terminology
HSEE of Ukraine «Ukrainian Medical Stomatological Academy»
Poltava, Ukraine*

METAPHORICAL TERMINOLOGY IN THE ENGLISH SUBLANGUAGE OF DENTISTRY

Cognitive metaphors are universal mechanisms of transferring names of a particular concept to another object based on their similarities [4, p. 24]. Quite often, metaphors are rooted in the complex associative relations, pertaining to a certain speech community and its everyday practical experience [3, p. 207].

Most concepts and objects from the human environment usually undergo the process of metaphorization. In addition, metonymic relations (i.e., transfer on the basis of contiguity relationships) are of great importance as well [5]. In this context, the sublanguages of medical and scientific communication are no exceptions [1; 2; 7]. In fact, metaphorical transfer of meaning is a productive way of term formation which renders this area relevant for linguistic research. Dental terminology as a flexible and constantly developing system of clinical and scientific concepts also undergoes the processes of metaphorization. The objectives of the present paper are (1) to identify the types of conceptual metaphors in dental terminology, and (2) to determine their role in the formation of dental terms.

In order to study the prevalence and role of terminological metaphors in the sublanguage of dentistry, we developed the semantic typology which is based on the sources of metaphorical transfer of meanings. The universal sources, generating metaphorical terms in dentistry, can be grouped into anthropomorphic, zoomorphic and botanical categories.

Anthropomorphic metaphors represent the most productive group of metaphorical terms. It is necessary to observe that anthroponymization is one of the major tendencies in the process of metaphorical term formation [7, p. 30]. In dentistry, the anthropometrical principle is implemented in the *somatic*, *household* and *sociomorphic* subcategories.

Somatic metaphors are related to the human body: «dental neck»; «enamel navel»; «enamel cord»; «back of the tongue»; «eye tooth». The *household* subclass includes the following dental terms: «cingulum of the tooth»; «floor of the mouth»; «mantle dentin»; «shovel-shaped teeth»; «dental arch»; «vestibule of the nose»; «tower skull»; «bridgework»; «cantilever bridge»; «fixed bridge»; «porcelain jacket»; «pipe jaw»; «lacrimal sac»; «hinge movement»; «mappy tongue»; «sickle flap»; «vascular bed»; «spade drill»; «cobble's suture» and so on. *Sociomorphic* metaphors constitute yet another interesting group of terms. This category contains proper names and abstract notions related to the social being of men: «Gothic palate»; «Olympian forehead»; «Hapsburg jaw»; «waltzed flap»; «wandering cell»; «wisdom tooth»; «diving goiter»; «geographical tongue» and so on.

Meanwhile, dental zoomorphic metaphors are formed by means of animalistic images, for example: «harelip»; «alligator forceps»; «caterpillar flap»; «cuttlefish disk»; «hawk's incisors»; «the wing of the nose»; «palatine crest», etc. It is necessary to observe that some metaphorical terms in Ukrainian may not be reflected in the English language: for instance, «вовча паща» is rendered quite neutrally («cleft palate») [5].

Botanical metaphors are based on the names of plants, their parts or fruits: «tooth bud»; «taste bud»; «root of the tongue»; «root of the tooth»; «mulberry molar»; «strawberry tongue»; «sesamoid cartilage»; «yeast stomatitis» and the like.

Thus, the study of metaphorization mechanisms in dental terminology enables us to reveal the origin of metaphorical meanings. Dental terminology is characterized by extensive use of metaphorical terms which form a separate corpus with its own laws, typological characteristics and models. The analyzed metaphorical terms perform nominative function, filling the empty conceptual gaps and thus providing the names of physiological phenomena or pathologies by means of already known words.

References:

1. Baranova A. A. Dynamics of Metaphorical Creation of Terms within the Main Subject Groups of English Terminology of Oil and Gas Branch / A. A. Baranova, A. A. Efremov // The Bulletin of the Adyghe State University. Series «Philology and the Arts». – 2012. – Issue 3. – P. 112-116.
2. Chen Y. Teaching English Idioms as Metaphors through Cognitive-Oriented Methods : A Case in an EFL Writing Class / Yi-chen Chen, Huei-ling Lai // English Language Teaching. – 2013. – Vol. 6 (6). – P. 13-20.
3. Kömür S. Using Conceptual Metaphors in Teaching Idioms in a Foreign Language Context / S. Kömür, S. S. Cimen // SBED. – 2009. – Vol. 23. – P. 205-222.
4. Lakoff G. Metaphors We Live By / George Lakoff, Mark Johnson. – London : The University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
5. Lysanets Yu. Metaphoric Term Formation in Medical Discourse / Yu. Lysanets // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія Філологічна : збірник наукових праць. – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2014. – Вип. 48. – С. 145-147.
6. Urdang L. The Bantam Medical Dictionary / L. Urdang. – New York : Bantam Books, 2009. – 628 p.
7. Vendina T. I. Word Formation as a Way of Universum Discretization / T. I. Vendina // Problems of Linguistics. – 1999. – No. 2. – P. 27-49.

Неустроєва Г. О.
*викладач кафедри міжкультурної комунікації
та іноземної мови*

Комова Г. В.
*доцент кафедри міжкультурної комунікації
та іноземної мови*

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЕКТНОЇ РОБОТИ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному суспільстві головною метою ВНЗів є підготовка високоосвічених фахівців, здатних на практиці самостійно розвивати і вдосконалювати свої знання іноземної мови та використовувати їх під час своєї професійної діяльності. У процесі підготовки досвідчених фахівців на перший план виноситься необхідність розвинути у студентів здатність самостійно здобувати знання і використовувати їх у своїй діяльності, що орієнтована на європейській простір.

Тенденцією для немовних ВНЗів сьогодні стало скорочення навчальних годин, відведених для вивчення іноземної мови. При цьому обсяг і зміст дисципліни практично не

змінилися. Важливо зрозуміти, як оцінити здобуті студентом знання. Можливо використати проектну роботу студента.

Проектна робота – це самостійно розроблений і виготовлений продукт від ідеї до її втілення, виконаний при консультації викладача, здійснюваний на навчальному та поза навчальному матеріалі [3].

Проектна робота з англійської мови включає кілька стадій розробки:

1. Організаційно-підготовча робота. Викладач відбирає можливі теми і пропонує їх студентам. Студенти обговорюють і приймають спільне рішення щодо вибору теми.

2. Планування проекту. На даній стадії викладач консультує, координує діяльність студентів. Студенти беруть участь у розробці завдань, підбирають літературу, вирішують проблеми, обговорюють план.

3. Технологічна стадія. Викладач спостерігає за дотриманням трудової і технологічної дисципліни, культури праці і при необхідності консультує студентів.

4. Заключна стадія. Викладач координує роботу студентів, стимулює їх діяльність; дає оцінку роботи. Студенти оформлюють результати у вигляді презентації.

Було розроблено критерії оцінювання результатів проектної діяльності студентів [2].

– Володіння способами пізнавальної діяльності.

– Вміння використовувати різні джерела інформації, методи дослідження.

– Комунікативні та адаптивні якості: вміння працювати в співробітництві, приймати чужу думку.

– Самоорганізація: вміння ставити ціль, складати і реалізовувати план.

Виконання творчої проектної роботи сприяє формуванню у студентів іншомовної комунікативної компетенції у вивченні іноземної мови і культури.

На захист проекту відводиться 5-7 хвилин. Підсумком захисту навчального творчого проекту є його рейтингова оцінка.

Розглянемо джерела інформації, матеріальну основу проектної роботи студентів, якими вони можуть користуватися дома. Це, перш за все електронний підручник, який містить, в свою чергу, граматичний і лінгвістичний довідники, двомовний електронний словник й аудіо та відео записи.

Допомагає управляти проектною роботою і такий засіб, як опора [1]. В ході самостійної роботи студенти осмислюють змістовно-смысловий план поданої ситуації в єдності із засобами вираження; вони підбирають собі опори з різноманітних джерел інформації, будь то текст, вправи або спеціальним чином організований словник у вигляді функціонально-смыслових таблиць або лексичних таблиць.

Істотний прогрес у розвитку персональних комп'ютерів і комп'ютерних технологій призводить до зміни і в процесі навчання іноземним мовам [4].

Отже активне і доречне застосування комп'ютера під час підготовки проектної роботи з англійської мови представляється можливим і доцільним виходячи із специфіки самого предмета.

Коли навчальна система максимально пристосовується до типологічних особливостей студентів, забезпечує оптимальний темп виконання проектної роботи, реалізується оптимальна індивідуальна стратегія управління процесом навчання.

Саме така діяльність є продуктивна і забезпечує умови самореалізації та самостійної роботи студентів під час вивчення англійської мови. Таким чином, підготовка проекту значно збільшує ефективність самостійної роботи навчання, а студенти, в свою чергу, повноцінно навчаються, отримуючи потрібні знання.

Список використаних джерел:

1. Коньшева А.В. «Проблема организации самостоятельной работы студентов технических специальностей по иностранному языку» / Материалы II Международной научно-практической конференции. «Организация самостоятельной работы по иностранному языку в вузе» в г. Полоцке 17-18 октября 2006 г. – Новополоцк, 2006 г. С. 5-12.

2. Крюкова О.П. Эффективная коммуникация между учителем и учащимся в учебной среде, опосредованной компьютером: проблемы и решения (на материале обучения английскому языку) // Теория и практика коммуникации. Вестник РКА. – Вып. 2. / Под общ. ред. И.Н. Розиной. – Ростов-на-Дону: Изд-во ИУБиП, 2004. – С.85-93.
3. Павлович Т.С. «К вопросу об организации самостоятельной работы при обучении иностранному языку» / Материалы I Республиканской научно-практической конференции. «Новые технологии в современном процессе обучения» в г. Полоцке, 2003 г. – Новополюк, 2003, С. 374-376.
4. Угольков В.В. «Роль Интернета в обучении иностранных языков в вузе» // Сборник научно-исследовательских работ – выпуск 9, С. 117-121.

Осінна О. С.
старший викладач кафедри французької філології
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
м. Одеса, Україна

СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ІНТЕРВ'Ю З ЗІРКАМИ ФРАНЦУЗЬКОГО КІНО

Дослідження присвячене вивченню структурно-композиційних характеристик франкомовного журнального інтерв'ю з кінозірками.

Матеріалом дослідження послужили тексти 30 інтерв'ю з відомими акторами французького кіно (Isabelle Adjani, Monica Bellucci, Marion Cotillard, François Cluzet, Vincent Cassel, Omar Sy, та ін.), опубліковані в період з 2009 по 2016 рр. в Інтернет-версіях журналів Le Journal du Dimanche, L'Express, Paris Match, Gala, Madame Figaro, Jeune Afrique, Elle, Première.

Інтерв'ю визначається як цілісний акт комунікації, що передбачає спілкування у вигляді діалогу журналіста з інтерв'юваним у ситуації з послідовним чергуванням питань та відповідей з метою отримання інформації, думок та суджень, які становлять суспільний інтерес» [2, с. 50].

Залежно від мети виділяють Такі канонічні види інтерв'ю як методу отримання інформації:

1. *Інформаційне інтерв'ю* – найбільш поширений вид, націлений на збір матеріалу для новин.

2. *Інтерв'ю-розслідування* проводиться з метою глибокого вивчення якої-небудь події чи проблеми.

3. *Інтерв'ю-портрет*, або *професійне інтерв'ю*, сфокусоване на одному герої. Героєм такого інтерв'ю може стати людина, яка проявила себе у певній сфері суспільного життя і викликає інтерес широкого кола публіки [3; 4]. Серед портретних інтерв'ю особливе місце посідають інтерв'ю з «зірками». Саме цей тип інтерв'ю становить об'єкт нашого дослідження.

«Зіркове» інтерв'ю містить великий обсяг особистої інформації та є менш інформативним з погляду його суспільно-політичної значимості. Слід зазначити, що в комунікації особиста інформація є значимою незалежно від типу інтерв'ю, оскільки читач оцінює отриману інформацію найчастіше через оцінку особистісних якостей її носія. «Зіркове» інтерв'ю може бути максимально наближене до бесіди, містити багато елементів цього жанру, проте, на думку дослідників, воно є завжди більш структурованим, має більш жорстку концепцію та орієнтоване на результат, що відображається на манері бесіди з інтерв'юваним [5, с. 9].

В структурному плані дослідники виділяють у тексті інтерв'ю такі композиційні елементи як зачин, основна частина, кінцівка. Як правило, у зачині представлені питан-

ня, які пов'язані з останньою роботою інтерв'юваного в кіно, змінами у сімейному стані. Крім того, у зачині може міститись стисле досье або основні теми, яких торкатиметься журналіст, наприклад:

«Les incontournables de son sac à main, ses produits de beauté fétiches, les instituts où elle aime se faire chouchouter et ses secrets de jeunesse... Tout, tout, tout sur la beauté Adjani. Avec un grand A» (зачин інтерв'ю з Ізабель Аджані, «Gala»).

Журналіст-інтерв'юер та респондент утворюють діалогічні комунікативні блоки, які формують інформативні єдності та тематичні послідовності, взаємопов'язані різними видами відносин [1].

Інтерв'ю з «зірками» має низку відмінних особливостей, таких як, наприклад, те, що вони не мають строгого членування на частини; вони мають характер незавершеності (журналіст-інтерв'юер переходить від однієї теми до іншої без виділення цього переходу); вони являють собою спонтанність у плані композиції та побудови кожної фрази; в них спостерігається активна роль журналіста та інтерв'юваного, коли журналіст регулярно звертається до інтерв'юваного, враховуючи його відповіді, міміку та жести (в аналізованих інтерв'ю можна спостерігати знаки оклику, три крапки наприкінці речення інтерв'юваного; зазначення у дужках його емоційної реакції, наприклад, репліки (rires), (sourire); іноді вказуються жести, зміна пози, дії інтерв'юваного, наприклад: [Après avoir suivi les faits et gestes de sa fille du coin de l'œil pendant toute l'interview, Monica se lève enfin pour la prendre dans ses bras] (Інтерв'ю з Монікою Белуччі, «Paris Match»).

Досліджені тексти не мають чіткої композиції. Інтерв'юер певною мірою визначає тематику діалогу, проте, в цілому, «зіркові» інтерв'ю являють собою імпровізовану бесіду, коли запитання журналіста виникають з відповідей інтерв'юваного.

В проаналізованих текстах найбільш численною виявилася така побудова інтерв'ю: «коротке запитання – розгорнута відповідь», що цілком відповідає меті інтерв'ю (задовольнити інтерес читача), завданню журналіста (отримати якомога більше інформації про особистість «зірки») та інтенції інтерв'юваного (творення або підтримання іміджу).

Список використаних джерел:

1. Гапотченко Н.Є. Комунікативно-прагматична організація діалогічних комунікативних блоків текстів інтерв'ю (на матеріалі сучасної французької преси) / Н.Є. Гапотченко // Наука і сучасність: зб. наук. пр. – Т. 41. – К.: Логос, 2004. – С. 238-244.
2. Ильченко С.Н. Интервью в журналистском творчестве: уч. пособие / С. Н. Ильченко. – СПб.: СПбГУ, 2003. – 93 с.
3. Лукина М.М. Технология интервью: учеб. пос. для вузов / М. М. Лукина. – 2-е изд., доп. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 191 с.
4. Мельник Г.С. Основы творческой деятельности журналиста / Г. С. Мельник, А. Н. Тепляшина. – СПб.: Питер, 2009. – С. 124-127.
5. Швец Е.В. «Звездное» интервью в коммуникативно-прагматическом аспекте: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. филол. наук: специальность 10.02.01 – Русский язык / Е. В. Швец. – Калининград, 2008. – 24 с.

ПІКТОРАЛЬНИЙ ПОВОРОТ І ПРОБЛЕМА ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Перетворення феномену театралізації на стильову доміную сучасної видовищної культури, яка знаменує тяжіння мистецьких форм до підкресленої умовності та сценічності, породжує питання про театралізацію як категорію постмодерністського художнього дискурсу. Інтеграція елементів театрального мистецтва у площину літератури потребує з'ясування мовних засобів втілення театального коду. З іншого боку, домінування видовищності, ефект якої загострюється через застосування «пострепродуктивних цифрових технологій», як зазначає дослідниця постмодерністської естетики Т. Гундорова, не просто супроводжується «хвилею піднесення образної культури», але «зсувом від копіювання до симуляції реальності», коли перехід «від репродуктивної практики фотографії і фільму до пострепродуктивних цифрових технологій знімає традиційне розмежування між реальністю та її репрезентацією», долає «абсолютну перевагу реального» [2, с. 37]. Зазначені зміщення стають фокусом уваги концепції «пикторального повороту», яка окреслює нові горизонти філософії мови. У контексті парадигми пикторального повороту потребує нового осмислення і проблема мовних засобів театралізації.

Ідея пикторального повороту, запропонована У. Мітчелом, з'являється на тлі відомої теорії Р. Рорті, який пропонує розглянути інтелектуальну історію як низку «поворотів», кожний з яких позначається зростанням одного кола проблем та занепадом іншого [6, с. 11]. Якщо лінгвістичний поворот означив інтелектуальний мейнстрім ХХ ст., то фундаментальною умовою сучасності стає трансформація людського сприйняття, зумовлена зростанням ролі візуальних комунікацій [4, с. 263]. Мітчел зазначає нетотожність пикторального повороту принципам міметичного наслідування та відображення дійсності [5, с. 309]. Він підкреслює відмінність між картиною ('picture'), що є «матеріальним об'єктом, річчю, яка може згоріти, чи зламатись», та образом («image»), який може пережити руйнацію «у пам'яті, наративах, копіях» тощо [6, с. 16]. Йдеться про постлінгвістичне, постсеміотичне переосмислення традиційної теорії зображення, до якої долучається аналіз і власне комунікативних засобів репрезентації (наприклад, цифрові технології). Специфіка пикторального повороту полягає у різномірній взаємодії візуальних і вербальних компонентів комунікації, які розглядаються у трьох вимірах: *образтекст* є синтетичним концептом; *образ / текст* позначає обернення та розрив; і *образ-текст* позначає корелятивність візуального і вербального [5, с. 303].

У дусі феноменологічно-герменевтичної теорії метафори П. Рікера проблему пикторального повороту пропонує розглянути італійський дослідник А. Мартиненго, який повторює ідею Рікера щодо «живої метафори» як «шляху символів і міфу», що зберігається великими культурами [5, с. 310-311]. Механізм метафори Рікер вбачає у «семантичній інновації», що постає «з руїн буквального значення», отже, він наголошує на іконічному аспекті метафори, а саме: «якщо в метафорі присутні дві думки, то мається на увазі лише одна з них, інша – це конкретна точка зору, крізь призму якої розглядається перша» [3, с. 419-420]. Таким чином, метафора виступає «засобом візуалізації», інструментом конструювання словесних образів, що забезпечують її здатність породжувати нові смисли [там само, с. 423]. Театралізацію так само можна розглянути не як засіб відображення реальності, але як «засіб візуалізації», адже театральне мистецтво образно репрезентує дійсність, «художньо опановує світ у формах драматичної дії» [1, с. 169]. Відповідно, аналіз текстової театралізації передбачає виокремлення певної системи словесно-образних, а також текстуально-дискурсивних засобів у їх здатності актуалізувати візуально-репрезентативні доміную художньої дійсності.

Цілком у дусі ідей пікторального повороту в поезиці постмодерністського роману на перший план виходить увага до механізмів театралізації. Так, механізми театральної вистави, що репрезентує життя та долає водночас перевагу його реальності, стають наскрізною метафорою у романі Дж. Фаулза «The Magus». Моріс Конхіс, який режисує цю магічну виставу, говорить, звертаючись до головного героя своєї вистави: «*Here we are all actors. None of us are as we really are.*» І далі продовжує: «*Yes, I know. You think you are not acting. Just pretending a little. But you have much to learn about yourself. You are as far from your true self as that Egyptian mask our American friend wears is from his true face*» [7].

Отже, позначений через театралізацію магічний ефект видовищності як долання переваг реальності і водночас викриття альтернативних і більш ефективних засобів її репрезентації – в дусі живої метафори Рікера як мовного механізму творення символів і міфів – є новим горизонтом філософії мови і літератури сучасності.

Список використаних джерел:

1. Бувалець О. О. Театральність і театралізація в сучасному культурологічному дискурсі / О. О. Бувалець // Культура України. – 2013. – Вип. 43. – С. 167-175.
2. Гундорова Т. Кітч і Література. Травестії / Тамара Гундорова. – К. : Факт, 2008. – 284 с.
3. Рикёр П. Метафорический процесс как познание, воображение и ощущение / П. Рикёр // Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Общ. ред. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – 512 с.
4. Станіславська К. І. Специфіка постмодерністської видовищності / К. І. Станіславська // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. – 2012. – Вип. 18 (2). – С. 263-267. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2012_18\(2\)_60](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uk_msshr_2012_18(2)_60).
5. Martinengo A. From the linguistic turn to the pictorial turn – Hermeneutics facing the «Third Copernican Revolution» / A. Martinengo // Proceedings of the European Society for Aesthetics. – 2013. – Vol. 5. – P. 302-312.
6. Mitchell W. J. T. Picture Theory: Essays on Verbal and Visual Representation / W. J. Thomas Mitchell. – Chicago : University of Chicago Press, 1994 – 462 p.
7. Fowles J. The Magus / John Fowles. – L. : Penguin Random House, 1985. – Режим доступу: <http://www.etextlib.ru/Book/Details/11342>

Топчий О. Ю.

преподаватель кафедры английского языка и перевода
Измаильский государственный гуманитарный университет
г. Измаил, Одесская область, Украина

К ПРОБЛЕМЕ ОПРЕДЕЛЕНИЯ ИРОНИИ КАК САРКАСТИЧЕСКОЙ ФИГУРЫ РЕЧИ

Феномен иронии вызывает у исследователей немалый интерес. Виды и средства выражения иронии изучаются в рамках различных подходов, в разных жанрах и в разных языках. В различных областях науки в понятие «ирония» вкладываются различные смыслы. Рассмотрим некоторые точки зрения.

Один из самых авторитетных словарей синонимов – Webster's New Dictionary of Synonyms дает следующее определение термину иронии: In rhetoric, words with an implication opposite to their usual meaning. Ironic comment may be humorous or mildly sarcastic, as for example when, at a difficult moment, an act of kindness makes things worse, and someone says, «Well, that's a lot better, isn't it?» Expressions *heavy with irony* are often used to drive a point home: «I'm really looking forward to seeing him, *I don't think*»; «You are pleased to see me? *Pull the other leg / one (it's got bells on)*». In such usages, irony slides onto

sarcasm. В словаре лингвистических терминов – *Definitional Dictionary of Linguistic Terms* предлагается следующее определение иронии как фигуры речи «*irony is a figure of speech consisting in stating the opposite of what is meant, usually to convey severe criticism, there being something in the tone or the manner to show the speaker's real drift, as you talk of somebody's unworthy children as jewels of the family*».

Так, И. В. Арнольд относит иронию к тропам. Согласно определению, которое предлагает И. В. Арнольд «ирония – это выражение насмешки путем употребления слова в значении, прямо противоположном его основному значению, и с прямо противоположными коннотациями, притворное восхваление, за которым в действительности стоит порицание. Противоположность коннотации состоит в перемене оценочного компонента с положительного на отрицательный, ласковой эмоции на издевку в употреблении слов с поэтической окраской по отношению к предметам тривиальным и пошлым, чтобы показать их ничтожество» [1; 66].

В своей работе Ю. М. Скребнев также определяет иронию как троп и пишет «*irony denotes a trope based on direct opposition of the meaning to the sense*» [12; 118]. В словаре лингвистических терминов приводится следующее определение иронии «троп, состоящий в употреблении слова или выражения в смысле, обратном буквальному с целью насмешки» [10; 90]. Как утверждает Н. Кнокс в своей книге, иронию как фигуру речи первым стал выделять Цицерон. Он описывал ее как «притворство», по его мнению, при использовании иронии говорится одно, а подразумевается другое. Однако некоторые ученые придерживаются иной точки зрения.

В зарубежном словаре лингвистических терминов иронию определяют следующим образом «*irony – traditionally of a figure of speech in which one thing is said but the opposite is meant*» [16; 113]. В толковом словаре Ушакова ирония определяется как риторическая фигура, в которой слова употребляются в смысле, обратном буквальному, с целью насмешки. И. Саниева и В. Давыдов в своей работе отмечают, что некоторые ученые «рассматривают иронию как фигуру речи, с помощью которой человек говорит одно, а подразумевает другое» [11; 60]. Стоит заметить, что в данном случае другое не означает противоположное. А. А. Потехня считает, что ирония – это «доведение данного в образе до абсурда с тем, чтобы ярче выставить действительность или необходимость значения», именно поэтому ирония может соединяться с ядовитой насмешкой [9; 272].

Ю. А. Кирюхин в своей работе выводит следующее определение иронии: «ирония – это разносторонний феномен, представляющий собой одновременно и субъективную ценностную ориентацию, и литературный прием-троп, и форму комического» [5; 18]. По его мнению, определение иронии как формы комического, приема риторики или тропа может привести к утрате одной из самых важных сторон, а именно к утрате специфической ценностной ориентации. Наибольшее количество работ, посвященных изучению иронии, связано с проблемами стилистического анализа. Так, например, авторы статьи «Ирония. История вопроса» пишут, что иронию часто рассматривают «как стилистическую фигуру с помощью которой писатель выражает противоречащее очевидному, обычному. «Противоречащее» вовсе не означает «противоположное»» [11; 60].

Согласно «Стилистическому энциклопедическому словарю», ирония является способом непрямой оценки. «Одним из наиболее распространенных средств выражения иронии является «стилистический контраст, возникающий в результате использования языковых единиц разных стилистических окрасок» [6; 67]. И. Р. Гальперин в «Очерках по стилистике английского языка» дает определение иронии как стилистическому приему, «посредством которого в каком-либо слове появляется взаимодействие двух типов лексических значений: предметно-логического и контекстуального, основанного на отношении противоположности (противоречивости).

Таким образом, эти два значения фактически взаимоисключают друг друга» [3; 133]. Там же автор поясняет, что «ирония» как стилистический прием не должна смешиваться с общеупотребительным словом «ирония», означающим насмешливое выражение.

И. Р. Гальперин в своей работе «Стилистика английского языка» дает следующее определение иронии «irony is a stylistic device also based on a simultaneous realization of two logical meanings – dictionary and contextual, but the two meanings stand in opposition to each other» [3; 146].

Е. П. Надольская в своей работе приводит слова И. Р. Гальперина: «В иронии, как ни в одном другом стилистическом средстве, взаимодействуют словарное и контекстуальное значения, причём последнее сильно зависит от окружения. Считают, что эффект иронии создается поразительным несоответствием между сказанным и подразумеваемым. Это «поразительное несоответствие» достигается за счет намеренного взаимодействия двух значений, стоящих в оппозиции друг к другу» [8; 36]. Согласно определению А. И. Домашнева и И. П. Шишкиной с точки зрения стилистики ирония понимается «как троп, отличительным признаком которого является двойной смысл, где истинным будет не прямо высказанный, а противоположный ему, подразумеваемый; чем больше противоречия между ними, тем сильнее ирония» [4; 91]. В. А. Кухаренко обозначил иронию как «stylistic device in which the contextual evaluative meaning of a word is directly opposite to its dictionary meaning. So, like all other SDs irony does not exist outside the context, which varies from the minimal – a word combination» [7; 47].

Анализ различных определений иронии дает возможность предположить, что наиболее подходящим будет определение иронии, как одного из видов языковой манипуляции, которая состоит в употреблении выражения или целого высказывания в смысле, противоречащем с целью насмешки.

Список использованных источников:

1. Арнольд И. В., Стилистика: современный английский язык, М.: Флинта: Наука, 2002. – 201 с.
2. Ахманова О. С., Словарь лингвистических терминов, М.: Сов. Энциклопедия, 1969. – 608 с.
3. Гальперин И. Р., Очерки по стилистике английского языка, М., 1958 – 460 с.
4. Домашнев А. И., Шишкина И. П., Интерпретация художественного текста, М. «Просвещение» 1989. – 208 с.
5. Кирюхин Ю. А., Ирония как актуальная форма комического, Автореф. дисс. канд. фил. наук. – М., 2011. – 25 с. [Электронный ресурс]. URL: <http://cheloveknauka.com/v/347832/a?#?page=1> (Дата обращения: 9.10.16).
6. Кожевников В.М., Литературный энциклопедический словарь. – М.: «Советская энциклопедия», 1987. – 752 с.
7. Кухаренко В. А., Практикум по стилистике английского языка, М.: Высш. шк., 1986. – 144 с.
8. Надольская Е. П., Ирония и принципы вежливости в английском диалоге. Потенция А. А., Теоретическая поэтика, М.: Высш. шк., 1990. – 344 с.
9. Розенталь Д. Э. Словарь – справочник лингвистических терминов. М: Просвещение, 1985 – 357 с.
10. 11. Саниева И., Давыдов В. М., Ирония. История вопроса // Язык, сознание, коммуникация: Сб. статей. М.: Диалог-МГУ, 2000. – С. 54-69
11. 12. Скребнев Ю. М., Основы стилистики английского языка, М.: ООО «Издательство Астрель», 2003 – 221 с.
12. 13. Филин Ф. П., Русский язык: энциклопедия, М., Советская энциклопедия, 1979 – 431 с.
13. 14. Concise Oxford Companion to the English Language. Oxford, New York, 1998, p. 308.
14. 15. The Dictionary of Insults. London, 1981, p. 138.
15. Definitional Dictionary of Linguistic Terms, 1985: 107.
16. Webster's New Dictionary of Synonyms. 1984.

МОВА БРЕНДУ: МОДУСИ ТА МУЛЬТИМОДАЛЬНА УЗГОДЖЕНІСТЬ

Мультимодальність – це міждисциплінарний підхід, який припускає, що комунікація може відбуватися не тільки з допомогою природньої мови. Мультимодальність передбачає концепції, методи та критерії для збору й аналізу візуальних, аудіальних, символічних та просторових аспектів комунікації та суспільства, а також взаємозв'язків між ними [5].

Традиційна лінгвістика вважає за доцільне розглядати лише вербальні засоби комунікації. На думку А. А. Кібрика, переважна кількість лінгвістів продовжує вважати, що лінгвістика повинна вивчати лише фонему, морфему, слова, синтаксичні конструкції та інші вербальні сегментні одиниці, а вихід за ці межі неминуче веде нас у заборонену або принаймні нереспектабельну область «паралінгвістики». Термін «мультимодальний» спирається на розуміння модальності, яке прийняте в психології, нейрофізіології та інформатиці: модальність – це тип зовнішнього стимулу, що сприймається одним із почуттів людини, передусім зором і слухом [1, с. 134-135].

У сучасних наукових студіях лінгвістичне трактування мультимодальності не досить чітке. У межах мультимодальності засоби комунікації, незалежно від своєї специфіки (вербальні чи невербальні) називаються модусами. Отже, мультимодальний підхід пов'язаний із розробкою теорій, аналітичних інструментів та описів, які підходять до вивчення репрезентації та комунікації, розглядаючи модуси як принцип їхньої організації [2].

Дослідження паралінгвальних комунікаційних засобів є викликом попередньому домінуванню усної та письмової мови в наукових лінгвістичних студіях та відкриває можливості для визнання, аналізу та створення теоретичної бази різноманітних способів, з допомогою яких люди формують смисли та як ці смисли є мультимодально взаємопов'язані. Мультимодальний підхід передбачає, що будь-який аналіз сьогодні більше не може покладатися тільки або, головним чином, на мову, якщо він спрямований на тлумачення смислу тексту або комунікативного акту.

Модус (*mode*) – це термін, який належить до безлічі соціально та культурно зумовлених ресурсів, задіяних у формуванні смислу. Модуси класифікуються як «канали» репрезентації та комунікації [7, с. 1-2]. Модуси не є автономними та постійними, вони утворюються за допомогою соціальних процесів, є рухливими й піддаються змінам. Модуси не є універсальними, вони є специфічними для певного середовища, де існує спільне розуміння їхніх семіотичних характеристик.

Репрезентацію або комунікацію, що складається з більш, ніж одного модусу, можна назвати мультимодальною узгодженістю. Мультимодальну узгодженість (*multimodal ensemble*) можна розглядати як матеріальний результат або відбиток соціального контексту, наявних модусів та модальної спроможності, використання технології та особистого чинника [6, с. 255]. У такий спосіб, коли в комунікативному акті задіяні кілька модусів (наприклад, текст, веб-сайт, мовлення), усі модуси поєднуються для відображення смислу повідомлення.

Однак смисл будь-якого повідомлення розподіляється між усіма цими модусами та не обов'язково рівномірно. Різні аспекти смислу передаються різними способами кожного з модусів, що утворюють цю узгодженість. Залежно від своєї модальної спроможності, кожен модус лише частково бере участь у формуванні повідомлення. Мультимодальний підхід розглядає взаємодію між модусами, для визначення конкретної специфічної дії кожного модусу, а також, внесок кожного модусу у формуванні смислу мультимодальної узгодженості.

Процес інтеграції набору модусів визначає мультимодальний підхід як метод соціальної семіотики. Його артефакт, мультимодальне повідомлення, представлений узгодженістю взаємодіючих і синергетичних модусів, значення яких є більш складним, ніж сума значень, потенційно переданих кожним із модусів зокрема [9, с. 97].

Мультимодальність об'єднує такі галузі, як паралінгвістику, невербальну комунікацію, графічну лінгвістику, візуальну комунікацію. Зазвичай між ними є певні відмінності, однак усі вони мають спільний об'єкт дослідження, у нашому випадку – це мова бренду. Мова бренду є унікальною системою знаків, чиє поєднання та взаємозв'язок роблять її творчим продуктом – «семіотичним гібридом» мультимодальних засобів. Сукупність вербальних і невербальних засобів, які використовують у мові бренду засвідчує потребу нових підходів та векторів аналізу традиційних лінгвістичних понять і явищ, які в інформаційне століття не залишилися осторонь, зазнавши очевидних модифікацій.

Визначення модусу як наукового лінгвістичного терміну все ще перебуває в процесі формування та вдосконалення. Загальноприйнятими прикладами модусів є зображення, написання, макет, музика, жести, мова, рухомі зображення, звукові доріжки, кольори та 3D-об'єкти [8, с. 84], так само, веб-сторінки, книги, фільми, реклама тощо є мультимодальними повідомленнями, тобто повідомленнями, що містять принаймні два із вищезначених модусів.

У своїх дослідженнях Л. Паувелз пропонує дещо іншу таксономію модусів, що передбачає вищі типи модусів, а саме супер модуси. Термін модус або модальність як чіткий аспект комунікативного висловлювання іноді пов'язаний із фізіологічними або сенсорними каналами, такими як зір (візуальний модус), слух (аудіальний модус), дотик (тактильний модус), смак (смаковий модус) і нюх (нюховий режим). Двома супер модусами, на думку Паувелза, є візуальний і аудіальний [10, с. 250], оскільки саме ці модуси поєднуються з вербальним модусом (наприклад, зображення та текст або музика та текст).

Цей підхід означає визначення модусів із нової перспективи, розширює їхню природу та розкриває їхній зв'язок з основними чуттями: зором (*sight*), слухом (*hearing*), смаком (*taste*), нюхом (*smell*) і дотиком (*touch*). Зв'язок між смислами, що формується з допомогою модусів та фізіологією людини, розглядається як спосіб, у який організм реагує на комунікативні модуси через згадані вище п'ять чуттів [8, с. 146].

Оскільки мова бренду є прикладом мультимодальної узгодженості, найбільш релевантним інструментом її дослідження є саме мультимодальний підхід. На нашу думку, мова бренду є мультимодальним лінгвістичним явищем, що містить три супер модуси – вербальний (письмова та усна мова), візуальний (форми, об'єми, графіка, 3D-об'єкти, кольори та світло) та аудіальний (музика, звукові доріжки, шуми) [3, с. 4], а також модус сенсорного сприйняття (запах, смак, текстура).

Отже, щоби досягти комунікативних цілей, бренди повинні знайти правильну комбінацію модусів, які можуть передати ідеї цільовій аудиторії. Мультимодальність представляє модуси як об'єкти, що стосуються як фізичної природи повідомлення, так і соціально сформованих та культурно розроблених кодів, тобто двох елементів процесу спілкування [4, с. 4].

Відповідно до соціальної семіотичної парадигми, усі семіотичні ресурси або модуси, що використовуються в мультимодальних повідомленнях роблять свій внесок у формування смислу. Згідно зі Стоклом, модуси, як правило, відрізняються залежно від каналу комунікації. Наприклад, мова може бути реалізована в мовленні або письмі залежно від каналу прийому [11, с. 11]. Крім того, для того, щоб отримати значення всього змішаного тексту, слід спробувати розшифрувати семантичні характеристики всіх семіотичних модусів, які включені в текст повідомлення [11, с. 27].

Отже, мультимодальність є важливим соціальним семіотичним методом, ефективним інструментом аналізу мови бренду. Як зазначалося, мультимодальність спирається на використання модусів, що формують мультимодальну узгодженість мови бренду, у такий спосіб надаючи інтегративний підхід у формуванні смислу бренд-повідомлення.

Список використаних джерел:

1. Кибрик А. А. Мультимодальная лингвистика / А. А. Кибрик // Когнитивные исследования – IV. Москва: ИП РАН, 2010. – С. 134-152.
2. Adami E. Multimodality / Elisabetta Adami // Chapter to appear in O. Garcia, N. Flores and M. Spotti Oxford Handbook of Language and Society. Oxford: Oxford University Press, 2016 [Electronic resource]. – Available at : <https://www.academia.edu/18853213/Multimodality>
3. Culache O. Brand building in a semiotic age: developing meaningful brands with creative multimodal tools / Oana Culache // Journal of inventics. Vol. 17, № 88, 2014. – С. 1-10.
4. Culache O. Shifting from channels and codes to modes: a reconceptualization of brand communication via multimodality / Oana Culache // New semiotics. Between tradition and innovation. Sofia, 2014 [Electronic resource]. – Available at : http://iass-ais.org/proceedings2014/view_lesson.php?id=114
5. Glossary of multimodal terms [Electronic resource]. — Available at : <https://multimodalityglossary.wordpress.com/>
6. Jewitt C. Multimodal Methods for Researching Digital Technologies / Carey Jewitt // The SAGE Handbook of Digital Technology Research. – SAGE Publications Ltd, 2013. – P. 250-266.
7. Kress G. Multimodal Discourse: The Modes and Media of Contemporary Communication / Gunther Kress and Theo van Leeuwen. – Oxford, UK: Oxford University Press, 2001. – 142 p.
8. Kress G. Multimodality: A social semiotic approach to contemporary communication / Gunther Kress. – London: Routledge, 2010. – 205 p.
9. Lemke J. Multiplying meaning: Visual and verbal semiotics in scientific text // Reading science: Critical and functional perspectives on discourses of science, Routledge, London & New York, 2005. – P. 87-113.
10. Pauwels L. A Multimodal Framework for Analyzing Websites as Cultural Expressions / Luc Pauwels // Journal of Computer-Mediated Communication, vol. 17, issue 3, 2012. – P. 247-265.
11. Stockl, H. In between modes: language and image in printed media / Hartmund Stockl // Perspectives on multimodality, 2004. – P. 9-31.

Shumylo I. M.

Student

Sumy State University

Sumy, Ukraine

PRECEDENT PHENOMENON IN COGNITIVE-DISCURSIVE PARADIGM OF MODERN LINGUISTICS

The interpretation of reality by a person has a verbal meaning and is characterized by socio-cultural characteristics. Communicative behavior of people proves their belonging to a linguo-cultural community, the cognitive base of which contains its own set of standards. Different levels of linguistic signs, among which a special place is occupied by precedent phenomena, are presented in the discourse of the concepts or some of their characteristics. In modern linguistics precedent phenomena are defined as components of knowledge, symbols and content which are well known to the members of a certain ethno-cultural community. The study of precedent phenomena is very important, since knowledge of the universal and the national precedent phenomena is an indicator of belonging to a particular era and shows an understanding of the culture of that country, whose language you study. It is an essential element of cultural literacy of the linguistic personality.

Precedent phenomenon became the object of linguistic research about two decades ago. Y. Karaulov and his work gave a way for studying a precedent phenomena. This theme was proposed for discussion also by D. Gudkov, Y. Sorokin, G. Kovalev, H. Golubeva, V. Delicate, So Nkoulou, A. Martyniuk, V. Kinch. Now this linguistic problem is very actual, so it attracts new linguists such as: T. Krutko, A. Naydyuk, S. Dolzhikov, A. Spysa etc. Precedent phenomena (PP) are investigated from the aspect of linguo-culturology and intercultural communication on the basis of artistic, journalistic and scientific texts. The issues that cause controversy, are the following: what is the precedent, where the boundaries of precedent phenomena, their features and functions.

This definition of precedent is given in the academic explanatory dictionary of the Ukrainian language: a case that happened earlier, the previous example, (from lat. «praecedentis» – prior) [6, p. 582]. Then the word «phenomenon» is defined as: 1) a rare, unusual, exceptional occurrence; 2) a unique fact, taken in its integrity, in unity with its nature and given to us in experience, perceived by our senses [6, p. 732].

L. Grishaeva proposes to interpret precedent phenomena as cultural ties that unite cultural layers and historical epochs into one system [2].

Gudkov believes that precedent phenomena are the main elements of the cognitive base that integrates knowledge and understanding of all speakers in a given language [3].

L. Fedorova affirms that precedent phenomena are values and ideas about the surrounding reality, social and personal relationships, moral priorities in specific socio-historical phases, rooted in the minds of people of certain linguo-cultural community. They can be expressed in verbal or written form, and are easily recognizable by the speakers of certain ethnic languages [1].

It should be emphasized that precedent phenomenon doesn't have one interpretation of its concept, but the linguists agree on the allocation of the common features for all PP:

- 1) they are well-known to all representatives of national linguo-cultural community;
- 2) they are relevant in cognitive aspect. PP always express a certain imagination about the world of all representatives of national-cultural mentality;
- 3) the notoriety of precedent texts stipulates their reinterpretation;
- 4) PP can cross the framework of literature, and be embodied in art (drama, Opera, ballet, painting, sculpture), becoming a fact of culture in the wide sense of this word.

The attempt of linguists to classify precedent phenomena only proves that these elements are interesting objects for scientific research.

Precedent phenomena are divided into: 1) precedent names; 2) precedent statements; 3) precedent texts; 4) precedent situations.

Precedent names are individual names associated with the situation that is widely known to native speakers, and where language acts as a precedent. This name is a symbol and points a set of specific characteristics [3, p. 108]. Precedent names acquire the status of common names, used not to identify the referent himself, but his characteristics. For example: *Bush*, *Dick*, *White House*, *Adam and Eve*, *Titanic*, *Harry Potter* etc.

Precedent statements are reproducible products of thoughtful and spoken activity, self-sufficient units. It's a complex sign, whose sum of the components is not equal to its meaning. There are a lot of different kinds of statements among precedent statements. It can be: idioms, proverbs, sayings and other sustainable speech formulas. For example: *All men are brothers*; *Eureka*; *To be or not to be*?

The main specificity of precedent texts is that the author doesn't have a right to repeat the whole text of another author. An appeal to the precedent text is carried out through the precedent statements or precedent names associated with this text. A precedent text may be the text of any size: from proverb or aphorism to epic. For example: «*Try to put a quart into a pint pot*» or «*Imagine nothing to kill or die for*» [4].

Precedent situations are vital for a society's life situations (actual or fictitious), which are preserved in the minds of the linguistic community in the form of mental entities and act as patterns / anti-patterns for imitation / non-imitation [5, p. 125]. For example: *Hurricane Katrina*, as a symbol of terrible destruction.

According to the degree of transformation D.Gudkov distinguishes «canonical» or untransformed precedent units, which act as a stable, non-changeable quotation and fully maintains its authentic form, and transformed statements that can be changed, but are easily recognizable and reproducible [3]. For example: «*It's the economy, stupid*» (from B. Clinton's speech) [7].

Thus, the precedent phenomena serve as valuable benchmarks that define and shape the cultural specifics and ideology of linguistic society. The precedent phenomena include precedent names, precedent statements, precedent texts and precedent situations. The composition of the PP is mobile, not static. Some precedents become old and disappear from the language; others acquire additional meaning and thus contribute to the appearing of new PP. The usage of PP in the language makes it nationally marked and intelligent. In the period of intensive globalization the number of universal precedent phenomena increases, the knowledge of which gives a chance for getting valuable background knowledge. PP create an interesting dialogue between cultures in the process of interethnic communication.

References:

1. Fedorova L. Yu. Precedentnyye fenomeny kultury v soznanyy sovremennoj studencheskoj molodezhy: opyt socyokulturnogo analiza : avtoref. dyss. na soyskanye uchen. stepeny kand. socyolog. nauk: 22.00.06 [Elektronnyj resurs] / L. Yu. Fedorova. – Rostov-na-Donu, 2008. – 20 p. // – Rezhym dostupu: http://www.philibb.msu.ru/rusphil/books/jsk_21.pdf.
2. Gryshaeva L. Y. Precedentnyye fenomeny kak kulturnyye skrepy (k typologyy precedentnyh fenomenov) / L. Y. Gryshaeva // Fenomen precedentnosti y preemstvennost kultur. Seryya «Monografyy». Voronezh: VGU, 2004. – Vyp. 8. – P. 15-45.
3. Gudkov D. B. Teoryya y praktyka mezhkulturnoj kommunykacyy / D.B. Gudkov. – M.: YTDGK «Gnozys», 2003. – 288 p.
4. J. Lennon «Imagine».
5. Najdyuk O. V. Semantychni ta funkcionalni osoblyvosti precedentnyh fenomeniv u nimeczkomovnomu dyskursi : dys. na zdobuttya nauk. stupenya kand. filol. nauk : 10.02.04. «Germanski movy» / O. V. Najdyuk – Luczk : Volynskyy nac. un-t imeni Lesi Ukrayinky, 2008. – 200 p.
6. Suchasnyj tlumachnyj slovnyk ukrayinskoyi movy: 60000 sliv / Za zagalnoyu redakciyeyu V. V. Dubichynskogo. – Kharkiv : Vydavnychyj dim «ShKOLA», 2006. – 832 p.
7. Time, December 31, 2007. – January 7, 2008.

НОТАТКИ

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ
В УМОВАХ СУЧАСНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ»

10-11 листопада 2017 р.

м. Львів

Видавник – «Наукова філологічна організація «ЛОГОС»

Адреса кореспонденції: 79000, м. Львів, а/с 6153

Електронна пошта: events@logos.lviv.ua

www.logos.lviv.ua, Т: +38 050 824 76 91

Підписано до друку 13.11.2017 р. Здано до друку 14.11.2017 р.

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Цифровий друк. Ум.-друк. арк. 7,67.

Тираж 100 прим. Зам. № 1411-17.